412

Fernando Namora

MĂȘTILE

Fernando Namora (n. 1919), autorul a numeroase volume, dintre care cităm: **Grîul și neghina, Casa vagabonzilor, Rîul trist,** este unul dintre cei mai apreciați scriitori portughezi contemporani. Operă majoră, de factură realistă, **Măștile** și-a cucerit un loc de primă mărime în mișcarea literară europeană.

EDITURA UNIVERS
GLOBUS

Lei 12

3

FERNANDO NAMORA

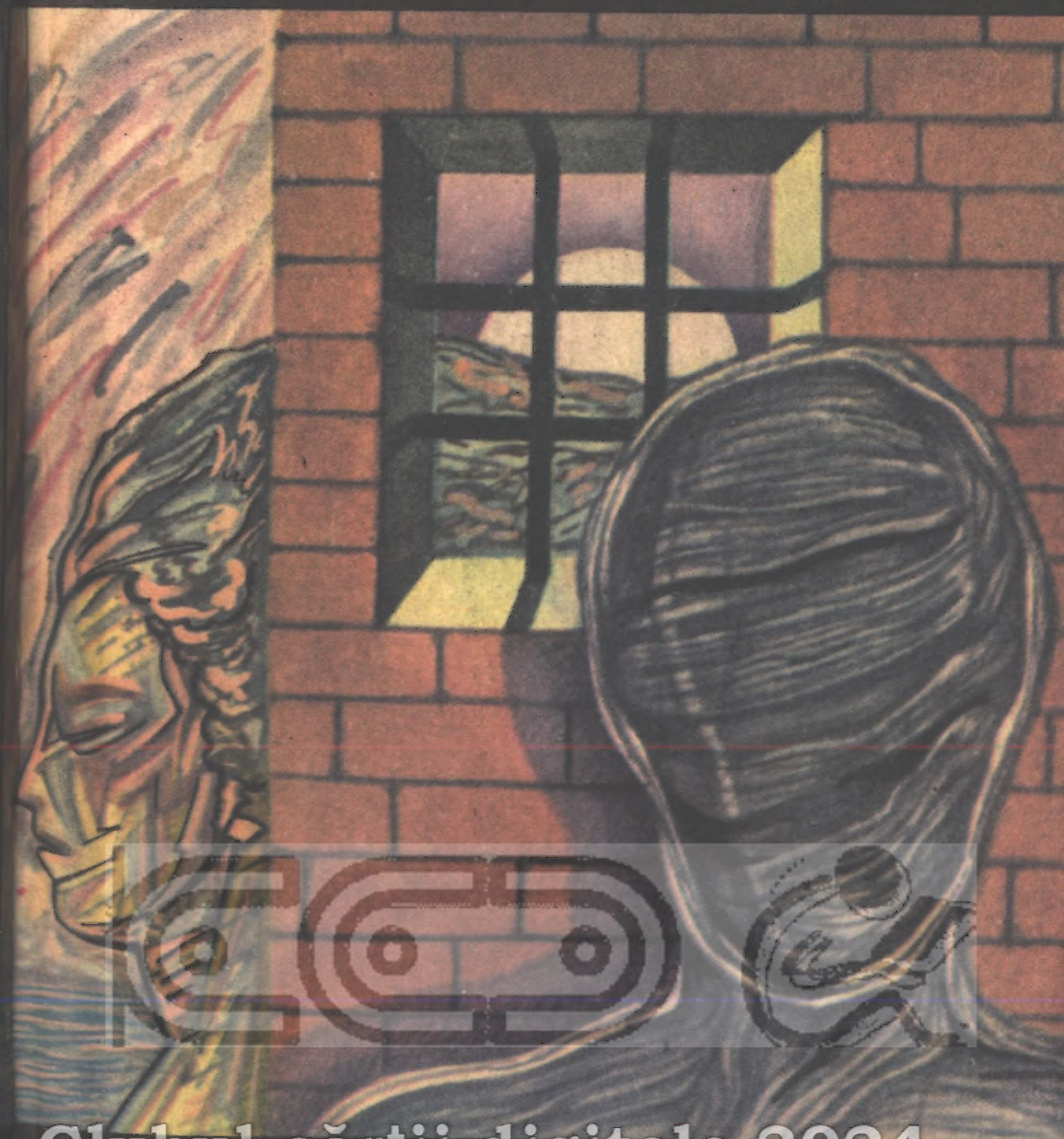
Măștile

1985

FERNANDO NAMORA

MĂȘTILE

Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI DE ION STATE
Grafica: Nicolae Sârbu; Ilustrația: Dan Stanciu

Livraria Bertrand
Amadora, Portugal, 1981

GLOBUS

Fernando Namora

MĂȘTILE

Traducere și note
de
ODETTE
MĂRGĂRITESCU

EDITURA UNIVERS

București
1985

Lui
Fernando Rodrigues,
Francisco Branco,
Francisco Lyon de Castro,
Urbano Tavares Rodrigues,
prieteni cărora această
carte le datorează mult.

I

De fiecare dată se întîmpla cam la fel. Mai întîi trăgea cu ochiul la stînga, unde bulevardul părea un fluviu gata să se reverse, apoi la dreapta, unde acelaşi fluviu se poticnea pentru cîteva clipe în terasa unei cafenele, închisă într-o colivie de sticlă care o apăra de vînt şi o ferea de năduşeala aerului, cafenea frecventată de tineri, mai ales de fete cu degete îngălbenite de tutun, care frunzăreau caiete pline cu desene ciudate (probabil că prin apropiere se afla o şcoală, iar la acea oră a amiezii se terminau cursurile), mai făcea cîţiva paşi şi se oprea în staţia de autobuze, chiar în faţa imobilului. În staţie putea sta fie vreun funcţionar public, nerăbdător să ajungă cît mai repede acasă, să-şi pună pijamaua şi să aştepte începerea programului la televizor, fie vreun tip dubios, cu ochelari fumurii, care lăsa să treacă autobuz după autobuz, prefăcîndu-se de fiecare dată că de fapt îl aştepta pe următorul, şi care, în clipa în care se simţea luat la ochi, se repezea la cabina cea mai apropiată chipurile să dea un telefon, exagerîndu-şi nerăbdarea, apoi se întorcea în staţie, la postul lui de observaţie, din ce în ce mai nesigur de reuşita şiretlicurilor lui, pînă cînd dispărea pe neobservate,

fără ca cineva să bage de seamă, în momentul în care una din fete se rățoia la chelner : „Ei, cafeaua aia mai vine sau nu ?“, iar alta profita și ea de ocazie să ceară : „Și mie o gogoașă umplută, dar să fie pufoasă !“, iar după o pauză scurtă și absentă, cînd chelnerul era de-acum înăuntru : „Și un pachet de Porto“. Se uita, deci, la stînga, observa brusc cît de mult crescuseră copacii în ultimele luni, niște copii care de la o zi la alta devin adolescenți, se mai uita o dată la dreapta, unde marginea asfaltului se îngroșase, amurgul dădea semne că nu avea să întîrzie, și mai zăbovea cîteva clipe înainte de a se hotărî. Atunci, se pregătea să-și potrivească exact ceasul după Tissot-ul enorm spînzurat pe acoperișul singurului zgîrie-nor din piațetă, uitînd că de fapt și-l potrivise cu cîteva minute mai înainte și că zădărnicia gestului mai degrabă atrăgea atenția celor care eventual ar fi putut să-l urmărească.

Cam așa se întîmpla de fiecare dată, pe acel bulevard care părea un fluviu. Apa se rostogolea la vale, se oprea o clipă într-un vîrtej și apoi își vedea mai departe de drum, dar între sosire și plecare, multe se puteau întîmpla, mulți îl puteau recunoaște pe el, Vasco Rocha, sculptor în fața căruia jumătate din Lisabona își scotea pălăria (sculptor sau doar un nume, un nume cunoscut, un chip lipit de acest nume — pentru povestea în sine este același lucru), multă lume îl putea spiona, denunța. De aceea se uita cu precauție la îmbulzeala anonimă și la ceea ce

s-ar fi putut ascunde în spatele acelui anonimat. Pînda, pe cît de supărătoare pe atît de bănuitoare, a celui obligat să treacă drept altcineva, deși este conștient de nerozia șiretlicului. Zăbovea cîteva momente în fața vitrinei unei papetării, să-l inducă în eroare pe vreun amator de bîrfe care din întîmplare ar fi avut același drum ; se ferea de zîmbetul insnuant, de ochii, în care citea urme de răutate, ai doamnei care locuia în aceeași clădire cu Bárbara și care aproape întotdeauna își scotea setter-ul alintat să-și facă nevoile („Haide, puturosule, haide, fă, dragul de tine“) la ora la care Vasco reușea să evadeze pentru a se întîlni cu Jacinta ; se lăsa molipsit de rîsetele stîrnite de cîte un muieratec care îi striga altuia : „Te ții de mare mascul ; hai, încearcă, vezi dacă ăsteia îi faci față“, îndată ce vreo lungană de străină, cu fusta de-o palmă și bluza desfăcută pînă la buric de parcă și-ar fi despicat-o în două cu un cuțit, se proțăpea în mijlocul celor care așteptau autobuzul și, dacă portarul nu era atent sau lipsea de la locul lui, se năpustea spre ascensor, afișînd graba și nepăsarea unui locatar al imobilului. Cît timp liftul (îngrozitor de lent și întotdeauna oprit la ultimul etaj) cobora la parter, stătea cu spatele la stradă, scotocind prin buzunare sau servietă în căutarea unei hîrtiuțe pe care cel care ar fi apărut pe neașteptate ar fi considerat-o extrem de importantă, atît de concentrat o căuta, și evident justificativă pentru prezența lui în acel loc ; în același timp supraveghea liftul

de serviciu din care ar fi putut apărea stăpînul coșului plin cu mărunțișuri și detergenți, lăsat pe ultima treaptă a scării cu siguranță de un băiat de prăvălie guraliv și bîrfitor, și-și ascuțea auzul îndată ce zgomotul vocilor creștea în spatele ușii din stînga, amenințînd să apară din clipă în clipă și unde poate că mîna unei vecine, lacome să scormonească în viața altuia, stătea gata pregătită să ridice zăvorul.

Precauțiile și emoțiile unui elev de liceu. Uneori i se părea că tot orașul era cu ochii pe el. Nu numai de-a lungul acelui bulevard, în acea stație de autobuze, în acea intrare, în spatele ușilor, în intrîndurile scărilor, ci oriîncotro s-ar fi îndreptat și oriunde s-ar fi aflat. Atît în situațiile în care nu avea nimic de ascuns cît și în orele în care era obligat să inducă în eroare. În toate dăinuia o frică nedeslușită, cuibărită încă din copilărie, în reținerile lui, în vinele lui fără motive și în dorința neîmplinită de a și le explica și răscumpăra, dăinuiau rămășițele unei atmosfere familiale în care fiecare se închisese în lumea lui, umplînd-o cu iluzii și dezamăgiri, dojenile unui tată care nu știa să zîmbească, nici să asculte, nici să comunice, ale celor care, pe parcursul vieții, o viață trăită în spatele zidurilor păzite cu sîrmă ghimpată, îi măsuraseră pașii cu compasul, urmele anilor cînd trebuise să se îndoiască de orice necunoscut care, în cafenea, se așeza la masa vecină și chiar de cîțiva confrați pe care disperarea și tortura îi puteau împinge la trădare, pentru a nu mai vorbi de copoii necunoscuți care

constituiau o prezență fără chip și fără miros, dar ușor de adulmecat în aerul care devenea în preajma lor de nerespirat. Din acei ani dăinuia o neliniște plămădită din temeri și amenințări fără formă, căci nimic nu se schimbase în jur, la care se adăugau oboseala, remușcarea abdicărilor care înăcreau și mai mult constrîngerile și, în sfîrșit, tirania și capriciile Mariei Cristina.

Și nimănui nu i-ar fi trecut prin cap. Văzîndu-i chipul închis, dur, uneori chiar disprețuitor, nimănui nu i-ar fi trecut prin cap că nu-i decît un om slab, atît de slab încît dădea înapoi ori de cîte ori se izbea de voința altora. Doar Maria Cristina reușise să-l cunoască bine, după ce îi dărîmase și ultimele bastioane de rezistență, șovăind între repulsie și milă, deși cincisprezece ani de conviețuire sînt, de atîtea ori, prea mulți ori prea puțini pentru a cunoaște un om, dar ei, slăbiciunea soțului i se părea o nimica toată. Îl voia pentru satisfacerea capriciilor și ca alibi pentru dezlănțuirile ei așa cum dorim un lucru tocit și folosit din plin care, chiar dacă ne produce necazuri, ne ațîță plăcerea de a-l avea. Nimănui nu i-ar fi trecut prin cap. Aspru, asaltat de succese și abdicări, cu memoria brăzdată de răni, acea aparență agresivă era tot o minciună. De aceea se și afla acolo, deși dorința lui cea mare, toate nemulțumirile adunate în balta zilelor îl împingeau cu furie spre eliberare. Eliberare de cine, de ce? De Maria Cristina? De Jacinta? De tot ceea

ce, din renunțare în renunțare, devenea putreziciune ? Ah, da, de Jacinta.

Trebuia să se elibereze de Jacinta. Jacinta, dezmățata, îi dovedise pînă unde putea el împinge slăbiciunea. Dar cum, cînd de fapt era mai înfricoșat de urmările unei rupturi, de tulburarea bălții, pentru a nu mai vorbi de lipsa de curaj de a o provoca, decît de dregadarea profundă a vieții lui și de scenele Mariei Cristina. Degradarea se ascundea undeva într-o zonă de clandestinitate de unde revoltele și amărăciunile ascunse cu șiretenie rareori reușeau să iasă la suprafață. Maria Cristina, uneori furioasă de cruzimea faptelor, pe care nu-i venea să le creadă într-atît erau de peste măsură, alteori stăpînită de gîndul că bănuielile ei erau fără motiv, nu știa niciodată exact cînd trebuia să se revolte și să acuze (și cît de bine, cu cîtă stăruință știa ea să acuze !), sau să se mulțumească cu provocarea usturătoare, cu bănuiala veninoasă care ardea ca un foc mocnit, în timp ce Jacinta, ale cărei perfidii rămîneau pe undeva pe la mijlocul drumului spre nebunie, era stăpînită de jocul necinstit pe care avea plăcerea să-l conducă. De aceea, tocit și îmblînzit de atîtea șiretlicuri, amîna mereu o hotărîre care ar fi însemnat o cauterizare salutară, chiar dacă dureroasă și mutilantă, a gangrenelor. De aceea urca din nou în acel ascensor hodorogit, care, de la etajul al doilea, făcea un zgomot de paletă care vibrează la o simplă adiere a aerului, totdeauna cu lumina stinsă ca nu cumva vreun amator de clevetealăsă-l recunoască în clipa cînd trecea prin dreptul palierelor, de aceea se afla acolo, ca și ieri, cu siguranță ca și mîine, după ce se va fi interesat dacă Bárbara putea să-i rezerve camera obișnuită, după ce va fi urzit, ca și data trecută, ca și data viitoare, acea plasă copilărească de programe și obligații cu care încerca că adoarmă bănuiala Mariei Cristina și după ce se va fi asigurat, în măsura în care putea să prevadă imprevizibilul calculat, că iubita avea să apară, în sfîrșit, la capătul unei ore de așteptare încordată.

Ascensorul urca, el se ferea de chipul întunecat pe care oglinda i-l restituia, un complice ai cărui ochi păreau două licăriri tremurînde, iar gura o despicătură de durere și ticăloșenie, din depărtare auzea ecoul unor cuvinte de-ale Jacintei, care, prăvălindu-se peste inima lui obosită, nu reușeau nicicum s-o doboare : „Dar dragostea e dragoste, iubitule, și viața e viață, nu te teme de ele ca de un păcat“, cuvinte care ar fi trebuit să-l elibereze, ceea ce își dorea, aștepta, dar care în final îl făceau să se înnămolească și mai mult ; ascensorul urca timp de cîteva secunde sau poate o eternitate, icnea o dată și se oprea brusc. Un plămîn hîrîit care își pierde suflul așa, deodată. Etajul cinci, în față un buton care părea un sfîrc înnegrit de atîta frecat, o ușă lustruită, întunecoasă, cu un ochi de sticlă, la fel ca toate ușile din acea clădire respectabilă, la rîndul ei asemănătoare tuturor clădirilor de pe acel bulevard foarte

burghez, cu chirii de la şase contos[1] în sus, care îi scoteau imediat din competiţie pe cei săraci, unde puteai bănui că locuiesc oameni de vază cu familii numeroase, directori de tot felul, industriaşi, înalţi funcţionari şi mulţi alţii, numai pe neruşinata de Bárbara nu, lipsită de importanţă dar şmecheră, fostă maistră de croitorie, fostă soţie legitimă a unui inginer de mine, spunea ea, care închiria camera cu ora şi telefona la anumiţi prieteni, înalţi funcţionari şi chiar şi mai sus puşi, azvîrlindu-le nada cu o voce ovariană : „Am o comandă pentru tine, pofticiosule. Poţi să treci pe la cinci ?"

Bárbara ştia să aranjeze lucrurile : portarul se topea în schimbul unei sume lunare suplimentare, ducîndu-se tacticos să-şi cumpere ziarul de după-amiază îndată ce zărea în apropiere vreunul din acei domni înflăcăraţi, care îşi desfăcea gulerul la cămaşă cu degete transpirate, să nu se sufoce ; poliţia bunelor moravuri putea să-şi aleagă cîte o prietenă fără să întrebe care era tariful, doar din plăcere, şi ca o garanţie şi mai mare, un comisar din vremurile vechi (care vremuri ? Ale minei ? Ale croitoriei ?) trecea pe acolo pe-nserate să ia un păhărel cu Bárbara, să joace o partidă de crâpeau şi, mai rar, cînd o licărire fugară izbucnea din cenuşă, să se convingă dacă mai rămăsese ceva din talentele care provocaseră falimentul căsniciei cu inginerul de mine printr-un scandal în tribunal.

---

[1] Un conto este egal cu o mie de escudos.

Peste cîteva clipe, în spatele acelei uşi avea să apară Bárbara, în halat de casă sau pantalonaşi scurţi, oricum, cu ceva foarte uşor, plină de moliciunea şi căldura aşternuturilor, pentru că, femeie obişnuită să-şi piardă nopţile, dormea după-amiaza pînă tîrziu, spre seară, cînd nu mai făcea să se îmbrace înainte de cină. Niciodată n-o încuraja, nici în conversaţia fără vreun dumnezeu, nici în sinuoasele încercări de a-l provoca la nişte giugiuleli în afara programului care, fără să fi lăsat vreo urmă în memorie, ar fi putut fi puse pe seama unui impuls de moment. La fel de fireşti ca şi paharul de whisky, pe care insista să i-l pregătească ea însăşi cu grija deosebită a unei adevărate doamne, cum îi făcea plăcere să fie şi să pară întotdeauna cînd Jacinta întîrzia sau era de bănuit că nici măcar nu se gîndea să apară în acea după-amiază. El schiţa un surîs palid cînd Bárbara, cu trupul încă moleşit de căldura patului desfăcut, încerca să i se strecoare în privire, poate doar din răutate, poate doar pentru a se distra cu stinghereala lui, întîrziindu-şi degetele pe genunchii lui, torcînd cuvintele care parcă voiau să spună : „Dacă nu apare, n-o să pierzi nimic cu asta, prostuţule", cu un aer de neruşinare sfruntată, care, brusc, revenea la bunacuviinţă. Sila lui, dacă cumva o simţea, sau ursuzenia lui, dacă şi-o exagera, erau doar o respingere a împrejurărilor, sau a ceea ce ele reprezentau. Sila începea acolo jos, în stradă, în ea se topeau planta cu frunze mari şi cărnoase care împodobea masa portarului, frunze

de o grosime senzuală, care pe zi ce trecea ocupau și mai mult spațiu, liftul care anunța cu litere scrise cu sînge: *ocupat* sau *liber*, cuvinte cu dublu înțeles, Bárbara care-și țuguia buza de jos înainte de a-i răspunde la salutul lui sec, scoțîndu-l din sărite cînd începea să se agite, speriată și secretoasă: „Așteaptă puțin, să închid ușa aceea. Nu vreau să fii văzut. Asta ar mai lipsi, să pună cineva ochii pe tine“; dormitoarele, într-o penumbră care îmbiau la plăceri conspirative, pline cu fleacuri, fie cel din dreapta, mobilat în stil Queen Ann și rame aurite, în care stăpîna casei își dormea somnul respectabil fără să-l împartă cu vreun ibovnic de-o noapte, fie cel din stînga, care nu era propriu-zis un dormitor ci un talcioc de bibelouri, păpuși din diferite regiuni și vaze filigranate, în fund televizorul care părea capul unei insecte neobișnuite, cu corpul și aripile devorate, doar capul rămăsese, doar un ochi, doar niște antene țepene și agresive, și un divan mare lipit de perete, care înlocuia foarte bine patul moale din celălalt cuib cînd se întîmpla să fie ocupat de vreun client cu vază.

Abia atunci își scotea Vasco basca. Se așeza pe sofa, se uita la ceas, nici el nu știa de ce pentru că niciodată nu sosea cu întîrziere, avea o grijă nemaipomenită, o adevărată manie, să fie punctual. („Iubitule, nu-mi mai spune cît este ceasul! Capul tău e plin de ace. Ace, sonerii, deșteptătoare. Cum reușești să mai rezervi spațiu și pentru alte lucruri?“ — era ironia Jacintei și, de ce să nu fim drepți, justificată. Nu avea ce să-i răspundă.) Se așeza pe sofa și începea să fumeze.

— Vrei să crăp puțin fereastra?

El se opunea cu un gest iritat.

— Nu, Bárbara, mă simt bine așa.

Așa, în întuneric. Cu fața și cu nervii la pîndă. Cu toate astea, afară soarele strălucea încă puternic și cum între șipculițele jaluzei era un spațiu gol, o bară dezlipită, lumina năvălea prin acea unică crăpătură, de parcă o pînză de foc ar fi tăiat camera în două blocuri de umbră. Nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să aștepte. Știa că Jacita sosea totdeauna cu mult după ora fixată, dar nu îndrăznea să renunțe la acea așteptare, mai puțin incomodă decît ideea de-a se lăsa așteptat. Bárbara, în timp ce degetele ei îndemînatice, de o agilitate oarbă, înaintau cu împletitul, încerca să înnoade o conversație, și, în sfîrșit, descurajată de absența sau morocănoșenia lui, se retrăgea:

— Dacă vrei ceva, o revistă sau să asculți radioul, mă chemi.

Se ducea în bucătărie să-și dea pasențe. La început contrariată, dar în ultima vreme obișnuită cu ursuzenia lui. Totuși, acea atmosferă de tăcere liniștitoare, o tăcere plămădită din lucruri mărunte și familiare, fără tensiuni subterane — tricotatul Bárbarei, trăncăneala ei frivolă, la fel de nevinovată pentru simțuri ca și bîzîitul unei muște, trebăluiala ei prin casă, pe care o făcea cu încîntare și gravitate copi-

lărească, și departe, foarte departe, murmurul străzii — toate acestea îl toropeau ca un vin fiert băut la gura focului care împrăștie prin vene o moleșeală plăcută, în timp ce butucii trosnesc sub castele efemere de scîntei. Aceeași senzație ca atunci cînd, sleit de puteri, cu tîmplele zvîcnind de atîtea gînduri negre, se afunda într-un fotoliu, în întunericul din camera lui de lectură, și silnicia lunii dispărea din fața ochilor strîns închiși.

De multe ori îi venea să urce la Bárbara fără ca vizita lui să fie legată de întîlnirea cu Jacinta, numai așa, să se bucure de acele clipe de liniștea banală. Chiar i-ar fi mărturisit :

— Să stau puțin cu tine, fără nici un motiv deosebit. Să bem un whisky împreună. Și poate că ar fi fost tentat să adauge : „Fără să-mi pese de ce gîndești, de ceea ce spui, sau de ceea ce ai avea chef să spui". Bárbara s-ar fi emoționat.

— Ce plăcere, Vasco. Zău, sincer, îmi face plăcere. Sînt zile în care simt că această casă este prea mare pentru mine. Simt lipsa unui suflet. El i-ar săruta ușor ochii. Ea i-ar săruta mîinile. Și fiecare și-ar vedea de gîndurile lui.

Doar o singură dată își dusese intenția pînă la capăt. Bárbara rămăsese surprinsă, ba, ar fi putut jura, chiar nedumerită.

Compromis ritualul vizitei, reprezentau o farsă incomodă, în care amîndoi își uitaseră brusc rolurile. Tot ce aveau ei comun era Jacinta, iar Jacinta nu era acolo, nici nu o așteptau să vină. Vasco își băuse vădit stingherit

paharul de whisky pe care i-l pregătise și îndată se scuzase, fără să piardă ocazia de-a o înțepa :

— Mă grăbesc și apoi mă tem că nu ți-ar displace să mă vezi plecat. Aștepți pe cineva?

— Nici vorbă, Vasco ! Stai o leacă.

Vasco începuse să privească, de parcă o făcea pentru prima oară, nudul din tabloul atîrnat în hol și se simțise de-a dreptul grotesc auzindu-și cuvintele sarcastice :

— Nu te-au favorizat, Bárbara. Meritai ceva mai bun.

Așezat, fumînd, cu bereta pe genunchi („Trebuie să-mi explici de ce nu arunci zdreanța asta nenorocită" — oare cine îi spusese, Bárbara sau Jacinta ?), Vasco revedea acum scena neplăcută. Din vina lui, care strica totul considerîndu-l din capul locului o cauză pierdută, mereu la pîndă pentru a se scuti de dezamăgiri, ori a se exalta imaginîndu-și ceea ce niciodată nu ar fi putut realiza. Ca și atunci. Să asculte cum ploaia biciuia frunzele înfricoșate (ploaia sau vîntul ? Poate vîntul, vîntul de mare era mai de grabă copilăria), în timp ce Bárbara și împletitul ei... Prostii. Jumătatea aceea din el care mai supraviețuia dintr-o adolescență decapitată.

Această beretă, Bárbara... (Bárbara sau Jacinta ?) Jacinta întîrzîia. Avea tot timpul să-i reconstituie povestea, dacă cumva ar fi avut chef s-o facă (s-o reconstituie pentru el însuși, pentru tine, Vasco, nicidecum pentru ceilalți, chiar dacă ceilalți erau Jacinta sau Bárbara, căci sfiala de-a vorbi despre viața lui,

despre ceea ce se ascundea în spatele aparențelor, teama că vorbele ar pîngări și denatura sentimentele dezvăluite, ridicau între el și ceilalți un zid de vrăjmășii și amăgiri), avea tot timpul să răsfoiască în tihnă numere întregi de *Manchetes* și *Cruzeiros*, care puteau fi la fel de bine din ajun sau din anii trecuți. Ca în sălile de așteptare ale cabinetelor medicale. Bárbara cumpăra revistele de la solduri. Îi era totuna. O interesau reginele frumuseții, prințesele fără tron, scandalul fără dată, *high society* în mare gală, „prospăturile" de pe plajă, eroi și eroine care au întotdeauna actualitatea pe care le-o dă imaginația. În numărul pe care Vasco îl avea în mînă, după pagina cu nebuniile de la Carnaval urma reportajul despre medicul brazilian („un om care niciodată nu a crezut în prostii și minuni") cu care Sfînta Fecioară stătuse de vorbă într-un ținut pustiu, pierdut în inima continentului. Prea Sfînta i se arătase la Crăciun. „O poveste pe care trebuie s-o citești și apoi să cugeți." Și cuvintele medicului erau demne de crezare, căci nu era un tip oarecare și pe deasupra se lăsase supus examenului riguros al unui psihanalist, care „îl întorsese pe toate părțile". În plus, avea și dovada : mesajul pe care Sfînta Fecioară i-l dictase pentru sceptici și neîncrezători. Cuvinte care nu figurau prin dicționare, întorsături folosite de popoare vechi pe care doar cîțiva erudiți le-ar fi putut descifra. Acum, în acel ținut sălbatic apăruseră o mulțime de camionete, tonete cu de-ale gurii și pelerini.

Cineva intenționa chiar să deschidă un hotel. Era de așteptat ca acolo să se nască un oraș. Astfel se populau ținuturile virgine, astfel se trezeau la viață pămînturile moarte. Cuvîntul unui medic nu era al unui fitecine, așa că acea făptură „în carne și oase", înaltă, uscată, îmbrăcată în straie de cenușă i se arătase din nou (unde ai văzut asta, Vasco, o făptură înaltă, cu un șal negru pe umeri. ivindu-se printre uși ?), de data aceasta pe prundișul unui heleșteu din acel ținut și cu un martor alături. Sfînta Fecioară dorea ca templul ei „să nu fie ars", iar pămînturile moarte să fie locuite. Amin.

(Figura înaltă, între uși ? La priveghiul lui Chico Mouro. Cu chipul crispat, ca biciuit de ger.)

Avea tot timpul să citească reportajul de la un capăt la altul — afară, zgomotul înfundat al orașului — în aceeași revistă în care se prezentau noile tehnici de perforare a tunelelor și de televiziune în culori, care urma să fie introdusă în Brazilia în 1970. Să mai citească și articolul despre zen-budiști, care propovăduiau dragostea și pacea, și cel despre catastrofa atomică din Groenlanda. Așa era lumea, așa era omul. Jacinta întîrzia întotdeauna. Poate peste o jumătate de oră, poate peste o oră avea să audă soneria, foarte scurtă, aproape speriată. De parcă și-ar fi pus degetul pe jeratic. De neconfundat, ca atîtea alte lucruri mărunte cărora ea le imprima felul ei de a fi. Bárbara abia îi crăpa ușa, fără să-și dea seama că acea măsură de prevedere mai

degrabă trezea bănuiala iscoadelor, și ea, nu pricepea cum și nici de ce, accepta acea crăpătură a ușii, subțiindu-și trupul ca să se strecoare așa cum un întemnițat evadează printre gratiile pe care nu a reușit să le îndoaie suficient. Se auzeau pașii moi și alarmați ai femeii de serviciu, tocmai în capătul celălalt al casei, care se făcea nevăzută, într-un loc ferit. Și Bárbara se retrăgea îndată în cuibul ei, pe nesimțite, să-și reia pasențele și să păstreze o liniște complice, iar Jacinta, anunțată de un val de parfum puternic, năvălea ca o furtună în cameră. „Sărută-mă, iubitule", și printre sărutări primite și dăruite, cu gura-i lacomă înfiptă ca un căluș în gura lui, împiedicîndu-i bombăneala și întrebările, începea să se dezbrace, punînd în fiecare gest o grabă și o frenezie pustiitoare. „Sărută-mă, iubitule, sărută-mă", desculță, goală, unduindu-se prin cameră, ațițîndu-și simțurile și provocîndu-l, privindu-se mereu în oglindă, cu nările fremătînde în fața goliciunii răsfrînte („Am două violete vineții pe buze, uite ; tu mi le-ai făcut iubitule, sînt amintirea după-amiezii de ieri"), prefăcîndu-se că nu observă repășarea lui, care, așezat pe marginea patului, își descheia fără grabă cămașa, repetînd îmbufnat și copilărește ;

— De ce ai întîrziat atîta ?

Degete lacome îi mîngîiau urechile, îi ciufuleau părul zburlit, pentru că lui așa îi plăcea să-l poarte, o șuviță căzută neglijent peste ochi, două vîrtejuri la tîmple, și fiecare mîngîiere năștea un freamăt otrăvit care prevestea apropiata lui cedare :

— Dacă ai ști, iubitule, cîte lucruri am avut de făcut !

Și această scuză vagă, mai rea decît o minciună, îl umilea și mai mult. Dar ea nu-i lăsa răgaz să stăruie, să se indispună și mai mult cu alt răspuns ocolit, cu o nouă desconsiderare a bărbăției lui, ea, care știa atît de bine pînă unde să-i biciuie nervii, îi strîngea mîinile inerte, îl dezbrăca cu o înflăcărare crescîndă, cu ochi de foc, în care dorința se plămădea deopotrivă din plăceri tulburi, viclenie și disperare.

— Să nu crezi cumva că erai mai nerăbdător decît mine.

Nu avea rost să i-o întoarcă : „Ești atît de sigură de nerăbdarea mea ?", pentru că ea urma să iasă, ca de obicei, învingătoare. O știau amîndoi. Și cînd îl simțea molipsit, i se strecura printre mîini, alerga prin cameră în vîrful picioarelor, într-un ritual magic și învăluitor, poate premeditat, poate sfîșietor, cu capul plecat pe spate, cu nările gata să-i crape de dorință în oglinda care îi restituia goliciunea, cu carnea desfătată de tortura amînării. Totdeauna era la fel și totuși diferit. O nebună. O desfrînată. Dar el nu se putea lipsi de ea. Din nevoia de-a se pedepsi ? Din revolta împotriva vieții lui de acasă ? Din slăbiciune ? De dorință, se gîndea el, nu putea fi vorba. Sau, dacă totuși exista, era o formă de ură și un pretext de biciuire. E drept că Jacinta, o șireată, îi adormea scîrba, dezgustul, cu cîtă viclenie știa să-i domolească înverșunarea cu care o avea, dar departe de ea,

departe de camera Bárbarei și de florile carnivore din holul de la intrarea în bloc, amintirea posesiei și a tot ceea ce se întîmpla înainte îi repugna. Mai ales în ultima vreme. Ca un miros otrăvitor care intră în piele. Ca un tatuaj respingător. Se străduia să observe orice urmă pe care viciul și anii o lăsaseră pe trupul ei vlăguit de excese, întîrzia la fiecare rid, îi venea să-i rîcîie cu unghiile cremele de pe față ; totuși succesul ei evident, pe care se străduia să-l transforme în dezgust, mai mult îl subjuga decît elibera.

Cum putuse să ajungă pînă acolo ? Cum a început, Vasco ?

Cu un an înainte.

În casa de țară a lui Malafaia.

II

Proprietatea de la țară a lui Malafaia era un fel de casă de oaspeți ; nu trebuia să-l cunoști personal pentru ca, în duminicile de vară, să iei loc la o masă sub salcîmii sau pinii umbroși, sau să te prăjești pe malul piscinei unde pîlcuri de tineri petreceau cîte o zi de rîsete, discuri și sărituri în apă, iar cei mai în vîrstă, toropiți, leneveau în jilțurile de pe terasă, trăncănind vrute și nevrute ; undeva departe, marea, speriată și ea de atîta liniște, verde, strălucitoare, albastră, sau brăzdată de riduri albe cînd o pală de vînt îi zburlea spinarea, dunele de nisip mai aproape, opintindu-se în bătaia vîntului,

stîncile muntoase ridicate pavăză deasupra viilor ca în apropiere de casă să se netezească, pentru ca terasa să stea bine înfiptă în peisajul abrupt, dominîndu-l fără riscuri, geamătul ierburilor înfipte în zidurile care înconjurau moșia („Moșie, nu, nici vorbă ! Doar o grădină, e drept că fără verze și fără napi", preciza Malafaia, fudul nevoie mare cînd vedea jindul vizitatorilor) ; tinerii în piscină, cei mai în vîrstă în jilțuri, paharele de whisky pe măsuța ovală, masa de joc și biliardul la dispoziția celor care erau mai puțin toropiți în acele după-amiezi în care soarele curgea, în vine și în creier, ca o nălucire lichidă. Prin urmare, prin poarta totdeauna larg deschisă, putea intra oricine și lua loc, fără probleme, acolo unde îi plăcea.

Era bine știut că în casa de țară a lui Malafaia, a cărui faimă era aceeași pe lîngă mondeni, artiști sau pierde-vară, puteai întîlni tipi pentru toate gusturile și că acea năvală de prieteni și străini nu-l supăra deloc, din contra. Învălmășeala, situațiile neprevăzute și chiar o oarecare dezordine libertină îl stimulau. Îl mențineau „în formă", cu mintea și inima „treze" :

— Ce părere ai despre *Planète ?*

— Mă trezește.

— Ce părere ai de șmecherul ăla ?

— E bun contra căscatului.

Cînd se sătura de hărmălaie, deși, ca gazdă, s-ar fi căzut să mai rămînă pe lîngă vreun musafir de vază, din cei care îi cumpărau pînzele la preț bun, se retrăgea în atelierul pe

care și-l construise în mijlocul pădurii de pini, unde liniștea se odihnea peste copaci ca o pasăre obosită. Ceilalți nu aveau decît să se descurce cum puteau. Sau să se lase în seama Sarei, blînda Sara, cea cu ochi miopi și lungi absențe din cauza migrenelor. Și atunci, cu nervii încordați, începea să picteze, ca și cum, cale de zece poște în jurul lui, n-ar fi existat nimic. Era un adevărat spectacol să-l vezi înverșunat, în luptă cu pînza, cu spațiul virgin, înspăimîntător de gol, pe care el, bine sau rău, sfîrșea prin a-l umple cu dungi striate care păreau niște banderile multicolore înfipte în spinarea unui taur fioros. O încleștare. Arunca pensula de la distanță, ca un harpon. Și de fiecare dată, pe pînză, pe spatele taurului, se deschidea o rană din care țîșnea un șuvoi de sînge, nu neapărat roșu aprins, închis sau vinețiu, dar cald și mustos ca sîngele.

Totul a început într-una din acele duminici. Pe terasă era destulă îmbulzeală ; murmurul discuțiilor plutea în atmosfera încărcată, un bîzîit care urca și cobora ca un muscoi în zbor, cînd, la un moment dat, o mașină decapotabilă a pătruns pe alee, a frînat brusc, scrîșnind, chiar lîngă cei strînși în jurul lui Armindo Serra care povestea cum își petrecuse vacanța în America. Portierele mașinii s-au deschis, apoi s-au închis cu zgomot și vizitatorii s-au avîntat spre terasă ca pe un teren cunoscut. Erau Jacinta, soțul și fiica. Care din ei era mai nepotrivit cu ceilalți doi ? Ea își împingea falca înainte a sfidare (ca

și Maria Cristina, doar că sfidarea acesteia era tulbure, plină de reproșuri sau de ironii amare), sau poate că impertinența provocatoare venea de la acea aluniță neagră care părea o insectă gata să-și înfigă acul. Ținută trufașă, privire acaparatoare, nesățioasă, era clar că va pune neîntîrziat stăpînire pe vreunul sau pe toți, că se va strădui să abată atenția ascultătorilor, deja toropiți de căldura amiezii, de la evocările lui Armindo Serra. Soțul, slab și negricios, zîmbind ca un actor în cea de-a treia săptămînă de repetiții plictisitoare, se apropia fără entuziasm, deși era evident că ar fi făcut orice pentru a se identifica cu bărbatul care conduce o mașină decapotabilă, pe care o frînează brusc fără să fie nevoie, numai așa, ca ceilalți să vadă fapta lui vitejească altminteri fără sens, și care merge alături de o femeie pe care și cel mai virtuos se simte obligat s-o dezbrace cu ochii în mijlocul străzii. Cît despre fiică, rămăsese în urmă. Avea privirea plecată, de pui căruia îi este frică să se aventureze departe de cuib, și gura crispată. Ura oamenii înainte de a-i cunoaște.

Odată făcute prezentările, cu acea lipsă de interes cu care cei prezentați se fac că-și spun numele iar ceilalți că-l aud, Armindo Serra, care încercase în zadar să se prefacă că întreruperea nu-l supărase deloc, și-a reluat depănarea firului de la jumătate. Dar era de-acum un fir subțiat, pe care Malafaia, incapabil să suporte povestiri lungi, sau ireme-

diabil plictisit, avea să-l rupă printr-o simplă agățare cu unghia.

Păi, spunea el, americanii, cu sau fără acel aer poruncitor care îi făcea nesuferiți, erau niște solitari. Şi imaturi. Doar corpul le creştea.

— Solitari ?... Cuvîntul a răsunat ambiguu şi provocator în gura noii venite. De fapt, nu sînt bărbați. Bărbați de-adevăratelea, fără să fie nevoiți să îndrepte o puşcă împotriva altora ca să-și dovedească bărbăția. După cîte am auzit...

Totuși, comentariul Jacintei se oprise la atît. Dar fusese suficient. Mai ales tonul ei obraznic, pentru a-i hotărî pe ceilalți s-o măsoare cu surprindere și dezaprobare. Asta și intenționase ; să abată atenția de la Armindo Serra, de la mîinile lui catifelate cu care desena prin aer, de la expresia lui de nedumerire candidă, a celui care se distrează, dar în același timp se şi sperie de reacțiile, aproape totdeauna mușcătoare, pe care le provoacă fără voie. Să abată atenția celorlalți ca s-o privească cu luare aminte. Şi după ce își debitase părerea, ca pe un lucru plin de importanță, arăta fericită că cel puțin acum îi fixau gura lacomă, chiar dacă îi disprețuiau cuvintele.

Niște solitari, continuase povestitorul, după ce precizase cu o blîndețe amară în voce :

— Nu este vorba, cred, de acest tip de singurătate — şi își mîngîiase uşor barba, imitînd (cu intenția de a-l caricaturiza) gravitatea intelectuală a lui Villar, un poet care își

afișa decadența în piruete de *clown* prin suplimentele literare.

Prin urmare, niște singuratici. Alergau de la slujbă la bar să se îmbete metodic și pe tăcute, ca și cum trebuiau să îndeplinească o deprimantă dar inevitabilă datorie liturgică. Beau fără veselie.

— Ah, ce mai, în băutură și veselie, nimeni nu-i întrece pe spanioli. Vorbiți-mi despre spanioli — se băgă ea din nou în discuție, știind cît de deplasată era. Şi fiindcă tot veni vorba, mie nu-mi oferă nimeni ceva de băut ? Mor de sete.

Armindo Serra și-a frecat vîrful nasului. Atîta tot. Vocea lui, de o blîndețe îngăduitoare, rămăsese neschimbată, semn că suportase lovitura. Între timp, Sara, aprinsă la față, își îndemna curtezanii să împartă whisky și răcoritoare, într-o întrecere subită de amabilitate. Jacinta s-a pomenit cu trei pahare în față.

Nu se bucurau de băutură, acei lungani din Chicago, Texas sau New York, robuști și nesărați, cu pistolul la brîu, arborînd un aer semeț, de stăpîni. Beau fără să se bucure, cu capul pe tejghea, triști și posomorîți. Fugeau chiar și de lumină, cufundați într-o atmosferă de ispășire. Moștenirea puritanismului, cuibărită adînc în oase, impunea chiar și viciului un decor și un ceremonial. Apoi, în ceață, care nu era încă beția totală, întindeau degetele necunoscutului de alături și rămîneau cu mîinile strînse, alăturînd o singurătate altei singurătăți, pînă ce, în sfîrșit, alcoolul îi abrutiza, adormindu-le conștiințele.

Armindo Serra relata toate acestea fără dramatism. Din contra, sublinia anumite lucruri cu o oarecare ironie frivolă. Dar nici așa nu reușea să înlăture nemulțumirea sau chiar iritarea acelora care nu erau dispuși să asculte asemenea povestiri într-o toropitoare amiază de vară. Firul era gata să se rupă și nimeni nu părea dornic ca el să-l înnoade la un nou capitol plictisitor din aventurile lui de snob intelectual care, pasăre migratoare, trebuia să-și ia zborul unde vedea cu ochii îndată ce octombrie începea să-l amenințe cu plictiseala atmosferei provinciale din Chiado[1]: certurile dintre bisericuțele literare pentru un adjectiv în plus sau unul în minus, problemele reduse la simple taclale, mediocritatea nemulțumită, confreriile pierdute în osanale reciproce, cîrdurile de începători care îndată ce le dădeau creasta își întețeau cîntatul, și mai ales cei care nu făceau nimic, disperarea înecaților în ape stătute, monotonia zilei de mîine care o repetă pe cea de azi, înăcrita și apatica melancolie a celor izolați de lumea îndepărtată. Toate acestea în gura lui deveneau tot atîtea sarcasme, dar la care lua parte cu plăcere în intervalul dintre două migrații. Deși era cunoscut ca un hîtru îndrăcit, glumind mai degrabă cu el însuși decît cu ceilalți, hotărîse să-și răzbune nesocotința : acea societate, moleșită de plictis și de soare, nu era făcută pentru emoții.

[1] Stradă centrală din Lisabona, cu numeroase cafenele și librării, loc de întîlnire al intelectualilor.

Și fără să arunce vreo punte între cele două subiecte, spusese cu o expresie copilărească :

— În Boston, am cumpărat un pardesiu, l-ați văzut ? Din întîmplare este chiar american.

— În Boston ? a strigat Azeredo, un ceramist rotofei care „adora" eleganța și noblețea. Unde este ? Chiar în Boston, serios ?

— În Boston, în patria confecțiilor. Ca să știi.

Azeredo, cu mîinile încrucișate pe piept, părea căzut în extaz. Doar genele i se zbăteau.

— Mor să-l văd.

— Nu-i nevoie să te deplasezi prea mult. E un pardesiu de sezon, l-am lăsat înăuntru, pe canapea.

Azeredo a țîșnit de pe terasă, sub privirea lungă și zeflemistă a Jacintei și, din grabă, era gata să dărîme cu fundul lui mare masa cu băuturi. Peste un minut, se întorcea îmbrăcat cu pardesiul în dungi al lui Armindo Serra. Fața îi radia de plăcere. Mai mult din încîntare decît din invidie, repeta :

— Ce *trouvaille*, dragul meu ! Ce *trouvaille* ! Confecționat chiar în Boston.

În Boston cu siguranță, a confirmat din ochi Armindo Serra.

— Ai, ștrengarule, ce-ar fi să mi-l vinzi mie ?

Cam în acel moment, femeia care coborîse din mașina decapotabilă s-a adresat pentru prima dată lui Vasco, așezat în stînga ei.

— Și acest tip face parte din... solitari ? Și prefăcîndu-se că nu observă răceala ges-

tului cu care îi răspunsese, a adăugat: Ce-ar fi să lase această afacere pe seama femeilor, ce părere ai? E adevărat, cum te cheamă?
— Vasco Rocha.
— O clipă... și a început să-și pocnească degetele, gînditoare și intrigată. Aici, în acest grup de artiști... Vasco... Vasco Rocha... Să nu-mi spui că ești sculptorul!
— Cred că ai nimerit.
— Aveam dreptate. Ești exact cum mi te închipuiam. Mult mai bine decît mutra de adolescent speriat care apare prin ziare. Sara mi-a vorbit de dumneata. Și, adresîndu-se soțului: Uite, iubitule, acesta este Vasco Rocha.
Soțul s-a încruntat dezinteresat.
— Încîntat. Dar ceva i-a răscolit memoria făcîndu-l să adauge: Pot să jur că am auzit numele dumitale la radio.
Malafaia n-a mai rezistat și s-a pierdut printre pini. Se ducea la atelier, toată lumea știa. Și discuția a murit.
Maria Cristina rămăsese tot timpul la pîndă; îi era clar că acea zăpăcită îl mînca din ochi pe Vasco, că se pregătea să-l prindă în plasă, că se prefăcea că nu observă că fusta i se ridicase pînă sus, dezvelindu-i pulpele. O pîndă în care amesteca deopotrivă scîrba și amărăciunea cu care își afișa vocația ei de martiră și, în același timp, disprețul suveran pentru slăbiciunile soțului. De altfel, după plecarea lui Malafaia, toți se măsurau fără milă.
Doamnele începuseră să frunzărească niște reviste franțuzești, Azeredo, observînd că Sara

își tot ținea capul în mîini, pedepsită de migrenă, se dusese înăuntru să lase picupul mai încet. Bărbatul cu mașina decapotabilă își mîngîia pieptul prin cămașa descheiată și, pe furiș, își număra firele albe, iar ceilalți fumau moleșiți.
În schimb, piscina se animase. Răsunau strigăte, se auzea plescăitul apei, băieții și fetele țîșneau la suprafață, apoi se scufundau din nou, ca niște adevărate foci într-o demonstrație de circ. La un moment dat, una din tinere și-a scos scufia, și-a scuturat bine părul și a spus că pentru cei care se dau în vînt după înot aia nu era piscină ci o cadă nenorocită. Prefera să se retragă într-un colț, în casă, să asculte muzică. Și a venit desculță pe terasă; de pe carnea tare și arsă se prelingeau picături de apă și nu manifesta deloc intenția de a se acoperi cu prosopul pe care un coleg i-l aruncase de la distanță. „Tipa aia are niște craci!..." spusese el, greșind ținta, probabil pentru a para un răspuns de pisică înfuriată.
Fata a intrat în salon și s-a dus direct la dulapul cu discuri. Fiica soților cu mașina decapotabilă, cincisprezece ani firavi și măslinii, îi urmărea atentă gesturile și căutarea în dulap. În tot acel răstimp nu deschisese gura, privind concentrată statuia albă din spatele țîșnitoarei din grădină: un copil rotofei, cu zîmbet ștrengar care, stingherit de goliciunea lui, își acoperea părțile rușinoase cu mîinile ca și cum, văzînd apa, ar fi simțit nevoia de a urina

imediat și ar fi făcut-o în văzul tuturor. Fata nu deschisese încă gura, încă nu se urnise din locul ei, ghemuită în umbra tatălui, într-o rezervă care putea fi la fel de bine timiditate, încîntare sau indiferență, cu care, de altfel, nimeni nu se preocupase pînă atunci. În acel moment, s-a tîrît, puțin spus tîrît, pe la spatele musafirilor și s-a înfășurat în covor alături de fata în *bikini*, care deși strivise sub picioarele lungi acele de pini nu-și pierduse nimic din grația ei de lebădă neagră. Nici una din ele n-a deschis gura. Nici nu era nevoie. Cu bărbia sprijinită în palmă, ascultau muzică, se înțelegeau și se cunoșteau prin muzică.

Astfel a trecut după-amiaza. Cerul se acoperise de o catifea roșie-portocalie care în bătaia apei devenea gălbuie, cînd s-a auzit zgomotul unor cizme care sfărîmau pietrișul mărunt de pe alee. Pe măsură ce înaintau pe cărarea din pădure, pașii deveneau mai domoli, mai apăsați.

Era un țăran din partea locului care îl căuta pe Malafaia. Probabil că era unul din cei care aveau grijă de grădină peste săptămînă și venea să primească ordine și bani. Lătrătorii l-au recunoscut îndată și-au început să se gudure pe lîngă el. Dar Azeredo n-a fost încîntat să vadă acolo un intrus din acea specie zoologică și l-a expediat spre atelier. Peste puțin, țăranul a ieșit împreună cu Malafaia și amîndoi au apucat-o pe drumul ce ducea în sat. Atelierul rămînea liber.

III

S-a jurat, nu o va aștepta mai mult de un sfert de oră. Riguros măsurat după ceas. Chiar dacă Bárbara ar fi încercat să-i potolească iritarea, de teamă că lucrurile s-ar fi putut înrăutăți pînă la o ruptură definitivă și astfel și-ar fi pierdut un client asiduu. Asiduu da, dar generos, nicidecum. Vasco, blindat în aerul lui jumătate distant, jumătate amuzat, al celui care, ținîndu-se departe de ispitele lumești, nu se lasă prins în capcane, gusta din plin ambiguitatea momentelor în care Bárbara rîvnea la un radio în miniatură („Închipuie-ți ! O cheie de aur agățată pe perete și care de fapt nu-i decît un tranzistor. Ce surpriză pentru musafiri !“), la un ceas de mînă, o cămașă de noapte „o nebunie“, toate niște minunății, la prețuri de nimic, din colecția de contrabandă a portarului, care ar fi putut fi ale ei dacă ar fi dispus de mizerabila sumă de cinci sute de escudos. Fericirea la un preț de nimic. Ar fi fost o crimă să nu-i întinzi o mînă. Vasco era de acord. „Desigur, e bine să fii clienta portarului. Mai ales că nu cere prețuri cine știe ce.“ Într-adevăr, era păcat. Și el era îndreptățit s-o confirme, pentru că putuse aprecia cu propriii lui ochi acele minunății și observase jinduiala Bárbarei ; putea fi de acord liniștit, de vreme ce era absolut sigur că Bárbara îi dădea de înțeles doar pe ocolite, îmbufnată, că îi făcea favoruri care justificau din plin, uneori, cîte un gest mărinimos. Mărinimos sau măcar simbolic, precum o cămașă de noapte

care era „o nebunie“. Dar nu, nada rămînea agățată în degetele celui care arunca undița. Învățase multe în viață. E drept, mai păstra unele naivități, multe lucruri nu se maturizaseră la timp sau deloc, dar nu dintr-astea. Nu dintr-astea, Bárbara. Trebuia să-i arate că știa să se apere de anumite momeli, că se răzbuna asupra urmelor de credulitate și timiditate care încă mai dăinuiau în el. La prima întîlnire în casa Bárbarei — hai, încearcă să-ți amintești, zarva și freamătul străzii, cenușiul după-amiezii citadine ți-au ațîțat simțurile, ți s-a părut că te întorceai de departe, de unde te întorceai tu, și la ce ? — rămăsese încurcat, nu știa dacă să lase bancnota împăturită în patru, ca pe o hîrtie uitată, sub scrumieră, drept plată discretă a chiriei. Doar Bárbara era prietena Jacintei și, pe deasupra, fosta soție a unui inginer de mine !— Nu stătea mărturie biografia Bárbarei, o biografie plină de cuviință și trai îndestulat, în arsenalul fotografic atîrnat pe pereți ? Bárbara numai pliuri de carne în leagăn, Bárbara la colegiu, ochi poznași, deja puțin bulbucați, panglicuțe împletite în cozi care se legănau pe șorțuleț, Bárbara cu bunicii în casa de țară din Minho, Bárbara turistă, îmbrăcată în niște pantaloni strîmți, de-i pocneau coapsele rotunde, în curtea interioară a unei pensiuni medievale din Salamanca. Prietena Jacintei, burgheza din Estoril și din *parties* de pe la ambasade, și era de ajuns. Bani, chiar împăturiți în patru, o hîrtie uitată, ar fi o grosolănie. O insultă, da, o insultă. Ca și cum i-ar fi dat Jacintei.

Ca și cum ar fi plătit trupul Jacintei și nu chiria pentru cameră. (De altfel, Jacinta nu vroia să primească de la el nici măcar o atenție de ziua ei de naștere !) Jacinta nu putea avea prietene care să încaseze cu ora de la amanți clandestini. Și Vasco, șovăielnic, nu îndrăznise să-și ducă gestul pînă la capăt, să bage mîna în buzunar după portofel. Noroc că Jacinta îi observase încurcătura, poate chiar o prevăzuse. Cu fața la oglindă, în timp ce-ți tapa părul strîns la ceafă, spusese pe un ton șters sau puțin dur : „Lasă ca de obicei“. Ca de obicei. Aceeași sumă pe care el, cu un gest mai mult scîrbit decît timid, o lăsa pe noptiera din cealaltă cameră, în cealaltă casă, care îi fusese recomandată de Azeredo ? Sau aceeași sumă pe care Jacinta știa că o lăsau ceilalți, tot în camera Bárbarei. Dar, lăsînd la o parte jena prostească, demodată, era mai bine așa. Nu mai avea de ce să-și facă scrupule.

Și, gîndindu-se la scrupule, se simțea ușurat imaginîndu-și-o pe Jacinta cu amanții dinaintea lui, cum lăsau banii împăturiți în patru sub aceeași scrumieră și citeau, poate, același reportaj despre medicul brazilian căruia i se arătase Sfînta Fecioară, ușurat mai ales față de soțul Jacintei. Poate că el știa sau bănuia ceva și evita să afle adevărul. Cu timpul avea să trăiască situații chiar mai dezgustătoare decît aceea. Nici măcar tragice, sau înfiorătoare. Doar dezgustătoare. Cînd Jacinta își obligase soțul să-i invite la cină, după ce repetaseră cîteva săptămîni la rînd acea conviețuire duminicală în casa de țară a lui Malafaia,

Maria Cristina se scuzase de vreo două, trei ori, fără să fi încercat măcar să-și îndulcească refuzul, dar pînă la urmă a trebuit să cedeze. Trăiau în societate, trebuiau să respecte regulile de joc, și ea, de fapt nu avea alt motiv decît că acea nerușinată se-nvîrtea în jurul bărbaților, mai ales a lui Vasco, ținîndu-se după el la atelier de cîteva ori, imitînd subtilele atacuri de mizantropie ale stăpînului casei, se îndepărta de grup și dispărea prin pădurea de pini în timp ce Sara își freca ușor tîmplele zvîcninde, asaltate de strigăte și dădea primele semne de plictis molipsitor. O cină obscenă. Soțul, amantul, soția amantului, toți în jurul aceleiași mese, amabili sau făcînd eforturi să pară, jucîndu-se cu vorbele, fără a se osteni să le pătrundă dedesubturile, deși Maria Cristina nu-și slăbise nici un moment zeflemeaua ambiguă și mușcătoare de pe gura crispată. Amabili — stinghereala le înghețase rîsul — se detestau sau disprețuiau fără ca măștile să li se fi clintit, prizonieri ai jocului de lume care nu le permitea o izbucnire salutară. Astfel Jacinta risipea bănuielile asupra infidelităților ei. A doua zi, cu amintirile din ajun încă proaspete, care o ațîțau la destrăbălare, Jacinta, scoasă din minți, amestecase plăcerea cu un soi de provocare și chin care-i făceau plăcere.

— Nevasta ta este foarte atrăgătoare, Vasco.

— Taci ! gemu el.

— Dar trebuie să recunosc. Deși aș dori să pot afirma contrariul. O femeie nu se înșeală asupra celorlalte. Ghicește mai bine decît voi.

— N-ai de ce să abordezi această problemă aici.

— Sigur, iubitule, dar nu pricep de ce nu am voie să spun cu glas tare ceea ce gîndesc. Sau poate este o crimă că nevestele voastre au ceea ce căutați la altele ? Dar că soția ta este încîntătoare și temperamentală... Senzuală, nu-i așa Vasco ? Poate că senzuală în felul ei.

El își înfigea unghiile în carnea ei, s-o doară, simțindu-se un netrebnic, s-o doară mult, și mai mult, și mai mult, pînă avea să înceteze cu provocarea. Era exact ceea ce își dorea Jacinta. Un geamăt prelung, de fiară pe moarte, îi gîlgîia în gît.

Toate acestea, neînțelegeri, surpriză, josnicie, îl subjugau și mai mult. Și ea știa, de aceea, zi de zi, îl împingea și mai mult în noroi, de unde i-ar fi fost greu să se mai opună. Cînd i se îmbolnăvise soțul, insistase să meargă să-l vadă. „El vrea, Vasco. Săracul, nu are nici o vină că te simpatizează. Dacă nu vii, o să cadă la bănuieli.“ Vasco intrase în cameră cu buzele uscate, privirea furișă, în căutarea unui ascunziș. Intrase ca un bezmetic, nu-i venea nici lui să creadă că se afla acolo. „Se pare că de fapt dumneata ești bolnav, dragul meu Vasco ! N-ai pic de sînge în obraji. Este frig afară sau ai călcat pe cineva ?...“ Frig ? Poate. Fluvii de gheață i se scurgeau prin vine. Și soțul, venind vorba de frig, de zăpadă, îi vorbise despre șoselele de la munte. Despre gripa stupidă care îl făcuse să piardă raliul. „Un ghinion, Vasco, răceala asta. Mare ghinion. Exact în timpul raliului, un Alfa Romeo în

care îmi pusesem atîta nădejde!... Am adus un carburator special, de avion, din Italia. Zău că voiam să dau naibii și guturaiul și temperatura. Însă Jacinta m-a ținut în casă. Am avut mare ghinion.“ Și își punea mîinile neconsolate în păr care, fără fixativ, atîrna în lațe răsfirate peste urechi, descoperind o chelie strălucitoare, instalată și ascunsă cu grijă de vreo zece ani. Jacinta îl liniștea cu tandrețe. „Rămîne pentru data viitoare, iubitule. Nu te mai agita.“ Vasco își lipise ochii de niște papuci de femeie, de un albastru spălăcit, care erau alături de papucii bolnavului, și de un halat de cameră tot de femeie aruncat pe spătarul unui scaun; totul sugera prezența unei femei, care era și nu era Jacinta, care, chiar dacă era ea, era de asemenea, sau mai ales, și o alta, așa cum atmosfera intimă, pe care toate acele nimicuri o creau, aparținea unor personaje care nu puteau fi cele prezente în cameră și le acuza de înșelătoria de a dori să pară a fi ele însele.

Abia își luase rămas bun, îngăimînd aceeași perversă consolare: „rămîne pentru data viitoare, nu te agita“, pe coridor, cu venele încă înghețate, la un pas de cuierul în care era cît pe ce să se împiedice, că Jacinta se și agățase de gîtul lui, cu chipul fremătînd de dorință:

— Așteaptă-mă la Bárbara peste o oră.

— Azi!

— Neapărat azi, iubitule.

Și în gîtul ei se auzi un gîlgîit de agonie sălbatică.

Dacă se întreba: ce fel de femeie este asta?, nu găsea nici un răspuns potrivit. Fiecare om ascunde în el mai mulți oameni. Pînă și Jacinta, cea care alerga să se întîlnească cu el în parcul din Estoril, în timp ce soțul, știind-o la Cazinou, pălăvrăgea liniștit pe la bar cu toreadori, spadasini aristocrați sau ași ai volanului, și îi dădea ghes să facă dragoste pe sub boschete, căci acoperișul Bárbarei, unde nu-i pîndea nici o primejdie și nici o frică nu le biciuia nervii, nu-i era întotdeauna de ajuns, aceeași Jacintă care simțea nevoia s-o facă pe Maria Cristina să sufere, să-i dărîme aroganța cu care își arăta băniuala printr-o tortură mai motivată, denunțîndu-se la telefon („Chiar acum m-am despărțit de Vasco al dumitale, i-am lăsat urme de ruj pe cămașă, e ușor să le vezi“), aceeași Jacintă crudă și depravată care trebuia să-i distrugă ori să-i afunde în noroi pe cei din jur cu cruzimea și dezmățul ei, pervertindu-i printr-o plasă încurcată de complicități care-i imobilizau, ei bine, pînă și ea era în stare de compasiune, sensibilitate și afecțiune, care nu avea nimic de-a face cu sexul, în sfîrșit, putea fi, cu tot egoismul ei, solidară și responsabilă. Fleacuri, dar foarte semnificative, care îl clătinau, îl uluiau. Ca acel grup de tineri pe stradă, îmbrăcați în țoale de adulți, tatăl, brunet și uscat, mama, firavă și speriată, strînși în grup, un stol de vrăbii care poposesc pe un ogor păzit, sau de clovni care dincolo de arenele circului nu au dreptul să glumească nici să rîdă, înconjurați de magazine, vitrine, automobile, reclame care nu li

se adresau, orașul clocotind potrivnic în jurul lor, toți pe stradă ca niște cîini bătuți, rătăcind, rătăcind prin orașul fără de sfîrșit, în căutarea unei soarte, rătăcind fără ca străzile lungi să le satisfacă căutarea inutilă, fără ca soarta să se contureze, epave într-un oraș care părea să aibă un destin și nu-l avea și Jaccinta care i-a văzut cum traversau cu pas grăbit bulevardul central atrași de ceva miraculos bănuit pe partea cealaltă, în frunte cu tatăl viril, poruncitor și solemn, la urma roiului mama pierdută, îngrozită de acea incursiune într-o lume care îi respingea, și Jacinta cu fața vinovată, crispată, pe care se prelingeau două dîre de lacrimi ce se înnodau sub bărbie.

Tot restul zilei a avut în fața ochilor acel tablou. Ispășirea unei crime subit descoperită și care trebuia neapărat răscumpărată.

— De ce nu ai oprit, Vasco ? Oare nu puteam face nimic pentru ei ?

Vasco i-o întorsese fără milă.

— Pentru ei... sau pentru tine ?

Cine era Jacinta ? Toamna trecută se instalase devreme, frunzele păliseră, afară se răcise, se răcise și camera Bárbarei, norii stropeau aerul și arbuștii, și Vasco, căruia îi plăceau amiezile cenușii, îi spusese cuprins de nostalgie :

— O să mergem într-o zi în provincie. O să aranjăm unde să ne întîlnim.

— În provincie ? Și vocea Jacintei tremurase.

— Ne vom petrece noaptea într-o așezare liniștită. Unde la ora opt toată lumea doarme. Într-o pensiune cu așternuturi de in.

— Și cu foc la sobă. Vom fi singurii oaspeți, vom asculta cum trosnesc lemnele. Să simțim bătaia focului în față. E ceea ce îmi place mai mult. Și în vocea ei se simțea o căldură mocnită, o emoție dureroasă.

— Ce-ți place mai mult ?

— Da, ce-mi place mai mult. La țară, să mă tăvălesc prin iarbă. Focul la sobă.

— Nu s-ar putea spune.

— De fapt, ce știi tu despre mine, Vasco ? Niciodată nu am putut face ceea ce mi-ar fi plăcut să fac. Niciodată nu am avut ceea ce mi-ar fi produs satisfacție. O casă departe de aici, la țară. Să mă întind pe jos, pe covor, să fac dragoste pe podea, sau în aer liber, sub un brad, sau...

— Mă uimești.

— Sau să alerg prin zăpadă (am putea merge undeva unde să fie zăpadă), doar cu un cojoc pe mine și, deodată, să deschei haina și să rămîn goală în fața ta. Oare vom ajunge să facem toate astea, Vasco ? Și cînd ?

Întins pe pat, se ridicase sprijinindu-se în cot, cu ochii la pîndă. O broască țestoasă care se retrage în carapace. Jacinta își încrucișase mîinile peste sîni, de parcă și i-ar fi mîngîiat, de parcă, pentru întîia oară, simțea nevoia să-și apere goliciunea de acea clandestinitate murdară. Și din adîncurile memoriei, Vasco a revăzut o imagine : mansarda clădirii din fața camerii lui de student. Acolo locuia o fată angajată la un magazin de noutăți și care, duminica, primea un bărbat tomnatic care citea ziarul în timp ce ea deretica prin casă,

strîngea lucrurile, își călca rochiile, punea ordine în dezordinea de peste săptămînă. Niciodată nu-i surprinsese în intimitate. Sau mai bine zis asta era intimitatea lor : ziarul, cămașa cu mîneci scurte descheiată în amiezele înăbușitoare, călcatul rufelor, gesturile liniștite ale amîndurora, cîteva cuvinte înainte de a deschide o sticlă cu bere. Dar într-o duminică, cînd Vasco privea pe fereastră, o văzuse cu sînii goi, într-o încercare de a-l provoca pe bărbatul trecut, ofilit, care nu părea dispus să abandoneze ziarul. Mîinile ei alunecau pe umeri și prin părul rar al prietenului, o dată și încă o dată, și încă o dată, în timp ce sînii îi mîngîiau ochii și gura, între dăruire și refuz, gradînd invitația sau ațîțîndu-l la violența atît de așteptată. În sfîrșit, bărbatul pusese ziarul de-o parte, își rezemase capul între sînii fetei, un copil care se alintă sau doarme, într-un preludiu al posesiunii sau poate cu amărăciunea dorinței stinse, cînd în josul străzii năvălise defilarea Gărzii Republicane. Cu cai, penașe și fanfare. Și cînd Vasco, atras pentru cîteva clipe de defilare, își îndreptase din nou privirea spre ceea ce se petrecea la mansardă, fata se aplecase pe fereastră, și ea și bărbatul trecut care avea aerul celui care acceptă înfrîngerea înainte de-a începe lupta. Peste frumoșii sîni goi, două mîini se întinseseră din întîmplare. Și totul pentru că acolo, jos, trecea Garda Republicană. Din cauza ei, Vasco, un duș de gheață scăldase înflăcărata așteptare. Sînii pe jumătate goi de la fereastră nu mai erau sîni. Doar un amănunt folcloric al parăzii. Sau poate, ultima imagine a unei viziuni care se topea în realitate.

Cine era, prin urmare, Jacinta ? Și ce știi tu despre tine, Vasco ? N-ai decît să sfîșii vălul și să privești înăuntru. Iar apoi să te gîndești la lucruri simple. Sau să rămîi cu creierul gol ca pereții închisorilor.

Dar încercînd din răsputeri să o justifici sau să o condamni, nu înseamnă oare că încerci să te justifici ? Altminteri, și ea se arăta nu mai puțin interesată în a fi privită cu ochi indulgenți și, dacă era posibil, chiar binevoitori. Îl întreba mereu, tam-nesam, despre cele petrecute în prima duminică în atelierul lui Malafaia : „Ce ai gîndit despre mine în acea după-amiază“ și se înfuria pentru că primea același răspuns : „Nimic“. Nu-l mira întrebarea : și cocotele doresc să afle ce gîndesc bărbații despre ele cînd inițiativa le aparține. Dar Vasco se încăpățîna în acel „nimic“ din calcul și apărare : un joc de apărare contra slăbiciunilor, de care se izbea frenezia Jacintei dornică să-i disece reacțiile. Ea avea nevoie să-l simtă fără pavăză, adică descoperit, pentru ca toate simțurile lui să vibreze la fel cu ale ei. Ca și Maria Cristina, numai că aceasta îl subjuga cu manifestări mai surde, de o mistuitoare neclintire, și impunea o supunere permanentă.

La o săptămînă după acea duminică, din nou pe treptele terasei, într-un amurg mătăsos care se lăsa fără grabă peste văzduhul în flăcări, ea îi spusese :

— Ştii de ce am ţinut să-l înţep pe acel pedant de Armindo Serra? Pentru că tot ce spunea este adevărat. Pentru că şi eu am simţit acelaşi lucru. Pentru că mi-a făcut rău. Nu suport ca cineva, lîngă mine, să vorbească despre lucruri care ne rănesc sufletul cu un aer vesel de parcă ar spune bancuri. Nu-ţi aminteşti, Vasco? Vorbea despre singurătate.

Vasco aprobase:

— Îmi amintesc, i-ai iritat pe toţi.

Jacinta şi-a dat părul din ochi cu un gest brusc.

— Ca să tacă, Vasco.

O privise cu coada ochiului, cu luare aminte. Dacă cu opt zile în urmă, sau chiar în ajun, îi făcea fără greutate şi fără îngăduială portretul, trecînd-o în tagma celor care plictisiţi de moarte sînt într-o veşnică căutare de senzaţii noi, acum trebuia să-şi revadă, deşi contrariat, părerea.

— Trăim într-o lume de morţi, Vasco. Morţi care, împinşi de arcuri, se prefac că sînt vii pînă cînd arcurile se opresc. Dar goliţi, uscaţi, descompuşi pe dinăuntru. Cel puţin carnea să trăiască! Oare asta să fie explicaţia că atîţia caută bucuria în simţuri?

Exista, probabil, şi o altă Jacintă. Sau poate că incoerenţele ei erau premeditate, încă un vicleşug în jocul de a-şi surprinde partenerii cu un atu neaşteptat. Acea nedumerire, care avea să se repete zi de zi, la care se adăuga şi neîncredere, îl făcuseră să-i răspundă:

— Socoteam că femeile ca tine nu-şi fac probleme. În afară, bineînţeles, de cum să-şi umple timpul fără să caşte.

Mîhnirea îi dispăruse brusc de pe faţă lăsînd locul unei nelinişti mai accentuată la colţurile gurii şi la nări:

— Femei ca mine? Cine eşti tu să vorbeşti aşa? Un sculptor, e drept. Dar asta vă ajunge vouă, ţie şi celor ca tine; de ce felul vostru de viaţă ar fi mai bun decît al nostru? Cel puţin nici unul dintre noi, paraziţi inutili, cum ne socotiţi voi, nu încearcă să pară altceva decît este.

Vasco se închisese în cochilia lui. O lăsase să creadă că se supărase, că nu merita să se apere de ceea ce-i spusese. Dar tăcerea lui mohorîtă nu însemna numai disimulare: Jacinta ţintise într-un punct sensibil, unde săgeata continua să vibreze. Pe de altă parte, îşi dădea seama că pierduse prosteşte ocazia de-a o lăsa să se dezvăluie în faţa lui, în acea episodică atmosferă de autenticitate tristă. Orice ar mai fi adăugat ea, ar fi fost, cu siguranţă, filtrat cu prudenţă.

Amurgul potolea agale văpăile orizontului, animaţia din jurul piscinei părea un nor de gîze vînturat de o adiere de vară şi grupul urma să-şi croiască drum printre crengile stufoase ale salcîmilor şi să urce treptele care duceau în foişorul atelierului. De acolo, pe înserate, pe deasupra rugurilor de mure şi a puieţilor de pini din ce în ce mai obraznici, se putea admira în depărtare stînci îndoliate scăldîndu-se în marea incandescentă. Era sur-

priza pe care Sara o rezerva, la ora potrivită, noilor veniţi la acele întîlniri. Numărul avea succes, cu atît mai mult cu cît ea, moleşită de soare şi lumină puternică, mereu cu tîmplele zvîcninde, îşi petrecea cea mai mare parte din timp la răcoarea camerei, rezemată de pernă, aşteptînd, ca liliecii, înserarea. Se vorbea că acea uşurinţă a ei de-a baldosi la comandă o ajuta să administreze cu pricepere notorietatea soţului, mai ales că el respingea ca un arici trîmbiţele succesului şi îi trata cu asprime pe nepricepuţii care, deşi nu-l înţelegeau, sau poate tocmai de aceea, îi cumpărau pînzele la preţuri mari. De aici, exclamaţia Jacintei cînd ceilalţi se extaziau în foişor ;

— Pe cine are Sara astăzi în vedere ? Nu ştii, Malafaia a mai terminat cumva vreun tablou ?

Vasco era unul din cei care uneori rămîneau lîngă Sara să-i ţină de urît, îi mîngîia pisicile (nişte tigrişori năzuroşi care primeau alintările cu o indiferenţă regească), în orele de toropeală cînd stăpîna casei nu putea fi lăsată singură, chinuită de obscure dureri fizice : prin urmare, gluma Jacintei i se păruse deplasată.

— Eşti mai interesantă cînd vorbeşti despre lucruri în care eşti specialistă : sex, şi după cîte se pare, singurătate.

Din foişor li se făceau semne. „O minunăţie. Acum pot să spun că am văzut paradisul. Hai, urcaţi şi voi“, striga o roşcovană care venise împreună cu Jacinta şi care n-o slăbea deloc. „Venim şi noi imediat“, răspunsese ea prost dispusă şi îndată se întorsese către Vasco :

— Poate crezi că mojicia ta mă supără. Te înşeli. Şi îl fixase cu o privire amuzată şi răutăcioasă, mîngîindu-i dosul palmei. N-ai decît să fii mojic cît pofteşti.

Vasco îşi ferise mîna. Probabil că Maria Cristina îi urmărea prin frunzişul copacilor. Ar fi fost mai înţelept să se întoarcă lîngă ea. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru a evita interogatoriul ei strîns îndată ce aveau să rămînă singuri. Totuşi, încercase să-şi repare greşeala, dacă cumva ocazia mai putea fi recuperată, dorind să afle pînă la ce punct exista „cealaltă“ Jacinta. Se prefăcuse fermecat de vapoarele care alunecau ca nişte dîre albe în depărtare, şi continuase dialogul fără măcar s-o privească, cu o voce tărăgănată, plină de încîntare şi linişte :

— Cred că nu ţi-ai terminat comentariile la albumul turistic al lui Armindo Sara. Mi-ai stîrnit curiozitatea.

— Nu, e drept, nu le-am terminat. M-ai descurajat. Vroiam să mă asculţi altfel.

— Te voi asculta cum doreşti.

Îl fixase din nou, întrebătoare şi neîncrezătoare.

— Nu ştiu dacă vei fi în stare. Dar oricum, valul a trecut.

Roşcovana era lîngă ei. De unde apăruse, blestemata ? Bîzîitul ei de viespe îi luase prin surprindere.

— Asta zic şi eu flirt ! Nici nu vă pasă de restul lumii.

Dar chiar în aceeaşi zi, în timp ce Sara îşi aduna specialiştii în bridge — „Doar o par-

tidă, dezertorilor" — înainte de a se întoarce în oraş, Jacinta izbutise să rămînă numai cu Vasco :

— Am putea merge în pădure, iubitule. Trişorii nu vor observa lipsa noastră.

Se referea cu ironie şi la Maria Cristina, sau mai ales la ea, care în acel moment probabil că alegea un pachet de cărţi cu o rigoare profesională de neaşteptat. Şi cu un zîmbet care nu era al ei, aproape fîstîcit :

— S-ar putea ca mareea să crească... din nou... Făcuse o pauză scurtă, respiraţia i se tăiase, apoi reluase agale şi concentrată : Tot mai vrei să-ţi explic de ce scamatorul de Armindo Serra m-a tulburat ?

Şi atunci, călcînd apăsat pe acele de pini care trosneau şi mai tare sub picioarele ei, îi povestise ceea ce Vasco nu se aştepta să audă. Şi în timp ce o asculta, simţea cum cuvintele ei se contopeau treptat cu propriile lui amintiri, cu toată amărăciunea pămîntului, undeva, aiurea, la o piatră de hotar, cu păsările negre, poate corbi, care ameninţau să coboare pe castanii chei ca peste nişte măruntaie sfîşiate, dar în ultima clipă se hotărau totuşi să se ducă spre alte ţinuturi, sterpe ; spre unul din acele hotare care poartă întotdeauna în el un sîmbure de clandestinitate.

Acum, în camera Bárbarei, trăgînd cu furie din ţigară, îşi căznea memoria să reconstituie cu claritate tulburarea de pe faţa Jacintei, să pătrundă bine sinceritatea sau minciuna ei. Ea îi povestise cum într-o bună zi se dusese în satul în care se dărăpăna vechiul conac al

familiei. Nu mai fusese acolo de mică, imaginile din trecut respingeau dezminţirea prezentului. Ce mai rămăsese din acea casă mare şi din tot ce, în copilăria ei, o însufleţise ? Răspunsul l-a primit îndată :

— Duhul morţilor, Vasco.

Duhul îngheţat al lucrurilor şi oamenilor pe care îi cunoscuse sau nu apucase să-i cunoască, timpul care se măcina de pereţi, spaţiul înghiţit de mucegai şi de tăceri, ecourile fără prezenţe umane, totul într-o tristă descompunere. Obiectele atîrnate deasupra mobilelor, întregi, da, dar nişte fantasme. Dacă le-ar fi atins, s-ar fi risipit pe loc. Pete uscate pe tavan. În stucatură se căscau o sumedenie de guri, o plasă de crăpături hîde. Înspăimîntată, Jacinta alergase în grădină, acolo unde, sub ploaie şi soare, lucrurile mureau ca să renască, unde cu siguranţă că viaţa îşi urma cursul ca o sevă izvorîtă din pămînt. Dar în acel loc, unde odinioară răsunaseră rîsete, zgomote, mişunase lume, acum sălăşluia doar coşmarul. Iedera îşi pierduse frunza, rămăsese doar un schelet. Pe sub pietre, dacă cumva le-ar fi clintit, poate ar fi mişcat ceva şopîrle şi scorpioni. Printre ziduri, se strecurau ierburi şi arbuşti acaparatori, ce creşteau văzînd cu ochii, iar apoi se agăţau de pereţii conacului pentru a-i distruge sau a le eterniza rănile, pentru a mumifica trecutul într-un mormînt de groază. În sfîrşit, ierburile, nesătule, creşteau şi puneau stăpînire şi pe ea, se-nfruptau din braţele, din chipul, din mintea ei, o pădure descătuşată gata s-o îngroape de vie.

— Şi azi, în anumite momente, simt că mă înăbuşă. Acum pricepi, iubitule, de ce nu-mi place să mi se amintească lucrurile care... Nici eu nu ştiu care. Aş avea nevoie de o rădăcină puternică care să mă susţină. De lucruri curate care să mă însufleţească. Mi-e frică de morţi, mi-e frică de ierburi.

Cînd rămînea singură în vila de la Estoril, spînzurată pe stîncile de pe plajă, aprindea luminile în toată casa şi telefona la întîmplare, cui se nimerea, numai să audă voci, voci vii, să se ştie sau simtă aproape de cineva.

Reamintindu-şi această mărturisire, Vasco o asocia cu un amănunt din duminica în care o cunoscuse : aruncîndu-şi privirea spre casa lui Malafaia, zărise un chip lipit de geam. Un chip, nu, reflexul soarelui abia îi permisese să ghicească o jumătate de obraz speriat şi curios care se retrăsese numaidecît lăsînd totuşi în urmă dogoarea privirii. Era fiica Jacintei.

— Ce se întîmplă cu fata asta ? o întrebase el poate nu chiar în acea zi, dar în una din numeroasele ocazii în care acei ochi arzători şi furişi se suprapuneau peste alte amintiri.

— Este un copil traumatizat. Nu-mi mai vorbi de ea. Mi-a scos păr alb.

IV

... Peste alte amintiri.

De exemplu, acelea legate de Alberto. Un personaj care cu timpul devenise incomod iar

în anumite momente chiar nesuferit. La urma urmei, Alberto nu era decît un puşti. Un puşti cu mîinile veşnic transpirate. Venea la atelier după terminarea orelor care, de altfel, niciodată nu-i treziseră nici urmă de interes şi întreba întotdeauna cu o voce reţinută, de teamă să nu cumva să deranjeze.

— Pot să rămîn ?

De parcă ar fi cerşit o favoare nemaipomenită.

— Poţi, de ce nu.

— Mulţumesc.

Abia îşi bîiguia mulţumirea. Ca şi cum nu-i venea să creadă sau se temea să nu fi forţat aprobarea. Şovăielnic, îi întindea mîna lui Vasco şi sfiala îi provoca transpiraţia care izvora, în băşicuţe uleioase, din palmele adînc brăzdate. Dacă îndrăznea să-şi ducă gestul pînă la capăt, se scuza :

— Am mîinile ude.

— Nu-i nimic.

Dar într-o zi, îi atrăsese atenţia.

— Ar trebui să iei ceva pentru asta. E de natură nervoasă.

Băiatul se fîstîcise. Faţa i se aprinsese, buzele îi tremuraseră, ca un copil gata să plîngă. Nu de ofensă ci doar de ruşine.

Alberto nu se ducea acolo pentru că se simţea atras peste măsură de munca lui Vasco (de altfel, încerca întotdeauna să treacă cît mai puţin observat, înfrîngîndu-şi curiozitatea, dacă cumva o avea, în aşa măsură încît abia dacă îndrăznea să-şi arunce ochii peste ceea

ce Vasco modela atunci cînd acesta îl îndemna să-și spună părerea: „Cum ți se pare? Poți fi sincer, știi doar“); venea ca să stea; venea pentru că se simțea atras de Vasco, de tot ceea ce Vasco însemna pentru el. De multe ori, cînd sosea la atelier, Alberto îl aștepta în fața ușii. Și în diminețile sau amiezile friguroase, cînd vîntul și ploaia băteau cu furie în luminator, iar caloriferul nu reușea să dezmorțească acea hănie de atelier care părea un depozit de gheață, el, cu o agitație crescîndă, pîndea momentul cînd Vasco începea să-și frece cu mîinile umărul stîng, după care arunca o privire absentă și obosită peste munții de fier vechi — ghipsuri, planșe, vopsele, catrafuse — unde zăcea aruncată mantaua alentejană. Alberto știa exact unde s-o caute și cînd trebuia s-o pună pe umerii sculptorului. Și, roșu la față, își ferea ochii de zîmbetul afectuos al lui Vasco, răsunîndu-i de fiecare dată în urechi cuvintele care inițiaseră acest ritual: „Durerea asta, aici, am căpătat-o în închisoare. Am petrecut o noapte întins pe o saltea de apă.“ Dacă mai erau cumva și alte persoane, mai ales acea pereche greu de înțeles (el, slab, cu părul cărunt, negăsindu-și astîmpărul de plictiseală și arogant, considerînd toate artele niște excrescențe ale teatrului și toate decorurile o repetiție generală a unei piese nereușite; ea un horn care sorbea țigările de parcă era grăbită să-și termine cît mai repede pachetul, debitînd numai prostii de cîte ori deschidea gura după o introducere lingușitoare: „Ești grozav, Vasco! Numai că nu-mi place mania asta a

ta de-a sculpta femeile ca și cum ar fi toate niște girafe! Uită-te bine la mine și spune-mi drept dacă am un gît atît de lung cum l-ai modelat tu în lut“), dacă era lume, dacă erau intruși, Alberto se ducea la lacto-barul din apropiere unde citea, fără să rețină nimic, cîteva pagini din cărțile de școală și se întorcea cînd calcula că se putea bucura, fără martori, de tovărășia tăcută a lui Vasco. Comunicau amîndoi prin tăcere.

De aceea, cînd se simțise trădat, se îndepărtase treptat, fără să pună capăt dintr-o dată vizitelor la atelier, de parcă ar fi avut nevoie să-și confirme cu exactitate o bănuială dureroasă, în sfîrșit, ca și cum ar fi trebuit să revadă motivele înșelăciunii și ale dezamăgirii. Anul trecut, de Crăciun, Alberto îi trimisese o acuarelă. Făcută de el. Nereușită ca linie și culoare, dar cu extraordinara expresivitate a compozițiilor ieșite din mîinile copiilor. Un porumbel, pe un cer galben ca un gălbenuș zdrobit, încrîncenat și amenințător. În josul hîrtiei niște umbre negre, nedeslușite, încurcate, încîlcite, ființe dintr-un tărîm fără ieșire. Alberto îi scrisese o dedicație: „Pentru înțelegere și pace. Dar toate zorile se ridică din ruine.“ Care era sensul? Ce vroia să insinueze sau să afirme cu acele cuvinte? Erau un apel, un dar naiv și emoționat, erau o insultă? După gustul amar pe care îl simțise, probabil că Vasco bănuise răspunsul.

Se cunoscuseră în fața unei închisori, la intrare. Vasco se hotărîse să-l viziteze pe Polly după ce auzise că era grav bolnav — se vorbea

de tuberculoză — şi că fusese transferat la spitalul închisorii. Coborai strada asfaltată pe lîngă zidul alb care înconjura închisoarea ca pe o insulă-fortăreaţă (întotdeauna plutea un nor întunecat) şi apoi, după un cot, ajungeai la poarta grea de fier. Ici-colo, cîte un turn stricat monotonia zidului; din loc în loc, se căscau ferestruici neîncrezătoare care păreau nişte lumini de far. În fiecare turn stătea de pază un gardian care nu se ostenea să-şi ascundă arma. Toată şoseaua şi împrejurimile erau luminate de nişte felinare puternice. Noaptea era ca ziua. Îndată ce se însera, felinarele îşi căscau ochii mari, pregătite brusc pentru încă o noapte de insomnie şi farurile din turnuri trimiteau o pală de foc peste pădurice, apoi peste dealurile nisipoase care, într-o clipă, luau foc, măturau şoseaua de la un capăt la altul şi, dacă era goală, se odihneau pe ea, pentru un moment îmblînzite. În poarta de fier înaltă şi groasă cît zidul era o uşă mică, tot din fier, şi în ea o deschizătură prin care paznicul se uita cînd cineva suna la sonerie. Îţi spuneai numele, înmînai actul de indentitate, plăteai biletul de intrare. Fiecare deţinut avea o listă cu vizitele la care avea dreptul. Vasco nu luase aminte la băiatul pistruiat care aştepta împreună cu el lîngă poarta cea mare, l-a fixat cu uimire şi neîncredere doar cînd a auzit că şi el dorea să-l viziteze tot pe Polly. Apoi a fost atent la nume, Alberto Antunes, pe care gardianul l-a trecut într-un registru cu minuţiozitatea riguroasă cu care se face o disecţie, apoi la pro-

fesie — elev — care l-a făcut pe celălalt să tresară nemulţumit şi, în memoria lui, pe vremuri exersată în asemenea lucruri, i s-a întipărit o serie de amănunte, între care şi faptul că băiatul îşi ştergea mîinile cu batista de fiecare dată cînd paznicul i se adresa.

Un alt paznic îi condusese pînă la sala de vizite. Cîteva mese şi scaune cioplite din topor. Într-un colţ, jos pe podea, zăcea un radio stricat. Dar chiar dacă ar fi fost mai multă mobilă, tot ar fi părut goală şi neprimitoare. Poate pentru că pereţii erau goi, de o albeaţă agresivă. Radioul cu măruntaiele în vine rîdea de nevoia de a umple spaţiul gol. În jurul fiecărei mese, cîte un grup de rude sau prieteni de-ai deţinutului vizitat. Ferestrele, foarte înalte, aproape de tavan, cocoţate dinadins acolo ca să împiedice curiozitatea oamenilor, mărginindu-le privirea doar la linia orizontului, iar prin geamurile uşor întredeschise intra un vînt rece de noiembrie. Închisoarea era în apropierea oceanului, deşi apa nu se zărea dinăuntru. Se vedeau dealurile verzi, butucii de viţă-de-vie pipernicţi, ici-colo cîte un copac, toţi încovoiaţi spre pămînt, copleşiţi de efortul de a urca coasta. Acolo, vîntul nu era o joacă. Cum apa era aproape, aerul ardea pielea. Majoritatea deţinuţilor, mai ales cei care aveau dreptul la o plimbare în curtea interioară, aveau faţa bronzată de parcă se întorceau dintr-o tabără de vacanţă. Dar chipurile aspre, chiar mustrătoare cu cei care veneau de dincolo de ziduri. Pe coridoare, puteau fi văzuţi deţinuţi în uniformă, nişte ţoale

castanii, care curățau agale dușumelele căci timp aveau berechet, sau cărau diverse catrafuse sub paza nepăsătoare a gardienilor. Cînd trecea cîte un străin, se îndepărtau cu ochii în pămînt, plini de neîncredere.

În vorbitor, în afară de Polly, se mai afla un deținut. Probabil că era tînăr, deși chipul, livid de tristețe, îmbătrînise înainte de vreme. Îți dădeai seama numaidecît că se împărțea între două pîlcuri de rude, despărțite între ele printr-o frontieră de scaune. La o masă, tatăl ; un bărbat scund și îndesat, posomorît, nervos, cu gesturi agitate ; era întovărășit de un văr care părea speriat și nu-și dezlipea ochii de la ușă și de la paznic care, rezemat de prag, își curăța unghiile lungi. La o altă masă, logodnica și mama deținutului care venea în fiecare zi să-i aducă de-ale mîncării. Părinții erau divorțați și nu admiteau nici măcar acolo să uite pentru puțin timp motivele care îi duseseră la despărțire. Deținutul alerga de la o masă alta. Cît timp rămînea lîngă tată-su, cele două femei nu-l priveau. Păreau că așteaptă pe cineva în întîrziere. Deținutul se îmbolnăvise în închisoare, tuberculoza progresase — un foc într-o căpiță de paie uscate. Îi extirpaseră un plămîn. Își ascundea spatele încovoiat și umărul lăsat în pulovere groase și cu guler înalt. Îi făcea plăcere să i se spună mereu : „Aproape că nu se observă. Dacă n-aș fi știut, nici nu mi-aș fi dat seama.“ Surîdea șters, oarecum rușinat de complicitate la minciună ; dar o accepta mai ușor decît adevărul. După o oră, paznicul a anunțat că vizita era pe sfîrșite.

Deținutul, care își ascuțise simțul timpului, privise deja ceasul de două ori și întețise ritmul cuvintelor ca și cum ar fi vrut să spună în puținele clipe de care mai dispunea tot ceea ce nu reușise încă. „S-a terminat“, insista paznicul. „Doar un pic“, răspundea deținutul, mai degrabă cu iritare decît cu rugăminte și începea să alerge de la o masă la alta, cîteva cuvinte aruncate aici care se amestecau cu cele destinate mesei de dincolo, încercînd să-și împartă egal afecțiunea plină de amărăciune. „Să mergem, cei de jos au început să sune.“ Prin telefonul intern, paznicul de la intrare își prevenea colegul că trebuia să pună capăt vizitelor. Deținutul rămînea cu cîte un cuvînt sau un gest neterminat, pe chipul său livid apărea o umbră de descurajare, scînteia de împăcare se stingea treptat, pînă la vizita următoare. „Dacă mîine e frig, să nu vii, mamă“, sau : „tată, să nu cumva să pierzi din cauza mea meciul de fotbal de duminică. O să mi-l povestești și mie.“ Și urmărea cu o tristețe fără margini, dus pe gînduri, cele două grupuri care coborau scările, maică-sa care o lua înainte ca să ajungă la poarta de la intrare cu mult înaintea fostului soț.

Vasco îl cunoscuse pe Polly în închisoare. Stătuseră o bucată de vreme în aceeași celulă. Cît timp trecuse de atunci ! I se părea atît de îndepărtat și atît de nebulos încît, uneori, avea impresia că acest trecut aparținea altcuiva. Dar Polly era o ființă adevărată. Una din acele ființe pe care nu le poți uita. Mic

de stat, de-o șchioapă, și pătimaș. Ochii îi jucau pe un chip de șobolan. Nu îl chema Polly, nici nu s-a mai pomenit vreodată asemenea nume, chiar și la un omuleț care abia de măsura mai mult de un metru și jumătate, dar îl botezaseră așa pentru că într-o zi un deținut îl surprinse agitat, cu o scrisoare pe care tocmai o primise, trăsese cu ochiul peste umărul lui și citise acel nerod și drăgăstos „Iubitul meu Polly, iepurașul meu roșcovan", care, era clar, izvora dintr-o lună de miere întreruptă brusc (Polly fusese arestat la cincisprezece zile după căsătorie) ; de aici, avea să se cheme Polly, iepurașul roșcovan, și, pînă la urmă, doar Polly. Chiar și paznicii uitau să-l strige Paulo, fără să strecoare în poreclă nici insultă nici simpatie. În orele care precedau sosirea corespondenței își rodea unghiile și era de o neliniște agresivă. Nevasta îi scria în fiecare zi (și el știa acest lucru, pînă la ultima lui suflare avea să fie convins de asta, chiar dacă nu i-ar mai fi dat drumul niciodată), dar poliția, care își dăduse seama cît de mult îl tulbura lipsa de știri, lăsa să se adune cîte trei, patru sau chiar mai multe scrisori, cînd nu le suspenda de tot, chinuindu-l cu un răspuns negativ, batjocoritor : „Astăzi nu ai nimic. Se plictisesc și ele, bătrîne." Cînd în sfîrșit, îi dădeau scrisorile, Polly le citea și răscitea fermecat, aproape prostit, iar apoi rămînea dus pe gînduri, cu chipul încordat sau abătut, pînă cînd unul din tovarășii lui îi trecea mîna prin fața ochilor strigîndu-i : „Hei !" Atunci își revenea din

înstrăinare, se întorcea dintr-un loc real sau ireal care numai el știa unde era și, deodată, izbucnea în rîs și bolborosea cuvinte făr-de-înțeles.

De altfel, asta se întîmpla multora. În închisoare învățai să rîzi. Sau să plîngi. Rîdeau de parcă ar fi urlat. Emoțiile și revoltele aveau nevoie de această supapă care uneori ducea la violență fără nici un motiv, sau din te miri ce. Polly rîdea, Polly plîngea și se maimuțărea cu un umor neiertător. Era felul lui de-a se opune, de a rezista, de a-i molipsi și pe ceilalți cu rezistența lui. Pitic, o mostră de om, poate chiar ridicol, dar bărbat de-adevăratelea. Ceilalți o știau chiar mai bine decît el. Pînă și paznicul care îl provocase într-o zi. „Astăzi n-ai noroc, Polly, nu-ți mai scrie. Afară, mișună o sumedenie de bărbați înalți", primise drept răspuns mai întîi o privire rece și tăioasă ca un brici, plină de dispreț, cu care îl măsurase din cap pînă în picioare, apoi izbucnirea nu mai puțin înghețată a bătăii de joc : „Desigur că sînt. Dar de cîte ori mă uit la dumneata, o prăjină de rahat, nu-mi mai este teamă de bărbații înalți. Nu au crescut tocmai unde aveau mai multă nevoie", pînă și paznicul, după ce l-a snopit din bătaie, cu o mînie sîngeroasă, fără să audă din gura lui vreun geamăt, cu privirea neschimbată, a înțeles că avea în față un adevărat bărbat.

Exact acest lucru îi explica Vasco lui Alberto, în timp ce se întorceau împreună în oraș după vizita la Polly. „Vă cunoașteți ?", întrebase Polly, „sau v-ați întîlnit cu totul în-

tîmplător. Bine, dacă a fost o întîmplare, trebuie să vă prezint cu solemnitatea pe care sisuaţia o impune. Acesta e Vasco, un neîntrecut vînător de şobolani (n-o să-mi spui, Alberto, că nu te-ai săturat să tot auzi vorbindu-se de Vasco Rocha, deşi cred că nici prin gînd nu-ţi trecea, nici ţie şi nici adunăturii ăsteia de pungaşi, ce tip ai în faţă, fără să mai adaug şi calităţile lui de îmblînzitor de fiare...), iar ăsta este Alberto, un copil care de mult nu se mai scapă în pantaloni deşi nu s-ar zice. Pricepi, Vasco?" Pricepea. Copilul însă nu înţelegea prea multe lucruri, de aceea luase o mutră nemulţumită, simţindu-se în afara jocului, uluit să-l vadă Polly cu ce viteză îşi lingea colţurile gurii, spunînd cuvintele pe jumătate ca şi cum ar fi avut un mecanism de stenografiat instalat pe buze. De fiecare dată cînd paznicul, în plimbarea lui ritmică de la uşă la fereastră, se apropia de masă, Polly, printre murmure, dădea drumul la cîte o frază care nu se lega deloc de restul convorbirii. Buzele şi dinţii păreau angajaţi în această manevră. Lăsa impresia că se afla într-un confesional, cu o coadă lungă în urma lui care îşi aştepta rîndul îndemnîndu-l să se grăbească, dar totodată să fie sincer. Vasco nu se arăta surprins. Nici nu pierdea şirul discuţiei. O şoaptă de-a lui Polly îi era de ajuns ca să dea afirmativ din cap şi, imitîndu-l, să bolborosească cîteva silabe drept răspuns. Către sfîrşit, din mîinile lui Alberto şiroia apa.

Vasco fusese întors după vizită. Întreg trecutul începuse să se reverse, în valuri mari,

peste plaja pustie a prezentului, pentru a fi refăcut zi de zi, pas cu pas, cu aceiaşi protagonişti şi aceleaşi sentimente — un soare curat, orbitor care năvălea brusc peste umbră. De aceea a simţit o mare nevoie să-şi aducă aminte şi să comunice, să iasă în calea mareei care îl îndemna la o împăcare cu el însuşi şi cu toţi aceia de care se temea sau îndoia pentru că temerea şi îndoiala sălăşluiau înlăuntrul lui. Întrebarea lui Alberto, „De ce v-a prezentat vînător de şobolani?", fusese scînteia.

O luaseră pe celălalt drum, prin mijlocul pădurii. Printre copaci, amurgul încîntător, în nuanţele lui ţipătoare, se lipea ca o flacără de părul lui Alberto. Suflul obosit al oraşului nu ajungea pînă acolo.

— De ce mi-a spus vînător de şobolani?... E o poveste de-a noastră, o biată ironie a celui care îşi inventează lumi într-o lume închisă. Dar imediat acea sonerie de alarmă care răsuna îndată ce se simţea tentat să se apropie de cineva l-a făcut să adauge, înainte ca băiatul să fi avut timp să continue: Ce te leagă de Paulo?

— Prietenia. Şi convingerile. Ca şi pe dumneavoastră, presupun.

Vasco trăsese adînc din ţigară. Ajunseseră în vîrful dealului, la picioarele lor, copacii speriaţi de urcuş. De aici — îşi amintise deodată, simţindu-se încă în faţa lui Polly, în închisoare, sau pe vremea cînd era tovarăş de celulă cu „iepuraşul roşcovan" —, de aici se zăreau trei căi de fugă: spatele întins al mă-

rii, drumul care ducea la Azinheira, plin tot de dune mișcătoare, și o cărare pe care nu o cunoștea. Aceasta îl ispitise acum dar, ca de obicei, se răzgîndise exact în clipa în care trebuia să tragă volanul mașinii. În ultimii ani se obișnuise cu drumurile bătătorite, cu comoditatea pe care ți-o dă siguranța. Era o cărăruie la fel ca cea pe care o scrutase luni de-a rîndul din celulă. Pe ea, îi zburase imaginația. Și disperarea. Și ceva ce semăna a neîmblînzire și nesupunere, păstrate însă cu grijă în adîncul sufletului. Cărările păreau mult mai atrăgătoare din închisoare. Cărările și lumea. Cînd își imagina cum avea să fie întoarcerea, trăind intens fiecare amănunt în parte, și-o închipuia ca pe o refacere armonioasă a unei vieți pînă atunci risipită fără rost. În sfîrșit, acea zi sosise, iar el nu prevenise pe nimeni, nici măcar pe Maria Cristina, luase autobuzul pînă în oraș, se adresase tam-nesam călătorilor din jurul lui, ajutase o bătrînică să-și coboare coșul la o încrucișare de străzi, pentru că, neputincioasă, zăbovea prea mult spre supărarea șoferului, se apucase să tururie ca o morișcă cu taximetristul care îl dusese acasă în timp ce privea clădirile, străzile, forfota ca și cum le-ar fi atins cu mîna, cu o curiozitate lacomă de parcă le vedea pentru prima oară, coborîse pentru cîteva clipe să-și cumpere țigări de la tutungerie și glumise cu vînzătoarea, nici măcar aroganța țîfnoasă a agentului de circulație care fusese nevoit să întrerupă circulația nemulțumit nu-i potolise bucuria, el, orașul și viața se împleteau fără

suspiciuni și, în sfîrșit, zăbovise cîteva minute în fața casei prin care redescoperea punțile reconfortante cu lumea înconjurătoare. Copacul de pe aleea frumos îngrijită înflorise din nou în primăvara năvalnică. Își ștersese îndelung picioarele la intrare. Urma să calce podeaua unui sanctuar.

Cîtăva vreme fusese stăpîn pe veselia comunicativă precum și pe libertatea lui. Cea care îi venea dinlăuntru și se hrănea cu bucuria de a fi trăită. Vorbea despre închisoare fără să fi încercat să atenueze emfaza pe care depărtarea o impunea, împingea toate discuțiile spre această temă, pîndea reacțiile celor care îl ascultau, așa cum face un adolescent care vrea să-și scoată în evidență semnele maturității. „Cînd am stat în Tel-Aviv..." și arbora un aer de ironie orgolioasă și solemnă. Dorea să muște din viață așa cum smulg caii iarba. De aceea nu vroia să admită că lucrurile ar fi putut fi din nou ceea ce erau din ziua în care îndată ce începuse fraza „Cînd am stat în...", Maria Cristina îl ciupise de braț, intervenind sec: „Nu crezi că mereu același disc plictisește? Chiar nu-ți dai seama că devii ridicol?" El o fixase zăpăcit ca și cum ar fi fost trezit brusc. Asta deci era Maria Cristina. Iată tot ceea ce el încerca să uite. Înăbușeli, abdicări. Înșelăciuni. De acum încolo trebuia să înfrunte realitatea, fără nici o cale de mijloc. Mai tîrziu, oh, mult mai tîrziu, Jacinta îi spusese: „Înfruptă-te din viață, iubitule, așa cum zburdă mînjii prin iarbă". În

sfîrșit, poate că nu spusese chiar așa, sau poate că repetase îndemnul sub diferite forme, dar sensul acesta era. De altfel și Jacinta îi otrăvise abdicarea. Jancinta... Maria Cristina. Uneori le confunda. Se confundau. Prin felul lor de a reacționa. Prin felul lor de a-l chinui. Prin felul lor de a dispune de voința lui. Într-o zi, în vestibul, în timp ce Bárbara iscodea prin vizor ce se petrecea pe hol, Jacinta, înainte de a-și lua rămas bun, îi privise cu atenție chipul răvășit și îl sfătuise: „Vezi, odihnește-te". Iar cîteva zile mai tîrziu, Maria Cristina, tot pe tema oboselii lui posace: „Vezi, odihnește-te". Era un ordin, poate un reproș, sau compătimiri fără înțelegere. Ambele îl dominau. El nu avea dreptul să fie trist sau vesel din motive care le scăpau și pe care ele nu puteau să le întărîte sau suprime după cum găseau de cuviință. Maria Cristina lega schimbările lui de umor de tot ce se întîmpla sau putea să se întîmple între ei și de aceea îi cerea socoteală. „Ce ți-am făcut eu?" Îi pîndea orice încruntare, orice privire furișă, și părea jignită de neputința de a distruge tot ce se ascundea în spate, se apropia de el cu pași furiși, ca un paznic care își surprinde deținutul în timp ce încearcă să fugă: „La ce te gîndeai? De ce stai bosumflat?", cu același ton ambiguu, dojenitor și în același timp neînduplecat cu care întreba: „De unde vii? Cu cine ai fost?" Treptat începuse să considere lumea așa cum o considera ea: un ținut de vinovății și pedepse. Să urască tot ce ura ea, să-i placă ceea ce-i plăcea

ei, în sfîrșit, să aibă un șablon rigid după care oamenii și faptele erau judecați fără îngăduință. Pentru Maria Cristina, oamenii se împărțeau în două categorii: „Cei care nu fac doi bani" și „cei așa și așa", dar plăcerea cea mare era să-și încrețească lama ascuțită a gurii și să decreteze fără drept de apel: „Asta nu face doi bani". Nu se cunoșteau motivele pentru care „nu făcea doi bani", nici ea nu se înghesuia să le explice, dar se simțea o anumită gradație în sentință, un „nu face" mucalit și tărăgănat, sau tăios ca o lovitură de pumnal. Și trebuia să te aștepți la o sentință cînd, înainte de a deschide gura, își flutura arătătorul, ridicat în sus ca o sabie, în fața interlocutorului, în timp ce acesta își aștepta clasificarea. Și Jacinta ar fi putut spune, și spunea (sau poate spusese) acel „nu face doi bani", dar cu o țintă mai precisă. „Uitați-vă la gesturile lor. Bărbații ăștia sentimentali îmi fac greață. Nu fac doi bani." Se asemănau în multe privințe, sau el le confunda, dar mai ales în același zel, aproape obsesiv și înspăimîntat, de a nu-și lăsa prizonierul să le scape. Dacă cumva s-ar fi întîmplat așa ceva, s-ar fi simțit pierdute. Singure, față-n față cu lipsa lor de preocupări, cu nereușitele lor. Pe plajă, cu Jacinta: „E prea de tot, Vasco. Chiar nu simți că te-ai întins pe nisipul ud?" Pe plajă cu Maria Cristina: „De o jumătate de oră stai cu capul în soare. Treaba ta", adică „Cînd te lași condus de mine, nu te expui la asemenea riscuri, la aceste stupide distracții". Cu toate acestea, Jacinta se înfrupta din viață și îl îm-

pingea și pe el s-o facă. Plăcerea Mariei Cristina era să înăbușe ispita.

Mergeau deci pe șosea, în înserarea răcoroasă. Alberto își sprijinea mîna dreaptă pe mînerul portierei, ascunzîndu-și astfel degetele murdare, iar felul de a sta pe scaun, puțin într-o rînă și pe margine, era forțat. Totuși pe fața lui se citea o încîntare ascunsă cu grijă.

— De ce mi-a spus vînător de șobolani ? Povestea, aici, afară, ar putea părea ridicolă, știu. Dar nu și pentru noi, cei care am trecut prin anumite situații.

Da, ridicolă, chiar și pentru acest flăcăiandru pe jumătate pierit în fața lui Polly. (Nu mă privi așa, Alberto, ai răbdare să-mi trag răsuflarea.) Ei bine, o să-i povestească. Îi va face bine să vorbească despre asta. Polly se referise la un șobolan pe care îl domesticise în închisoare. Totul începuse într-o noapte. Corpul dormea, dar nu și ochii, și mintea. Îi simțise mersul mărunt și grăbit, dar nu mai puțin temător, fîșiitul lăbuțelor care desfăceau ziarul în care el își împachetase brînza ce-i mai rămăsese de la masa de seară. Totdeauna, șobolanii îi provocaseră scîrbă. Dar nu și acolo. Nu în acea noapte de singurătate și fără de sfîrșit. Și apoi, i se păruse că ochii animalului se întîlniseră cu ai lui, mai întîi înfiorați de neliniște, de groază că nu mai putea fugi, apoi, treptat, încrezător într-o liniște nesperată. Fusese suficient ca el să se miște că șobolanul și dispăruse printr-o gaură în perete. Îngrămădise firimiturile de brînză la gura ascunzătorii. A doua zi dimineață, nu mai erau acolo. Fuseseră șterpelite, după ce, într-un tîrziu, adormise. În aceeași zi, pe la mijlocul prînzului, Vasco și-a adus aminte de guzgan, dar imediat a încercat să-și ascundă roșeața pe care gîndul i-o provocase, apoi și-a luat în celulă resturile din farfuria de tablă. Le-a pus mai aproape de patul de lemn și a început să pîndească, foarte liniștit, apariția animalului. Care nu a întîrziat. Dar de data asta mergea mai puțin bănuitor, iar în a treia noapte și mai puțin încă. Atunci, Vasco a avut ideea cu experiența : să nu mai aducă mîncarea atît de rîvnită, ca să pună la încercare lăcomia și încrederea șobolanului. Șobolanul s-a dus direct la locul știut, a căutat de mai multe ori cu o neliniște crescîndă, s-a întors la cuibul lui să se încredințeze că nu era vorba de nici o greșeală sau surpriză, apoi, în sfîrșit, și-a luat curaj și a început să se cațere pe un picior al patului. Cînd a atins cu botul mîinile lui Vasco, a șovăit cîteva clipe, într-o înfruntare încordată, apoi a rupt-o la fugă, de-a dreptul zgomotoasă cînd a trecut frontiera peretului. În zadar l-a pîndit două ore. Acum, cel care aștepta era Vasco. Era sigur că în noaptea următoare nu va reuși să închidă ochii dacă șobolanul nu se va mai întoarce. Nu-și ierta că îl înșelase. Dar dacă va veni — și trebuia să vină, avea nevoie să vină — îl va răsplăti cu cei mai buni dumicați primiți peste zi. S-a întors, da, cînd lui Vasco noaptea i se părea adîncă și nesfîrșită, iar lumea, temniță fără ieșire și goală, și nici măcar nu s-a ferit de degetele sfioase

care îl atingeau cu teama unei dezamăgiri cînd s-a furișat din nou prin așternutul de pe pat pentru a-și recunoaște ciudatul îmblînzitor. Acea noapte a fost hotărîtoare. Opt zile mai tîrziu, șobolanul, spălat și pomădat, era miruit și botezat de tovarășii lui Vasco, *Hîrciogul*. Cuibul lui era acum în celulă ; aici își petrecea aproape toată ziua, pleca doar cînd îl apuca dorul de hoinăreală prin beciurile libertății sau cînd nu-i plăcea mutra vreunui vizitator. Cînd apărea un nepoftit, fugea și se ascundea sub perna lui Vasco, doar capul îl scotea afară, să vadă dacă îl păștea vreun pericol. În ziua în care, în timp ce primea vizita soției, Vasco și-a vîrît mîna în buzunar să scoată acel fleac cald și moale, Maria Cristina a înțeles imediat, după expresia lui, că ceva se petrecuse cu el. Pentru prima dată îl vedea cu fruntea descrețită.

Cum reacționase Alberto la povestire ? Greu de știut. Deși era aproape sigur că ochii plecați în pămînt trădau o mare dezamăgire, pe care nici băiatul însuși nu ar fi putut-o explica. Poate că ar fi vrut să-l întrebe : „Asta-i tot ce ai să-mi povestești din închisoare ?“ Nu făcea să se justifice, să-i explice că în închisoare oamenii nu mai sînt aceiași. Că acolo, de exemplu, simțurile se ascut nemaipomenit de mult. Precum orbii, văd fără să vadă ; precum surzii, aud fără să audă. Simțeau cînd se deschidea sau se închidea o ușă, chiar dacă zgomotul abia presimțit se pierdea în tăcere. După un timp, mulți deținuți reușeau să cunoască planul închisorii, pavilion cu

pavilion și cine le locuia, chiar dacă nu traversaseră niciodată vreo alee a clădirii. Deveneau imaginativi, îndemînatici, dibaci, profitau de toate ocaziile pentru a-și pune la încercare iscusința de care înainte se credeau incapabili. De aceea, nimic din ceea ce le trecea prin mînă nu aruncau. Foițele de hîrtie argintie de la pachetele de țigări (Alberto, poate că într-o zi o să-ți povestesc despre spectacolul pe care l-am dat în închisoare fără ca vreun paznic să-și fi dat seama. O piesă bună, cu actori, decoruri și spectatori. Poate o să-ți povestesc asta și altele. Dar nu acum. Nu astăzi, Alberto), cutiile de chibrituri, firimiturile de pîine, totul era folosit, imediat sau mai tîrziu, plănuit din timp sau improvizat, dar întotdeauna cu gustul unei descoperiri captivante. Modelau piese de șah din firimituri de pîine, apoi le îmbrăcau în foiță argintie. Într-o zi, Alberto — în acea vreme era băgat la carceră —, fără nimic asupra mea, nici creion, nici caiet, sau ziar, dar grăbit să mă ușurez înainte ca ceva să plesnească în mine, cu graba disperată de a comunica, am amestecat pastă de dinți cu scrum de țigară ca să desenez portretul soției mele. Am reușit să-l ascund și, mai tîrziu, să-l strecor afară. Și azi îl avem pe perete, în camera noastră. Dar înainte de a-l vedea atîrnat acolo, mi l-am închipuit printre lucrurile cunoscute, știute pe dinafară, iubite, mi l-am închipuit exact în locul unde l-a pus nevastă-mea. Și pentru mine, camera, casa, cînd mi le rea-

minteam, nopțile tîrzii și discuțiile cu prietenii, viața noastră în comun, tot ce revedeam cu ochii minții avea ca sprijin acel desen făcut din pastă de dinți și hîrtie de privată.

Toate bune, dar poate că „puștiul" cu mîinile traspirate își închipuise sau așteptase de la el altceva cînd îl întrebase care era sensul cuvintelor lui Polly. Povestiri „eroice", amintiri dureroase și nu copilăriile care reprezintă viața și, în fond, marile-mici eroisme ale tuturora. De exemplu, să-i fi vorbit despre un Polly legendar. Sau despre ce simțise el acum cînd se întorsese la zidurile odioase, în vizită la un deținut, ca unul din cei care se află de partea cealaltă „de afară" și care se simt stînjeniți de situație. Sau poate despre motivele care îl împinseseră să ajungă tovarăș de celulă cu Polly și îmblînzitor al unui guzgan botezat *Hîrciogul*. În sfîrșit, despre tot ceea ce era dincolo de pitoresc și de micile isprăvi ale unei vieți cotidiene nefirești. Poate că într-o bună zi se va hotărî să o facă. Dar, deși ar fi vrut să comunice, să fie încrezător și spontan, stimulat și de vizita la Polly, reținerile obișnuite dinlăuntrul lui erau mai puternice. Îi va spune lucruri la întîmplare. Poate despre Polly și numai despre Polly, de ce nu ?

Polly fusese ridicat de la fabrică, la cincisprezece zile după nuntă. Cînd a intrat în carceră, după ce îl lăsaseră să aștepte ore în șir într-o sală unde nu apărea nimeni, unde nu se întîmpla nimic, în afară de mohorîtul dar sigurul tic-tac al ceasului, începuse să

măsoare puținii metri pe care îi avea de la un perete la altul, într-un cerc din ce în ce mai strîns, cu o furie care treptat se transforma în disperare. Așteptase să fie chemat, din clipă în clipă, la interogatoriu. Nu admitea că putea fi compromis cu ceva sau că exista vreun delict mai important decît faptul că nevastă-sa îl aștepta acasă fără să știe nimic de soarta lui. Nu îl lăsaseră să-i telefoneze și îl scotea din minți gîndul că femeia lui, din ce în ce mai amărîtă și mai încurcată în tot felul de presupuneri, alerga ici-colo în căutarea lui, închipuindu-și tot felul de nenorociri. Și într-adevăr, alergase pretutindeni, prin restaurante și cafenele, pe la spitale și la morgă. La serviciu n-au știut să-i spună decît atît : „Au venit aici să-l ia pentru o problemă urgentă, am crezut că se va întoarce înainte de ora închiderii". Cînd s-a lăsat noaptea, Polly, tot în așteptarea interogatoriului și a eliberării, a mai încercat să-și înlăture neliniștea, care începea să devină o timidă întîlnire cu realitatea. „Trebuie să apară dintr-o clipă într-alta. Probabil m-au uitat, dar pînă la urmă va trebui să vină cineva aici, să-mi ceară niște lămuriri, să încerce să-mi întindă o cursă grosolană iar apoi să-mi dea drumul." Habar n-avea de cît era ceasul și nici nu dorea să afle. Vroia doar să-și întărească inima obosită. Dacă cumva era noapte tîrzie, ce gîndea nevastă-sa despre lipsa lui ? În zori, s-a lăsat pe marginea patului, cu ochii larg deschiși să nu adoarmă. Se temea că dacă îl găseau dormind îi amînau eliberarea pe a doua

zi. La un moment dat și-a dat seama că somnul îl învinsese pentru o bucată de timp, nici el nu știa cît, și de aceea s-a ridicat, și-a frecat obrajii cu apă rece și a început să se învîrtă din nou prin celulă. Dar carnea îi atîrna greu și era amorțită. Să doarmă. Ca un bolovan. (De cîte ori ți s-a întîmplat și ție același lucru, Vasco ?) A îngenuncheat lîngă pat, o cutremurare prelungă și spasmodică i-a zguduit trupul. Pentru prima dată nu mai respingea ideea că nu avea să-și revadă nevasta prea curînd.

Alberto : era același Polly care, cîteva luni mai tîrziu, glumea pe socoteala staturii ridicole, care îi obliga pe zbiri să renunțe să-l mai snopească din bătaie, să-l mai izoleze, să-i mai exploateze pasiunea bolnăvicioasă pentru nevastă-sa, același care se folosea de glumă, cînd mușcătoare cînd duioasă, ca de o armă dătătoare de curaj. Povestea că pentru a-și săruta femeia, pe vremea cînd erau îndrăgostiți, și mai apoi logodiți, el se ridica în vîrful picioarelor iar ea își îndoia discret genunchii și se descălța. „Nici în filmele cu Charlot nu se văd asemenea scene.“ Totuși, uneori, Polly renunța la zeflemea, care era felul lui de a-și disciplina emoțiile, și izbucnea necontrolat ; cu figura răvășită, unea paturile și trecea pe deasupra lor cu fălcile împinse înainte ca Ducele din fotografiile pentru propagandă. „Priviți la mine, sînt un om mare, îmi plimb curul deasupra nasurilor voastre. Femeile sînt credincioase bărbaților înalți. Iar voi, piticilor, trebuie să rîdeți în hohote ca să-mi ajungă la urechi, și

chiar și așa, tot ce aud e doar un gîlgîit din gîtlejuri.“

Vasco nu se mai îndoia de dezamăgirea lui Alberto. A oprit mașina sub pretextul că vroia să-și aprindă o țigară. Dar în fond dorea să prelungească amiaza, plimbarea, să descopere un subiect de conversație care să justifice zăbava. În depărtare, fluviul Tejo. Nu mai era oceanul, ci un fluviu cît un ocean. (Printr-o ferestruică deschisă în zid se zărea o felie de fluviu, întotdeauna aceeași și totuși alta, după cum se schimba ceea ce aluneca pe ea, fie un vapor, fie soarele, uneori vaporul dispărea dar lăsa în urma lui o dîră de fum, era viața, era lumea, lucruri din viața și din lumea pe care Vasco o împărtășea tovarășilor din celulele care nu aveau o ferestruică în zid — și oare cînd avea să ancoreze un vapor și în acel cot de orizont locuit ? Tejo, Alberto. Și-i venea să-i spună : „Nu-ți voi mai povesti nimic despre Polly nici nu-ți voi mai vorbi despre mine. Dar vorbind despre alții înseamnă să mi te apropii și să mă apropii de mine însumi. Te interesează oare așa ceva ? Ascultă Alberto, pentru că avem aproape rîul, o să-ți spun că în închisoare era un îngrijitor a cărui unic criteriu de apreciere era Tejo. Poate nu te interesează să afli că în închisoare a existat un îngrijitor care cîntărea lucrurile și evenimentele după Tejo, dar întîmplările și figurile secundare ne poartă spre miezul dramelor. Ai răbdare ca memoria să depene în voie și ca de la amintirile simple să zboare spre ceea ce o chi-

nuie. Voi reuși eu, oare, să am într-adevăr încredere în tine ?

Îngrijitorul, un om greu la minte, mărginit și bolnăvicios, cu capul înfipt direct în umeri. Neîndemînatic, nu-i ieșea nimic de doamne-ajută din mîini. Știa foarte bine că afară nu ar fi putut să-și rostuiască un loc de muncă. Dar nici nu simțea nevoia să încerce o altă viață. Se mulțumea numai cu două lucruri : mîncarea și fumatul. Fuma peste trei pachete pe zi. Se adresa deținuților totdeauna cu țigara în gură, pe un ton grosolan care nu trăda nici reținere nici antipatie, doar felul lui necioplit. Între el și deținuți existau niște legături ciudate, o complicitate nebuloasă și instinctivă. Ei formau universul lui sărac. Desigur, nu îi aprecia, nici nu îi compătimea, pentru că nu era conștient de ceea ce însemna prezența lor acolo și cu atît mai puțin nutrea pentru ei vreo curiozitate respectoasă sau vreo vagă tresărire de admirație. Nu erau decît oameni. Oameni vii. Oameni care populau universul lui închis. Ceilalți, cei care reprezentau o justiție pe care el nu putea, nici nu dorea să o înțeleagă, deși, în anumite zile, simțea cum o greutate de neînțeles îi apăsa sufletul, îl sufocau, intrau și ieșeau ; veneau din lumea de afară, îndepărtată și suspectă, căreia îi aparțineau și la care se întorceau. Deținuții, nu ; stăteau acolo. Nu avea importanță de ce. De aceea, deși cu multă fereală, mai ales de paznicii tineri, mai scorțoși, crăpa ușile celulelor, cu un ochi la scară și cu celălalt la deținut, și se punea la taclale. Cuvinte goale, mormăite, mestecate în salivă și tutun, uneori un simplu monolog, incoerent și mohorît. Îndată ce simțea prezența cuiva, se retrăgea din ușă, iute în mișcare și viclenie, de puteai jura că nu făcea altceva decît să măture coridoarele. Subiectul lui preferat, oricîte ocoale ar fi dat, rămînea timpul petrecut în armată. Fusese înrolat într-un regiment cantonat în Insulele Azore. „Și alea sînt tot o închisoare, nici nu vă imaginați ! O insulă spălată de Tejo din toate părțile". Tejo însemna apă, ocean sau fluviu, totuna era. „Aici în față", explica el celor noi veniți, „se află Tejo", sau „Aici pe malul lui Tejo...", sau „cînd izbucnește furtuna pe Tejo, pînă și aerul scuipă nisip", și ce îi interesa pe ei că dăruise patriei în vremurile de demult chiar și o regină ? „Într-o zi, națiunea a primit o regină și atunci a dat foc fluviului. Eu am văzut cu ochii mei." Dacă poarta grea a închisorii se deschidea unui deținut, îngrijitorul se urca pe creneluri și nu se mișca de acolo pînă nu-l vedea recuperat de către orașul interzis. În acele zile, punea tot felul de întrebări. În sfîrșit, într-o dimineață de iarnă, cînd Tejo era înnegurat, a fost găsit spînzurat de un copac din curtea interioară. Unii au legat sinuciderea de faptul că, în ajun, un deținut, de care se atașase, își tăiase limba cu o lamă de bărbierit.

Prietenul îngrijitorului. Ricardo. Acela care își tăiase limba cu lama de bărbierit pentru a fi sigur că torturile nu aveau să-i smulgă denunțul iminent.

Vasco a observat că în ochii lui Alberto se aprinsese o bruscă scînteie de interes. Și în

acea clipă, a apăsat cu sete pe accelerație, încît mașina a sărit peste gropile de pe șosea ca un cal înnebunit de durere.

V

Deci trecuse aproape o oră de cînd aștepta în camera Bárbarei, fără certitudinea că Jacinta își va face totuși, cît de tîrziu, apariția. Pîndind ritmul acelor de ceasornic care se roteau nepăsătoare, oricare ar fi fost acordul pe care l-ar fi încheiat cu el însuși cu privire la cît avea să-și prelungească așteptarea. Așezat pe canapea, recapitulînd, cîntărind, revăzînd cu plictiseală, dar cu obsesia amănuntelor, desenul în cretă pe carton negru făcut de o oarecare prietenă a Jacintei, și de-a Bárbarei („Fata are talent, ce părere ai?"), rememorînd și fixînd fiecare bibelou în parte, de parcă și-ar fi pus memoria la încercare, propunîndu-și să reconstituie cu ochii închiși amănuntele cele mai neînsemnate (Jacinta, cu un gest de-al ei necontrolat, spărsese un bibelou, ciobănașul, în dreptul brîului roșu care îi încingea mijlocelul și el îl lipise cu îndemînarea unui falsificator — „ai grijă să nu cumva să se vadă că ne aprindem paie în cap" — pentru ca Bárbara, nebună după talciocul ei de mărunțișuri, să nu observe paguba), cercetînd, scormonind, scoțînd la lumină — la urma urmei cine era acea femeie plămădită din contradicții, cine era Jacinta? În acea clipă, cu ochii lipiți de ceas pentru a se încredința că avea și prea avea

motive să plece — mă duc, nu mai stau nici o clipă —, deși fiecare întîlnire amînată o făcea pe următoarea și mai dorită, și mai nebunească, nu putea crede decît în ce avea mai odios în ea. La ce bun să se mai întrebe cine era Jacinta? Jacinta era făcută numai din păcătoșenie. Restul, amărăciuni și disperări de moment, făcea parte din recuzită. Perversă (își repeta cu încăpățînare, de teamă să nu devină iar indulgent), perversă chiar și în șiretlicurile cu care știa să-i zăpăcească mințile. Perversă, și o aștepta de mai bine de o oră doar pentru că ea nu se lipsea de plăcerea de a se lăsa așteptată.

Vasco și-a încrucișat mîinile sub bărbie, îngropîndu-și unghiile în carne, trezindu-se de mînie și durere pentru a-și concentra gîndurile într-o hotărîre. Aici, după luni de lașă șovăială, aici, în camera Bárbarei, scenă a slăbiciunii și ticăloșiei lui, va trebui să găsească o ieșire.

Bárbara pregătea ceaiul pentru acel musafir misterios care urma să sosească mai pe seară. O auzea trebăluind prin bucătărie și știa exact ce făcea după zgomotul agitației ei. Se mai întîmplase să aștepte amîndoi degeaba, și Bárbara să intre în cameră, cu o mutră posacă, să așeze vreo pernă la locul ei, să netezească cuvertura la picioarele patului — „Puneți totdeauna lucrurile la locul lor așa cum le găsiți, nu e greu; nu-ți ajunge divanul, leneșule?" — aplecîndu-se să-i aprindă țigara, atingîndu-i obrajii cu părul negru, de o strălucire nefirească și propunîndu-i:

— Cel puțin ține-mi de urît.

Bárbara, „indiana". Piele măslinie. Din cîte ingrediente, sau cîte rase? Ochi lunecoși ca oglinda de ulei de la gura chiupului. Părul de catifea. Bárbara, gospodină. Meticuloasă, îngrijită, tiranică. Doar cu un capot peste trupul împlinit dar încă fremătător și țeapăn, mai ales sînii. Ce mîndră era de sînii ei! Bárbara din fotografia de la Salamanca, în chip de turistă îmbrăcată în acei pantaloni strîmți care-i rotunjeau pîntecele. Te indispune prezența „indienei"? „Indiana" era găselnița lor. Poate o insinuare încărcată de complicități tulburi. Chiar în primele zile, el îi spusese:

— Cu părul ăsta, și atît de oacheșă, pari o indiană. Ai ceva sînge, Bárbara?

Nu avea. Dar îi plăcea ca el să se prezinte la telefon așa: „Aici, prietenul indienei". Iar Bárbara, într-un moment de proastă dispoziție („Semăn cu tine, doar că mie îmi trece repede"), îi mărturisise — de ce să nu spună adevărul — că și ea simțise înlăuntrul ei acel „exotism" despre care vorbeau unii, un sînge care nu era al ei. Pe cînd era copilă, alerga de la o oglindă la alta și studia acuzația fiecăreia. Nici o asemănare cu familia. Ar fi preferat să fie urîtă. Într-o zi, i-au povestit în glumă, probabil ca să se distreze pe seama nălucirii ei, că se născuse într-o maternitate unde, cu siguranță, o moașă neatentă schimbase leagănele... Și de ce nu?

— S-ar fi putut întîmpla, Vasco. Închipuie-ți că o indiană naște în aceeași zi, în același spital... Copiii indieni or fi semănînd oare atît de

mult cu ceilalți? E curios că numai tu ai observat asta, pentru că nimeni nu mi-a vorbit niciodată de sînge indian. Doar eu mă simțeam diferită, iar ceilalți au sfîrșit prin a fi de aceeași părere cu mine. Rîzînd, da, dar recunoscînd că era chiar așa. Vreau să fiu „indiana ta". E un cuvînt frumos.

Bárbara citise undeva că răspunsul la îndoielile ei îl putea afla printr-o analiză a sîngelui, dar se temea de certitudine. Îndoiala era groaznică (sau fusese pentru mult timp), dar certitudinea ar fi și mai și dacă i-ar fi confirmat ceea ce oglinzile îi insinuaseră încă din copilărie.

— Indiana ta. Voi, artiștii, aveți un fel de-a spune lucrurile... Atît de plăcut să le auzi! Mai plăcut decît o mîngîiere. Sau mai degrabă este chiar o mîngîiere.

Vasco îi observase dus pe gînduri culoarea pielii, pomeții proeminenți, lipsa de bun-simț amestecată cu o gravitate tristă și enigmatică, și aproba:

— De acord, vei fi indiana mea. Secretul nostru.

Dar nu se lăsă atras de intimitățile ei, deși știa că amorul propriu al Bárbarei (și al lui, de ce nu?) era rănit de acel joc de provocări și de rețineri. Deja mersese prea departe. Din cauza Jacintei, care îl prezentase cu lux de amănunte, de la epitete bombastice pînă la anumite metafore asupra bărbăției lui, deși ar fi vrut ca Bárbara nici numele să nu i-l fi cunoscut.

— Tu, sculptor, spune-mi dacă sînii mei sînt sau nu ca de fată, și-și deschisese halatul de casă.
— Ai într-adevăr niște sîni frumoși.
Și ea, insistînd, ofensată de nepăsarea lui.
— Mai frumoși decît ai Jacintei ?
Vasco nu mințise cînd îi spusese :
— Mai frumoși decît ai Jacintei.
Totuși, el îi respingea sînii, îi refuza ceaiurile și se ferea de acele discuții ambigue, încărcate de provocări, poate tocmai pentru că Jacinta îl întărîta să se lase sedus. Dar nu era oare o promiscuitate și mai josnică să se culce cu Jacinta și să-i viziteze soțul bolnav la pat ?
Pentru că avansurile Bárbarei rămăseseră fără succes, cu siguranță că îi întinseseră acea cursă ca să se încredințeze dacă era invulnerabil cu oricare alta, în afară de Jacinta. Ideea Bárbarei ? A Jacintei ? Chiar și azi, instinctul îi spunea că a amîndorura. Jacinta, în acea zi, întîrziase mai mult ca de obicei, și la un moment dat Bárbara îl chemase la telefon. Era Jacinta care îl anunța că nu putea veni : soțul o aștepta jos, în mașină („clacsonează neîntrerupt, iubitule, mă calcă pe nervi !“), nu reușise să-l facă să renunțe la încăpățînarea lui prostească de a o lua la un *cocktail* de afaceri. „Am impresia că au sosit niște străini. Suedezi, sau dracu știe ce. Expun niscai mașini pentru fabrica de mase plastice, sau așa ceva, sînt convinsă că sînt niște insipizi, niște nesuferiți, iar eu, pentru că port fustă, trebuie să-i suport. Distrează-te tu, iubitule.“ Distrează-te. Cuvintele, cu o nuanță de zeflemea, aveau un tîlc. Și cînd se pregătea să se despartă de Bárbara, iată că îi apare, tăindu-i drumul, tînăra blondă cu ochii larg deschiși, ochi de sticlă, pe care cealaltă o împingea din coridor în cameră.
— O surpriză, Vasco. Ea este Clara, îți amintești ?
Din aerul lui mirat se ghicea pe loc răspunsul, habar nu avea cine era Clara care, surîzătoare, sau chiar mai mult decît atît, cu gura umedă, înțepenită într-un rîs tăcut, desigur confecționat cu mult înainte, în timp ce el asculta scuzele insistente ale Jacintei, aștepta ca în memoria lui Vasco să se facă lumină.
— Clara. Clarinha, cea care a făcut cele două desene care îți plac ție atît de mult.
A trebuit să spună ceva :
— Ah, da.
— Vezi că-ți aduci aminte ? Clarinha umbla nebună să te cunoască. Haide, intrați și stați un pic de vorbă. Jacinta e o fată bună, n-o s-o ia în nume de rău.
Înăuntru. Acolo unde el se culca cu Jacinta. Rușinat, s-a lăsat împins de Bárbara, ușa s-a închis fără să mai fi avut răgazul să reacționeze și nimic nu-l mai apăra de acei ochi de sticlă și de rîsul forțat care se topea în salivă. Avea dinții foarte regulați, dar îngălbeniți de tutun. Mai rău era cu rîsul, doamne dumnezeule, parcă i-l lipise cineva de buze cu un plasture. Clarinha ? Ah, da. Autoarea profilului desenat cu cretă pe carton negru și a

balerinei cu gît de capră pe care Bárbara le atîrnase în vestibul, la intrare, chiar deasupra contorului de curent electric. Clarinha, blonda, cu talia ridicată ca să-şi lungească coapsele. Cu un soi de beatitudine, i-a prins mîinile şi i-a spus :

— În sfîrşit, Bárbara îmi prezintă şi mie un domn cu care ţi-e mai mare dragul să stai.

Apoi, cu un gest iute, şi-a ridicat pleoapele şi dintr-o dată ochii ei au încetat să mai fie de sticlă. Miopi. Doar miopi şi mici, obligînd toată faţa să participe la efortul de a centra imaginile. Îşi pusese pe noptieră lentilele care le dădeau strălucire şi mărime cu o naturaleţe care lui i se păruse indecentă. De parcă Clarinha şi-ar fi scos tot de pe ea şi ar fi aşteptat ca Vasco să se servească de acea goliciune. Amîndoi pluteau într-o ceaţă de scîrbă şi de nefiresc. Undeva departe, rîsul ; undeva, departe, Jacinta. Undeva departe, avalanşa de cuvinte cu care ea, binevoitoare, se străduia să-i justifice ispita sau reţinerea, prezenţa ei în acea cameră fără să îndrăznească să facă vreun gest, şi să mai atenueze şocul acelei intimităţi bruşte :

— Aşa, dintr-o dată, e greu, nu ? Ca să fiu sinceră, şi eu prefer puţină curte la început. O plimbare, o băuturică, puţină conversaţie. Doar nu sîntem animale. Chiar dacă îmi place persoana. Sau dacă, de exemplu... Vrei să asculţi ? O să-ţi povestesc ceva la care visez de mult. Să presupunem că intru într-o cofetărie din Baixa şi o doamnă, cu adevărat doamnă,

îmi face ochi dulci. Pricepi, nu ? Apoi, doamna găseşte un motiv să mă invite la ea acasă să bem un ceai. Numai noi două, desigur. O casă elegantă, plină de argintărie şi draperii. Apoi îmi întinde o mînă, tot foarte delicată, foarte doamnă, Clarinha dragă în sus, Clarinha dragă în jos, pînă cînd mă invită în camera ei să-mi arate nişte rochii frumoase. Îmi plac la nebunie camerele îmbrăcate în tapet de hîrtie. A ei va trebui să fie tapetată cu hîrtie. Şi în timp ce ne dezbrăcăm ca să încercăm toată garderoba şi ea îmi laudă frăgezimea pielii, vai, Clarinha, ce piele grozavă ai, totul alene, fără nici o grabă, fără nici un motiv care să mă facă să-mi spun : stop, asta nu miroase a bine, deşi simt cum sîngele începe să mi se înfierbînte, să presupunem, înţelegi, că intră acolo un bărbat... Ei, atunci, da.

Vasco auzea acele cuvinte ca prin ceaţă, rîsul era ca o rană cicatrizată, coapsele lungi ale Clarei aveau o goliciune greţoasă, îşi închipuia scena undeva departe, deşi populată cu personaje mitice, Jacinta şi Clarinha, Clarinha şi Jacinta (şi mai cine ?) şi se întreba din nou ce mai rămînea din el, acolo, în camera Bárbarei, ascultînd-o pe Clarinha, închipuindu-şi-le pe amîndouă, Clarinha şi Jacinta, ce mai rămînea din el din acea amiază în care, văzîndu-l pe Malafaia că pleacă cu ţăranul, nu rezistase să nu se refugieze în atelier, departe de zarva piscinei şi de trăncăneala neghioabă de pe terasă...

VI

Pentru că se retrăgea adesea acolo, considerînd refugiul și al lui, avea întotdeauna ceva început pe masa de lucru. Uneori, îi pălea dambla ua pe amîndoi deodată și, în timp ce Malafaia își picta luptele cu taurii în care nu existau toreadori, nici tauri, nici urletele sălbatice ale mulțimii, ci toate la un loc topite în vîltoarea contorsionată de banderile și bale sîngerînde care nu se refereau neapărat la o arenă de luptă, ci la o altă arenă mai mare, cea a vieții de zi cu zi, a lui Malafaia, a lui Vasco, viața care geme și se macină pe dinăuntru și nu are putere să-și strige durerea și nici să-și sîngereze rănile, în timp ce Malafaia rănea carnea albă a pînzei, el își modela luturile colțuroase și aspre (aspre, poate, pentru că așa le vroia Maria Cristina) aproape totdeauna la întîmplare, inspirate pe moment, și de multe ori întruchipare a unui detaliu dintr-o operă la care lucra. Cînd se cufundau în muncă, aproape că nici nu se mai luau în seamă. Deci, preferau să se retragă cuprinși de acea nevoie grabnică de a crea, și să rămînă singuri.

Țăranul și Malafaia se îndepărtaseră spre sat, atelierul rămînea liber, pipa lui Armindo Serra părea un pumnal înfipt între dinți. Sara mîngîia o pisică pe spate, și încerca să mai îndulcească asprimea unei remarci de-a Mariei Cristina cu o voce care înviora umorul amorțit al ascultătorilor, strălucirea macilor provoca soarele la asfințit și Vasco a găsit că era o ocazie bună să-și continuie capul de femeie

pe care îl lăsase cu o săptămînă în urmă într-o formă incipientă pe masa de lucru. Cîrpele în care îl învelise erau aproape uscate. Bătrîna care făcea curat prin casă uitase să le ude cu regularitatea pe care i-o recomanda întotdeauna. Asta l-a supărat, i-a mai potolit elanul. Cînd avea chef de un lucru care îi trezea speranța redobîndirii entuziasmului, vroia să-l încerce sau să-l realizeze neîntîrziat, riscînd astfel ca împrejurările sau temerile să se izbească de acea nerăbdare și să grăbească nereușita. Nu-i mai rămînea decît să piardă cîteva minute neplăcute și să-și aducă materialul în starea de a fi modelat. Sau să renunțe — și, în ultimii ani, cît de plăcut îi era să renunțe, să se lase prada unei oboseli toropitoare, unei inerții care îi anihila decepțiile. Totuși, renunțarea însemna alternativa terasei, a lui Azeredo, a soților cu mașina decapotabilă culoare de fildeș care se plictiseau de moarte :

— Nu pot să sufăr apa rece.

— Unii spun că în ultima vreme apa de pe coasta asta s-a mai încălzit. Nu se știe de ce.

— Zău ?

— Se pare că da. De ce nu te duci să încerci ?

— La ora asta, iubitule ? Cînd este atît de cald și de plăcut aici sus ?

— Este ora ritualelor, interveni Sara cu vocea ei blîndă.

Și din nou soțul :

— Cred că ai greșit paharul. Asta este a lui Vasco Rocha.

— Nu-i nimic. Poate este mai gustos. Ce părere ai, Vasco ?

Plictiseala unor oameni care nu știau ce să facă cu timpul nici cu ei înșiși, pe care o aduceau de acasă și care îi întovărășea oriunde se duceau. Fiica era fascinată de părul mătăsos și revărsat pe spate al Sarei și, pitită în dosul scaunului, întindea mîinile să-l mîngîie, reținîndu-și gestul îndată ce observa că cineva îi ghicea intenția, ducîndu-l apoi pînă la capăt în părul (acela da, lung), coame burzuluite de o adiere imaginară, al fetelor zvelte din revistele de modă împrăștiate pe jos. Netezea hîrtia cu degetele, mîngîia, pieptăna, o dată și încă o dată, în timp ce gura și ochii i se luminau de o tandrețe pe care ai fi zis că acele figuri o împărtășeau. Azeredo căscase din rărunchi, întrucît nici tîrziile acorduri ale cîntărețului tirolez nu mai ajutau la nimic. Sara, surîs de trandafir ofilit visînd la o sevă pierdută, și-a dus portțigaretul la gură și îndată două, trei mîini, toate mîinile s-au repezit să-i aprindă țigara. A cîștigat cel care părea că avusese flacăra în buzunar. Apusul era sfîșiat de o dîră violacee. Stîncile, străjuind faleza, deveneau roșiatice, vînturile le jupuiseră de piele. Peste cîteva minute avea să se lase liniștea, plămădită din moliciune și plictis, sfîșiată doar de cîte o frază scurtă, dar tăioasă, ca cea a lui Armindo Serra care-l atacase pe Azeredo :

— Toată după-amiaza n-ai făcut altceva decît să scuipi ! Ce tic mai e și ăsta ?

— Acum și dumneata, cu ochiul dumitale balzacian.

Scîntei de brici care se stingeau îndată în umbra indiferenței. Erau sătui unul de altul. Și el mai mult ca toți. Mai mult chiar decît Azeredo.

Atelierul fusese, deci, un alibi nimerit. Dar avea într-adevăr chef să lucreze ? Zi după zi (și de cînd ?), o dezamăgire tot mai mare îl cuprindea față de tot ce plănuia să realizeze. Cîte lucruri nu abandona la mijlocul drumului, cimitire de îndoieli și renunțări, deși uneori păstrau în ele, chiar neterminate, urma unei furii înăbușite, nu destul de puternică ca să le însuflețească, dar suficientă pentru ca să rămînă mărturie luptei sale contra degradării ! Cele pe care le ducea pînă la capăt, pe care trebuia să le ducă pînă la capăt, erau teribila denunțare a artei lui prostituate, pe gustul clienților burghezi, care, executate cu automatismul searbăd al artizanului, îi asigurau un trai îmbelșugat la care el, marcat de mizeriile din tinerețe, nu mai putea renunța. Pe care nu avea curajul să-l piardă. Și, la fel ca el, Malafaia, toți Malafaia. Care era prețul acelei case de țară, al piscinei, al după-amiezilor de vară cu fauna mondenă care îi golea sticlele de whisky, al subtilelor dureri de cap ale Sarei, al recepțiilor de la ambasade, al strîngerilor de mînă ale magnaților ai căror bani și nepricepere străluceau în conviețuirea cu un artist impertinent ? Care era prețul ? Abdicări. Abdicări care lăsau răni adînci în suflet, îl sfîșiau cu banderile făcîndu-l să sîngereze, sîngele taurului care oricît ar rezista nu poate muri în picioare. El, Vasco, cu ansamblurile lui

înaripate, fără nerv și fără vlagă, realizate cu o pasivitate resemnată, sau cu nimfele lui (de unde comentariul Mariei Cristina: „Altă sursă de inspirație decît femeile goale nu găsești? Asta este toată experiența ta? Cel puțin acoperă-le cu o frunză de viță“) cocoțate pe frontispiciul unor clădiri cu zece etaje, clădirea în care locuia Bárbara, unde lumea finanței și a politicii se ducea să se înfrupte pe furiș din farmecele unor prietene alese pe sprînceană; Malafaia, cu picturile lui murale din holurile băncilor, imnuri dedicate traficanților care întovărășiseră sau se serviseră de oamenii simpli care schimbaseră plugul cu vitregia mărilor. Pictură simbolică și viguroasă, scriau ziarele, spuneau magnații, eterna epopee a caravelelor. „Viguroasă, pictura mea? Vigoare, noi? Nu, domnii mei, am cheltuit-o toată cu caravelele.“ Și ziariștii zîmbeau, blînzi și înțelegători; și magnații zîmbeau, distrați și protegui-tori „Vigoare, noi?“, și Malafaia repeta cuvintele, aproape sufocat în acel ocean dulceag și îmblînzitor de zîmbete, de femei bine îmbrăcate („Ah, ești un rău!“), care cu această critică de fapt îl îndemnau să fie și mai revoltat, și mai înrăit, le repeta cu înverșunare pentru a se pedepsi pe el însuși, pînă cînd prietenii de cafenea și adunătura frivolă din casa de la țară, ascultîndu-l cu o veselie indecentă, le goleau de orice conținut. Dar Malafaia se îndîrjea și mai tare: cea mai mare parte din picturile murale, în năvalnice șuvoaie de culori pure, mai degrabă spectaculoase decît violente, se învîrteau obsesiv în jurul aceleiași idei. *Descoperirile.* Ce exaltare ascundeau? Ce simboluri? Poate un amestec de acuzare și îndemn. Către el și pentru el, care își păstra revolta pentru pînzele cu banderile și tauri? Sau către un popor întreg, vlăguit și năucit, care aștepta un cataclism ca să renască.

Dar acel cap de femeie pe care Vasco îl începuse săptămîna trecută, într-o duminică lîncedă ca toate celelalte, nu era murdărit de intenția de a-l exila în holul unui edificiu public, de o măreție fără personalitate, sau al unei clădiri burgheze cu zece etaje. O văzuse pe țărăncuță trecînd pe potecă, cu capul în bătaia soarelui de foc, cineva care pleacă și totuși rămîne, pentru că aparține locului, mirosului și lucrurilor, adevărului pămîntului neprihănit, și după puțin timp alergase la atelier ca s-o fixeze în lut. Îi rămăsese întipărită în ochi. De parcă ar fi avut-o în față.

Lutul sugea apa, se înmuia treptat, în curînd mîinile puteau să-l domesticească. Și întreaga atmosferă emoțională care îl identificase cu modelul părea recuperată; nu avea nevoie de timp nici de efort ca s-o refacă. Degetele pătrunseseră adînc în carnea lutului, ca un preludiu de posesiune. Îi captaseră pulsul. Îi sondaseră zonele sensibile, jocul de-a dăruirea și refuzul. Degetele mari, excitate, săpaseră cu voluptate nările țărăncii, eliberîndu-i suflul și bucurîndu-se de căldura lor și, imboldite de ceva neprevăzut, îi neteziseră orbitele. Dar nu mai era țărăncuța. A știut înainte ca ochii să i-o confirme. Poate era Bárbara, „indiana“, al cărui cap metis l-a fascinat întotdeauna. Sau

poate femeia care, în fiecare duminică, fix la aceeași oră, urca spre terasa lui Malafaia, ghidîndu-și tovarășul orb.

I se întîmpla de multe ori. Sub chipurile plănuite apăreau, deodată, ca un străin care forțează ușa pentru a lua locul celui dinăuntru, forme neașteptate, la început tulburi, apoi de o claritate absurdă, impunîndu-se conștiinței sale neliniștite, dar în același timp ciudat de ușurată. Se luptau cîteva momente unele cu altele, fugind de împăciuiala lui, fără ca el să poată pricepe care aveau cîștig de cauză, care erau clandestine și care legitime, pînă cînd, în sfîrșit, se simțea luînd partea celor care dăduseră abuziv năvală peste ceea ce proiectase. Din toată acea învălmășeală rămînea, pe lîngă o exaltare victorioasă, cu un sentiment de vinovăție. Și în viața lui de zi cu zi s-o fi petrecînd oare la fel ?

Deci perechea urca dealul în fiecare duminică. O vizită scurtă, cu un scop precis. Odată realizat, valea ! Nici o clipă în plus. El, orb ; ea, de profesie însoțitoarea lui. Femeia spunea întotdeauna aceleași cuvinte și pe același ton : „Milostiviți-vă și dați ceva acestui orb". În timp ce își debita fraza, el își clătina capul de parcă încerca să alunge un bărzăune. Musafirii dădeau. Și femeia încheia : „Să fie de sufletul morților", cu mintea de-acum aiurea. Odată și-a uitat încheierea, și orbul a bătut cu toiagul în dale și i-a atras atenția : „Atunci, nu spui nimic ?" Toți luaseră aminte cu surprindere la orb. Chiar și tovarășa lui. Pînă și ea se speriase de vorbele lui, dat că bărbatului

îi revenea doar sarcina de-a fi orb. Probabil din cauza sperieturii, femeia nu a mai reușit să mulțumească.

Vasco reținuse din acea scenă expresia indiferentă a femeii care, pentru o clipă, ascultase aproape instinctiv de ordinul orbului, ca și cum ar fi ridicat de jos un obiect scăpat din neatenție, dar în a cărei indiferență străfulgerase o scurtă urmă de mînie. Aceeași urmă de mînie pe care Vasco o făcuse să răsară din transparența austeră a lutului. Ea era, pe masa de lucru se afla tovarășa orbului.

Urma de mînie, fisura prin care ar putea ieși la iveală nesupunerea. Pentru că simțea în spatele lui o prezență inchizitorială care nu-l slăbea nici o clipă, care îi oprea mîinile la fiecare izbucnire de adevăr și de îndrăzneală, mai ales cînd păreau gata să scape de acea cenzură și să plămădească în lut ceea ce înfrigurarea le dicta. În sfîrșit, acele mîini deveniseră experte în jocul de-a camuflajul, în ura deghizată care năștea alegorii, în revolta care chiar înăbușită tot revoltă rămîne, cu atît mai violentă cu cît este forțată să se ascundă — în sfîrșit, o lavă aparent îmblînzită.

Cine era cenzorul ? Putea fi Maria Cristina, sau întruchipat în ea. Nu încăpea îndoială — și nici ea nu ascundea — că Maria Cristina vîna în fiecare lucrare a lui semne de infidelitate, de idei și sentimente de la care se considera îndepărtată. Această urmărire începea, sau o presimțea, în constrîngerea care îl inhiba cînd trecea de la schiță la opera definitivă. Orice îngroșare i se părea jignitoare pentru Maria

Cristina, o provocare. Dorea, dar se și temea de clipa în care ea venea să se convingă.

Într-o anumită fază, sculptase mai multe piese pe aceeași temă, le expusese într-o galerie vestită, poate că acele trupuri cu măruntaie digerînde, cu sexe-cloacă, cu cărnuri veștejite, dar lacome, erau o denunțare mascată a propriei desfigurări, dar Maria Cristina nu avusese răbdare să vadă toată expoziția și comentase tare :

— Frumoasă expoziție de cururi ! Urăști femeile, Vasco. Oare așa vezi tu femeia ? Doar asta de aici, asta care pare răstignită, dăruindu-se de parcă s-ar oferi torturii, are ceva de... La cine te-ai gîndit cînd ai diferențiat-o astfel de celelalte ?

Și Maria Cristina zăbovise la fiecare piesă în parte, zîmbind în felul ei strîmb, care putea fi la fel de bine amar sau zeflemist, ridicînd sprînceana fără să-și miște pleoapa respectivă, ca în încheiere să conchidă :

— Colecția asta merită să fie psihanalizată. Spune drept, Vasco, urăști femeile sau mă urăști pe mine ?

Dar expoziția avusese succes și, în asemenea situații, Maria Cristina își mai domolea exigențele. Dacă cineva întreba : „Cum a fost ?“ ea o lua înaintea lui Vasco, plină de importanță : „A mers foarte bine“ ; și dacă el încerca să mai atenueze semnele de înfumurare care persistau în expresia ei, Maria Cristina îi arunca o privire mustrătoare, ca și cum asta era treaba ei și numai a ei, pînă ce Vasco se resemna : „Povestește tu“. Și se îndepărta cîțiva

pași, dezinteresat, absent, cu gîndul aiurea, la zgomotul ploii pe acoperiș, la satul copilăriei, la șuierul vîntului în nopțile de insomnie, la apusul soarelui pe apă, lucruri care tălmăceau totul fără să spună nimic și care nu aveau nevoie de vreun înțeles ca să fie grăitoare.

Stătea așa, desprins de lumea de pe terasă și de scurgerea timpului, cînd a simțit prezența cuiva care îl observa de aproape. Dar nu auzise nici un zgomot. Fusese o alarmă diferită : un vîrf de țigară aprinsă care îi fripsese pielea de la distanță ; ca certitudinea înserării după jocul de umbre și tăcerea bruscă în care se cufundă natura. S-a întors contrariat : la doi pași, rezemată de copacul de strajă ușii, femeia care venise în mașina decapotabilă de culoarea fildeșului. Văzîndu-se descoperită, s-a rezemat și mai bine de trunchiul salcîmului și din crengile înalte și uscate au început să cadă frunze, aripi de păsări.

— Scuză-mă. Cred că preferai să nu fii deranjat, nu ?

Își scuturase lutul de pe mîini, aruncase o cîrpă udă peste bancul de lucru și, în sfîrșit, cu fălcile încleștate, o măsurase fără îngăduință. Iată unul din lucrurile pe care le învățase în conviețuirea cu acea faună : nu merita, decît arareori, să-ți dai osteneala să fii amabil dacă nu aveai chef să fii. Sau, mai bine spus, se lipseau cu totul de ea. Trebuia să recunoască că era o virtute.

Apoi a adăugat cu o voce gîfîindă :

— Mă simțeam atît de încîntată să te văd lucrînd fără ca dumneata să știi. Totul era atît de adevărat! N-am rezistat să nu mai rămîn puțin!

— Încîntată... ai spus?

— Nici mai mult nici mai puțin, încîntată. Ți se pare o stare de spirit excesivă pentru asemenea împrejurări sau poate rîzi de mine?

O gîfîială în care se împleteau o ciudată și duioasă melancolie și o senzualitate dureroasă. Și caldă, caldă ca văpăile cerului care mîngîiau marea fascinată.

Vasco a dat din umeri, privind mîhnit dar cu atenție orbitele, încă nelocuite, din capul țărăncii (totuși atît de diferită de cea care trecuse cu o săptămînă în urmă pe potecă, dată afară de acum, învinsă de imaginea tovarășei orbului; dar cînd scăpărase mînia? Unde fremăta mînia contra supunerii viclene și smerite?) pe care cîrpa udă le scotea în evidență, și și-a căutat punguța cu tutun în buzunar înainte de-a da drumul la o frază neașteptată:

— Știam de la Malafaia că ai fost aici duminica trecută. Ai plecat înainte de-a veni eu.

Ea a sorbit cuvintele ca o măgulire și a răspuns înviorată.

— Te înșeli. Eu nu am fost aici, probabil sora mea. Ea are mania să-și dea numele meu, sau, ca să fiu dreaptă, am adoptat amîndouă numele mamei

— Alergie la ramura masculină a familiei?... La tată sau la soț?

— Și la unul și la altul, cine știe?... După cum se vede, nu prea ești primitor!

Vasco a tras pe nări de cîteva ori, părînd absorbit de bătătoritul tutunului în pipă. Și cum acel interlocutor neașteptat era poate mai plăcut (mai ales ademenitor) decît oricare altul din cei care își treceau vremea bînd pe sub pini, amuțiți definitiv, pradă toropelii verii, a început s-o măsoare din cap pînă-n picioare, fără stingherealā și cu interesul pe care prezența Mariei Cristina îl împiedicase. În fața lui se afla o femeie care nu făcea nici un efort să pară altceva. Mirosea toată numai a femeie. Era imposibil să ți-o imaginezi alături de omulețul cu ticuri nervoase, deși pleoștit de căldură și taciturn, care o adusese acolo și de copila care, pierdută în mulțime, își descoperise numaidecît o vizuină unde să se ascundă. Dar această nepotrivire putea fi, la urma urmei, foarte nimerită.

Ea a făcut cîțiva pași prin atelier și, fără să-l privească, a spus:

— Dacă aș fi știut că din cauza mea îți vei întrerupe lucrul nu aș fi venit. De altfel, mă îndoiesc că venirea mea aici este pe placul tuturor...

Vasco s-a simțit ispitit să-i pună o întrebare, dar s-a înroșit la gîndul că nimic nu ar fi împiedicat-o să dea un răspuns răspicat Maria Cristina îl supraveghea cu o ostentație atît de evidentă încît chiar și străinii nu aveau nici o îndoială. N-o fi oare gelozia ei, care se năștea și manifesta înainte de-a avea vreun motiv, o ațîțare pentru femei ca această Ja-

cînta? Cînd va avea și el curajul să contribuie la răspunsul dat provocării?

— Lasă astea. Te afli aici, și gata. Nu ne mai rămîne decît să fim buni tovarăși, dacă tot am dezertat de la compania prietenilor noștri.

— În sfîrșit, pot să vorbesc și eu de ospitalitatea dumitale, chiar dacă sînt supărată, nu-i așa? Și, zîmbind a încurajare sau zeflemea, l-a prins de braț în timp ce îi aprindea o țigară.

— Oricum, ar fi trebuit să fiu mai prevăzătoare, să nu mă fi văzut în ușă atît de încîntată, dar prudența n-a fost niciodată punctul meu tare. Așa că îmi merit pedeapsa imprudenței.

— Pedeapsa?

— Aceea de a nu te mai vedea lucrînd. A fost o plăcere atît de scurtă... Acum știu cum o oră poate zbura în cîteva clipe. Pentru dumneata mai ales, desigur, dar și pentru cei care te privesc. A pufăit plînă de importanță o trombă de fum. Știi, gesturile dumitale au, cum să spun, suflet, viață și mai cîte altele! Dumneata nu sculptezi: faci dragoste. Cu mîinile astea. Mîini delicate și viguroase. Nu este vigoarea o exaltare a gingășiei? Simțeam că chinuiai lutul, dar că, în egală măsură, îl și mîngîiai. Că îl posedai.

— De-acum încolo voi reflecta la acest lucru.

— Ba nu, să nu te gîndești. Continuă să fii ceea ce ești fără să te gîndești. Altminteri ai strica totul.

— E foarte posibil. Dar vina va fi a dumitale.

— Mă căiesc. Doamne, dumnezeule, voi accepta orice pocăință! Vreau ca aceste mîini să nu știe ce expimă. Știi ceva, nu mă vrei de model?

— Drept căință?

— Răsplată a căinței!

Animația din jurul piscinei se întețise brusc. Vasco se uită cu atenție printre salcîmi: unul din băieți se aruncase îmbrăcat în apă, și ochelarii de pe nas îi căzuseră pe fundul tulbure al piscinei, acoperit de frunze putrede și resturi. Toți săriseră să-l ajute să-i găsească, se scufundau și țîșneau, o forfotă de trupuri, ieșeau la suprafață să mai tragă o gură de aer și să facă hărmălaia și mai mare. Observă totuși că Alberto se retrăsese. Se așezase pe una din băncile de fier vopsite în alb, care aminteau decorurile lui Fellini sau grădinile interioare din „Astă-vară, pe nepusă masă“, fantezii de-ale Sarei, plină de prețiozități fals romantice, se așezase în aceeași poziție absentă, mușcîndu-și buza, cu privirea în gol, ca în după-amiaza în care i se adresase după... Cu cîteva zile înainte, Alberto îi telefonase să-i spună că avea ceva de vorbit cu el care nu suferea amînare, și discuția începuse cu transpirația intensă a mîinilor, o moluscă care se strecoară prin degete și alunecă băloasă și caldă, discuția începuse cu transpirația mîinilor și privirea timidă, ferindu-se de un atac direct, dar nu mai puțin hotărît.

— E adevărat că pleci pentru cîteva zile în nord ? Soția dumitale merge și ea ?

Și își vîra mîinile în buzunare să și le șteargă și le scotea din nou scăldate în sudoare.

— Plec, de ce ?

— Cu soția ?

— Cred că da, de ce ?

— Pentru că vreau să-mi cedezi casa pentru cîteva zile. Cineva are nevoie de un ascunziș sigur. Numai pentru cîteva zile.

Ochii își pierduseră sfiala și reținerea. Priveau curați și senini. Cel stingherit erai tu, Vasco. Dacă ar fi bănuit asemenea lucru, cel mai simplu ar fi fost să-i spună că Maria Cristina rămînea la Lisabona, că, în sfîrșit, nu era nimerit s-o amestece în astfel de probleme. Alberto însuși recunoscuse prin felul cum pusese întrebarea. Acum era tîrziu să mai recurgă la această scuză.

— Cum, băiatule ? Nu te vîrî într-asta.

Ochii rămîneau senini, dar pleoapele se încordaseră pentru o clipă. Vasco s-a văzut pus în situația ridicolă de a-l ironiza :

— Încă mai ești la vîrsta cînd accepți să ai de-a face cu poliția și hoții ?...

Alberto nu răspunsese. Își ascundea mîinile în părul scurt și creț, picioarele scărmănau pietrișul.

Duminica următoare îl întîlnise din nou în casa lui Malafaia, la cîțiva pași de piscină, așezat pe banca romantică a Sarei. La fel. În aceeași poziție. Mîncîndu-și buza.

— Pînă la urmă ai reușit să găsești pe cineva care să-ți ascundă prietenul ?

A fost o prostie din partea lui să-l întrebe, zgîndărind cele întîmplate.

— Am reușit.

— De încredere ?

Stăruința și mai stupidă. Sau, poate, dorea ca băiatul să nu mai aibă nici o îndoială asupra lașității lui ?

— Nu-ți mai face griji.

Răspunsuri scurte, ca niște șfichiuituri de bici. Și Vasco a avut brusc bănuiala că acel prieten care avusese nevoie de ascunziș nici nu exista. Îi pusese la încercare tăria, neclintirea, statornicia (în ce Alberto ?), pentru a confunda imaginea pe care și-o construise cu omul adevărat. Și el căzuse copilărește în cursa întinsă de un puști care nu știa mai nimic despre viață.

Acum, toate astea înviaseră fulgerător. Imagine cu imagine, cuvînt cu cuvînt. O străfulgerare de-o clipă, dar în care totul era extrem de clar.

— N-ai auzit, domnule artist aiurit ? Spuneam că aș vrea să-ți fiu model.

Ah, Jacinta, Jacinta și nu Alberto. Atelierul lui Malafaia și nu închisoarea cu trei posibilități de evadare.

— Am auzit.

— Nu cred... Hai, uită-te bine la mine. Se poate ?

Totul se reîmprospăta. Erau aproape de vîrful dealului, copacii istoviți nu mai puteau să le țină tovărășie, văpaia amurgului se stingea.

Dar încă nu se înserase, lipsea acea măreție liniştitoare, și mai ales lipseau ciorile negre deasupra munților. Fără ciori, Alberto, amurgul nu face doi bani. Ți-am vorbit de Polly? Dar nu de mine

— Ești sigur că mă asculți?

Și cu fața crispată, cu privirea apoasă și cu chipul palid, Jacinta îl sărutase. Mai întîi, un sărut hoțesc, speriat, apoi, și expresia i se schimbase din nou, cu acea nevoie imperioasă de a duce pînă la capăt ceea ce începuse. Și chemarea surdă, pe care o va auzi, de-acum înainte, de nenumărate ori, pînă ce avea să devină fraza obsedantă a unui nebun:

— Sărută-mă, iubitule, sărută-mă!

El s-a îndepărtat înțepat.

— Dumneata ai complicat lucrurile.

— Adică... ți-e frică să mă iei de model?

În acel moment, Vasco a auzit pași trosnind printre pini. Mai mult ca sigur că era Maria Cristina. A simțit că se înăbușă. A profitat de ultimele clipe pe care le mai avea la dispoziție ca să întrebe cu o voce gîfîindă și aspră.

— Cînd?

Buza mușcată. Amiaza răcorită. Marea fermecată.

Oare se adresa Jacintei sau lui Alberto?

— Dacă vrei, și mîine.

VII

Multe lucruri se întîmplaseră de atunci.

La început nu se întîlneau în această cameră, atît de țitirișită a Bárbarei, deși prea

încărcată de dantele, tablouri, covoare și etajera cu bibelouri care mai de care mai urîte de îți venea să le arunci pe fereastră. Dar cine ar fi avut curaj să-i spună ceva Bárbarei, atît de mîndră de cuibușorul ei, atît de măgulită la gîndul că musafirii cu ora se simțeau acolo ca la ei acasă?

— Spune drept, Vasco, chiar nu vrei nimic de băut? Nici un whisky? Trebuie să aranjez neapărat un bar pentru prieteni. Îți place coniacul?

Iar în după-amiezile de iarnă, cînd vîntul mătura bulevardul și făcea să răsune harfa sîrmelor de pe verandă:

— Nu vrei să aduc un radiator, aici în cameră? Nu pot lăsa un bărbat ca tine pe frig. Uneori mă trezesc întrebîndu-mă dacă chiar Vasco Rocha este acela care...

El o întrerupea din sîrgul ei de gazdă grijulie:

— Totul este în ordine. Nu te mai deranja atîta pentru mine.

Dar acea bunăvoință pornea din inimă. Și din instinctul ei de matcă a căminului, un cămin care cerea un tovarăș, copii, lume, motivări pentru nevoia ei de dăruire. De aceea, Bárbara rămînea neconsolată:

— La naiba! Totdeauna mă refuzi.

La început nu se întîlneau aici. În primele luni, datorită serviciilor lui Azeredo („Am înțeles, dragul meu, ești la strîmtoare"), cel care cunoștea toate locurile deocheate și ascunse din oraș (ca acel bar, cu măsuțele ovale și joase de-o șchioapă deasupra podelei, mîinile

înlănțuite în penumbra vineție, acea pereche care se ridicase de pe scaune sorbindu-se cu o privire drăgăstoasă care ignora totul în jur, și cuvintele pline de încîntare ale lui Azeredo : „Sînt înduioșători, nu ?“), o aștepta pe Jacinta într-o cameră sărăcăcioasă dintr-un cartier popular, în locul bulevardelor netede, asfaltate, cu scuare verzi la mijloc, străzi povîrnite care se terminau în trepte sau în curți pline cu gunoaie, unde vînzătorii ambulanți își întindeau tarabele și ferestrele aveau pervaze pline cu flori și cu fanioane de rufe întinse care se scurgeau în capul trecătorilor, deloc incomodați de acea ploicică căzută din cer, și acolo, da, acolo ar fi fost nevoie de un calorifer, și de multe alte lucruri, căci în cameră nu erau decît un pat de fier, un covor cu ciucurii făcuți praf, o mobilă care probabil că voia să fie toaletă, un scaun și, într-un colț, ascunse în spatele unei draperii de mușama, cîteva vechituri care parodiau o baie. Femeia care le deschisese ușa avea aerul binevoitor și încîntat al celui care face o faptă bună, dar cînd zări acea doamnă care iradia autoritate, finețe și siguranță, care nu avea nevoie de un mantou de vizon pentru a părea doamnă, chipul i se întunecase de surpriză și rușine. Rușine de ea însăși, de camera ei, simplă și sărăcăcioasă. Data următoare, pe mobila care pretindea să fie o toaletă, se afla o vază enormă pe pîntecele căreia se odihnea tot golful Neapole iar pe pat, o cuvertură de mătase galbenă. În locul unde tencuiala era scorojită, apăruse acum un calendar înflorit în care

timpul se oprise la luna decembrie a anului trecut, ar fi putut la fel de bine să se fi oprit la decembrie de acum o sută de ani, cînd domnișoarele se plimbau prin pădure măturînd cu fustele aurul lui octombrie. Jacinta nu observase acele schimbări : el, cînd au dat să iasă din cameră, a avut grijă să netezească cuvertura făcută ghem la picioarele patului.

Dar nu din cauza sărăciei din cameră, aproape jignitoare și respingătoare simțurilor, hotărîseră ei să-și schimbe cuibul. Vasco nu putea să sufere să se ciocnească sistematic pe la mijlocul scărilor (întunecate, un tunel vertical, fără nici un ochi de geam) cu fiul proprietăresei. Un sfrijit pămîntiu, care își încrețea nasul ca să-și ridice ochelarii și care, cînd vedea acel musafir misterios urcînd (încă unul, cu siguranță, din mulțimea de musafiri misterioși), se lipea de balustradă, reducîndu-și prezența la o umbră inchizitorială, ca apoi să urce cîte două trepte deodată și să bată în ușă cu pumnii strînși : „Deschide, mamă ! deschide, mamă“, ca și cum, mîhnit, s-ar fi dus să anunțe o nenorocire. Se tîrguiau amîndoi, puștiul bombănea sau se smiorcăia, în sfîrșit tăcea cînd maică-sa îi strecura o para în buzunar, cădea deci la învoială asupra prețului absenței sau neutralității lui. „Asta nu-mi ajunge la nimic“, dar o spunea deja pe scări separîndu-și banii de bobinele de sfoară și de stampele cu jucători de fotbal. Ce idee își făcea puștiul despre perechea fugitivă, oameni din altă lume, care dispuneau de casă fără să schimbe două vorbe cu maică-sa ? Bă-

nuia oare ce se petrecea în acea cameră schimbată, care mirosea acum a săpun bun, a parfum și în care fusese dusă vaza din sufragerie? Cu siguranță că da. Cît îi ațîța sau zăpăcea imaginația acea doamnă pe care un taxi sforăitor o depunea, evident neliniștită, la cîțiva metri mai sus sau mai jos de ușa din stradă! Ceea ce știa fără să cerceteze, fără să se îndoiască, e că atît bărbatul cît și femeia erau dușmanii lui. Așezat pe trotuar, aproape de colțul străzi, se străduia să sfarme o piatră cu alta mai mare, îi pîndea pe amîndoi să iasă, se ridica cînd îi zărea, făcea cîțiva pași fățarnici în direcția în care o luau ei, se lăsa depășit ca să-i privească din spate și, în cele din urmă, înverșunat, izbea piatra pe care o strînsese în mînă în ceva tare, perete, bordura trotuarului, ca zgomotul să umple auzul intrușilor și să i-l desfete pe al lui.

— Puștiul ăsta mă calcă pe nervi. Pe tine nu?

Pe ea, deloc. De ce ar fi iritat-o? Chiar i se părea nostim cum își mișca buza de sus, un iepuraș care se strîmba la lume. Dar pentru că Vasco era atît de susceptibil la toate fleacurile, în loc să se distreze cu ele („Ah, mereu ceilalți! Pînă și copiii! Ce-ți pasă atîta de ceilalți? De ce acest aer de parcă ar trebui să dai socoteală de ceea ce faci sau ți-ar fi teamă că pînă și străinii citesc în tine?“), pentru că totul era un motiv de tresărire, ea, în sfîrșit, avea o prietenă, o femeie cu picioarele pe pămînt, incapabilă să refuze o mînă de ajutor... Și prietena („O să vezi, o drăgălașă,

o descurcăreață și o înțelegătoare, pricepi?“ și spunîndu-i toate astea, evita ca el să-i întindă o cursă: „Cum ai cunoscut-o?“) locuia într-o zonă decentă, adică într-un loc unde strănutul de pe stradă nu ațîță pofta acelor babe bîrfitoare, totdeauna de planton în spatele perdelelor, în care viața abia de se mai ține legată de un fir de ață. Prietena era Bárbara. Totuși, Vasco, care se simtea prizonierul a tot ce lăsa în urmă cînd trebuia să ia o hotărîre, șovăise. Ar fi fost ridicol să mărturisească: se atașase de femeie, de bunăvoința ei supusă, de un nu știu ce duios, credul și chiar patetic care se degaja din discreția ei. Cu acel aer umil, și atît de fragil, părea să-i protejeze și să aibă ea motivele ei serioase pentru care o făcea. Chiar în ajun îi spusese:

— Vroiam să vă fac o surpriză. Am comandat niște dulciuri, dar nu mi le-au adus la timp. Scuzați-mă.

— Ce idee! Nu trebuie să te deranjezi.

— Era o plăcere.

Vasco își amintea și alte lucruri: lustra din tavan, salcie plîngătoare cu stropi de sticlă cînd verzi cînd albaștri, care nu era plătită nici chiar cu chiria pentru cameră pe trei luni, șalul pe care i-l împrumutase Jacintei într-o zi cu ploaie mocănească, și ochii plini de venerație cu care îi învăluise umerii doamnei și cuvintele cu care încercase să-și justifice valul de tristețe crispată:

— Nu mă simt bine, nu. Am fost la doctor și mi-a dat niște pastile micuțe. Unele contra

tristeţii, altele contra căldurilor. Viaţa, uneori, e ca plumbul. Oamenii nu-i suportă greutatea.

Vasco o ştia bine. Pentru mulţi, pentru majoritatea celor care aparţineau unei lumi pe care Jacinta nu o cunoştea, aşa era viaţa.

Într-un cuvînt, se ataşase de femeie. Se ataşa de oameni şi de lucruri. Prindea rădăcini şi dacă le tăia, se simţea descumpănit. Totuşi, nu mai putea da înapoi. Nu din cauza puştiului care îi aştepta, enervant, în colţul străzii cu armele urii sale ascunse în mîini, ci mai ales pentru că trebuia să-şi mascheze, faţă de Jacinta, nehotărîrile, să pară consecvent bărbatului aspru şi îndrăzneţ din primele zile căruia ea îi construise o personalitate pe care nimicurile zilnice, fisurile succesive care se deschideau în aparenţele lui, oricît de precaut era, încă nu reuşiseră s-o altereze. Sau cel puţin aşa îi făcea plăcere să creadă.

Prietena era Bárbara. În drum spre ea, Jacinta îi domolise brusc pasul: „E mai bine să ne despărţim aici. Eu o iau înainte. Deci ştii, stă la etajul cinci." Poate nu auzise bine, poate sunase din neatenţie la apartamentul de dedesubt, poate acel apartament fusese într-adevăr gol şi chicotelile se auziseră din partea opusă, dar îndoiala rămăsese înfiptă, ca un spin, pentru totdeauna. Îndoiala era preţul intimităţii cu Jacinta. În orice împrejurare. Zi după zi. Se întîmplase astfel: după ce insistase la sonerie, căreia îi urmase o tăcere sufocantă, asemănătoare unei respiraţii reţinute, după ce coborîse în stradă să privească de jos ferestrele închise de la etajul cinci, unde

promisese Jacinta că-l aşteaptă, un etaj cinci gol, cu excepţia acelor hlizeli înfundate care însă ar fi putut veni din partea opusă, Vasco intrase şi se aşezase pe terasa cafenelei din faţă, chiar lîngă geamul ridicat pavăză în calea rafalelor de vînt (un copil întreba: „Bunicule, unde este soarele?". „S-a ascuns. Îi este frig"), lîngă geamul gros şi vălurit (tocmai trecuse un tînăr pe o motoretă, cu un pulover înalt pe gît, cu pantaloni boţiţi, foarte strîmţi, cu o privire în acelaşi timp belicoasă şi indiferentă, mai întîi şovăise apoi intrase, trăsese spre el, zgomotos şi provocator, un scaun, de parcă cineva ar fi vrut să i-l ia iar el ar fi fost gata să-l înfrunte, deschisese cu nerăbdare o revistă, răsfoind-o cu plictis şi dispreţ pînă cînd, brusc, muşcînd din nadă, cu picioarele încrucişate, atent, sau poate chiar excitat, incapabil să se mai desprindă din cîrlig, începuse să citească, punct cu punct, articolul al cărui titlu se vedea foarte bine de la masa lui Vasco: *„Matra — noua vedetă a Formulei I"*). Vasco se aşezase chiar lîngă geam, un loc strategic de unde vedea fără să fie văzut, şi se hotărîse să pîndească intrarea în clădire pînă cînd, în sfîrşit, Jacinta avea să apară, Jacinta sau dracu în locul ei. Trebuia să afle de ce nu-i răspunsese nimeni. A admite ceea ce chicoteala şi tăcerea îi explicau foarte clar, însemna să admită absurdul. Străinii se perindau prin cafenea, cereau cărţi poştale expuse în cele două vitrine ale tutungeriei, vînzătoarea se străduia să-i înţeleagă şi să se facă înţeleasă, copilul care întrebase unde se

dusese soarele îi privea fascinat, în sfîrşit, fata de la *guichet* se adresase celorlalţi clienţi : „Trebuie să fie nordici“, adăugînd îndată, pricepută şi sentenţioasă : „Vorbesc mai mult germana“. Jacinta sau dracu în locul ei. Dar blonda din banda „nordicilor“ — ciorapii roşii erau atît de aprinşi încît aveai impresia că îşi zdrelise picioarele — nu se urnea din faţa vitrinei, pupilele de un albastru metalic nu se dezlipeau de sticle, şi cu degetul subţire, uşor îndoit la vîrf, indica o sticlă, apoi alta, şi chelnerul, dezorientat, nu nimerea („poate le vrea pe toate“), pînă ce un muncitor s-a amestecat în vorbă : „Dă-i un Sandeman“, şi blonda a confirmat cu un zîmbet de uşurare, probabil ca să evite alte neînţelegeri : „Sandeman... Sandeman“, în timp ce muncitorul se umfla în pene de nemaipomenitul lui fler : „Sînt un tip care se pricepe la străinari, pe bune“. Jacinta sau dracu în locul ei. Dar aşteptînd-o, scăpase din vedere un fapt, că un taxi se oprise brusc, claxonase şi apoi dispăruse într-o clipită cu două cliente. Una din ele era Jacinta. Cu siguranţă că amîndouă aşteptaseră taxiul de mai multe minute în holul clădirii.

Mai tîrziu, la telefon : „Ce s-a întîmplat cu tine ? Mi-a ieşit păr alb tot aşteptîndu-te şi tu nimic. Ce figură a fost asta ?“ El îi explicase totul, cu o îndîrjire şi amănunţime ingenue : soneria pe care apăsase de zece ori, nedumerirea, iritarea lui, spionarea din cafenea. „Eşti un aiurit, Vasco. Cu siguranţă că ai greşit etajul.“ Şi îl trăgea de limbă să-i spună noi

şi alte amănunte, cu o voce care jubila pe ascuns de o plăcere tulbure. Doar după ce i-a trecut mînia l-a străfulgerat deodată bănuiala : Jacinta hotărîse să meargă înainte pentru a pune la cale cu Bárbara acea farsă stupidă. Gratuită, aşa cum aveau să fie toate demonstraţiile ulterioare de răutate. El nu greşise etajul.

Situaţii de acest fel aveau să se repete de-a lungul vremii, deşi dozate cu ştiinţa celui care ştie pînă unde poate să rănească orgoliul celuilalt : amînări, minciuni, mofturi absurde. („Doamne ajută să nu-mi fie greaţă.“ „Să-ţi fie greaţă ? De ce ?“ „Plec în călătorie. Cu vaporul. La Luanda.“) Desigur, nu pleca, spunea acele lucruri aşa cum ar fi putut la fel de bine spune oricare altele. Şi poate că, pentru o clipă, chiar credea în ele cu adevărat. În sfîrşit, cînd era vorba de Jacinta, absurdul nu mai era absurd. De ce oare ? Ce vroia Jacinta ? Ca între ei să plutească o atmosferă de nesiguranţă. Sau chiar de tensiune. Oricum, de excitaţie. Furie, surpriză, ură. Emoţii care să le aţîţe pasiunea, să n-o lase să lîncezească. Totuşi, la început, i se păruse că instabilitatea Jacintei nu era din vicleşug, nici calcul. Aşa era ea. Vicleşugul era aparent, ca o a doua piele. Un cod monden. Îşi descopereau reciproc, cu spaimă, aceleaşi pasiuni şi alergii, şi toate acestea îi apărau de golul care se cască după ce simţurile au fost satisfăcute. Şi cînd se simţeau ameninţaţi şi se refugiau în plăceri, aproape că le confundau cu adevărul. Sau poate că atunci ieşea la iveală, în sfîrşit, ceea

ce reușeau să înăbușe sau să țină ascuns. Vasco dădea tonul, de altfel el era cel care avea mai multă nevoie de hrană pentru iluzii ; îi domolea furiile, scurte și frustrante pentru că depășeau orice măsură, sărutîndu-i ușor ochii, obrajii, nasul, urechile, mîngîindu-i fața cu degetele puternice, dar blînde, șoptindu-i „iubita mea“, o iubită care poate era alta, poate Maria Cristina, poate o femeie pe care o uitase sau nici n-o cunoscuse vreodată și pentru care păstrase o duioșie care, cu cît este mai irosită, cu atît rămîne mai neștirbită.

— Jacinta, tu știi ce este dragostea ?

— Ai vreo rețetă ?

— Nu vorbi așa, te rog. Dragostea înseamnă un bărbat și o femeie care se privesc cu ochii limpezi și calzi. Curați. Fără nici un ascunziș. Fără amărăciune, nici reproșuri, nici întrebări. Asta e dragostea și mai ales tăcerile care nu au nevoie de cuvinte și care nu par tăceri.

Spusese cîndva același lucru Mariei Cristina ? Nu-i spusese, dar dorise de nenumărate ori s-o facă. Și dacă îi spunea acum Jacintei, o făcea cu siguranță pentru că niciodată nu-i spusese Mariei Cristina deși simțea nevoia să i-o repete în fiecare zi. Ce căluș îi închidea gura ? De ce cuvintele deveneau, în fața Mariei Cristina, ridicole ?

Da, pe la început. Ore și ore în atelier cu Jacinta așezată pe un taburet îmbrăcat în piele, jos, la o palmă de podea, o făptură fragilă și umilă, urmărindu-l cum lucra, încercînd cu disperare să fie un personaj veridic în acea lume care nu era a ei.

— Aș da jumătate din viață, și nu uita că eu iubesc viața, ca să am doar o fărîmă din talentul tău. Chiar dacă prețul este foarte mare.

— E mai mare decît crezi tu.

— E și mai mare decît crezi tu prețul de-a nu avea nici un har. De-a nu rămîne nimic din zilele care se scurg.

Ore în șir într-o cafenea discretă, la o masă izolată, unde mîinile se puteau atinge în semn sau promisiune de tandrețe, ore și ore sorbindu-i cuvintele („Urechile înregistrează tot ce spui : niciodată nu mi s-a mai întîmplat așa ceva“), ascultîndu-l fermecată, o Jacintă senină, împăcată cu ea însăși, care, chiar și cînd izbucnea („Știi, Vasco, aș prefera ca sora mea să nu-mi semene... Spre binele ei“), nu-i dădea acea senzație de furtună care mătură totul în cale, lăsînd oamenii dezorientați sau pustiiți.

Ore în acea cameră pe care femeia o împodobise cu o vază enormă și o lustră din care se scurgeau picuri de sticlă, cu o Jacintă care îi mărturisea neliniști și temeri de adolescentă.

— Am pulpele groase, par o fată de la țară, nu crezi ?

— Sigur că nu. Și chiar dacă le-ai avea, mie tot mi-ar plăcea. Am o slăbiciune pentru fetele de la țară...

— Minți. Spui asta ca să mă simt mai sigură.

Vasco își arcuia sprîncenele a întrebare, ferindu-se de capcana cuvintelor, pentru că orice

aluzie la ziua următoare se lovea de Maria Cristina.

— Ascultă Jacinta, insista el, îţi place o femeie atunci cînd nu-ţi pasă dacă are nasul aşa sau altminterea, picioarele mai mult sau mai puţin frumoase, cînd atracţia şi dragostea nu depind de un rid. Cînd îţi place doar pentru că este ea şi nu alta.

Cui îi vorbise ? La cine se gîndise cînd spusese acele lucruri ? La Jacinta sau la Maria Cristina ? Care din ele răspunsese :

— Vrei să spui că-ţi plac de-adevăratelea ?

Jacinta îşi uitase ţigara aprinsă în scrumieră, fumul a continuat să urce unduitor, aveai impresia că în spatele lui se afla un îmblînzitor de şerpi.

— Nu mai sînt ce eram. Dacă m-ai fi cunoscut cu nişte ani în urmă...

Ce legătură avea ? Dar Vasco simţise că acele cuvinte cereau un gest de tandreţe : şi-a pus mîna lui liniştitoare peste mîna ei tremurîndă în timp ce ploaia de lumină scălda ţurţurii de sticlă ai lustrei, iar pieptul Jacintei gîfîia ritmic :

— Într-o zi m-am uitat în oglindă şi ea, în sfîrşit, cred că ghiceşti restul... Oglinda mi-a spus cu asprime ceea ce tu gîndeşti acum : că am îmbătrînit, că nu are rost să mă mai mint. Uneori, aşa se întîmplă : descoperim brusc adevărul şi gata, s-a terminat cu toate minciunile pe care le invocăm. Ceea ce nu ne împiedică să continuăm să minţim,

dar numai pentru ceilalţi care, la urma urmei, sînt mai creduli şi mai iertători. Totuşi, m-a consolat puţin invitaţia de a patrona o serbare de binefacere. Imaginează-ţi : era tocmai ce visam de copilă, să fiu creatoare de modă, manechin, actriţă sau ceva asemănător. Măcar o oră. Dar el nu m-a lăsat.

— Şi i te-ai supus... atît de uşor ? Tu, care...

— S-a opus atît de categoric încît nu am îndrăznit să nu-l ascult. Nu-l cunoşti.

Ultimele cuvinte ale Jacintei l-au tulburat. Răsunaseră ca o ameninţare subtilă. Soţul Jacintei se sinchisea dacă ea apărea ca animatoare a unei serbări de binefacere, dar accepta să aibă amanţi. Oare chiar accepta ? Ce fel de oameni erau, cine era Jacinta ? Acum îi studia chipul obosit, niţel cam neliniştit. Ea îşi lungea sprîncenele cu o codiţă scurtă, le îngroşa la mijloc, încît păreau un accent circumflex, foarte negru, lipit deasupra ochilor. O paiaţă care se desfigurează pentru că aşa îi cere meseria. Dar restul era adevărat, provocator de simplu şi de neîngrijit. De exemplu, gura. Încreţită şi fără culoare. Vasco îi observa chipul, ghicea în el alte chipuri şi se gîndea că vedem la ceilalţi frumuseţea pe care au avut-o şi nu ce a mai rămas din ea : iar dacă ne sar în ochi doar stricăciunile vremii, asta înseamnă că ochii refuză să mai vadă înfăţişarea dinainte, pentru că totul s-a schimbat în noi în legătură cu cei la care observăm schimbarea.

VIII

Într-o zi, Jacinta îl întrebase : „Ce culoare are lumea în capul tău ?". Și Bárbara îi pusese aproape aceeași întrebare. Bárbara, poate chiar și altcineva. De aceea confunda persoanele : groazele, măștile și resentimentele lui nu aveau o țintă precisă. Constituiau o atmosferă. Fricile și frustrările făceau parte din aerul pe care îl respira. Ce mai rămînea adevărat și viu ardea în clandestinitatea zilnică, dar dădea o căldură mocnită. Din ea se scurgea lava de oboseală și de silă. Asta se întîmpla cu el, dar și cu ceilalți — care puteau fi atît Jacinta, Maria Cristina, Bárbara sau oricare altul. De exemplu, arogantul de Zeferino, fanfaronul de Zeferino. Oriunde apărea, în ținuta de sergent la paradă, mîndru de faima lui de „figură de cinema", toată lumea părea că așteaptă un ordin de atac sau lumina triumfală a unei salve de artificii. Prezența lui — „cu cei o sută nouăzeci de centimetri ai mei, fără scăzămînt, cu cele optzeci și șapte de kilograme ale mele" — era suficientă pentru a crea o stare de intimidare. Vasco era în cafenea cu Jacinta cînd a țîșnit printre mese, un tanc care sfarmă și distruge tot ce întîlnește în cale fără măcar să simtă. Scaunele și mesele nu se clintiseră din loc, nici măcar nu le atinsese, dar senzația era că în urma lui măturase cu violență totul, lăsînd numai ruine.

— Noroc, Vasquinho ! Nimicnicia celorlalți, confruntată cu forța lui, trebuia subliniată prin diminutive. Tu pe aici ?...

Și, în timp ce-și tărăgăna răutăcios întrebarea, o cîntărea pe Jacinta cu o privire experimentată și pricepută, apoi deșucheată, ca unul care nu pierde timpul cu diagnosticarea situației. „Felul meu de a lupta cu femeile", spunea el, și în acele clipe pistruii de pe obraz se înconjurau de o rețea fină de vinișoare. „constă în a le arăta fără ocoliș că le categorisese corect. Ele pricep imediat dacă le consider curve sau doar în călduri. Este secretul meu. Și știți cît de bine mi-a mers cu tactica asta..."

Poate că dădea rezultate și cu Jacinta. Cel puțin Vasco observase (și ea, de asemenea, fără îndoială) că Zeferino începuse să se înfoieze ca un păun. Trebuia. În fața unei femei ca Jacinta, Zeferino și-ar fi simțit prestigiul știrbit dacă n-ar fi făcut impresie. Folosea întotdeauna aceleași arme : surîsul șters, dar jovial și credul, o anumită agresivitate în gesturi, oleacă de îndrăzneală sau chiar obrăznicie libertină, cîteva întîmplări, povestite dinadins din biografia lui de bărbat care nu iartă. Și mai ales o aparență de brută, „o forță a naturii", după cum repeta el cu plăcere, împrumutînd una din definițiile pe care le atribuia celei mai culte din galeria lui de amante. Și dacă personajul o cerea, nu disprețuia nici o ușoară doză de romantism desuet, pe care îl afișa ca pe un diamant neșlefuit. În timp ce-și ridica de jos bricheta, îi șoptise printre dinți lui Vasco, dar în așa fel ca ea cel puțin să deducă sensul cuvintelor : „Bucățică faină". Apoi a început să povestească că se

vîrîse într-o mare încurcătură. Jacinta îl încuraja :

— Dragoste....

Şi Vasco i-o luase înainte cu răspunsul :

— Desigur. Zeferino e un profesionist.

Dar acea ironie nu-l dezarmase pe Zeferino. Din contra, îl încurajase.

— Dragoste, ei da, bătrîne. Şi tu o ştii. Eram o mînă de oameni, dar toţi pricepuţi. Pregăteam nişte filmări, tocmai urlasem la secretară cînd ea mi-a trîntit-o în faţă : „Dumneata eşti la fel de ticălos ca şi mine. Dar ai forţă şi inteligenţă. Mi-ar place să-mi faci un copil.“ La asemenea cuvinte, merita să-i dau pe toţi afară, să rămînem numai noi doi, ceea ce de altfel am şi făcut. „Duceţi-vă la dracu cu toţii. Continuăm mîine.“

Vasco o observa pe Jacinta, ironia plină de interes de pe faţa ei care, treptat, se transforma în entuziasm şi familiaritate, subita încruntare a neplăcere cînd în cafenea a intrat obişnuita hoardă de elevi, în cap cu un profesor care bătea pe la patruzeci de ani şi care făcea tot posibilul să pară de o tinereţe folclorică : haină sportivă, pulover de lînă fină foarte strîns la gît, grena, ciorapi tot grena, totul armonizat sau contrastînd cu o savantă intenţie, un piept lat şi puternic, unghii scurte la nişte degete groase, închieturile de la mîini obişnuite cu gimnastica, în sfîrşit, un mascul. Un bărbat cu tîmplele admirabil pudrate cu cenuşă şi un zîmbet fals jenat de copilăria din jurul lui. Era clar că pentru prima dată

Jacinta îl considera un intrus. Pe el şi liota de tinere blonde şi brunete, dar turnate toate după acelaşi tipar, care îi puneau tot felul de întrebări nebuneşti şi îi ofereau sumedenie de ocazii doar s-o hotărî să încerce un gest mai intim.

Zeferino, nepăsător la vorbărie şi nesimţitor la zgomotul ascuţit al maşinii de tăiat şuncă care îi zgîriia auzul lui Vasco, îşi continua povestirea, punctînd-o cu gesturi potrivite.

— ...Ne-am dus în maşina mea, am obligat-o să repete : „un copil de la tine“. Frumos, nu ? Apoi, i-am pus punctul pe i : „o idee demnă de respect, dar vreau să ştii de la început că nu mă preocupă o eventuală criză în demografia naţională. Sînt un nestatornic, amator de aventuri uşoare. Am chef să mă culc cu aproape toate femeile pe care le cunosc, pentru că fac cunoştinţă numai cu femei care merită osteneala, dar numai o singură dată, la sfîrşitul amiezii, ca whisky-ul să-mi cadă bine la stomac. Apoi, gata, alta la rînd. Cu alte cuvinte : nu-mi trebuie laţ nici daraveli.“ Şi ea mi-a răspuns, rîzînd cu ochişorii ei de şoricel : „Şi dacă amiaza noastră ar fi chiar azi ?“ Asta-i, aşa a început totul.

Şi pentru Jacinta începuse la fel. Îşi schimbase poziţia picioarelor, eliberîndu-se de constrîngerea rochiei care se ridicase mult deasupra genunchilor. Şi din nou provocarea :

— Şi care-i, de fapt, încurcătura ?

Zeferino devenise foarte grav, cu faţa avîntată înainte, de un dramatism fără margini.

— Ah, scumpă domniță, femeile sînt ca lichenii. Apar pe un colț de stîncă și nu se lasă pînă n-o acoperă toată. Dama în chestiune nu a așteptat a doua ocazie ca să-mi declare : „Nu-ți mai dau drumul. Ești omul meu. Primul bărbat pe care l-am cunoscut. Am avut mulți amanți dar niciodată un bărbat. Nu-ți mai dau drumul.“ Acum înțelegi, doamnă ?

Zeferino simțise că ținta vibrase la împușcătură. Un *bărbat*. Un mascul. De aceea insista pe sugestie, deși risca ca manevra să devină prea evidentă :

— Și ea a stăruit : „Ești un animal și eu îmi doream unul. Un animal ca tine. N-am fost niciodată credincioasă unui bărbat. O să-ți fiu ție. Pînă la sfîrșitul zilelor. Chiar dacă nu mă iubești. Chiar dacă nu mă vrei.“

Și Zeferino adăugase cu emfaza unui prestidigitator care stăvilește aplauzele :

— După cum vezi, o încurcătură de toată frumusețea.

— Foarte simplu, conchise Jacinta, fii-i și dumneata credincios.

Pentru o clipă Zeferino a simțit că se sufocă ca peștele pe uscat, pistruii i s-au înroșit și mai mult, apoi a început să rîdă, ceea ce putea să însemne la fel de bine a glumă sau a ciudă că fusese atît de greșit apreciat.

— Asta-i bună ! Nu-i așa, Vasco ?

Vasco s-a făcut că nu aude. Zeferino l-a privit cu atenție în ochii absenți care se măreau de surpriză. Mașina de tăiat șuncă încă nu se oprise. Toată lumea vroia sandvișuri cu șuncă și „mult unt“. Dar parcă lama ascuțită nu mai tăia felii foarte subțiri de șuncă, ci timpanele și carnea și oasele celui care îi dădea atenție. Într-o pauză, a sosit o elevă întîrziată, făcea parte din acel grup, cu pleoapele fardate cu un dres argintiu, intrase legănîndu-și geanta de cureaua căreia agățase o eșarfă roșie și comandase grăbită, aproape pe nerăsuflate : „O înghețată de căpșuni, dom'le Augusto ! Repejor... Ah, ce zi nesuferită, ați văzut ?“, în timp ce strîngea sau se lăsa strînsă de degetele boante ale profesorului de patruzeci de ani și asculta, indiferentă, remarca lui : „Astăzi numai atît ?“ Pentru a clipă rămăsese dusă pe gînduri ca și cum și-ar fi pierdut firul la mijloc, dar și-a revenit imediat : „E adevărat, ai dreptate“, și îl sărutase pe obraz, apoi își întinsese obrazul pentru a primi sărutul bărbatului (cît de veștedă și ștearsă îi era vocea — nici n-ai fi crezut !), un sărut discret dar mult prea zgomotos, după care el a început să-și mîngiie locul unde îl sărutase fata și să lingă cu o lăcomie teatrală degetele care îl mîngîiaseră. „Ah, simțeam eu că asta lipsea. Ce dulci sînt ! Ce bune !“ Atunci se produsese sfîrșitul comic : un muncitor care trecea pe stradă și se oprise pentru cîteva clipe în ușa cafenelei, atras de zarvă, asistase la scena sărutului și înainte de-a o șterge de-acolo cu un pas ușor, dăduse drumul la un comentariu de parcă ar fi aruncat o piatră : „Vagaboandelor ! La muncă cu voi...“

Zeferino, șovăind între îmbufnarea de-a o vedea pe Jacinta atentă la intervenția muncitorului și plăcerea pe care i-o provoca acele cuvinte pipărate, optase generos pentru ultima,

aplaudînd : „Zi-le, bă !“, în timp ce-l înfrunta pe bărbatul de patruzeci de ani, profesor de gimnaziu, țintuindu-l cu privirea. Totuși interesul i se topise numaidecît, se întorsese către Jacinta și își reluase firul povestirii :

— Spuneam deci...

Zeferino reușise să scape de „tipă“ pentru cîtva timp, dar „asta-i cu blestematul ăsta de oraș cît un sat, dai nas în nas cu cine vrei și cu cine nu vrei la tot pasul“, și, desigur, se întîlniseră pe stradă, zîmbetul ei fusese lipicios și galeș, apoi, altă dată, la o serată în casa unor prieteni comuni, „asta-i cu blestematul ăsta de oraș unde toți sînt prieteni sau dușmani“, și ea băuse mult, poate că întrecuse măsura dinadins, și la ieșire îl prinsese de mînă („Îți mai amintești ? Amintirea e plăcută, nu ? Știu că este, nu te obosi să minți : nici nu apucasem să facem dragoste că ochii noștri se și culcaseră împreună“, îl prinsese de mînă, își întîrziase gestul ca să forțeze amintirile, dogorea a femeie („Vreau să fiu femeia care ți-a dăruit cele mai frumoase clipe de iubire pînă acum : așa cum mi le-ai dăruit tu mie“) și :

— Acum spune și dumneata dacă nu-i o încurcătură de toată frumusețea.

— Dar dacă vă iubiți atît... Și vocea Jacintei, moale, se înduioșase, poate că se simțise cealaltă, „tipa“, poate că dorise să fie în locul ei.

— De mine nu se prind cuvintele frumoase, dragă doamnă. Eu sînt bărbat, nu-mi plac acadelele și zgarda la gît.

În sfîrșit, povestea avusese doar un singur auditor : Jacinta. Vasco deschisese ziarul, manifestînd o totală lipsă de interes deși nu-i scăpaseră gesturile Jacintei, nervozitatea cu care își ducea țigara în gură, Zeferino nu avea nevoie de prea multă dibăcie. Efectul întîmplărilor alese era sigur. Frumoasă, de exemplu, scena din stația de tren, Zeferino urcînd în tren și dînd nas în nas cu „tipa“. „Tu aici ?! Unde mergi ?“ „Unde mergi și tu Pînă la capătul lumii.“ „Cum ai aflat ?“ „Știu totul despre tine. Te iubesc.“ Apoi, amănuntul cu scrisorile injurioase, amenințătoare sau pasionale. „Dacă sînt găsită moartă, să știi că am murit pentru tine. Ai să mă ai pe conștiință.“

Ce s-ar fi întîmplat dacă Vasco și-ar fi împăturit ziarul și ar fi plecat de acolo ? Ce s-ar fi întîmplat efectiv între Zeferino și Jacinta, chiar în acea zi, sau a doua zi, sau mult după aceea ? Vasco avea puține dovezi cu care să-și susțină bănuiala, dar din acea dupăamiază rămăsese ceva care mai tîrziu se tradusese în anumite rețineri din partea lui Zeferino sau chiar într-o falsă amabilitate pe care o manifestau în relațiile lor.

În ușa cafenelei, cineva îi făcea semne lui Zeferino, „figura de cinema“. Un fel de formulă magică. Dar și o legendă care îl făcea să nu mai aibă niciodată timp să stea unde se afla. Plecase. Vasco continuase să se prefacă că ziarul era mult mai interesant decît toate poveștile lui Zeferino. Totuși, tăcerea care se

lăsase între ei devenise supărătoare și ridicolă. De aceea, nu rezistase să nu-i spună :

— Te-a impresionat ?

— Ce anume ?

— Mai degrabă cine anume ?

Jacinta îl privise cu amărăciune obosită, sau dojană obosită, întîrziind pentru cîteva clipe răspunsul. Și atunci a izbucnit cu...

— Ce culoare are lumea în capul tău ?

Răspunzîndu-i astfel, Vasco a simțit că ea nu se referea doar la îmbufnarea cauzată de prezența lui Zeferino, ci la toate îmbufnările și toanele adunate cu vremea. Lumea în capul lui. Și cum o fi lumea în capul celorlalți ? Brusc, și-a amintit de vizita pe care i-o făcuse Zeferino cu cîtva timp în urmă. Cum naiba putea fi același Zeferino care, în noaptea aceea venise la el acasă să-i dea gata o jumătate de sticlă de Brandy și cînd alcoolul îi mai potolise gesturile agitate, își proptise capul pe măsuța plină de pete și izbucnise în hohote, repetînd fără nici o noimă : „La ce bun, Vasco, la ce bun ?..." cu o tristețe crescîndă care se transforma în disperare, pînă ce vocea îi răgușise de atîta mînie, și treptat devenea coerent : „La ce bun ? De ce afișez curajul care îmi lipsește, de ce arăt în filmele mele chinuri pe care nu le simt, de ce vorbesc despre lucruri în care nu cred sau pe care le neg în fiecare zi ? Tot ce am făcut pînă acum e fals, Vasco. Fac ceea ce alții așteaptă de la mine și nu ce simt cu adevărat." Deși Zeferino nu-l auzise pentru că nu dorise sau nu putuse, Vasco se străduise să-l combată, ca cel care aruncă nisip peste un incendiu de nestăvilit. „Nu ai motive să vorbești așa. De altfel, este foarte important ce așteaptă ceilalți de la noi. Este semnificativ. Se potrivește cu ceea ce sîntem în realitate sau, cel puțin, cu ceea ce am putea deveni cu ajutorul celorlalți și cu ceea ce așteptăm noi înșine de la noi. Asta este adevărul tău, al nostru."

Era același Zeferino care, plin de sine, umflat în pene, foarte sigur pe el, tocmai ieșise din cafenea. Jucînd teatru pentru ceilalți și pentru el. Ca și tine Vasco. Ca atîția alții.

Fără îndoială că ecoul amorurilor lui Zeferino treziseră în Jacinta, în ziua următoare, dorința capricioasă de a vizita locul unde se născuse Vasco.

— De fapt, unde te-ai născut, iubitule ?

— Într-un loc aproape fără nume. Pe partea cealaltă a fluviului. Dacă urci acel deal, ai să vezi o salbă de plaje, niște cătune împrăștiate pe înălțimile de pe coastă. O casă ici, alta colea. Acolo m-am născut.

— Vreau să-l cunosc.

Mintea chinuită a lui Vasco se cutremurase de perplexitate, apoi de neîncredere : și ea, pricepînd, adăugase imediat, cu o insistență și mai avidă, și mai imperioasă :

— Hai să încheiem un pact, iubitule. Tu îmi arăți toate locurile copilăriei tale și cele care au reprezentat ceva pentru tine. Iar eu voi face la fel.

Oare Maria Cristina îi spusese vreodată ceva asemănător ? Poate că dorise să-i spună.

— Într-o zi o să ne gîndim la asta.
— Astăzi. Vom începe chiar azi.
Dar acel „azi“ îl obliga să țeasă, pe nepregătite, o explicație coerentă care s-o convingă pe Maria Cristina. A pus mîna pe telefon, a făcut uz de rezerva lui de minciuni. Îi apăruse la atelier un străin, întovărășit de un critic de artă. Dorea să viziteze niște muzee, apoi să cineze împreună. „Asta înseamnă că te întorci în zori...“ „O să încerc să plec îndată ce vinurile noastre le vor înfierbînta capetele...“ Și Maria Cristina, după o tăcere foarte scurtă, dar plină de înțeles, spusese strîngînd lațul : „Unde vei lua masa ?“ „Habar n-am“ răspunsese dîndu-i impresia că toată povestea îl plictisea. „Nu s-ar putea la noi acasă ?“ „El invită“. „Dă-mi un telefon“. Cunoștea prea bine înțelesul acelui dialog, sadismul acelui amănunt : „Dă-mi un telefon“. Nu avea să-i fie greu să-i prezinte o poveste credibilă, să o presare cu tot felul de peripeții, dar asta, ca întotdeauna, nu-l scutea de jena minciunii, de obișnuita senzație că Maria Cristina asista la tot ce făcea.
Era o zi cețoasă, oceanul, întunecat și înfuriat, se auzea cu mult înainte de-a ajunge la dune, Jacinta a vrut să coboare chiar la intrare în cătun.
— Or știi cine ești ?
— Mă-ndoiesc. Vin rar. Cei din vremea mea au plecat la oraș sau au emigrat.
Trecea o bătrînă, Jacinta a salutat-o, a întrebat-o dacă putea să-i indice casa unde locuise un anume Vasco Rocha. Bătrîna și-a rezemat coșul de zid, și-a acoperit gura descărnată cu degetele ca nu cumva vorbele s-o ia pe dinainte, ochii s-au retras într-o vizuină de riduri, în timp ce Vasco, intrigat de jocul Jacintei, rămăsese în urmă.
— Rocha ? Cei cu prăvălia ? Și o cîntărea pe Jacinta, cîntărea reținerea bărbatului care avea aerul unui hoț care se teme să nu fie recunoscut. Au plecat de mult de aici. Locuiau acolo, în casa cu brîu albastru. Dar mă rog dumneavoastră, ce căutați ?
— Nimic, nu vă faceți griji. Vroiam doar să știm.
Bătrîna rămăsese ca o stană în locul unde o opriseră. Nu s-ar fi urnit nicicum de acolo înainte de a-i fi văzut plecați sau de-a le fi ghicit intențiile. Jacinta a luat-o înainte cu un pas șovăielnic, ai fi zis că și ea se simțea intimidată de supravegherea bătrînei. Casa cu brîul albastru. Se vedea că fusese reconstruită de curînd, sau cel puțin, fațada refăcută : văruiala proaspătă, curată, brîul albastru încă viu. Numai Vasco putea însă remarca și alte amănunte : acoperișul fusese schimbat, parcă cel de acum era ceva mai povîrnit, cu o muchie ascuțită, stinghie pentru odihna păsărilor, giurgiuvelele ferestrelor, înainte complicate, cu o sumedenie de ochiuri, fuseseră înlocuite cu tocuri simple, pentru geamuri dintr-o bucată. Aceea nu era casa familiei Rocha. Casa lui. Mai lipsea doar un chip străin la geam ca schimbarea să fie completă. I-a trecut prin gînd să bată la ușă și să urce la primul etaj. Dacă ar fi fost casa lui, chiar așa

schimbată cum era, dacă îi mai păstra rădăcinile, atunci, în camera din faţă, pe un scrin cu picioarele înalte, ar fi trebuit să găsească ceasul tatălui său, care se odihnea veşnic pe căptuşeala verde a cutiei în care îl ţineau, cu geamul atît de lustruit încît abia se zărea acul care indica orele, şi mai ales o cutie de carton, cu un cocoş pe capac. Un cocoş înfoiat, mîndru nevoie mare, care se uita cu gelozie la un pui care tocmai ieşea din găoace. În luna Paştelui cutia era umplută cu migdale, mămă-sa îl lăsa să ia cîte două, numai două, după gustarea de la ora cinci şi după ce îşi termina lecţiile pentru a doua zi şi mult mai tîrziu, după ani şi ani, cînd poposea aici în vizite sporadice, ridica capacul cutiei să vadă dacă mai erau migdale tot aşa cum, dintr-o privire, nemulţumită înainte chiar de-a avea motive, căuta orice clintire nedorită a mobilelor, orice transformare care i-ar fi dat afară copilăria. „Mamă, văd că ai mutat masa aceea. Poţi să-mi explici şi mie de ce? „Aici e mai multă lumină, fiule. Mai aproape de fereastră.“ Vasco nu răspundea nici nu mai continua, maică-sa nu ar fi putut înţelege, iar el dorea şi el să-şi stăpînească acele nerozii. Oare nu era el cel care spunea că : „Sîntem vîrîţi pînă-n gît în murdărie care face parte din abdicările şi din inerţiile noastre confortabile. De aceea lîncezim aşteptînd ca doar vreo minune să mai schimbe lumea.“

Jacinta era departe de a-i bănui gîndurile. Probabil că îşi explica tăcerea lui prin cu totul alte motive. Ar fi rămas surprinsă dacă l-ar

fi auzit spunîndu-i că, în fond, nu simţea nici tristeţe, nici bucurie. Era un vizitator oarecare. O vedea pipăind pereţii, asprimea varului a cărei albeaţă agresivă era subliniată de cenuşiul zilei, ca şi cum, în sfîrşit, ar fi redobîndit un obiect de mult pierdut şi s-ar fi temut să nu-l piardă din nou : o vedea culegînd, cu acelaşi gest evlavios şi temător, o crenguţă de glicină prinsă în tocul uşii şi apoi muşcînd-o cu ciudă sau dragoste, şi toate i se păreau în legătură cu un altul. Care murise. „Telefonează-mi.“ Iată ghimpele înfipt în memorie. Întotdeauna trebuia să existe o umbră în viaţa lui, cu care reuşise să convieţuiască prin minciună. „Telefonează-mi.“ Iată ce-i înăcrea clipele înainte de-a le fi trăit. Ar trebui să găsească neapărat o posibilitate să-i telefoneze Mariei Cristina. Inventînd un nume de restaurant, sau referindu-se la el în trecere : „Sîntem aproape de Sesimbra, zi şi tu tocmai unde le-a venit să meargă !“ Şi Maria Cristina, după o pauză, întinzînd o nouă capcană : „Am spus eu că ai să te întorci abia în zori“. „Ei, nu exagera şi tu.“ „Oricum, o să citesc pînă vii. Distrează-te.“ Ori ceva asemănător care trăda la fel de bine bănuiala.

Au pornit-o de mînă spre mare, deasupra plutea un munte plumburiu.

— Pare un leu care rage, Vasco.

Se înnoptase mai devreme, dunele începeau să se confunde cu pîrloagele. Pîcla slabă se rupea ca o pînză fină cînd treceau prin ea dar lîngă plajă era mai deasă. Avea să plouă.

— Veneam aici în fiecare noapte. Mă așezam la poala acelei stînci și ascultam marea.

— Azi, pare un leu care rage, a repetat Jacinta.

— Chiar pe nisipul ud, și pe ploaie măruntă, numai la chemarea mamei mă dădeam dus de aici. Preferam astfel de vreme pentru că plaja era pustie.

— În curînd va ploua.

— A și început. Tu nu ai observat. Prinde negura cu mîinile și-ai să vezi că se umezesc.

Jacinta a întins mîinile, cu plamele căuș de parcă ar fi primit o ofrandă, apoi și-a lipit degetele de buze lingînd roua extrem de fină.

— Sînt sărate, iubitule, mîinile mele. Îmi place trupul cu gust de sare. Ce bine că s-a înnoptat !

Dintre dune a țîșnit strigătul unei păsări, o pasăre mare care s-a înălțat către cerul posomorît, a plutit cîteva clipe apoi s-a avîntat într-un zbor care putea fi o simulare de migrație. Luminițele din cătun păreau niște licurici. Farul din vîrful promontoriului, unde plaja își dădea sfîrșitul, era o făclie învăluită în praf.

— Sîntem singuri pe lume. Nu ți se pare ?

Și îndată a început să-și lepede bluza și fusta cu aceeași înfrigurare cu care o făcea uneori în camera Bárbarei.

— Să nu-mi spui că ai de gînd să faci baie pe asemenea vreme !

— Vreau să fiu a ta. Chiar acum. Aici, unde veneai cel mai des.

Nu mai era doar o pîclă umedă : ploua și aerul mirosea a ploaie.

— Fii cuminte, Jacinta, că ne udăm pînă la oase.

— Nu, vreau chiar acum. Acum și aici.

Vasco a șovăit, poate că nu numai pentru că zărise o dîră de fum șerpuind peste puful nisipului, înăbușită de ploaie, semn că cineva încercase sau mai încerca încă să aprindă un foc din uscături de pin, dar a fost o șovăială părelnică. Și-a scos haina cu furie, gîfîind. De data asta, ochii lui ardeau de o dorință violentă.

S-au iubit cu nesaț pe plajă, sub ploaie și nici unul nu ar fi putut spune cît timp rămăseseră acolo. Cînd totul s-a terminat și se pregăteau de întoarcere, simțindu-se încă goi sub hainele leoarcă lipite de trup, el a izbucnit în rîs. Jacinta l-a oprit. S-a îndepărtat puțin de el, deși îl ținea de mînă, pentru a-l privi mai atentă. Vasco a ironizat-o :

— „Ce culoare are lumea în capul tău ?..." Asta vroiai să mă întrebi, nu ?

— Asta a fost ieri. Astăzi am să-ți spun altceva. Ești un tip ciudat, întortocheat, dar nu și întunecat. Poți să te consideri sau să te simți tu așa, dar cînd rîzi, cînd rîzi astfel, iubitule, ceilalți înțeleg că în tine există o lumină adevărată. De ce te încăpățînezi s-o întuneci ?

Muiați pînă la oase. Doamne ! Cum avea să-i explice Mariei Cristina halul în care apărea acasă ? De pe fața lui dispăruse orice urmă de lumină : doar umbre, o panică pămîntie.

— Trebuie să găsim un loc unde să ne uscăm.

Și camera Bárbarei, i-a apărut ca o ieșire izbăvitoare.

IX

Jacinta în halatul Bárbarei, cel bej, matlasat, el într-o pijama a nu se știe cui, cu mînecile nefiresc de scurte față de lungimea cracilor (după ce model o fi fost croită ?), în timp ce hainele se zbiceau lîngă radiator și Bárbara întărîtată, ciudat de întărîtată cîrîia întruna „Ce mai băiță, nebunaticilor !". în care punea deopotrivă îngăduință și patimă, da, patimă, cu siguranță, dar de ce n-aveai cum să știi, iar Jacinta, tăcută, stătea pierdută pe gînduri încît dacă cineva, care nu o cunoștea, ar fi intrat acolo, ar fi crezut că era moartă de somn, și ceasurile se scurgeau cu repeziciune, era și prea era de-acum timpul ca Maria Cristina, îndoindu-se de cina din Sesimbra, să caute în cartea de telefoane toate numerele restaurantelor din zonă și să încerce pînă avea să afle adevărul sau minciuna — și atunci Vasco simțise frigul de moarte din anumite situații (cîte or fi fost oare ?), un frison brusc și scurt, de parcă un val de aer rece i-ar fi pătruns adînc în oase și i le-ar fi scuturat, apoi i-ar fi cuprins mușchii, venele, pielea, sfîrșind prin a deveni o tresărire spasmodică, niște dinți înfipți în coșul pieptului. Tremura tot ca varga,

un bolnav de friguri în perioada de vîrf a bolii.

— Ți-e frig, Vasco ?

A făcut semn că da, Bárbara s-a dus să caute un pled, i l-a pus pe umeri, Jacinta l-a strîns de mîini mai degrabă neplăcut surprinsă decît amabilă.

— Dă-te mai lîngă radiator, să nu răcești.

— Nu-i nevoie. Mă simt bine.

Dar el știa că frigurile nu aveau să treacă cu una cu două, chiar dacă toată casa Bárbarei s-ar fi transformat într-un imens rug și că era inutil să încerce să și le înfrîneze printr-un efort de stăpînire a nervilor. Exact ca atunci cînd inspectorul, în a patra zi de interogatoriu, insistase degeaba toată dimineața : „Ce ai făcut în duminica de 3 aprilie ?" și el dăduse invariabil același răspuns, în timp ce încerca să-și sprijine bărbia într-o mînă într-atît de greu îi atîrna capul zăpăcit : „V-am mai spus că nu-mi amintesc. Cum aș putea să-mi aduc aminte după atîta timp ?" Și cînd rostise prima oară acea frază, înțelesese brusc, cu spaimă și o ușoară senzație de inconfort, că o zi, două, pot să nu însemne nimic sau o eternitate scursă peste lucruri, deși, meditînd la aceasta, nu se gîndise la data de 3 aprilie, atît de îndepărtată de-acum, sau cel puțin așa i se părea lui în acele clipe, ci pur și simplu la ziua în care poliția venise să-l ridice de acasă, adică cu aproape nouăzeci de ore în urmă. Numai nouăzeci de ore ? Nu, nouăzeci de săptămîni. „Chiar nu știi ce faci duminica ?" Și răspunsul lui obosit, distrat, care-l făcea

credibil: „Merg la plajă, cînd e vreme de plajă (acum nouăzeci de săptămîni, acum nouăzeci de ani). În celelalte luni stau acasă, lucrez, citesc, merg la cinema, mă plimb... fac ce face toată lumea. De acea duminică nu-mi aduc aminte, nu-mi pot aduce aminte.“ „Dar o să-ți amintești. Pînă la urmă, o să-ți amintești.“

Era ușor de înțeles amenințarea. Și inspectorul o lăsase să planeze peste tăcerea din cameră, ieșind între timp, deși nu avea nimic de făcut; o lipsă care putea dura cîteva minute sau ore, totul plănuit cu tenacitate pînă în cele mai mici amănunte, și îndată ce îl auzise depărtîndu-se pe coridor, Vasco simțise acea cutremurare viscerală. Nu era frică. Sau o fi fost o frică fizică, autonomă, amintirea altor situații asemănătoare înfiptă în carne. Zbirul revenise după cîteva clipe vîrîndu-și capul pe ușă, distrîndu-se învîrtind cu degetele zăvorul, schimonosindu-și și mai mult chipul turtit într-un rictus de o perversitate jovială: „Duminica aceea a fost 2 și nu 3“. O capcană de sadici. Nouăzeci de ore (nouăzeci de săptămîni?) în așteptare ca el să se lase prins și să rectifice data. Vasco își acoperise dinții pentru ca celălalt să nu-l vadă sau audă clănțănind. „Acum îți amintești?“ Trebuia să răspundă ceva, orice, tăcerea putea fi luată drept aprobare, dar dacă ar fi deschis gura în acea clipă, cu spasmul trupului în cuvinte, ar fi fost și mai rău, ar fi dezvăluit o frică pe care el refuza s-o admită ca atare, căci tot ce simțea el era o încordare nervoasă,

asta da, respingere a acelei stări de veghe fără de sfîrșit, o imensă și instinctivă nevoie de repaus. Totuși, celălalt închisese ușa fără să aștepte răspunsul, plecase, și cînd revenise mai tîrziu, înfrigurarea trecuse. Și în mod inexplicabil schimbase și placa interogatoriului.

Îi găsiseră o agendă în buzunar și sosise momentul să o ia la puricat. Un număr de telefon, o prescurtare erau suficiente pentru a presupune un *puzzle* de secrete. Erau plini de neîncredere, lumea în capul lor, era o urzeală de sumbre conspirații („Ce culoare are lumea în capul tău?). În agenda veche nu puteau descoperi nimic compromițător (cel puțin, atît cît memoria, silită să reconstituie în amănunțime, îi putea confirma), dar nu același lucru se întîmpla și cu agenda cea nouă, pe care o lăsase acasă în buzunarul hainei de vară, în asta, da, existau lucruri care puteau da de bănuit doar pentru că nu erau ușor descifrabile — dar cum putea ști dacă mai reveniseră acasă, dacă îi scotociseră din nou prin toate hîrtiile, cum putea afla dacă puseseră mîna pe acele indicii suspecte sau încercau doar să-i descopere vreo slăbiciune, ciocănind ici — colo, pînă aveau să-i găsească caria sensibilă? „Ți-am răsfoit agenda și materialul e promițător. Nu înțelegem lipsa dumitale de precauție... De unde vrei să începem?“ Asta nu însemna nimic, pipăiau terenul, pîndindu-l doar și-o agăța vreo aripă în creanga zgîlțîită de vînt, dar nu trebuia să se încreadă, uneori le creau dinadins o oarecare senzație de liniște, inspirîndu-le chiar o anumită siguranță

pentru ca, luîndu-i pe nepregătite, să-i surprindă cu un fapt concret sau să-i prindă în capcană agățîndu-se de un cuvînt necugetat. Să-i facă să precizeze direct sau indirect anul agendei la care se refereau era riscant, putea să le aprindă becul, de aceea avea să încerce jocul de a-i forța să-i arate elementele care pretindeau ei că-l acuză. Totuși, nu se știe din ce motiv, ei nu-i puseseră niciodată agenda sub nas, mulțumindu-se cu citate pe care le învățau pe dinafară și pentru care aveau deja o intrepretare insidioasă. După cîteva săptămîni, cînd îi permiseseră Mariei Cristina să-l viziteze, a privit-o fix în ochi, s-o facă să priceapă ce nu putea glăsui, și a încercat metafora pe care o repetase în tot acel răstimp, sperînd să nu dea de bănuit paznicului de planton lîngă ei : „Ai mai lucrat la traducere ?“ Ea era gata să deschidă gura, cu siguranță să-și exprime mirarea, dar Vasco adăugase imediat, încercînd să-i amintească un personaj din Brecht : „...traducerea acelei cărți pe care intenționam să o intitulăm *Porcii se întorc acasă*“. Maria Cristina se înroșise, nedumerită și amărîtă, sforțîndu-se să-și potrivească gîndul cu cel al lui Vasco, ceea ce trebuia să reușească repede, repede și firesc, și el îi mai dăduse o cheie ca să o ajute : „Crezi că titlul e nimerit ?“ În sfîrșit, Maria Cristina, lividă, dar ușurată — și cîtă fericire radia chipul ei —, răspunse : „Nu se potrivește. O să mă mai gîndesc la un alt titlu.“ Bun, deci nu se mai întorseseră, nu știau de cealaltă agendă. Totuși, în timp ce-i surîdea a

încurajare, a mulțumire pentru că îl înțelesese, a mulțumire anticipată pentru viitor cînd va trebui să-i pătrundă dedesubtul frazelor lui incoerente, îi recomandase pe un ton fals glumeț : „Lucrează la traducere, dar nu uita că-ți place să fii gospodină... Și chiar ai putea profita de absența mea, pentru a-mi curăța costumele, acum că nu te mai împiedic... Unele chiar au nevoie.“ „Fii liniștit, Vasco, o să mă ocup de gospodărie așa cum îmi place. O să-ți curăț toate hainele. Vasco o asculta cît de chibzuit vorbea, de parcă ar fi avut o mare experiență și vedea cum chipul i se însenina treptat. Ce schimbare se produsese în Maria Cristina ? În acel moment, paznicul întorsese un pic capul, cu sprîncenele încruntate, poate că o lumină de alarmă se aprinsese în creierul lui la pîndă.

Cu nouăzeci de săptămîni în urmă. Avea s-o afle în acele cuvinte înțepate :

— Atenție la radiator, Vasco. Vezi că atingi pledul. Acum te-ai încălzit ?

Bárbara fusese cea care îi atrăsese atenția, Jacinta nu ar fi în stare să ia aminte la asemenea lucruri. Totuși, întărise cuvintele Bárbarei cu o privire distrată, galeșă, ca a Sarei, continuînd absentă. Cu siguranță că se află încă pe plajă, în ploaie, și nu în cameră, pe plajă sau în cafenea, vrăjită de masculul de Zeferino, de piruetele lui de cuceritor.

— Mă simt bine, ți-am mai spus. Și cred că în curînd, hainele...

— Crezi. Dar mai e mult de așteptat.

Cine îl privea, Bárbara sau fetişcana cu chip de ţigancă din acea noapte de aprilie din 40, în Pirinei ? În aprilie, la munte era frig ca în decembrie. Poposiseră în mijlocul pădurii îndată ce se lăsase înserarea, după ce străbătuseră kilometri pe scurtături povîrnite, străjuite de ciulini şi acoperite de o vegetaţie sărăcăcioasă pe care bruma nu o lăsa să rodească. Norii păreau nişte armăsari înspăimîntaţi galopînd pe cer, şi pămîntul, negru şi grav, de parcă s-ar fi mîniat de schimbarea vremii. În curînd avea să se înnopteze, pentru că insectele nocturne nu se mai speriau de prezenţa caravanei, iar pe cărările din vale se ridicau nori de praf care înaintau solitari în urma ciobanilor ce îşi mînau turmele spre casă. Tatăl fetei îi lăsase singuri acolo, avea o întîlnire cu cineva care vroia să treacă frontiera în sens contrar şi, cum erau departe de posturile de grăniceri, aprinseră un foc să-şi frigă puţină carne şi să se încălzească. Erau înţepeniţi de frig.

În total erau patru, cu fata la număr, din care doi portughezi. Vasco plecase de la Madrid la Valencia, iar apoi luase un alt tren spre Barcelona unde se prezentase la camarazii care urmau să-i pregătească trecerea în Franţa.

Tatăl şi fiica — Núria cea cu plete lungi şi negre — îl adăpostiseră cîteva zile în casa lor, apoi îl întovărăşiseră pînă la Figueras şi îl călăuziseră în trecerea Pirineilor. Núria îl luase peste picior din cauza precauţiilor lui : „Vorbeşti castiliana ca un madrilen — dacă ai vorbi la fel şi catalana, ar fi o treabă ! —, iar bereta dumitale are eleganţa celor care se poartă numai în Galicia. Poţi fi liniştit, nimănui nu i-ar trece prin cap că eşti străin.“ Bereta făcea parte din el (într-o bună zi, o să-ţi povestesc, Bárbara...) de cînd sosise la Madrid. Mai ales, se îngrijise cu luare-aminte de schimbarea înfăţişării, încît să nu poată fi luat drept emigrant politic, studiase şi adoptase modul în care oamenii se comportau pe stradă, atît în colectiv cît şi izolat. Bereta şi sandalele de pînză făceau parte din recuzita care trebuia să-l ajute să treacă neobservat. Pe atunci, atît clasa muncitoare cît şi o mare parte din clasele mijlocii foloseau sandale de pînză. Ca ale lui : cenuşii sau albastru spălăcit, oricum, ambele păreau decolorate de soare. Erau vremuri grele, Vasco intrase în Spania în mod clandestin şi nu putea spera în obţinerea unor documente care să-i fi legalizat şederea. Aşadar, trebuia să evite orice l-ar fi deosebit de un madrilen obişnuit şi să-şi perfecţioneze limba cît mai repede în convieţuirea cu tovarăşii spanioli. Ştia cît de des reuşea poliţia politică să prindă, acasă sau pe stradă, cîte un „nedorit“ în sfîrşit reperat. Totuşi, una era să fii prevăztor şi alta să-ţi aperi pielea cu orice preţ. E drept că se afla în Madrid ca fugar, dar asta nu justifica lipsa de activitate. Vroia să fie folositor, activ. Chiar şi azi, amintirea acelei acţiuni îl mai stimula.

Cu cîtva timp în urmă, întreaga Spanie, inclusiv Barcelona, fusese cuprinsă treptat de o

grevă generală. În nord, în Asturii și în Țara Bascilor, greva îmbrăcase forma unei insurecții, minerii ocupaseră minele iar în multe localități puterea administrativă și politică trecuse în mîinile muncitorilor. Dar această mișcare populară fusese înăbușită, majoritatea minerilor și a altor insurgenți luase drumul Franței, iar un mare număr se adăpostise în Madrid. Vasco nu șovăise să participe la organizațiile clandestine de ajutorare a asturienilor, în timp ce tribunalele îi judecau în lipsă și unii erau condamnați la moarte. Toată această activitate îi umpluse zilele și îi ușurase o grabnică integrare în viața spaniolă. Organizația trebuia să repartizeze refugiații pe familii de încredere, reușind, uneori să le închirieze casă în cartierele muncitorești, trebuia să le asigure mijloace de subzistență și, în sfîrșit, să le pregătească, la mulți, fuga spre forntieră sau, cel puțin, să-i ferească, pe cît posibil, de represiunile autorităților. Pînă și copiii și cerșetorii făceau parte din acea legiune de o mie de ochi și urechi mobilizați să-i spioneze pe cei ce spionau. Și mulți înfometați reușeau chiar să împartă cu alții ceea ce nici lor nu le ajungea. O conjurație exaltantă de solidaritate.

În sfîrșit, sosise momentul să o șteargă și el din Madrid, Núria și tatăl ei aveau să-l ajute să treacă Pirineii. Plecaseră din Figueras cu un taxi, călătoria fusese scurtă, de aici încolo trebuiau să străbată muntele cu piciorul și pe poteci cunoscute doar de ciobani și de contrabandiști. Vasco nu vedea bine noaptea,

mai ales în mijlocul desișului, de aceea pipăia mereu de parcă ar fi vrut să dea la o parte întunericul, așa că sprijinise vehement ideea de a face popas devreme. Îndată după masă, la căldura mîngîietoare a focului, bărbații adormiseră. Numai Núria stătea de veghe. Așa se face că l-a trezit, smucindu-i pătura de pe umeri și strigînd: „Atenție! Ți-a luat foc pătura!“ Arsese bine și pînă s-o stingă n-a mai rămas din ea decît niște zdrențe.

Núria. După atîția ani. Núria nu mai avea chip. Memoria mai păstra doar amintirea părului, scînteierea ochilor ca tăciunii, respirația ei în nopțile de la Barcelona, trei la număr, în paturi despărțite doar printr-o perdea, cînd Vasco își închipuia că ar fi deajuns să întindă o mînă ca să-i mîngîie trupul, că perdeaua nu exista, că cele două paturi nu erau decît unul, că poate se iubiseră și se doriseră înainte de a se fi cunoscut — ceea ce îi rămăsese întipărit în memorie era, mai ales, despărțirea în Pirinei, cu pămîntul Franței la o sută de metri, încă o pagină întoarsă în rătăcirea lui de clandestin. Misiunea Núriei urma să se încheie peste cîteva clipe și el îi spusese: „Adio, Núria“, ca cel care știa că acele clipe și tot ce le precedase nu aveau să se mai repete niciodată, și ea răspunsese aproape agresiv: „Să nu mai spui niciodată adio!“; și, simțindu-i pornirea înăbușită de a o strînge în brațe, de a o săruta pe gură, neapărat pe gură, îi întinsese obrazul, oferindu-i-l și oferindu-se la acea chemare mută și la acel nesaț lipsit de curaj.

Vasco trecuse frontiera, Núria dispăruse într-o clipită, acum îl călăuzea un francez cu sprîncenele colilii, apoi își continuaseră drumul spre coastă, cu vîntul în față care le aducea miros de apă stătută sau poate de alge moarte. Pe sus, treceau camioane gîfîinde care transportau țărani. Niciodată nu-și simțise țara atît de departe. În sfîrșit, ajunseseră pe o plajă, mai degrabă o întindere acoperită cu pietriș, doar dunele erau frumoase, sandalele de rezervă se rupseseră și ele, dar trebuiau să reziste pînă la punctul de unde pleca camioneta spre Perpignan. Să umble. I se părea că tot restul vieții nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să umble. De la Perpignan luaseră trenul spre Paris. Atunci își schimbase înfățișarea, ascunzînd bereta bască în sacul de călătorie și aruncînd sandalele îndată ce francezul îl privise cu dezaprobare. Poliția îi urmărea pe spaniolii care veneau cu miile din Asturii și, deși beretele erau ceva obișnuit în Franța, era mai bine să nu se încreadă.

La Paris, trăseseră la Hôtel du Midi. O scară în spirală, șerpuind în jurul ascensorului montat de curînd și a cărui ușă cu gratii amintea intrarea zăbrelită într-o grădină publică, pe care suiau pe furiș perechi-perechi, o baie la fiecare etaj și alta înghesuită într-un ungher al scării, la recepție o bătrînică totdeauna proaspăt coafată care răspundea numai prin mormăieli ca nu cumva, vorbind, să i se desprindă de ventuza gurii țigara, și, în fine, clientela de oameni fără căpătîi, curtezane și refugiați. În hol era un mic afiș cu anunțul :

„Atenție la cuie!“, pe care străinii îl citeau și răsciteau fără să-l înțeleagă, dar un tovarăș se grăbise să le explice șarada care era destinată tocmai celor lipsiți de acte de identitate — iugoslavi, greci, spanioli, portughezi —, originari din țări unde indisciplina este obicei, unde pietonul nu cunoaște și nici nu vrea să cunoască regulile de circulație și care, prin tendința de a încălca ceea ce trebuie sau este prevăzut să facă, cădeau în plasa poliției doar dintr-o stupidă revoltă sau lipsă de atenție. Poliția franceză era foarte severă cu traversarea străzilor și niciodată nu-l ierta pe cel care nu respecta trecerile de pietoni marcate prin două șiruri de capete de cuie. Mulți refugiați fuseseră descoperiți și prinși așa. Prin urmare, afișul îi punea în gardă pe neprevăzători. Dar precauțiile nu se limitau doar la respectarea regulilor de circulație și la grija de a nu purta beretă, bască sau orice altceva care putea fi imediat identificat cu obiceiurile din țara vecină ; trebuia să ocolești anumite restaurante, să eviți anumite situații în care era foarte probabil ca poliția să-și facă apariția și să te ții deoparte de discuțiile care puteau degenera în incidente. Vasco și alți emigranți aveau obiceiul să se plimbe pînă la stația de tren, calea ferată era șoseaua de întoarcere, conduceau sau așteptau vreun compatriot, acolo se întîlneau fără să-și fi dat dinainte întîlnire, instinctul le călăuzea pașii, acolo luau o bere sub arcadele ruginite ale barului care brusc înceta să mai fie în Paris ci în Atena, Madrid sau Lisabona ; totuși, într-o zi, poliția descinsese pe nepusă-

masă, cu siguranță că din cauza unei încurcături cu emigranți, sau poate nici măcar, de fapt nu avea nici o importanță, și astfel o mare pradă de lipsiți de acte de indentitate fusese băgată în închisoare și apoi condusă la frontieră. Vasco scăpase doar prin întîmplare, pentru că în acel moment se afla în cabina telefonică unde, în mijlocul hărmălaiei, nimănui nu-i dăduse prin cap să-și vîre nasul, și rămăsese acolo pînă ce poliția părăsise barul lăsîndu-l pustiu.

Ceva asemănător se întîmplase și la o serbare a ziarului *L'Humanité*, în parcul Garches, unde se strînseseră peste șase sute de mii de oameni, fluvii care se revărsau grăbite și zgomotoase spre același estuar. Afluența spaniolilor era foarte mare, veniseră cu miile, fie muncitori cu actele în regulă, care nu trebuiau să-și disimuleze comunicarea zgomotoasă, fie clandestini care se molipseau numaidecît de euforia descătușată. O beretă, în acea mare de oameni, nu putea fi observată de nimeni, atît de multe erau, dar chiar și așa, Vasco hotărîse să fie prevăzător, evitînd o tentație copilărească. În acea vreme își lăsase o mustață foarte pariziană, și anumite particularități ale mimicii și pronunției, studiate în timpul conviețuirii cu un prieten din Aurillac, îl ajutau să se apropie din ce în ce mai mult de model. Cu siguranță că de-asta poliția nu l-a luat drept străin cînd, într-o clipită, între spanioli din fracțiuni adverse se iscase o ceartă, în care se amestecase îndată o mulțime de

oameni, francezi și nefrancezi care nici măcar n-ar fi putut spune cum și de la ce se încăieraseră. Polițaii făcuseră mai întîi o primă triere pentru că nu aveau cum să bage în mașini atîția arestați, și cînd îi venise rîndul lui Vasco, unul spuse : „Ăsta poate să rămînă mai departe. E din Auvergne. Toți auvergnezii seamănă cu unchiu-meu !“ și nici măcar nu se mai ostenise să-și confirme supoziția. Același lucru se întîmplase și cu stăpînul tipografiei în care muncea ca om de serviciu și comisioner. Patronul înțelesese că nu trebuia să-i pună prea multe întrebări și nu se arătase deloc nemulțumit, din contra, asta îi permitea să-i ajusteze puțin salariul, dar nici o clipă nu-i trecuse prin minte că era emigrant. Străin, nu. Astfel, Vasco începuse să simtă din ce în ce mai des și mai intens că i-ar fi fost greu să se regăsească, căci, de atîtea constrîngeri și disimulări, nu și-ar mai fi recunoscut identitatea pierdută, sau personalitatea camuflată, sau cea pe care într-adevăr dorea să o recupereze.

Șederea în Franța se apropia de sfîrșit, îi rostuiseră de la consulat un act din care reieșea că emigrase din motive economice, oricum, emigrant din cauza sărăciei, deci bereta putea face parte din noua lui personalitate, cu ea intrase în trenul care avea să-l ducă la Madrid și apoi la Salamanca, unde abia după trei zile reușise să localizeze un compatriot care să-l însoțească pînă la frontiera portugheză, un oarecare Augusto, care îi cîntărise din ochi mîinile, poate nu îndeajuns de bătătorite de

muncă încît să-i inspire încredere. Hotărîseră că era mai bine să treacă frontiera pe la Alfaiates, la marginea Beirei Baixa, un ţinut cu lanuri de secară şi cu plantaţii de castani care, deşi foarte bătut de grăniceri, oferea avantajul complicităţii, la nevoie, a oricărui ţăran pentru care contrabanda era pîinea lui zilnică şi care, prin urmare, se solidariza fără reţineri cu oricine în faţa duşmanului comun : legea în uniformă şi cu puşca în mînă. Augusto îl lăsase la un kilometru de frontieră, într-un loc de unde zărea Alfaiates şi umbra întunecată a castanilor biciuiţi de iarnă. De la distanţă, dealul nu părea mai înalt de un dîmb, ca apoi, să se înalţe brusc în faţa ochilor, să nu se mai oprească din crescut. Augusto, zgîrcit la vorbă, şi puţinul pe care-l spunea şi ăla tăios, îi recomandase cu o stăruinţă dezinteresată să se aţină pe lîngă sat, unde îşi putea rostui uşor un ascunziş şi, mai ales, să intre prin cimitir, sărind zidul în dreptul unde se prelungea ca un pinten în coasta miriştei şi ieşind apoi prin partea opusă, drept în vatra satului, prin urmare în afara zonei în care grănicerii îşi aveau punctele de observaţie. Ajunsese la marginea cimitirului pe la două dimineaţa, cerul era acoperit, cîinii lătrau din obişnuinţă, pe uliţe sau în case nu se zărea nici o luminiţă, nici urmă de suflare omenească, şi deodată vîntul începuse să urle, ploaia se dezlănţuise, o ploaie deasă şi mînioasă de parcă cineva dăduse cep la nori şi aceştia vroiau să-şi uşureze cît mai degrabă pîntecele.

Grănicerii nu aveau să-şi facă rondul pe o asemenea noapte, dar, în schimb, nu găsea în jurul lui nici un fel de adăpost. Un cimitir cu morminte la firul ierbii, de cavou, nici vorbă. La dracu şi cu cerul ăsta pişăcios ! Pardesiul şi bereta erau de prisos. A sărit gardul prin partea străjuită de un rînd de chiparoşi, vîntul îi intra în gură tăindu-i respiraţia, a traversat satul pînă a dat de un castan cu o coroană bogată care să-i servească, cît de cît, de acoperiş şi, în sfîrşit, a zărit un podeţ în formă de arc peste un vad pe care ploaia năvalnică îl transformase în rîuleţ. S-a adăpostit sub punte, şi-a lăsat trupul ostenit peste pardesiul pus drept saltea şi a adormit. S-a trezit pe la şase dimineaţa, năuc şi cu senzaţia că un gheţar i se scurgea prin vine, a deschis ochii peste o lume de femei oacheşe care îl studiau. De fapt, erau numai patru, şi doi ţingăi, toţi îmbrăcaţi în haine cenuşii, după cum cenuşiu era şi pămîntul care începea să se zbicească, ceva mai departe cîmpul, şi cerul şi copacii. Erau surprinse şi, pe moment, nehotărîte. El nu era din partea locului, unde bărbaţii nu ştiau ce-i aia pardesiu. Şi uluite să-l vadă dormind în hainele leoarcă. Vreun tăntălău sau vagabond. Vasco a cîntărit rapid situaţia, riscul ca femeile să nu dea glas mirării şi, ridicîndu-se degajat, le-a salutat, apoi a comentat cu o ironie resemnată : „Ce noapte cumplită ! Din cauza ploii nu am putut să-mi continui drumul", şi s-a îndreptat nestingherit spre centrul satului, intrînd în prima cîrciumă.

— Hainele s-au uscat. Putem să ne îmbrăcăm. Auzi, Vasco ?

Ah, nu, Jacinta ! Nu, acum nu, Jacinta. Nu acum, Maria Cristina.

— Hai să ne îmbrăcăm.

Şi nu rezistase să nu închidă ochii, să se refugieze în trecut, să rămînă cu vedeniile şi călăii lui. Iată cîrciumarul care îl primise în casa lui, unde era încins un foc zdravăn care îi amintea de munte, de copacii aliniaţi, de munte şi de Núria — pe unde o mai fi Núria acum ? — şi cîrciumarul umpluse o strachină cu fasole şi slănină, ceapa prea prăjită, mirosul îi aţîţa pofta şi îl ameţea, şi, părînd că nu da crezare sau atenţie vorbelor pe care Vasco le tot repeta („Sînt comis-voiajor de articole de curelărie. M-a apucat ploaia pe drum“), îi făcuse semn feciorului, un slăbănog de vreo zece ani, să umple o cană cu vin şi s-o aducă la masă. „Hai lasă poveştile pentru mai tîrziu. Bea şi linişteşte-te.“ Vasco băuse, întîi o înghiţitură ceremonioasă, apoi una zdravănă, dar nu se hotăra să accepte mîncarea, neştiind dacă nu cumva trebuia să-i spună că vroia să plătească totul. „Ce este pe masă e de mîncat“ — spusese cîrciumarul împungînd aerul cu barba care părea şi mai neagră şi mai deasă, şi abia atunci Vasco observase că purta două rînduri de haine, una peste alta, de aceea umerii păreau atît de laţi, amîndouă cenuşii, după cum cenuşiu era şi cerul, şi casele şi pămîntul, şi în acel moment un cîrcăiac trecuse pe lîngă masă şi cîrciumarul se aşezase în faţa oaspetelui iar băiatul, încurajat

de exemplul tatălui, se aşezase în partea cealaltă, cu coatele lăţite şi ochii larg deschişi. De curiozitate. De uluială. Ochii lui Alberto.

— Bine, Bárbara. Mă duc în camera ta să mă îmbrac. Cred că hainele s-au uscat de-acum.

— Exact ce încerc să te fac să auzi.

Cine vorbise ? Jacinta. Vasco o privise de parcă atunci ar fi picat acolo.

X

Acum ştia că Alberto avea ochii băiatului din Alfaiates. Alberto, ca şi Jacinta, ca şi Maria Cristina, crezuse că descoperă în el o lumină adevărată. „Ce culoare are lumea în capul tău ? Eşti un tip ciudat, întortocheat, dar nu şi întunecat. Poţi să te consideri sau să te simţi tu aşa, dar cînd rîzi, cînd rîzi astfel, iubitule, ceilalţi înţeleg că înlăuntrul tău există o lumină adevărată. De ce te încăpăţînezi să o întuneci ?“ O mai fi existînd cu adevărat această lumină ? Alberto recursese la o stratagemă pentru a se convinge. Şi l-o fi imaginat puştiul vreodată în camera Bárbarei, în acelaşi imobil, în aceeaşi încăpere unde poposeau din cînd în cînd mai marii finanţelor şi ai politicii precum şi pensionarul păzitorilor zeloşi ai bunelor moravuri ?

În camera Bárbarei. Şi timpul care îmbătrînea de cîte vedea. Pe măsuţa de lîngă divan, flori uscate, nişte mumii în sicrie de sticlă înrămate în catifea. De-o parte şi de alta, re-

producceri de prost gust : o toamnă în pădure, un pîrîiaş, un podeţ pe care se zbenguiau nişte copii : şi muntele Saint-Michel, cu un cioban plin de alean şi turma în prim-plan. Flori și reproduceri dispuse în formă de cruce — semn de evlavie. Sau de perversitate rafinată. De nebunie bîntuită de chinuri.

Chinuri. Ce știi tu despre asta, Alberto? Ascultă, timp de cinci zile şi patru nopţi nu m-au lăsat să închid ochii. Interogatoriile plouau unul după altul, lumina crudă a lămpii ardea tot ce atingea. Vinele mi se îngustau, gata să plesnească din te miri ce. Ei se schimbau din oră în oră, dar chiar și așa ieșeau sleiţi. Eu reușisem să-i cunosc după felul cum își aprindeau ţigara sau își mîngîiau gura cu degetele. În acele momente, repetau întrebările din obligaţie. Atunci puteam să nu mă mai tem de ei sau, din contră, să mă aştept şi la mai rău. Ceea ce, la urma urmei, totuna mi-era. Nu-i mai auzeam. Aproape că nici nu-i mai luam în seamă. Totul se petrecea undeva departe. În ceață și depărtare.

Și la capătul acelei ceţe, poate că exista un porumbel pe un cer galben. Iubesc cerul, Alberto, iubesc copacii. Dar acolo am învăţat că lumina zilei este albastră, un albastru care diferă de la munte la mare, după latitudine și longitudine. Geografia este o gamă cromatică de albastru. În Portugalia, avem un albastru de apă limpede și adîncă, în care s-a scăldat un safir. Am aflat-o după ce m-au ţinut cincisprezece zile în carceră (și tăcerea este un fel de tovarăș), doar pereţi și o uşă fără gratii (să fi fost din carne oare? Carne pe care eu aş fi putut-o pipăi?), în tavan un bec de cincisprezece waţi, atît de murdar că părea şi mai chior. În tot acel răstimp, zi de zi, lumea avea culoarea galbenă din acuarela pe care mi-ai trimis-o de Crăciun. Poate şi mai muribundă. Atunci am descoperit, prin contrast, cît de albastru era albastrul de afară care, în mintea mea, avea limpezimea dureroasă a unei răni.

La un moment dat, mi-au îngăduit să stau jos. Totul, carne, căldură, frig, era numai somn. O povară care îmi îngreuna gesturile. Îmi sprijineam un cot cu cealaltă mînă, ascunzîndu-mi o jumătate de faţă, dar degetele îmi alunecau de oboseală. Profitam de cele cîteva clipe în care inchizitorul meu, în plimbarea lui cadenţată de la perete pînă-n dreptul meu, se îndepărta pentru a închide ochii fără ca el să mă observe. Îngrozitor, Alberto, uneori, în acel scurt răgaz, reușeam să adorm. Dormeam de-a binelea şi cînd mă trezeam, îmi simţeam creierul mai ușurat. Apăsat de o greutate mai mică. Dar o dată n-am nimerit momentul potrivit, am aţipit mai devreme sau mai tîrziu, nu ştiu, paznicul mi-a surprins jocul şi dintr-un pumn m-a doborît la podea. Mi-am muşcat buzele la sînge, ca furia să rămînă în pumnii încleștaţi și în durerea din gura martirizată. Apoi a spus :

— Acum, că te-ai trezit, să revedem lucrurile de la început.

Sala era galbenă, lumea era galbenă — dar eu ştiam de-acum ce culoare avea cerul. El

și-a dat seama că eram la capătul puterilor. De la un om al cărui trup pică de somn și oboseală, nu se mai poate stoarce nimic. De aceea s-a schimbat cu un alt individ, dintre cei cărora le revine rolul de oameni îngăduitori și compătimitori. Și ăsta își începea numărul astfel :

— Astăzi arătați prost. Poate vreți să vă odihniți.

— Trebuie să dorm.

— Ce ? Încă nu ați dormit ? Abia acum văd că nu v-au pus un pat. Și afișa o indignare vehementă : E de necrezut ! Cu siguranță că e vorba de o scăpare.

Chema un îngrijitor, îi cerea să aducă numaidecît un pat și, între timp, mă măsura în tăcere, jenat, fumînd dus pe gînduri și scîrbit, înainte chiar de a îndeplini ceea ce îl adusese acolo, de sarcina care îi revenea în acea atmosferă de violență.

— Hai, culcați-vă și dormiți cît vreți. Dar asta rămîne între noi, căci mi-e teamă să nu încalc ordinele superioare. Niciodată nu mi-au plăcut astfel de metode. O să stăm de vorbă mai tîrziu.

Mă prăbușeam în pat și adormeam pe loc. Îndată, cineva mă zgîlțîia cu furie. Mă trezeam zăpăcit, greața îmi apăsa măruntaiele, îmi venea să vărs. Din stomac pornea un strigăt, dar gîtlejul îl înăbușea. Nu reușeam să-mi ridic capul. Și ocările care plouau în jurul meu erau departe, sau în somn.

— Cine a adus patul aici ? Cine i-a dat voie să doarmă ?

Și îngrijitorii se îmbulzeau să ridice patul. Erau doi contra mea, cîte unul de-o parte și de alta a scaunului. Tipul „compătimitor“ dispăruse. Eu le vedeam albul ochilor, le simțeam biciul cuvintelor șfichiuindu-mi simțurile îngreunate.

— Acum, bătrîne, o să-ți dezlegăm limba cum trebuie.

Cînd mă simțeam la capătul puterilor, gata să cedez, îmi adunam toată ura și disperarea de care eram în stare ca să mai pot rezista, și dacă nici așa nu reușeam, chemam în ajutor refuzul, invincibilul refuz pe care trupul meu îl opunea evidenței amenințării și durerii, acelei veghi inumane.

Aveau o listă întreagă de întrebări de pus și o respectau riguros. Mai întîi, amănunte nevinovate. Lucruri fără importanță cu care puteam fi de acord. Ritmul întrebărilor și răspunsurilor se întețea treptat, fără să-mi dau seama și, deodată, realizam uluit, că tocmai îmi puseseră o întrebare compromițătoare și că nu-mi mai lăsau timp să o cîntăresc, să mă gîndesc, să încerc s-o ocolesc. Brusc, vîltoarea și pustiul se învălmășeau în capul meu. Răspundeam la întîmplare, ceva fără logică. Dar ei insistau :

— De ce negi ? Știm totul. Toți care au trecut pe aici și-au deșertat sacul. E inutil să negi. Hai să terminăm odată și îți dăm drumul acasă. Ascultă aici...

Și îmi prezentau fapte precise, date, nume. Mai ales nume de prieteni. În sfîrșit, începeam

să mă conving că într-adevăr știau totul. Că fusesem trădat. Că, la fel ca și ceilalți, trebuia să mă gîndesc numai la cum să-mi apăr pielea, că nimeni și nimic nu merita sacrificiul meu, marea de nesomn adunată în mine. Îi consideram pe toți mînjiți, mă simțeam și eu înșelat și mînjit, aproape mulțumit de acea murdărie, tentat să mă afund în noroi încît nimeni să nu mă mai poate recunoaște după ce voi fi ieșit de acolo. Să am motive să-mi fie scîrbă de mine de vreme ce scîrba pentru alții mă îndemna la o ușurare definitivă, făcută din disperare, dar și din revoltă, al cărei preț înceta să mă mai intereseze. Era exact ceea ce așteptau. Asta le era tactica.

— Hai să punem ordine în fapte. În ziua de...

Făceam semn din cap că nu. Dar negam din obișnuința de a nega, fără convingere. Doar ura pe care le-o purtam mai reușea să nege. Oboseala învinsese. Să termin cu acea agonie. Să dorm, Alberto, să dorm luni de-a rîndul. Sau măcar un sfert de oră. Atunci îmi purtam gîndurile aiurea, unde nu exista nici scîrbă nici renunțare, sau le zăvoram undeva înlăuntrul meu. Și nu mai răspundeam la ce-mi spuneau. Dar chiar dacă vorbeam sau nu, rezultatul era același — mă preveneau ei — pentru că aveau să împrăștie zvonul că eu îi denunțasem pe ceilalți. Nu duceau lipsă de mijloace pentru a lichida prin defăimare un tip care se afla în închisoare. Era ușor să semene discreditarea, care servea drept alibi celor pe care frica îi făcea prudenți. Frica sau, cîntărind bine lucrurile, dorința ascunsă de a-și apăra privilegiile sociale și de a beneficia, în același timp, de faima mondenă de a trece drept contestatari. La care se mai adăuga și plăcerea gratuită de a defăima și de a vedea pe cineva terminat. De vorbeai sau nu, tot lichidat erai. De aceea, era mai bine să colaborezi, încheind odată pentru totdeauna problema. Să te întorci la familie, la cafenea, la muncă. La acel cer albastru. Încăpățînarea mea nu ajuta pe nimeni. În schimb îmi aducea prejudicii numai mie. Un tip terminat, Vasco Rocha. Și eu știam prea bine că așa stăteau lucrurile. Știam, dar tot nu aveau să mă îngenuncheze. Scîrba nu era adevărată, ținea vremelnic locul sfîrșelii și somnului, și îndată se transforma în mînie, o mînie pe care mă străduiam să o fac oarbă și la care să participe întreaga mea ființă. Nu voi vorbi. Chiar dacă avea să mi se întîmple și mie ca lui Laurenço Abrunheira. Îți amintești, Alberto ? Era în carceră, aproape nebun de atîtea umiliri și chinuri, iar afară toată lumea știa că trădase. Fiica lui a fost prima care a dat crezare zvonului împrăștiat de ei. Și a plecat de acasă, n-a mai vrut să trăiască „sub acoperișul unui trădător". Fiica lui, Alberto. Circula prin cafenele o fotocopie cu declarațiile care i se puneau în cîrcă, prin care îi denunța pe toți și toate. Și oamenii nici măcar nu-și stăpîneau tentația plăcută de a fi complicii acelei capcane. Fiica plecase de acasă pentru că însuși tatăl ei o învățase să-i disprețuiască pe cei care cedau. Astfel, cu cîtva timp în urmă, fu-

sese arestat un scriitor căruia reușiseră să-i dezlege limba ; cînd, drept răsplată a slăbiciunii lui, i-au dat drumul, alergase pe la prieteni să-i prevină că nu putuse rezista, că dăduse cîteva nume, că povestise în amănunțime anumite lucruri de mică importanță, ca să-l lase în pace ; Abrunheira vorbise acasă cu fiica despre cele întîmplate, criticase sever slăbiciunea scriitorului, deși soția lui obiectase : ce umanism era ăla, cum de îndrăzneau să-i judece pe ceilalți necunoscînd împrejurările, motivațiile psihologice, tot ceea ce face un om să pară altceva decît este și continuă de fapt să fie. Acum tatăl era victima propriei sale rigidități dogmatice. Fiica își închiriase o cameră, își luase serviciu și răspunsese la amărăciunea mamă-sii cu un „n-ai decît să trăiești dumneata sub acoperișul unui trădător", spus la telefon, și adăugase : „Și încetează să mă mai bați la cap".

Poate că și eu aveam să sfîrșesc prin a fi un „trădător". Chiar fără să cedez, fără să vorbesc. Îi auzeam repetînd cu o voce treptat iritată :

— Hai să încheiem odată toată povestea asta.

Și cînd, în sfîrșit, își dădeau seama că încă mai eram în stare să rezist, că poate aveam să rezist pînă la capăt, îmi spuneau, de acum fără iritare, nici măcar cu răutate, doar cu răceala obișnuită sau dezamăgită :

— Scoate cămașa.

Un bărbat care se dezbracă în fața altor bărbați pentru că este silit să o facă, se simte abject. E mai mult decît o insultă. Doar cine a trecut prin asta poate să înțeleagă. Ei erau specialiști în a-i face pe oameni să se simtă umiliți și netrebnici. „Scoate cămașa." Jos cămașa. Ar fi fost inutil să încerci să te opui. „Scoate pantalonii." Jos și pantalonii. „Scoate pantofii." Apoi ciorapii. În sfîrșit, tot ce mai ascundea ridicola goliciune. Clipă de clipă ne vedeam demnitatea cu atît mai călcată în picioare cu cît încercam să ne-o păstrăm. Atunci, unul din călăi, cu un gest iute și sigur, ne smulgea și ultima cîrpă, fără să ne mai lase răgazul de a ne pregăti psihologic că o facem noi după ce ne convingeam că era inevitabil. Eram gol. În fața lor. Fără nici o putință de a reacționa. Și știi, Alberto, de cine mi-am amintit în clipa aceea ? Ângelo Sena. Îl cunoști. Se vorbește mult de Ângelo Sena de fiecare dată cînd letargia în care ne tîrîm viața este zguduită de ceva. Ângelo, atît de slăbănog și de vioi, este ca o torță care arde și se consumă. Ideile, visele și lupta sînt pentru el o participare, în același timp viscerală și mistică, a întregii sale ființe. Arde în întregime, se angajează cu totul. Ei bine, odată, cînd poliția fascistă îl spetise pe Sena și întîmplarea era comentată la o reuniune de intelectuali, printre whisky, plictis și acele fraze înțepătoare pe care fiecare vorbitor le strecoară cu plăcere („Nu știu dacă ați aflat : extremiștii l-au căsăpit pe Ângelo în zori, la ieșirea de la o întrunire a democraților, l-au lăsat aproape mort. El a făcut-o pe bățosul, a vrut să le apere de insulte pe doamnele care îl întovă-

râşeau şi atunci tipii au depăşit doza obişnuită. Ângelo zace în spital, etajul 5, camera 12, cu o mulţime de hematoame la cap şi nu ştiu cîte coaste rupte“), o poetă care îşi sprijinise cotul catifelat de speteaza divanului unde stătea un critic literar, a comentat: „În sfîrşit, Sena şi-a cîştigat gloria. Chiar şi peste ani o să-l vedem tot cu plasturi.“ Era tot ce aveau de pus, Alberto, despre acel episod sălbatic. Poeta vorbise în numele tuturora. Şi totuşi, probabil că oricare dintre ei ar fi fost gata să repete, a doua zi, actul de curaj a lui Sena. Sau doreau să-l repete.

Cînd zbirii reuşeau să ne smulgă cît de cît ceva, în majoritatea cazurilor nimicuri lipsite de importanţă sau urmări, dar suficiente pentru a ne simţi torturaţi de gîndul că cedasem, ne băgau dinadins într-o sală comună, amestecaţi cu ceilalţi deţinuţi. Ajungeam acolo înnebuniţi. Şi prezenţa celorlalţi tovarăşi ne întărea sentimentul de vinovăţe. Nu ştiusem să rezistăm. Trădasem. Singurul lucru de care ne ardea era să ne mărturisim laşitatea, să o amplificăm, să o înnegrim pentru a stîrni dispreţul celorlalţi. Pentru a ne tortura şi mai mult. În acele situaţii nu doream nimic altceva decît să ne primim pedeapsa şi apoi să murim. În fiecare tovarăş vedeam un judecător.

Şi lucrurile se repetau la fel zi de zi. Cînd îşi făcea apariţia cel dur, cînd cel binevoitor care părea că se afla acolo pentru a se flagela cu cruzimea omenească.

— Ştiţi, nu-mi face plăcere să vă văd abătut, ducînd dorul familiei. Sînteţi cineva.

Poate că vinile dumneavoastră nu trec de nişte mici păcate la care uneori sîntem împinşi şi totul se poate clarifica printr-o discuţie sinceră. Pentru asta mă aflu aici, vă rog să mă credeţi. Am un frate care vă seamănă leit şi cam de aceeaşi vîrstă. Mi se pare că stau de vorbă cu el şi nu cu dumneavoastră... În sfîrşit, dacă această situaţie vă costă, nici pe mine nu mă lasă indiferent. Haideţi să vedem cînd a început...

Şi eu răspundeam:

— A început într-o galerie subterană, în Angra cea Eroică. M-au închis acolo, odată, timp de treisprezece zile, deşi se spunea că nimeni nu putea rezista mai mult de trei ore.

El mă întrerupea a nemulţumire:

— Nu avem nimic comun cu cele întîmplate atunci. Ştim foarte bine că, după aceea, de-a lungul multor ani nu s-a semnalat nimic deosebit în activitatea dumneavoastră. Noi dorim să clarificăm ce s-a petrecut *acum*, cu atît mai mult cu cît sîntem convinşi că probabil e vorba de fapte lipsite de importanţă: să sprijini un prieten, să afli din întîmplare despre nişte întruniri... Să spunem, de exemplu, că...

Şi el vorbea, făcea pauze pentru a ne abate atenţia, vorbea din nou, iarăşi pauze, începea o frază pe care trebuia să o completăm neapărat noi şi, dacă vicleşugurile nu dădeau rezultate, afişa o descurajare mîhnită, ca şi cum ne responsabiliza de lipsa noastră de solidaritate cu el. Dacă atunci intra altul să-l schimbe — altul inevitabil bădăran şi încrîncenat —

fața i se întuneca. De repulsie și de teamă. Ieșea brusc de parcă atunci lua hotărîrea, făcîndu-ne să credem că refuza să asiste la ceea ce urma să se întîmple. Celălalt, în timp ce ne interoga de parcă dădea pumni în stomac, subliniind clar că lucrurile se schimbaseră, ne inventaria reacțiile. Ne supărau zgomotele ? Ei bine, găsea totdeauna cum să le amplifice fără să pară că o făcea intenițional. Scîrțîitul dușumelei ne biciuia nervii ? Dacă era așa, el avea chef să se plimbe prin sală, făcînd-o să scîrțîie cadențat. Și cînd, în sfîrșit, se așeza la masă, învîrtea între degete o monedă care zăngănea și mai abitir pentru că masa era din contraplacaj, pînă ce, tot zbîrnîind și vibrînd, îi dădea druml jos cu un ultim zdrăngănit.

— Faceți asta ca să mă enervați sau ca să vă distrați ?

— De ce, vă supără ?

Și o ridica de jos, în timp ce-și țuguia gura a zeflemea. Dar îndată scotea din buzunar două creioane și, ca din întîmplare, începea să bată cu ele în masă, într-un ritm tacticos care devenea insuportabil și ne expunea la reacții necontrolate.

Totul era făcut după un plan minuțios, ca să ne facă să ne pierdem cumpătul. Un cîine este obișnuit să asocieze un cub de zahăr cu un șoc electric. Pe mine mă făceau să leg vizitele Mariei Cristina de interogatorii sau situații îngrozitoare. Ieșeam din sala unde, în prezența unui polițai, îmi îngăduiau cîteva

minute cu Maria Cristina și intram imediat în alta, unde mă luau în primire doi, trei inchizitori cu o altă acuzație sau element probant ticluit cu dibăcie, pe care nicicum nu l-aș fi putut prevedea. Astfel, am început să simt un amestec de frică și neliniște în ajunul vizitelor Mariei Cristina care găsea curajul să-și usuce lacrimile și părea mîndră că mă vede acolo. Ca și cum surpriza de a-mi descoperi o fațetă necunoscută nu ar fi fost completă și, în sfîrșit, între noi ar fi existat dintotdeauna un limbaj secret, dar transparent. Ca și cum acea înțelegere tacită i-ar fi justificat și mai mult stăpînirea asupra mea. *Ei* erau toți ceilalți. Și potrivnicia celorlalți o provocare la adresa unirii noastre.

În sfîrșit, neliniștea și frica nu erau legate doar de vizitele Mariei Cristina. Întotdeauna cînd mă scoteau din celulă mă așteptam la ceva îngrozitor. Odată, de exemplu, m-au pus să cobor o scară în melc. Pe neașteptate, dintr-un ungher, a țîșnit o figură insolită. Un om descărnat, cioplit cu barda, ras în cap, cu sprîncenele atît de spălăcite de parcă nici nu le avea, cu niște ochi bulbucați ca de broască căzută în extaz. Avea ceva aberant în gura de copil și pe chipul mîncat tot de bube cicatrizate. Simțurile respingeau acea apariție. O respingeau de scîrbă și de frică. În acele zile, de cîte ori mă purtau pe coridoare, către o țintă necunoscută, sau cînd se deschidea ușa celulei sau a sălii în care îmi luau interogatoriile, eu așteptam să apară omul ras în cap și gura mi se usca numaidecît. Odată, am au-

zit în mine un țipăt înnebunit : „Nu-l lăsați să intre“, apoi am început să privesc în jur, surprins că nimeni nu reacționase la ieșirea mea. Și obsesia continua cînd mă lungeam în patul de lemn, așteptînd somnul care întîrzia pînă ce pleoapele se închideau doborîte de acea veghe încordată. Dar pe măsură ce o obsesie se dilua, ei găseau alt traumatism psihic obsedant cu care s-o înlocuiască. În anumite ore, eram tentat să-i chem să vină să-mi spună neîntîrziat cu ce preț m-ar fi scutit de acele coșmaruri.

S-a întîmplat ieri ? S-a întîmplat azi ? Sau nici măcar nu s-a întîmplat ? Oare chiar oi fi existat tu, Núria, tu și acel clandestin cu beretă care ți-a spus adio înainte de a trece Pirineii ? Tu și prizonierul din Angra, care și astăzi mai așteaptă să încheie o partidă de șah, întreruptă inexplicabil pentru că tovarășul din celula vecină a încetat brusc să mai răspundă la semnalul de joc ? Cînd îmi storc memoria mînios să aflu răspunsul exact, cînd mă amăgesc dornic să uit. Cînd lustruiesc oglinda, cînd o fac cioburi. Iar tu, Alberto, acuzi. Faci ca timpul și faptele să reînvie doar prin abdicările prezente, prin jumătatea din mine care treptat a înăbușit-o pe cealaltă și nu prin retrăirea exaltantă a trecutului. Și de ce, Alberto ? De ce această oboseală sfîșietoare, această renunțare la înăbușire ? Le vei simți și tu oare într-o zi ?

Tot îți mai vorbesc de *ei*. De fapt, *ei* reprezintă realitatea care, chiar dacă aș vrea, nu se estompează. Cu cît îmi amintesc mai mult

de ei, cu atît mă înverșunez mai tare. Uneori, mă lăsau să mă simt liniștit, sigur de mine și de eschivările mele. Se prefăceau că mă cred, mă încurajau în prezentarea aparent coerentă a anumitor fapte și deodată mă izbeau de depozițiile altora care relataseră în amănunțime tot ce făcusem și spusesem afară. Cu o precizie tulburătoare. Așa a încolțit gîndul că fusesem trădați. Printre altele, am început să revăd împrejurările în care fusese arestat Veres. În închisoare, oamenii și faptele capătă o limpezime extraordinară. Simțim un fel de explozie, de glonț detonat în creier și deodată memoria devine extrem de clară, demontînd și asamblînd piesele după o logică care ne surprinde chiar și pe noi înșine. Ne întorceam de la o întrunire, eu, Veres și Trigueiros. Trebuia să luăm neapărat legătura cu Freitas, care locuia în Beato. Eu cunoșteam cartierul de-a fir-a-păr. Ca de obicei, am dat mai multe ocoale înainte de a ne apropia de casa lui, pentru a-l păcăli pe cel care eventual s-ar fi ținut pe urmele noastre. Dar cînd am ajuns la ultima stradă transversală, mi s-a părut că ceva nu-i în regulă. Am avut impresia că era mai multă poliție decît de obicei. Acel tip, lipit de o ușă, poate că nu se afla întîmplător acolo. Și mai ales, obișnuit cu pînda și cu disimularea, simțeam prin apropiere o amenințare care pe moment nu era evidentă. Trigueiros a reacționat și el la fel și a spus : „Nu-mi miroase a bine azi“. Veres nu a comentat nimic, dar l-am zărit clipind a neliniște. Eu am repetat ocolurile, măturînd cu farurile locu-

rile mai puţin iluminate şi, cum m-a văzut căzut pe gînduri, deşi nu-i împărtăşisem temerile, a început să bombăne în felul lui de a strivi cuvintele : „Nu putem continua aşa. Trebuie să ne hotărim. Eu o iau înainte singur. Dacă în zece minute nu mă întorc, vedeţi-vă de drum. Opreşte aici !“ A coborît, s-a îndepărtat. Peste şapte minute am auzit hărmălaie şi cineva striga : „Bandiţilor ! Bandiţilor !“ Imediat mi-a venit în minte Meneres, care fusese vînat şi rănit pe stradă şi murise a doua zi pentru că nu-l duseseră la timp la spital, am lăsat de-o parte orice precauţie şi am înaintat cu maşina. Mi-l închipuiam căzut, maltratat, avînd nevoie de noi. Trebuia să riscăm. Am auzit din nou : „Bandiţilor !“ Am îndreptat farurile cu faza mare în direcţia de unde se auzea Veres şi am văzut un grup care îl înconjurase şi care, de fiecare dată cînd dădea să se ridice de jos, îl dobora la pămînt. Cînd ne-am apropiat, l-au zvîrlit într-o maşină. Nu ajuta la nimic să intervenim. Ne-am îndepărtat. Mi-am dat seama că eram urmărit. Ne-am îndreptat spre străzile pe care, chiar şi la acea oră tîrzie, mai era ceva circulaţie şi, la prima ocazie, am oprit într-un loc unde maşina putea să rămînă neobservată printre celelalte. Ne-am despărţit fără nici un cuvînt. Amîndoi ştiam ce aveam de făcut. Am rătăcit pe jos timp de o oră, schimbînd mereu direcţia, am intrat într-un lacto-bar, apoi într-altul, ceva mai departe, şi, în sfîrşit, m-am întors la maşină. Dar o nelinişte neclară îmi spunea că eram în continuare urmărit. Cînd

am intrat în casă, am avut impresia că mă aşteptau în spatele uşii şi, apoi, că în fiecare mobilă se ascundea un spion. Chiar şi azi mai simt acea nelinişte. Chiar şi azi simt că tot oraşul mă urmăreşte, că ochi neştiuţi mă pîndesc dinăuntru şi din afară, că trebuie să ascund ce sînt şi ce nu sînt, nici azi nu ştiu cînd cuvintele şi gesturile îmi aparţin. Şi de fapt faţă de cine încerc să ascund ceea ce poate nici nu merită ascuns, faţă de Maria Cristina, de Jacinta, de Veres, de zbiri sau de tot oraşul.

Totuşi, zilele treceau şi nimeni nu m-a întrebat nimic. Fără grabă, adunau date, puneau cap la cap dovezi aparent fără legătură, întindeau plasa ca să prindă în ea o pradă cît mai bogată. Cînd, cîteva luni mai tîrziu, m-au arestat, nu-i mai aşteptam. Surprinderea mea era sinceră. Şi atunci, în celulă, în mintea mea s-a făcut lumină ; nimeni nu poate striga de mai multe ori, pe stradă, fie şi noaptea, dacă este înconjurat de dulăi. Poate să strige odată — „Bandiţilor ! Bandiţilor !“ — şi acest prim strigăt să nu fie înăbuşit, dar al doilea, al treilea sînt cu siguranţă. Totul devenea clar : Veres fusese lăsat să strige cît considerase necesar ca să-l auzim. Chiar aşa. Scena fusese pusă la cale.

XI

„Ce culoare are lumea în capul tău ?“ Erau, cu siguranţă, cuvintele Jacintei. Nu puteau fi

ale Mariei Cristina care făcea observații mai concrete. De la ea, te puteai aștepta, de exemplu : „Pentru numele lui Dumnezeu, nu mai trînti ziarul peste pălăria mea albă“, la care mai adăuga, îmblînzindu-și un pic tonul dacă cumva ceilalți îi observaseră asprimea : „Se murdărește“. Și el nu avea să mai arunce ziarul la întîmplare pentru a nu mai risca să nimerească peste pălăria albă. Pălăria Mariei Cristina. Bunurile Mariei Cristina, din care făcea și el parte. Probabil că din cauza aceasta apăruse Jacinta. Dar această revoltă, nicidecum infidelitate, la care îndrăznise pentru prima oară (o măsurare de forțe care începea și se termina în el însuși, fără curajul de-a o dezvălui Mariei Cristina) era vremelnică. Jacinta reprezenta un pretext și, în același timp, un accident care, dacă încă dura, dacă avea poate să mai dureze mult timp, se datora numai slăbiciunii de care dădea dovadă în încercările de a-i pune capăt.

Vasco nu ar fi putut explica ce îl ținea lîngă Maria Cristina (obiceiul ? Frica ?), dar un lucru îi era clar, că trebuiau să-și ducă iremediabil traiul împreună, pentru a se iubi sau suporta în felul lor, pentru a se acuza, pentru a-și materializa unul într-altul frustrările. De aceea, se străduia să limiteze legătura cu Jacinta doar la furia trecătoare a simțurilor. Nu vroia să vadă în ea decît femeia nesățioasă de plăceri. În momentele acelea, în cuvinte nu mai încăpea nici viclenie nici amintiri, chiar dacă în ele s-ar fi strecurat minciuna

care îmbracă dorința și o face și mai adevărată și mai jinduită.

— Îți place, iubitule ?

— Cu tine, totdeauna îmi place.

— Adevărat ? Mi-o spui mereu.

— Îmi place, Jacinta.

— Să mi-o spui de fiecare dată. Dar într-alt fel.

— Cum.

— Nu știu ? Într-un fel neașteptat.

Sau, cînd el, i-o lua înainte, în toiul plăcerii :

— Așteaptă-mă și pe mine, iubitule. Vreau să mor odată cu tine. Vreau să mor în clipa în care te simt murind.

Și se ațîțau sau potoleau unul pe altul, ca înflăcărarea sau sațul să se sfîrșească în amîndoi în aceeași exasperare și agonie.

Dar nimic din toate astea nu putea dura. Fraze, gesturi, exaltări, se toceau tot repetîndu-le. Jacinta a înțeles că va sosi vremea cînd va trebui să reinventeze surpriza fiecărei întîlniri, cînd nerăbdarea va cuprinde un trup sătul. Acea după-amiază în care sunase în van la sonerie fără ca cineva să-i răspundă, marcase o nouă fază — poate o fază planificată și pe care, în fond, ea nu o putea sări din capricioasa ei gamă de emoții. Jacinta cea imprevizibilă („Nu sînt în stare să rup o floare. E ceva viu... Atît de viu încît, după ce o culegi, moare numaidecît“), imprevizibilă și crudă, începea să se dezvăluie. Îl lăsa cîte două, trei zile pradă temerii că interesul ei slăbise după ce îl zăpăcise cu promisiuni și plăceri. Se dă-

ruia pentru a se împotrivi. Şi el, jignit, se tînguia, sau poate vocea suna a tînguială lamentabilă :

— Ce se întîmplă cu tine azi, Jacinta ? De ce nu încerci să mă mîngîi ?

— Pentru că nu te iubesc.

Şi tînguiala creştea, chiar dacă dublată de iritare :

— Dacă-i aşa, de ce stai cu mine, de ce mă cauţi ?

— Ţi-am mai spus-o şi altădată.

— Nu-mi aduc aminte. Oare... din curiozitate ?

— Din ce ?

— Nu ştiu. Spune tu.

— Ţi-am mai spus-o. Pentru că mă simt bine lîngă tine. Şi asta mi-ajunge.

— Dar cum explici acest... „mă simt bine" ?

— Nu ştiu. Sînt lucruri care nu se explică.

— Dar în majoritatea cazurilor reacţionezi altfel. Eşti alta.

— Sau mă prefac că sînt, cine ştie ? Sînt lucruri care nu se explică.

Şi dialogul putea fi altul, cu mici diferenţe de tonalitate sau pretext după cum la fel de bine rolurile puteau fi inversate. Astfel, putea fi ea cea care dădea glas plictiselii amîndurora printr-o frază ca :

— Trupul meu e liniştit ca un lac. Sufletul meu este şi el senin. Mi-ai dat pacea. Şi tu, luptătorul meu ?

— Uneori confunzi saturaţia cu plenitudinea. Mă simt sătul pînă peste cap. Dacă vrei să ştii adevărul, astăzi aveam de gînd să nu

mă mişc de pe acel scaun, să nu mă culc cu tine.

— Cum poţi să spui aşa ceva ? De vreme ce am venit aici, trebuia s-o facem. Dar tu, chiar şi cînd duci lucrurile pînă la capăt, laşi inima la mijlocul drumului. Nu-i dai niciodată prilejul să iasă victorioasă.

Ca şi cum ar fi auzit din nou : „Ce culoare are lumea în capul tău ?"

Jacinta îl dezarma pentru că îi oferea fără luptă ceea ce el dorise să obţină prin el însuşi şi prin încleştare : şubrezenia relaţiilor lor. Cum ar fi putut să prevadă care din Jacinta îl aştepta, la fiecare întîlnire, în camera Bárbarei ?

— Îmi vine să strig, iubitule. Mă scoţi din minţi.

— Şi de ce nu strigi ? Bárbara n-o să se supere. Probabil că s-a obişnuit de-acum cu emoţiile musafirilor.

— Mojicule ! Bădăranule ! Şi într-o clipită mîinile Jacintei erau de gheaţă. Trupul ei îl respingea. O injurie pe care el nu o putea suporta.

Dar toate astea nu însemnau mare lucru. În Jacinta-perversă, perversitatea forţa limitele şi se hrănea cu propria-i fiere. Vasco nu reuşise niciodată să afle cam pe cînd începuseră telefoanele. Ar fi putut bănui din capul locului că se petrecea ceva dureros dacă chipul acuzator şi martirizat al Mariei Cristina nu ar fi fost mereu acelaşi, fie că avea sau nu motiv pentru a se chinui. Îşi schimba vocea în receptor : „Mă voi întîlni cu soţul dumi-

tale. O să-ți spun mai tîrziu unde." Desigur, nu spunea, dar nu era departe de adevăr, suficient ca denunțul să aibă crezare. Poate că la orgoliul rănit al Mariei Cristina și la spaima (încă incredulă ?) de a-și vedea îndreptățite bănueililе fără temei se adăuga triumful de a putea, în sfîrșt, să condamne și să sufere din motive pe care ceilalți trebuiau să le admită. Reacționa cu demnitate. Închidea telefonul fără să spună o vorbă, uneori avea curajul să nu asculte pînă la sfîrșit. Dar mai tîrziu n-a mai reușit să-și stăpînească întrebarea care îi rodea mîndria : „Cine ești dumneata ? O prostituată ?" Noaptea tîrziu, cînd Vasco ascultase, cu ochii închiși, cu o gheară în piept, relatarea acelor perfidii, fusese cît pe ce să-i spună :

— Jacinta e cea care îți telefonează.

Cînd nesfîrșita noapte s-ar fi terminat și ziua ar fi pătruns în cameră, punînd capăt veghei și vocea sugrumată a Mariei Cristina s-ar fi înecat în sughițuri și strigăte gata s-o sufoce în orice clipă, el ar fi plecat fără ca împrejurările să-i mai impună vreo explicație. Ar fi plecat înainte ca acea durere greu suportabilă să fi degenerat în spectacol. Dar nici el nu plecase, nici Maria Cristina nu auzise numele aceleia care se denunța din plăcere, deși nu-și scotea și ultima mască. Pe neașteptate, Maria Cristina îl prinsese de mînă și adormiseră așa, în zori de ziuă, striviți de greutatea cuvintelor nespuse.

Din acea noapte, după atîția ani de emoții fără surprize, iată că și Maria Cristina îi apărea ca o necunoscută. Cînd Vasco sosea acasă, îl întîmpina o femeie cu ochi mîhniți, cu chipul înăsprit dar supus, întrebîndu-l pe un ton în care amărăciunea și bănuiala erau mai tari decît amorul propriu : „Pe unde ai umblat, Vasco ? Mi-a fost dor de tine. Am avut nevoie de tine." O femeie dispusă să accepte fie și un răspuns umilitor. Dacă pînă atunci bănuise numai de dragul de-a bănui și nu pentru că ar fi admis vreo infidelitate, din acea noapte era gata să înfrunte trădarea ca o teamă necesară pentru a redescoperi rădăcinile care îi uneau. O femeie capabilă să ierte. „Spune-mi ce se întîmplă, Vasco, și vom ști împreună să uităm." Sau doar un enigmatic : „Ajută-mă", urmat îndată de cuvinte care atenuau rezonanța îndemnului. O femeie măcinată de crize de agitație sau apatie. Îi căuta urmele de ruj de pe cămașă, pe care viclenia Jacintei le localizase („soțul dumitale nu a observat că i-am lăsat pe cămașă urme de ruj"). Îi telefona la cafenea și la atelier, cu pretexte fără importanță, aproape împingîndu-l s-o mintă. O Maria Cristina surprinzătoare : nesigură, pasionată și plăpîndă, o femeie pe care n-o interesa prețul cu care trebuia să-și apere iubirea.

Într-una din acele zile, în metrou, în fața lor se afla o pereche. Ea, măruntică, cu ochi bulbucați, gura încrețită, dar, cînd se uita la soț, zîmbetul îi întinerea expresia, o floare care se deschide la soare. În sfîrșit, după ce tot căutase un motiv care să justifice un gest tandru care nu suferea amînare, îi scuturase,

cu fața copilăresc de concentrată, pulpanele hainei. Maria Cristina o observase cu o neîncredere prudentă care treptat s-a transformat în complicitate și, în sfîrșit, înduioșare. Apoi, s-a agățat de brațul lui Vasco, ca și cum l-ar fi îndemnat să fie tandru și a continuat așa pînă acasă. „Vrei să bei ceva ?“ Și îi pregătise aperitivul așa cum îi plăcea lui, cu ginul turnat după ce felia de lămîie absorbea amestecul dulce-amărui ; cînd tocmai vroia să comenteze acea neobișnuită amabilitate, Maria Cristina îi prinsese mîinile și i le atinsese ușor cu buzele, avînd în ochi un amestec de trufie stăpînită și durere plîngăreață.

Această transformare îl măgulea și, paradoxal, fusese motivul cel mai serios pentru a nu-i mărturisi : „Jacinta este amanta mea. Ea este cea care îți telefonează. Jacinta nu merită să-i ascund numele.“ Se întîmplase chiar ca timp de cîteva săptămîni să-l cuprindă o euforie mobilizatoare, o încredere pe care o considerase definitiv pierdută, o reînnoire, în anumite momente năvalnică, a chefului de-a munci cu drag. Euforia s-a terminat cînd a aflat că Jacinta împinsese și mai departe nerușinarea, propunîndu-i Mariei Cristina, cu ocazia unuia din acele odioase telefoane, să discute, față-n față, dreptul de a-l avea pe Vasco. De a-l poseda, da, acesta ar fi cuvîntul nimerit. Și Maria Cristina, pentru care zilele însemnau coșmarul țîrîitului de telefon, a unei noi dovezi de infidelitate a soțului, acceptase copilărește propunerea. Urmau să se întîlnească într-o biserică.

„Dar cum o să te recunosc ?“ Și vocea, din celălalt capăt, distrîndu-se pe socoteala nerăbdării puerile din întrebare : „O să vezi că n-o să-ți fie deloc greu...“ „Ce vrei să spui ?“ „Nimic... Doar ce-am spus.“ A, deci ea nu era o necunoscută. A bănuit de la început... „Ne întîlnim după-amiază ?“ „De ce atîta grabă ?... Într-una din zilele următoare, o să-ți spun eu cînd.“

Așa o fi decurs convorbirea ? N-ai decît să cercetezi, Vasco. Cam așa.

Desigur că Jacinta nu apăruse sau, cel mult, se distrase urmărind dintr-un ungher căutările inutile ale Mariei Cristina. („Iubitule, am auzit că soția ta îți caută amantele prin biserici. Nu-i bine la cap, fii atent. I-a mărturisit nu mai știu cui această manie.“ „Ce tot spui ?“ „Nu te supăra, iubitule. Se pare că i-a telefonat careva, sau ea și-a băgat în cap că amantele tale bat calea bisericii ca să-și spele păcatele.“ „Tu i-ai telefonat ?“ „Dă-mi drumul la mînă, Vasco, nu fii brută. Mă crezi atît de proastă ? Nu-ți dai seama că sînt ultima persoană interesată să...“ „Taci, Jacinta, nu vreau să te mai aud.“) Vasco era la fereastră cînd a văzut-o pe Maria Cristina traversînd strada în drum spre casă. O somnambulă, habar nu avea de mașinile care roiau și scrîșneau în jurul ei. Cînd i-a deschis ușa, privirea ei rătăcită nu mai cerșea :

— Vreau să știu adevărul, Vasco.

Dar, în acel moment, adevărul, chiar dacă dorit și necesar, ar fi fost necruțător.

XII

„Dacă vrei, și mîine", se grăbise să răspundă pe înfundate Jacinta, cu o încîntare ascunsă și lacomă, înainte ca cel care se apropia pe cărarea căptușită cu ace de pini s-o poată auzi. Chiar mîine. Și în acea noapte, el nu își mai găsise astîmpărul, cu nervii încordați de ceea ce cu siguranță avea să se întîmple a doua zi. Nimic nu i-ar fi putut sta în cale, să-l împiedice să ducă pînă la capăt acea aventură care, pentru el, însemna un tîrziu, dar salutar, pretext de eliberare. Prin urmare, la Maria Cristina se gîndea și nu la cealaltă, în timp ce se foia în pat, cu pijamaua scăldată în sudoare, pîndind primele semne ale forfotei dimineții, pîraie subterane ce se revarsă la suprafața orașului, primul autobuz care, ajuns sleit de puteri în vîrful colinei, icnea cu un horcăit de muribund, iar în acea scurtă clipă de răgaz, în care șoferul se grăbea să schimbe viteza, amenința să se scufunde în tăcere sau s-o sfîșie cu o explozie — la ea se gîndea, călăul lui deformat de zelul tiranic de a-l spiona și reprima. De data aceasta, însă, avea să meargă pînă la capăt, să treacă prin toate plasele de sîrmă ghimpată ce i s-ar fi întins, chiar dacă va trebui să-și lase pielea în vreuna. Luase hotărîrea din disperare sau, mai degrabă, din dorința de-a se regăsi și se repezise să-i dea drumul în clipa în care, la pocnetul conurilor de pin uscate de soare, se adăugase hîrșîitul moale și trădător al celei care venea să-i ceară socoteală pentru ispită. Totuși ar fi fost de

ajuns ca Maria Cristina să simtă că nu-l prindea somnul, să-și dea seama de neliniștea trupului și să-l întrebe în felul ei tăios, care îl făcea să dea tot din el, pipăindu-i pe întuneric fața cu degetele ca și cum ar fi putut prinde minciuna, ca el să fi renunțat probabil. Dar ea dormea. Istovit, autobuzul din zori a sosit în vîrful colinei, prevestind animația străzii, strigătele reclamelor, circulația nebună care zguduia casele din temelie, trezirea obosită a oamenilor care luau viața de la capăt cu silă (de la capăt, nu, o repetau ca niște roboți) de parcă viața ar fi însemnat o grea îndeplinire a unei datorii. Cînd Maria Cristina avea să intre în sufragerie, închisă în muțenia care trăda supărarea din ajun, semnele forfotei noii zile îi va fi potolit de-acum nervozitatea gesturilor, acel fel al lui de a părea că nu este prezent acolo unde de fapt se afla.

„Mîine", spusese Jacinta. Un mîine de care îl mai despărțeau doar cîteva ore. Și totuși, pe măsură ce timpul se scurgea, închipuia tot felul de întîmplări neprevăzute care îl puteau face să anuleze întîlnirea, sau de subterfugii care să-i zdruncine hotărîrea. Nu numai din teamă față de urmările acelei aventuri de licean care trage cu dinții de hățuri, nu numai din lașitate, dar mai ales din inerție. Viața lui era un rîu molcom, îmblînzit. Lipsită de gustul cataractelor și al înălțimilor care se înving lingîndu-ți rănile. O viață în care nu se mai întîmpla nimic deosebit sau care se mulțumea cu vîrtejuri subterane. Oare și-o fi ieșit vreodată fluviul din matcă, înălțîndu-se pînă la

malurile vii ale începuturilor? În sfîrșit, poate avea să renunțe s-o aștepte la atelier.

Atelierul se afla în inima orașului, într-o piațetă care rezistase din inerție, și nu din prețuire pentru trecut, la barbaria noilor alineamente stradale. Copacii falnici protejau cu umbra și adierea lor curată băncile din grădina în care se stingeau zgomotele stridente care veneau dinspre bulevardul apropiat și unde, după-amiaza, moțăiau bătrîni legănați de susurul țîșnitorii, în timp ce copiii se zbenguiau printre copaci ca păsările în amurg. Uneori Vasco zăbovea pe o bancă înainte de a se apuca de lucru. Bătrînii, aproape întotdeauna aceiași, păreau rămășițele unei vieți care nu le mai aparținea. Dar le aparțineau copacii, țîșnitoarea, păsările, scurgerea monotonă a ceasurilor. Amintirea plăcută a trecutului care plutea tainic în jurul lor să nu-i tulbure. De aceea, ceilalți, din valul zgomotos al orașului, cînd poposeau acolo, erau niște intruși. Bătrînii citeau ziarele cu un aer sentențios, la pîndă să descopere amănunte despre o lume degenerată sau înstrăinată. Și cînd terminau de citit, le împătureau cu grijă și le puneau sub ei, iar de se vedea vreo bucată, și-o apărau cu zel de jinduiala privirilor curioase. Se salutau între ei ca membrii aceluiași clan, dar un clan claustrat. Conversațiile se învîrteau cu predilecție în jurul bolilor, despre care vorbeau cu știință și mîndrie. Cei mai experimentați în arta de a suferi, cei mai pedepsiți de recidive făceau mare caz de acest privilegiu. „Aici a intrat cuțitul de două ori. Ajunge. A treia oară nu mai intră." Și împărțeau sau făceau schimb de sfaturi de origine mai mult sau mai puțin misterioasă și de o eficiență garantată doar de împotrivirea la medicina oficială. Cel care nu prezenta o listă de boli suficient de convingătoare, greu îndrăznea să se amestece în vorbă. Discuția putea decurge cam așa :

— Cum stai cu ficatul în dimineața asta?

— Ah, nu-mi mai aduce aminte de el. O amăreală în gură!

— Magnezie, și în doză mare. Nimic nu-i mai bun decît magnezia, te asigur. Dar cumpără din cea englezească că-i mai bine filtrată. Ce știi dumneata ce sînt alea frisoane de la ficat!...

Uneori, copiii se opreau din joacă și-i priveau uluiți cu ochi iscoditori și neprietenoși. Dar numaidecît își vedeau de-ale lor. De parcă niciodată nu i-ar fi băgat în seamă. Ca și cum lumea senectuții nu ar fi fost o lume adevărată.

Vasco își plimba privirea de la bătrîni la copii, dar gîndurile îi zburau departe. Niciodată nu era mai mult decît un simplu spectator. Îl vedea pe acel puști, atît de firav, cu oase noduroase, cu chipul mistuit de doi ochi ca tăciunii. Venea în fiecare zi și încerca să se amestece printre copii și de fiecare dată era disprețuit și alungat. Ceilalți îl porecliseră Prăpăditul, poate din cauza cămășii de un albastru spălăcit care cu siguranță mai servise și altui trup mai mare decît al lui. „Prăpăditul! Prăpăditul!" Cu cruzimea perseverentă de

care sînt în stare copiii. Totuși, după ce îl alungau, revenea numaidecît, alergînd aiurea, imitîndu-i pe ceilalți, închipuindu-și că face și el parte din bandă, iar cînd îi permiteau să intre în joc, în locul vreunui întîrziat, își lepăda agitat traista, uitînd de ceas, rîzînd din orice, supus la toate ordinele, pasiv la toate agresiunile, pînă ce, dinspre străduța îngustă se auzea strigătul care îi țintuia aripile de pămînt: „Cine ți-a dat voie să te zbengui ?“ Era maică-sa, ori bunică-sa, sau cine le ținea locul. Jocul se întrerupea pentru cîteva clipe. Ridica traista din iarba udă. Bătrînii ațipeau din nou. După cîteva minute, hărmălaia se muta pe străzile vecine, grădina moțăia învăluită într-un murmur îndepărtat.

În sfîrșit, dacă tot trebuia să se întîmple acolo, să vedem atelierul. Se intra prin poarta mare a locuinței în stil pombalin, compromisă puțin de poziție, alături era un cabaret, și după ce traversai un coridor, care de fapt nu era chiar coridor ci mai degrabă un tunel rece și neprimitor ca o galerie subterană, dădeai într-o curte interioară închisă jur-împrejur de geamuri. Curtea servea drept atelier. După-amiezile, se auzeau repetițiile orchestrei cabaretului, la început într-un ritm potolit, ca după o noapte prost dormită, ca apoi, treptat, să se încălzească, să se înfurie pînă ce se zbătea înnebunită în sala goală.

Vasco se rezemase de gardul grădinii înainte de a se hotărî să intre. Încerca să facă ordine în gînduri. Trebuia să găsească o scuză credibilă pentru a le face vînt celor doi lucrători.

Și exact acum, cînd basorelieful la care lucrau trebuia predat peste o săptămînă, ceea ce știau și ei foarte bine. De altfel, chiar dacă ar fi găsit un motiv plauzibil pentru a-și justifica fantezia de-a rămîne singur (și cele plănuite peste noapte i se păreau acum ridicole — teribila claritate a nopților devenea ilogică și tulbure la lumina zilei), nu putea fi sigur că vreunul din acei tineri cu hainele jegărite, cu chică de îngeri rătăcitori, care veneau să soarbă dezordinea din ateliere excitați ca niște mînji scăpați în pajiște, n-ar fi poposit acolo fără să se fi anunțat dinainte, așa cum se întîmpla de obicei. Gîndindu-se la această posibilitate, îi vedea pentru prima oară ca o faună plină de aere, toți genii și toți mîndri de revoltele și frustrările lor, cu necuviințe superficiale sau folclorice, o faună pe care de mult ar fi trebuit s-o elimine din curtea lui de paraziți. Le va încuia poarta. Va încuia poarta tuturora. Orașului întreg. Și Jacinta ? Deci era sigur că ea își va mai aminti de ceea ce combinaseră în ajun ? Cele petrecute în casa de țară a lui Malafaia, într-o amiază în care conurile de pin pocneau sub adierea verii, puteau avea importanță pentru el, care se lăsa marcat de orice întîmplare, chiar dacă o respingea, sau dacă, dorind-o, nu avea curajul să se bucure de ea, dar nu pentru această Jacinta care se repezise să-l sărute doar pentru că în acea clipă avusese chef să o facă, fără ca acea pornire să lase vreo urmă în memorie. Vasco îi cunoștea specia. O cunoștea ca spectator scîrbit și ca figurant. Merita oare să se revolte

împotriva tiraniei Mariei Cristina cu o ușuratică, în goană după plăceri ? Oricum, se hotărîse să aștepte, să riște chiar s-o aștepte zadarnic, trebuia deci să elibereze terenul. Încă cîteva minute și ar fi fost tîrziu. Rezemat de gard, cu îndemînarea profesioniștilor trîndăviei care se plantau acolo aținînd calea croitoreselor, rumegînd țigareta (pe stradă fuma întotdeauna țigarete), se străduia să ia o hotărîre, în timp ce privea trecătorii ca și cum ar fi avut de rezolvat cu ei o gîlceavă. Pe care ar fi putut s-o rezolve în mai multe feluri. De exemplu : să-și scoată hainele în public, bucată cu bucată, și să coboare înspre bulevard ocupat cu această îndeletnicire. Goliciunea ar fi fost poate și mai provocatoare dacă și-ar fi lăsat cravata spînzurată la gît. Sau să umble pe stradă îmbrăcat cu o haină roșie, verde sau violetă, culoarea nu avea importanță, totul era ca nuanța să fie țipătoare. Și își imagina scena cu o satisfacție nemaipomenită, cu un rîs interior care îi zguduia fiecare fibră, care aproape că îi provoca dureri de burtă. O haină verde, un verde de salată, grotesc. Și nu el s-ar fi simțit jenat, ci persoanele din jur care evitau să-l privească. Ca tipul din Amoeiras, pe care îl văzuse lîngă o clădire în construcție. Omul avusese chef să se pișe în centrul orașului — și de ce nu ? —, nici nu se străduia prea mult să-și ascundă sexul, dacă nu le plăcea, n-aveau decît să întoarcă capul. Sau în locul hainei, sau a goliciunii, să-l scuipe pe fiecare copoi care ar fi trecut pe lîngă el. Nu știa cum,

dar simțurile lui identificau îndată acea specie de oameni.

La fel ca acel medic, tovarăș de carceră. Dar ar trebui să am curajul, plămădit din scîrbă, mînie și disperare, a acelui medic. Mă auzi, Alberto ? Îi vei spune curaj gratuit, curaj sinucigaș, sau pur și simplu curaj ? De fiecare dată cînd vreun inspector sau șef mai mare împuțea aerul cu prezența lui, scuipa. Într-o zi, s-a întîmplat să fie directorul spitalului închisorii („Aici, aici înăuntru, nici pasărea cerului nu suflă fără știrea mea“) și ăsta, nevenindu-i să-și creadă ochilor, îl întrebase :

— Ce înseamnă scuipatul ăsta ?

— Reflexe condiționate. Vă mai amintiți de Pavlov ? Cînd văd un rahat, trebuie să scuip.

Povestea se terminase — cum se terminase, Alberto ? Pe o insulă în Atlantic. Dar între primul pumn, cu încheieturile degetelor apărate de box, și sosirea pe insulă — cîte se petrecuseră, Alberto ?

Acel medic — Duarte Gastão — fusese arestat la șase dimineața. Încălcînd legea, știi doar că detențiile trebuiau făcute după răsăritul soarelui. O veche dispoziție pe care, ca și pe celelalte, *ei* nu o respectau. Bătuseră la ușă pînă ce treziseră servitoarea care deschisese. Copoiul a întrebat dacă domnul doctor era acasă, aveau nevoie urgent de el, o rudă în pericol de moarte. Servitoarea a bătut la ușa stăpînului și i-a transmis mesajul. Urgență ? Să se ducă să întrebe despre ce era vorba, el era specialist și nu generalist. Poate că greșise adresa, erau mulți interniști prin cartier. Ser-

vitoarea s-a întors cu un nou mesaj. Nu, bolnavul îl vroia pe domnul doctor şi nu pe altul. Dar ceva în felul de a fi al necunoscutului dăduse de bănuit fetei care adăugase :

— Omul insistă, dar mi se pare că e ceva necurat la mijloc. Nu vă duceţi, dom'le doctor.

Medicul se sculase, întrebase prin crăpătura uşii :

— Cine este ?

— Am venit pentru un bolnav.

— Vi s-a spus că eu sînt medic specialist şi în specialitatea mea nu există urgenţe.

— Hai, să terminăm odată, dă drumul. Poliţia.

Deschisese uşa, îşi netezise cu mîna părul întotdeauna răvăşit, îşi îndreptase trupul.

— Dar cum pot fi sigur că sînteţi de la poliţie ?

Unul dintre ei — banda era formată din patru, înşiraţi pînă în capătul scării — arătase o insignă, ceva care semăna cu steaua metalică a şerifilor din filmele americane. Dar făcuse gestul cu un ritual caraghios.

— Nu-i de ajuns pentru identificare.

— Trebuia să-ţi fie.

Şeful lor îl îmbrîncise din uşă, impacientat şi banda năvălise pe coridor. Medicul protesta, mînia punea stăpînire pe el.

— Cum îndrăzniţi să minţiţi, dîndu-vă drept bolnavi ? De azi înainte, voi avea tot dreptul să refuz să mai acord asistenţă unui bolnav care realmente ar avea nevoie de mine. Din vina voastră.

— N-am vrut să te speriem, de aceea ! Oamenii, nu înţelegem de ce, se sperie repede şi fără motive. Atunci recurgem la aceste mici şiretlicuri care nu fac rău nimănui.

Vorbise cu o seriozitate aproape copilărească, pentru o clipă medicul chiar se îndoise dacă nu cumva celălalt se distra pe socoteala lui.

— În fond, ce doriţi ?

— Să facem o percheziţie.

Nu ştia cum să reacţioneze, poate era mai prudent să rămînă deocamdată în expectativă, să nu se expună ridicolului. Copoii începuseră cotrobăiala metodic, fără grabă, erau oameni cu experienţă, nu avea să le scape nici o urmă compromiţătoare. Soţia medicului, nemţoaică, rămăsese în pat, înţepenită de spaimă, toate amintirile ei din tinereţe reveneau cu o claritate orbitoare şi paralizantă. Dar la un moment dat, în timp ce-i luaseră la puricat garderoba şi toaleta, dăduse glas revoltei :

— Asta mă face să-mi amintesc de ţara mea. Să-mi amintesc de nazişti.

Şeful bandei pălise, degetele groase şi lăptoase îi tremuraseră pentru o clipă.

— E prea devreme pentru o înfruntare. Deocamdată, doamnă, ştiţi prea puţine despre noi.

Într-adevăr. În acele zori, ea nu putea să-şi închipuie ce avea să urmeze. Ceasurile fără sfîrşit, zile la rînd, rezemată de o fereastră unde lumina soarelui bătea cu furie de-i ardea pielea, gîtul, creierul, aşteptînd s-o primească

cineva sau măcar să se îndure să-i spună unde se afla soţul ei, dacă mai trăia sau era de-acum un mort viu.

Copoii puneau de-o parte anumite cărţi şi hîrtii care le trezeau bănuieli ; unul descoperise triumfător un mic seif cu o cheie înăuntru.

— Asta-i cheia de la tabernacol ?

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

— Cheia locuşorului unde păstrezi documentul de Partid.

— Este cheia de la cavoul mamei mele. Şi nu înţeleg ce vreţi să spuneţi cu Partidul.

— Înţelegi cam puţine lucruri. Vei sfîrşi prin a pricepe mai mult. Cu timpul.

Altul găsise o cutie cu monede aşezate în ordine, unele ruseşti, de prin 1925, cînd un unchi de-al medicului călătorise prin Uniunea Sovietică, şi nişte medalii cu efigia lui Lenin. Rămăsese şi mai întărîtat decît acela care găsise misterioasa cheie.

— Hm, monede ruseşti, nu ?

De parcă ar fi spus : „Bani primiţi de la Partid". Dovada zdrobitoare.

Rînjetul îi descoperise dinţii înnegriţi, cu o excepţie, un singur dinte grotesc şi nefiresc de spălăcit, şi ăla plesnit pînă la jumătate, unde avea să se adune tartrul negricios.

— Ruseşti, a repetat.

— Da, sînt monede ruseşti.

A intervenit şeful :

— Asta vedem şi noi. Eşti colecţionar ?...

— Mi le-a dat un unchi.

— Evident, un unchi decedat de-acum. Sau poate un frate de-al bunicului. Sau un străbunic.

— Din întîmplare aţi nimerit. Era fratele bunicului.

— Totdeauna nimerim.

— Specificaţi vă rog în inventar data de emitere a monedelor, a spus medicul.

Şi unul dintre poliţişti s-a supus automat, dictîndu-i altui coleg după ce privise cu atenţie o monedă :

— Scrie acolo că am găsit patruzeci şi şase de monede datate din 1922. Şi trei plăci, sau ce naiba or fi, cu efigia lui Lenin.

— N-am auzit bine. Trei ce ?

— Efigii.

— Figii ? Scrie tu.

Medicul a protestat.

— Nu aveţi dreptul să întocmiţi un inventar al lucrurilor pe care le luaţi fără martori. Ori soţia şi copiii nu pot depune mărturie. Nici fata în casă. Trebuie să fie persoane străine.

— Ne ai pe noi... sau n-ai încredere.

— O să telefonez la doi prieteni să-i chem aici.

— N-ai voie să telefonezi. Şi nu mai face pe deşteptul.

— Dar este un abuz !

— Spune-i cum vrei.

Medicul a mai privit o dată, cu furie stăpînită, hîrtiile şi hainele împrăştiate pe jos, mobilele golite şi a întrebat :

— Aţi terminat ?

— Nu chiar. Mai trebuie să ne întovărășești.

— Mă arestați ?

— Nu vorbim de închisoare. Mergi cu noi ca să dai niște lămuriri.

— Nu am nimic de spus care să vă intereseze.

— Poate că ai.

Atunci soția a strigat :

— Mint ! Mint ! Te arestează. Știu că mint. Avea să repete acest strigăt luni de-a rîndul, pînă ce, dîndu-și seama că era de prisos, tăcuse. Se scufundase într-o tăcere de gheață. O amărăciune, care era durere, neliniște și resentiment, extinsă și la prieteni. Minciuna și neîncrederea ridicaseră în jurul ei un zid. Era alt tip de închisoare. Cînd îi permiseseră să-și viziteze soțul, înțelesese că lui îi era frică de acele vizite. În parte, pentru ca nu cumva prezența familiei să-i zdruncine tăria nervilor, și așa slăbiți din ce în ce mai mult, dar și pentru că înainte și după fiecare vizită, interogatoriile erau mai dure și torturile mai întețite.

În sfîrșit, aflase că soțul zăcea la secret. Dar, Alberto, a ști nu-i totuna cu a trăi. Cîteva scînduri drept pat. O colivie întunecoasă, doar un bec spînzurat în tavan, pe care se adunase atîta praf încît părea și mai orb. O deschizătură în ușă. O crăpătură cu gratii de fier. Spațiul îngust ca un căluș. Luciditatea defrișîndu-și drum prin turbare. Apa picurînd cadențat din robinet. Zilele — ce dimensiune și ritm aveau zilele ? — egale cu nopțile. Ce culoare are

soarele ? Și ei insistau : „Nu-ți dăm drumul, n-o să-ți dăm drumul. E inutil să negi. O să ajungi să ne rogi să venim ca să ascultăm ce ne-ai ascuns." Așa îi vorbeau — asta îmi spuneau. Sîngele îi năvălea în ochi, nu mai vedea și nu mai simțea. Pumnii primiți nu-l mai făceau să sufere. Dați cît poftiți. În ziua în care m-au transferat sus, într-o celulă cu lumină, cu o fereastră cu gratii care dădea înspre stradă, către lume, către viață, fericirea mi-a fost atît de mare încît nu reușeam să adorm. Și de data aceea am fost la un pas să cedez în fața lor.

Ei bine, și acel director... „Aici, înăuntru, nici pasărea cerului nu suflă fără știrea mea." În timpul ofensivei din Rusia, paznicii îi sculau pe deținuți în puterea nopții ca să mai asculte din gura directorului încă o știre mincinoasă : „Stalingradul a căzut. Hitler se va îndrepta acum spre Peninsula Iberică. Se va ocupa de toate, nu încape îndoială, cît despre comuniști, o să facă o curățenie generală. O să fiți lichidați din prima oră." Măsura chipul fiecărui deținut căutînd cu lăcomie un semn de frică și continua unduindu-și corpul alene : „Dar nu vrem să oferim această plăcere străinilor, chiar dacă este vorba de prieteni. O să vă împușcăm noi. Haideți, la treabă, bătrînilor !" Ne înghesuiau în mașini blindate și ne duceau pe maidanul de la Monsanto. Ne dădeau jos într-un loc mai ferit de copaci. „Acum mișcați-vă, n-aveți decît să încercați să fugiți, n-o să ne supărăm. Vînătoarea va fi și mai excitantă." Începeau să umble cu pași ne-

siguri. Lumina farurilor îi bătea în spate ca și cum ar fi ochit o țintă, părea o arsură, explozia silențioasă dar ca de foc a unui glonte. „Dați-i drumu, mergeți. Mai repede, mai repede.“ Și așteptau ca din clipă în clipă mitralierele să secere. Cine avea să cadă primul ? De ce întîrziau prima salvă ? Și pe măsură ce timpul se scurgea în acea așteptare, tentația de-a fugi era și mai mare, ar fi fost de-ajuns să reușească să sară într-un tufiș, ar fi continuat să trăiască chiar dacă trebuiau să fugă toată noaptea, să crape de oboseală... Dar ce era mai preferabil, moartea dubioasă, dar pasivă, sau moartea rapidă, dar tîrguită... Cine știe. Totuși, care era momentul cel mai potrivit pentru a se năpusti în întunericul pădurii, fiindcă acele blestemate de faruri nu se dezlipeau de ei ? Și, deodată, o explozie de hohote de rîs : „Înapoi în mașini, idioților ! Treaba asta este pentru un *Gauleiter*. Am vrut doar să vă antrenăm.“

Ei, ce zici Alberto ? Acest joc de minciuni ca să nu se afle c-o aștept pe Jacinta. Cum să-i expediez pe lucrători din atelier ? Totul e clandestin în noi. Cu tine nu s-o fi întîmplînd la fel ? Totul e clandestin în noi, chiar și față de noi înșine. Ce zici, Alberto ? Bănuiala, minciuna, refuzul de a trăi la lumina zilei. Cu toții sîntem niște bolnavi. Ce spui de această plăcere pentru denunțul inchizitorial și pentru pedeapsă, și de frica de a fi victimele ei ?

Poate că mai am timp să beau o cafea în patiseria de lîngă atelier, la o masă chiar la

intrare, de unde să zăresc cine urcă sau coboară strada. De exemplu, Jacinta. Lucrătorilor le-aș putea spune : „Sinteți liberi. Aștept o vizită, un sculptor din Milano.“ Desigur, nu i-aș putea convinge. Dar ar mai avea vreo importanță ?

S-a îndreptat spre patiserie. Acolo, la locul lui obișnuit, stătea fostul muncitor, acum pensionar. Ochelari cu ramă fină pe o față suptă. Un aer sentențios, al celui care citește zilnic ziarul de după-amiază, de la un capăt la altul, și știe în amănunțime ce se petrece prin tribunale. De la masa vecină, o femeie simplă, din cele care se bat cu pumnii în piept cînd vorbesc, i se adresa cu o voce de miting, invitînd sau cerînd ca și ceilalți să ia parte la discuție. O femeie din cartier, cu siguranță. Se comporta ca cel care se simte la el acasă. Orașul era plin de acești insulari provinciali, veniți sau născuți în el, redute șubrede ale unui mod de viață comunicativ. Femeia se lăuda că vinde unui „smintit“ care trăia singur, tot felul de poze cu femei goale pe care le tăia din reviste.

— Nu-i mai ajung pereții pentru atîtea femei goale. Acoperă totul cu nerușinatele alea. Ca la cinema.

Subiectul promitea. Muncitorul, în ciuda expresiei severe, își schimbase poziția picioarelor, își aprinsese de două ori țigara cu un gest distrat, dar încîntat.

— Alea adevărate nu-l iau în seamă, se bucură și el cu cele de pe hîrtie. Trăiește singur, părinții i-au murit. Dar i-au lăsat parale.

E plin de-ăştia, pricepeţi ? Săracul, într-o zi mi-a spus : „Ştii, doamnă Mariana, am petrecut o noapte minunată cu muieruşca pe care mi-ai vîndut-o săptămîna trecută. Ce femeie ! Poţi să-mi mai faci rost de una la fel ?“ Săracul, pentru el, o bucată de hîrtie ţinea loc de femeie. Cînd îi duc pozele, îmi spune (şi povestitoarea îl fixa pe Vasco, mustrîndu-l pentru aparenta neparticipare, obligîndu-l să fie atent), îmi spune — auziţi ? — îmi spune : „Asta e bună, asta nu e bună“ (depinde de cît de mari sînt sînii), şi îmi pune în mînă o mulţime de bani.

Femeia sorbi o înghiţitură de cafea ca să lase timp pentru efect (pensionarul dădu de două, trei ori din cap), apoi adăugă cu un ton mustrător :

— Cînd ajung acasă şi pun părăluţele în mîinile zdravene ale omului meu, el, pungaşul, mă mai ia şi peste picior, ca să vedeţi. Ce-mi aud urechile : „Azi ţi-ai văzut gagiul, hm ?...“ Mizerie, ce ştiu domnii ?

Vasco a aruncat o monedă pe tejghea, muncitorul pensionar şi-a împăturit ziarul prefăcîndu-se că acea vorbărie nu-l interesase deloc.

Jumătate de oră mai tîrziu, Vasco era singur în atelier. Lucrătorii o şterseră fără să comenteze în vreun fel explicaţia stîngace pe care le-o servise. Ridicol. Totul era ridicol şi pueril. Nu-i mai rămînea altceva de făcut decît să aştepte. Îşi scosese ceasul de la mînă şi-l vîrîse în buzunarul de la haină, nu vroia să ştie ce oră era.

În sfîrşit, Jacinta a sosit. Senină şi fără reţineri. Intrase în atelier de parcă cunoştea acel loc de-o viaţă. Totuşi, după ce fotografiase lucrurile din jur, s-a speriat ca un iepure care se trezeşte brusc în faţa capcanei.

— Ce harababură ! Cum puteţi voi, artiştii, să vă mişcaţi, ca să nu mai spun inspiraţi, în mijlocul unei asemenea dezordini ?

— O întrebare deloc originală. Am auzit-o din mai multe guri. Şi mă ajută să identific persoanele care mi-o spun.

Comentariul ei, care semăna foarte mult cu ceea ce Maria Cristina îi spusese de atîtea ori pînă ce renunţase să mai pună stăpînire şi pe acel ultim bastion, îi potolise încordarea aşteptării. Se simţea în stare să fie dur, ba chiar s-o respingă.

— Ai amuţit, Vasco ?

Un „Vasco“ subtil, răsunînd cu o ambiguitate calculată, care l-a întărîtat şi mai mult. A reuşit să-i ia geanta din mînă şi să-i răspundă pe un ton batjocoritor.

— Artiştii, vroiam să spun, au o noţiune diferită despre ordine şi dezordine. Poate de aceea pleacă de acasă cînd soseşte servitoarea.

— Diferită de a cui ?

— De a ta, de exemplu, după cîte bag seama.

Ea nu se simţea în largul ei. Ameţită ca o bufniţă care încearcă să-şi ţină ochii deschişi la lumina zilei. Nu din întîmplare îşi strînsese bine geanta în mîinile care nu-şi găseau astîmpăr. Geanta o proteja. Acelaşi lucru i se

întîmpla și Mariei Cristina în rarele ocazii cînd se aventura pînă acolo.

— Dar de unde știi ce gîndesc eu.

Se duela fără convingere. Recita cuvintele. La fel cum se întîmpla și cu Maria Cristina. Îi făcea o plăcere nebună să constate că, în felul lor, se asemănau.

— Ai avut grijă să-mi explici.

Jacinta a rîs, dar din vîrful buzelor, ca și cum s-ar fi aflat în fața unui aparat de fotografiat. Rîsul începea și se termina în dinții extrem de îngrijiți, deși dungile arămii, de nicotină, le umbreau prospețimea. El s-a simțit stăpîn pe situație, gata să arunce mingea în terenul adversarului, să orbească bufnița cu atîta lumină. În acel moment era departe de a bănui că era ultima lui ocazie să conducă jocul.

— Dacă asta îți convine, fie și așa : dincolo de aspiratoare și alte minunății moderne, sînt sută la sută burgheză. Cînd vei descoperi contrariul, să nu-mi ceri socoteală.

— E o amenințare ?

— La ce amenințare ai putea să te aștepți din partea mea, cu mentalitatea asta de fată în casă ?... Hai, să lăsăm vorbele, că nu sînt punctul meu tare și continuă-ți lucrul, dacă vrei să-mi faci o plăcere. Nu lucrai ?

— Te așteptam.

— Ah, da, m-am oferit de model... De aceea mi-ai smuls geanta, de teamă să nu plec ? Dar știi ceva, mai înainte aș vrea să-ți văd mîinile, cum să spun eu, la treabă.

— La treabă ?

— Știi foarte bine ce...

— Ce au mîinile mele ?

— Sînt mușchiuloase, vînjoase, sălbatice. Mîini de bărbat. A făcut o pauză înghițindu-și tulburarea care îi sugruma vocea.

— Și fioroase.

Vasco a simțit cum acele cuvinte îi aprindeau carnea, o ațîțau. Erau încărcate de o voluptate care rupea rezerva din primele momente, Maria Cristina și Jacinta puteau fi la fel în multe privințe — dar într-asta nu, și el întotdeauna dorise să cunoască o femeie pentru care sexul să nu fie ritual impus de contractul matrimonial iar în afara lui, ceva rușinos. Dar trebuia să-i țină piept, cel puțin deocamdată. Și a deschis degetele în evantai, le-a privit lung cu o teatralitate infatuată :

— Butucănoase, sălbatice...

— Eu am spus mușchiuloase, vînjoase.

— Dar ai spus și sălbatice. În sfîrșit, e o revelaţie. Acum înţeleg de ce se simt constrînse cu treburile la care le oblig.

— Nu-ţi bate joc, te rog !

— Cu puțină perspicacitate ţi-ai da seama că nu-mi bat joc.

Da, el nu-și bătea joc. Nici ea. Acele mîini o fascinau. Le vroia aspre și vicioase, să-i răvășească trupul. Jacinta i-a îndoit agale deget după deget, și cu ochii închiși a început să și le plimbe pe gît. Dacă a simțit că el nu reacţiona, sau reacţiona prea puțin, cu o mîngîiere anemică, le-a dat drumul brusc.

— Ei, ai cîntărit bine modelul, ai văzut dacă-i bun la ceva ?

Se oferea, dar în același timp vroia ca Vasco, singuraticul, bărbatul cu mîini sălbatice, să n-o decepționeze. Totul trebuia să decurgă așa cum își imaginase ea. Așa cum, cu siguranță, s-ar fi petrecut cu o zi înainte dacă la o sută de metri de atelierul lui Malafaia nu s-ar fi auzit troznetul pinilor. Deci momentul dezlănțuirii fusese amînat.

— Nu mi-ai răspuns. Ai vreo idee despre ce vei face ? — Tonul devenise lacom și nerăbdător. Vasco a sesizat o schimbare bruscă. — Un cap, un bust, sau mai mult ? Spune, vorbește !

El o studia cu un dispreț afectat. Dar adevărul e că fusese molipsit de nerăbdarea care înflăcăra gesturile Jacintei.

— O să-ți spun mai tîrziu. Încă nu sînt foarte sigur de posibilitățile modelului.

— O să-ți ușurez cercetările.

Într-o clipă rămăsese goală. Și după frenezia gesturilor, ochii ei cerșeau cu implorare, întunecați de o ceață de foc.

— E bun la ceva... acum ?

O avusese cu brutalitate, parcă o violase. După o oră, a înțeles, cu un amestec de încîntare și de neliniște, că povestea abia începea. Jacinta nu era Maria Cristina, nici vorbă de dezgustul suferind al acesteia după ce se supunea la ritualul pe care nu putea să-l refuze, tăcerea austeră, frazele goale, banale pe care le rostea ca să restabilească decența simțurilor și să le spele de ocară. În trupul Jacintei, focul odată aprins, devora totul. Ațițîndu-l — și cu cîtă viclenie, febră și imaginație o făcea — se

aprindea și mai mult. „Sărută-mă, iubitule. Rănește-mă, insultă-mă, fă din mine ce vrei." Și în timp ce gura experimentată a Jacintei îi mîngîia ceafa, pieptul, pîntecele, poposind și întîrziind acolo unde îl întărîta mai tare, iar mușchii îi fremătau, începea să sufere. De acum înainte, plictisul, dorința, compătimirea vor fi mareele succesive sau simultane ale aceleiași furtuni.

— E timpul să plecăm de aici. De obicei, cam pe la această oră apare cineva.

— Nu-mi vorbi de ceilalți.

— Unul din noi va trebui să gîndească pentru amîndoi.

— Îți cedez cu plăcere această sarcină. — Dar imediat Jacinta și-a înfipt unghiile în umerii lui. — Cine sînt ceilalți ?

Fără să răspundă, s-a desprins și a început să se îmbrace în grabă.

Dintr-o dată, motorul a început să-i bubuie în cap. I se întîmpla din cînd în cînd, totdeauna pe neașteptate. Celule în repaus atacate brutal și prin surprindere, un infern de explozii, biele și pistoane în mișcare, zgomot de mecanisme declanșate care-i copleșeau simțurile. Prima dată îl auzise în închisoare, în ziua în care se pregăteau pentru speteala definitivă. Puneau motocicleta în funcțiune, accelerau, zgomotul umplea beciul, pereții se cutremurau, nimic nu mai putea străbate pînă în stradă, doar motorul. Îl auzise ani de-a rîndul, ca în acest moment.

Trebuia neapărat să fumeze, să se miște, să iasă de acolo. Strada avea să-i redea obiceiu-

rile, poate și liniștea. S-a așezat pe marginea taburetului zdrențuit, a luat o sticlă de pe raft. „Cine sînt ceilalți ?“ Motorul, o lungă tăcere și, ciudat, o muzică îndepărtată. Cînd se simțeau mai prăbușiți, fredonau cîntece dătătoare de curaj. Odată, în timp ce îl interogau, începuse să intoneze melodia *Podul peste rîul Kway* și polițaiul din fața lui nu mai era polițai ci comandantul englez care rezista sub arșița soarelui. Uneori, cînd prindeau de veste că un camarad era torturat, unul din ei începea *Marseillesa*, imnul partizanilor, și cîntecul era al tuturora pînă ce devenea durere, forță, exaltare, împărtășite deopotrivă.

Și Jacinta se îmbrăca. Nu-i trebuise prea mult ca să-și cîștige nepăsarea. El, în schimb, a făcut un efort ca să-și stăpînească pornirea de-a o prinde în brațe, în timp ce-și trăgea ciorapii aurii. Dar nu a făcut-o. Alcoolul îi accentuase senzația de agonie.

— Ce părere ai despre mine, Vasco ?

— Nici una, în mod deosebit.

— Nici după... ?

— Mai ales după.

O umbră fugară de amărăciune îi îmbătrînise trăsăturile. A sorbit gînditoare ce mai lăsase el pe fundul paharului.

— Ești un om dur. Și imprevizibil. Cu asta m-ai atras...

— Cu mîinile mele fioroase. Au fost așa cum te așteptai ?

— Da, într-adevăr fioroase. Nu m-au dezamăgit. Dar mă atragi și din alte motive. N-ai să mai scapi niciodată de mine — Și-a

trecut, ușor, degetele prin părul răvășit. — Pe tine, te-am dezamăgit ?

— „Alte motive“, care anume ?

— Care motive ? Mai întîi răspunde-mi tu la întrebare. Te-am dezamăgit ?

Vasco a dat din cap în timp ce-și aprindea țigara. Ceea ce putea însemna la fel de bine aprobare sau negare. „N-ai să mai scapi de mine niciodată.“ „Aici, înăuntru, nici pasărea cerului nu suflă fără știrea mea.“ Și el ar fi vrut să pună întrebări. Băuse, fumase, cufundat în muțenia posacă de zi cu zi, așezat pe marginea taburetului care trebuia îmbrăcat din nou, data viitoare îl va îmbrăca în piele, fumase, băuse privind obosit piesa de pe bancul de lucru, basorelieful pe care lucrătorii probabil că nu vor putea să-l termine la data stabilită, petele de pe pereți, zecile de schițe abandonate, scîrbit de ce făcea, scîrbit de el însuși, și i se părea că, după cele întîmplate acum, descurajarea lui avea să fie aceeași și totodată alta. Avea nevoie de un punct de sprijin, chiar dacă fals, pentru cele ce urmau. Însă Jacinta nu avea cum să înțeleagă ce se ascundea în spatele acelei priviri încrîncenate cu care o urmărea în agitația ei de ici-colo, printre crochiurile aruncate de-a valma, deși ea nu-și manifestase în nici un fel satisfacția pentru fiecare lucru recuperat, sau dacă descifrase, avusese bunul-simț să se facă că nu pricepe. Îi lăsa timp să-și fumeze țigara în voie. Jacinta era o femeie cu experiență, știa cînd nu trebuia să rupă tăcerea.

A reînnodat dialogul la momentul potrivit și pe o temă cu care spera să-l măgulească :

— Celelalte motive, sînt multe. Dar cel mai important mi se pare faptul că ești inteligent. Asta contează pentru o femeie.

Cerul pălise în geamuri. Dar briza care zbicea rufele întinse în curte era caldă. Jacinta a deschis o fereastră. Chiar în față, două brațe descărnate, doar zgîrciuri și piele pistruiată, se întinseseră după o colivie. Pasărea galbenă s-a refugiat într-un colț. Dar nici acolo nu se simțea în siguranță. A început să bată speriată din aripi, sub acoperișul închisorii. Brațele erau ale unei bătrîne cu părul bălan și dezordonat, pe care briza îl răvășise și mai mult. Doar ea în curte. Moleșeala amiezii era stăpînă înăuntru și în afara pereților scorojiți. Cînd brațele s-au retras, pasărea și-a muiat ciocul în apă, gata să sară de pe o bară pe alta, într-o maimuțăreală de libertate.

— E un loc liniștit, Vasco, dar mă îngrozește. Sau, mai degrabă, mă simt străină, înțelegi ? Parcă nu aș fi în oraș.

— Vrei să spui, în orașul tău.

— Nu văd deosebirea. Există vreuna ? Jacinta se așezase pe o sofa veche, atelierul era un fel de magazie de vechituri, și cu o mînă i-a mîngîiat genunchiul, apoi s-a înălțat spre coapsă, furnicîndu-l.

— Și orașul tău, iubitule, care este ?

— Al meu... ? Ei bine, acesta și cel în care trăiești tu.

Jacinta a făcut o mutră gravă, degetele s-au domolit din mîngîiere.

— Mă strădui să înțeleg.

— Mă refeream la ubicuitate, cea în care ne antrenăm și la care ne adaptăm neîncetat. Chiar și fiziologic. Te-ai gîndit vreodată că de fapt începem să murim îndată ce ne naștem ? Dar sînt mai multe feluri de a muri. Și totuși, nici unul nu se aseamănă cu degradarea ascunsă.

— Ce spui vrea să fie o dojană ?

— De mult m-am dezobișnuit să mai dojenesc pe alții. Am pierdut acest drept. Doar pe mine.

— De ce ?

— De exemplu, că vin în orașul tău.

Și-a retras degetele cînd el a încercat să i le rețină pe coapsă.

— Deși crezi că nu, te consideri în orice clipă pe scenă. Joci. Pe cine vrei să înșeli ?

Cînd Vasco i-a prins mîna în drumul spre pachetul de țigări lăsat pe masa de lucru, degetele își pierduseră căldura. Le-a dat drumul, erau prea neprietenoase și lipsite de interes.

— Să mergem, Jacinta. Nu am chef să mai rămîn aici.

— Joci... dar nu-mi displace. Din contra. S-a apropiat de el, l-a sărutat pe gură. Ochii îi străluceau. Totuși, el nu uitase răceala ostilă a degetelor. Spune-mi sincer, Vasco, ce gîndești despre mine ?

— Tot te mai interesează ce gîndesc bărbații despre tine ?

— Bărbații ?... Gura, întredeschisă și provocatoare l-a căutat din nou, dar ca să-l muște. Da, anumiți bărbați.

Ambele guri, sfidătoare, s-au mușcat, s-au ferit una de alta ca să muște din nou, cea a lui Vasco mai mînioasă, și mai mînioasă în timp ce șovăia dacă să spună ce avea pe limbă.

— Cei care se culcă cu tine.

Jacinta a pălit, s-au măsurat din ochi, ai lui au renunțat la înfruntare.

— Se pare că tu cunoști bine orașul în care trăim. Tu și eu.

Vasco a lăsat-o să-și pună mănușile, erau din dantelă albă sau așa ceva, bufante la încheieturi, erau grațioase, mănușile, și să se rezeme de ușă. Nu avea să mai revină, nu va mai exista data viitoare și asta rezolva problemele înainte de a se fi ivit. Ce importanță avea pentru Jacinta o aventură în plus ? Dar pașii ei încă răsunau pe coridor și gîndul dacă avea să se repete sau nu îl neliniștea. Începea să se teamă ca nu cumva Jacinta să ia hotărîrea să nu mai vină. Să dorească din răsputeri ca, indiferent de cum era Jacinta, capricioasă, ușuratică, necontrolată, să revină acolo cît mai repede. Ca și cum nici nu ar fi ieșit pe ușă.

XIII

Vasco a lărgit crăpătura dintre șipculițele jaluzelei și o undă de soare a năvălit în odaie despicînd întunericul în două, într-o clipă mărul, pe care Bárbara îl uitase pe farfurie,

a luat foc, abia acum observa că era roșu și cărnos, poate că Bárbara intenționa să muște din el în momentul în care soneria avea să țîrîie atît de timid de parcă cel care apăsa se temea ca nu cumva să dea de bănuit urechilor la pîndă, a privit strada, taxiurile se înșirau în rarele momente cînd circulația se mai potolea, sperînd ca unul să încetinească și dinăuntru să coboare, în sfîrșit, Jacinta. Lume, lume, mereu altă lume, oamenii erau striviți fără să-și dea seama de șuvoaiele umane și cei care veneau din urmă călcau tot fără să-și dea seama peste mormane de cadavre, și mereu noi valuri reîmprospătau măcelul. Oameni, mașini, cremaliere, uneori parcă se auzea pîrîit de oase, sau așa auzea el în capul lui, unde totul se repercuta deformat, mereu tot mai mulți oameni și tot ce ei inventaseră pentru propria lor distrugere. De această viață călcată în picioare, într-o continuă frămîntare traumatizantă, se temea el cel mai tare de cînd își pierduse curajul de-a lua parte la ea. Totuși, crăpătura era prea mică ca el să se simtă implicat în agitație. Din camera Bárbarei de la etajul cinci al unei clădiri de beton, Vasco rămînea în afara furnicarului, a vîrtejului deopotrivă înfricoșător și euforizant. De aceea, pentru că deschizătura nu-i era de ajuns, iar el se simțea acum atras de furnicar, de frenezia viețuitoarelor obligate să conviețuiască laolaltă și să fie solidare, a ridicat jaluzeaua, expunîndu-se admonestării severe a Bárbarei care nu admitea ca bărbații primiți în casa ei („numai vreo trei, patru prieteni, te rog să fii

convins, prieteni aleși pe sprînceană, serioși, doar n-o să deschid ușa oricui") să fie zăriți de la vreo fereastră vecină, a deschis larg geamurile și s-a aventurat pe terasă. Și toată acea avalanșă stăpînită, oameni, mașini, malaxoare, a năvălit furios înlăuntru camerei. Vasco a tras adînc în piept, cu încîntare. Fremătarea de afară i-a zăpăcit simțurile, apoi l-au amețit.

O imagine recentă s-a suprapus peste cea pe care bulevardul în fierbere i-o oferea ochilor. Se întîmplase în timpul grevelor din transporturile publice. Vasco se afla într-o stație de autobuz din piața Saldanha. În mijloc, statuia, de jur-împrejur un covor de iarbă. Statuie și verdeață, sacre pentru orașul respectuos. Dar două străine — desigur, neapărat străine — cu picioarele goale pînă unde le era cu putință să și le dezgolească, traversaseră piața, călcaseră pe iarba interzisă, urcaseră treptele statuii. Se așezaseră acolo. La soare. Cuminți, căzute în extaz, la soare. Pe partea unde piedestalul le apăra de vîntul de nisip care, cu tot cerul senin și strălucitor, bătea în dușmănie de dimineață, dinspre nord. Orașul tradițional și încorsetat privise mai întîi cu îngăduință acest dispreț față de buna-cuviință, picioarele goale călcînd iarba care era acolo numai pentru a fi admirată, urcînd eretic pînă aproape de umerii ducelui glorificat, dar apoi dojana lăsase loc... cui ? Unei curiozități nevinovate, poate puțin invidioasă, și pînă la urmă unei adeziuni care clocotea în pieptul tuturora. Cîteva minute mai tîrziu, venise un vlăjgan cu bărbuță și ras chilug în cap, cu cămașa

descheiată pînă la brîu în ciuda vîntului violent dinspre nord, cu picioarele ca niște fuse înfășurate în pantaloni de pînză groasă. Înaintase și el pe iarba pe care nici un localnic n-ar fi îndrăznit să calce, ele coborîseră treptele în întîmpinarea lui, îl sărutaseră pe obraji, apoi toți trei se cocoțaseră pe cizmele ducelui de bronz, la soare, mereu la soarele orașului care în acea zi lua aminte, cu uimire, la atîta veselie comunicativă și împărtășită. Puteai crede că orașul e în sărbătoare, o zi de sărbătoare în aer liber, de trezire la viață, cu o vioiciune descătușată dintr-o lungă letargie.

Chiar de dimineață, cînd fiecare plecase de acasă cu treburile lui, orașul fusese surprins de un fapt insolit în abdicările lui zilnice : lucrătorii din transportul public adoptaseră o modalitate neașteptată de protest. De rezistență. Poate mai supărătoare pentru organele de represiune decît oricare altă formă ascuțită de luptă. Ei își îndeplineau obligațiile, autobuzele și tramvaiele transportau oamenii fără nici o abatere de la program, poate chiar cu un zel mai mare decît cel obișnuit, dar șoferii nu încasau biletele. Celui care insista să plătească i se răspundea : „Așteptați puțin, mă întorc numaidecît" ; sau, după împrejurări : „Pe moment nu am rest" ; sau problema se rezolva între călători, cei mai isteți, evitînd să-i compromită pe șoferi, explicau celorlalți: „Țineți-vă banii, nu ați priceput că astăzi nu se plătește ?" ; tot orașul era cuprins de o subită și excitată atmosferă de complicitate, de expectativa care precedă bătălia sau reconcilierea,

dar în ambele cazuri antrenantă, cozile erau enorme, deși liniștite, crescînd de la o oră la alta, oamenii se priveau mai întîi cu coada ochiului apoi cu nevoia grabnică de a comunica, găsiseră un motiv neașteptat de bucurie împărtășită și mărturisită. Știrea se împrăștiase cu viteza surprizei, era un val de bucurie, gestul venise tocmai de unde niciodată nu fusese așteptat, căci ce erau acei șoferi decît niște țărănoi sărăntoci pierduți în oraș, și atunci, lume care rar folosise un mijloc de transport, sau niciodată — lumea insularilor din maghernițe, plăgi ale orașului, din puzderia de cartiere vechi — înaintase în stol spre stațiile transportului public, în stol și în pelerinaj, cei mai în vîrstă în frunte, apoi femeile, flăcăiandrii și copiii, familii întregi, unele îmbrăcate ca de sărbătoare, acea lume urcase cu o lăcomie ceremonioasă în autobuzele de culoarea pajiștei și în tramvaiele de culoarea florii-soarelui coaptă, care scoteau scîntei la contactul cu firele electrice, se pregătise pentru aventura în orașul în care trăia fără să-l cunoască. Grupuri-grupuri se îndreptau de la un autobuz sau tramvai la altul, în care se impregnaseră de-acum mirosul lotcilor de pescuit, rîsetul vînzătoarelor, albastrul salopetelor, sau nici nu mai coborau ca să nu-și piardă locul, surîdeau complici șoferilor exprimîndu-le mulțumirea, gratitudinea pentru curajul pe care ei nu-l avuseseră, zîmbeau fără motiv, euforizați de exuberanța descătușată, și fără să le mai pese că lumile cărora le aparțineau îi ținuseră pînă atunci claustrați, rîdeau felicitîndu-se și încurajîndu-se reciproc. Să circule pe străzi într-un mijloc de transport fără stăpîn era mai mult decît revendicările unei clase : era trezirea unui oraș întreg din hibernare. Trezirea nesupunerii.

Un bărbat îi spunea vecinului :

— Mergem să luăm un pahar în Alcântara ?

— Ca să bei un pahar, nu-i nevoie să mergi tocmai în Alcântara. Sînt destule locuri și prin apropiere.

— În apropiere, beau în fiecare zi.

Și pentru că mulți dintre ei, puștani, femei și bătrîni, ajungeau la capătul liniei și nu se ridicau după loc, pregătindu-se pentru o nouă raită, șoferii se vedeau obligați să le spună : „S-a terminat, oameni buni“, sau lucrătorilor cu ziua : „Hai, ați mers destul. Acum mai lăsați și pe alții.“ Mai împotrivindu-se, mai îmbufnîndu-se („Astăzi a rîndul nostru“), n-aveau încotro și se ridicau. Muncitorii care trebuiau să ajungă la oră fixă la muncă și vedeau trecînd mașină după mașină ințesată ochi, începuseră să se stropșească : „Ia-n priviți, păduchioșii ; priviți la cocoanele cu fundul ca piftia. Jos cu ei !“ Și în fiecare autobuz sau tramvai care își termina programul, rămînea cîte un puști moțăind pe scaun.

Și poliția ? Îl întrebase Vasco pe Alberto, observînd că agenții se prefăceau că nu văd nimic sau îi urmăreau pe lucrătorii din transportul public cu o îngăduință invidioasă și umilită, și poliția ? Poliția se ținea de-o parte, o intervenție inoportună ar fi putut, cine știe, aprinde orașul ; orașul își descoperise eroii,

trebuia deci evitat să-i transforme în martiri ; dacă, din întîmplare, vreun agent s-ar fi luat de un șofer pentru că nu încasa biletele, acesta ar fi abandonat volanul, și autobuzul sau tramvaiul respectiv ar fi rămas înțepenit locului, încurcînd toată circulația.

Fuseseră zile zbuciumate, o frămîntare ascunsă țîșnise la suprafață, la tot pasul semne prevestitoare de evenimente, o veselie ca un cîntec de toacă, sau poate mai degrabă malițioasă, aproape vicleană, ochi strălucitori, plini de satisfacție : Vasco își amintea că citase atunci cuvintele pe care le auzise din gura unui țăran : „Semne bune se arată. Timpul o să se răzbune.“ Și pînă la urmă, ce se alesese din toată această bucurie, șuvoi care străbate un trup uriaș și îl posedă cu furie, apoi, copleșit, se domolește treptat, împăcat cu sine, asemenea celui care tocmai a făcut dragoste ? Ce se schimbase în oraș, ce se schimbase în locuitorii orașului ? Ce eveniment hotărîtor fusese pe punctul de-a se petrece și, în ultimul moment, se irosise ? Sau frustrarea fusese doar a lui.

Noaptea trecută avusese un vis. Ar fi vrut să i-l povestească Bárbarei. „Ascultă, ce crezi că înseamnă visul meu de azi-noapte ?“ Mariei Cristina nu ar fi îndrăznit să i-l spună. Nici visul, nici atîtea altele. Chiar și lucruri banale. Uneori, simțea înlăuntrul lui un vulcan clocotind, ah, cîtă nevoie avea să-l golească cînd totul îl îndemna să se împărtășească cuiva, dar îndată revedea încrețiturile care se nășteau și

mureau pe fruntea Mariei Cristina cu o repeziciune de șopîrlă speriată, sprînceana ridicată, revedea felul ei de a consola oamenii, ca cel care apasă pe un dinte dureros sub pretextul că-i amorțește durerea, buzele strînse ca un tăiș de sabie tremurînd înainte de a lăsa drum liber cuvintelor, acea întrebare tardivă și sfidătoare după ce îl vedea cîteva zile la rînd posomorît : „Stai așa ca să mă indispui ?“, după care schița o caricatură de mîngîiere, dar duioșia Mariei Cristina era bolnăvicioasă, prevestea crize de neîncredere sau de provocare, urmate de un simulacru de împăciuire pe care însă niciodată nu o explica sau ducea pînă la capăt : „Ce-ar fi să mergem deseară la o *boîte* ? Vrei ?“ Și acel „vrei“ răsuna ca un ordin, revedea replicile Mariei Cristina care păreau pumni de cenușă aruncată peste afecțiunea sau entuziasmul celorlalți — și nimic din toate acestea nu era capabil să-i spună Mariei Cristina, astfel încît cuvintele înăbușite îl învăluiau ca un zbor de viespi.

În noaptea trecută avusese un vis. Se făcea că se afla în mansarda unei case care nu semăna cu nici o altă casă din oraș. Mai bine spus, era o casă ireală, dintr-o lume de ficțiune. Și el discuta — cu cine ? — dacă să se mute acolo sau nu. Și dintr-o dată se trezise cu un om țeapăn în brațe, atît de țeapăn cum numai morții pot fi. Totuși viu. Dar un viu mistuit de flăcări. Îi ardeau părul, și ce splendid și înfricoșător era acel lan de văpăi, îi ardea pielea feței care se încrețea pînă se făcea ca tărîța, îi ardeau brațele și picioarele, care

scoteau fum prin porii hainelor. Apoi carnea arsă se desprindea în zdrențe prăjite, Vasco simțea cum greutatea trupului scădea treptat, în cele din urmă nu-l mai simțea deloc. Dar era tot viu, extrem de viu. Cu ochi strălucitori. Omul ardea fără să se vaite. Răbdînd cu stoicism, mut. Cine îi dăduse foc ? Cine îl încinera de viu ? Tu, Vasco, cu siguranță, deși nu-ți aminteai de acea crimă, și pentru că așa se întîmplase, celălalt îl acuza, îl sfida cu muțenia lui, cu curajul lui de-a suporta chinul fără să arate că suferă. Durerea și panica erau ale tale Vasco, Vasco Rocha, simțeai nevoia să scapi numaidecît de acea torță vie, să te eliberezi de vinovăția lui și atunci alergase cu trupul în flăcări la piscina din grădină, și ea diferită de toate grădinile, îi vîrîse capul în apă, mai întîi doar capul, apoi și restul, incendiul din păr se stinsese sfîrîind ca niște tăciuni peste care torni apă, dar brusc Vasco trăsese afară corpul nelăsîndu-l să se scufunde în piscină, îl privea arzînd de la gît în jos, scoțînd fum, din ce în ce mai mult fum, prin țesătura hainelor — în fond, cine o fi bărbatul, a cui o fi trupul, poate nu era un bărbat, da, poate... de ce nu Jacinta, sau Maria Cristina, poate bărbatul o fi chiar el, un alt Vasco, unul din mulții Vasco.

Era aproape sigur că dacă i-ar fi povestit visul Bárbarei, aceasta i-ar fi spus : „Am dreptate că ești un tip ciudat“, iar el ar fi izbucnit într-un hohot sănătos, în vulcan s-ar fi deschis o crăpătură.

Soarele bătea încă cu putere. Dincolo de bulevard, dincolo de oraș („orașul în care eu și tu trăim“), era, în depărtare, o rîpă roșiatică, carieră de nisip, deasupra rîpei o colină și-n vîrful ei o casă care pe la asfințit lua foc. Geamurile scăpărau scîntei. Foc era și oglindirea amurgului în ferestrele clădirii din față, pe partea cealaltă a bulevardului, aici la doi pași, unde felinarul soarelui părea o aripă de fluture care arde de viu. Un bărbat pe terasă, expunîndu-se insolent privirilor pudice ale vecinilor, lăsîndu-se furat de tumult, așa cum te lași răcorit de ploaie cînd simți că iei foc de căldură. Bárbara nu avea să aprecieze în mod deosebit. Și tocmai în acea zi, cînd nu arătase prea mult chef de vizite. La intrare, îl întîmpinase cu un salut destul de sarcastic, așa îl simțise — și încă cum ! — în care se strecurase poate saturația de a-l vedea ore în șir în acea cameră, supus capriciilor Jacintei sau rumegînd revanșe, răzbunări puerile în care nici el nu credea.

— Ai ajuns mare vedetă. Nu mai poate omul să deschidă un ziar că-ți și vede mutra. Uneori e prea de tot. De fapt, ce faci tu atît de important ? Intră, că Jacinta nu a apărut încă.

El nu schițase nici măcar un surîs.

— Ce fac ? Nimic, Bárbara. Ce fac eu nu merită doi bani. De aceea e confundat cu divorțurile stelelor tale de cinema. Jacinta a telefonat ?

Pînă și Bárbara, care înrăma cu duioșie desenele făcute de prietenele ei, care cu siguranță că se mîndrea față de ele pentru faptul că

Vasco era un client asiduu, pînă și ea se săturase de acea asiduitate bicisnică.

În fine, taxiurile treceau unul după altul și Jacinta nu mai apărea. Totdeauna se întîmpla la fel, n-avea rost să pîndească printre jaluzele, să anticipeze bîzîitul liftului, *liber, ocupat, liber,* hurducătura opririi la ultimul etaj și la parter, urcînd, gîfîind, coborînd — lua aminte la forfota infernală din acea clădire, din toate clădirile, doar cînd ochii și auzul stăteau la pîndă — *ocupat, liber,* necontenit, inutilă încercarea de-a ghici sosirea Jacintei. Ea avea să vină în ultima clipă, cînd nu mai avea curajul să se uite la ceas, cînd Bárbara, simțindu-l în vestibul, furios și dezamăgit, apărea în ușa bucătăriei, cu brațele încrucișate a silă, dar și a supărare : „Femeile astea sînt niște nesuferite, Vasco. Zău dacă le mai înțeleg", așteptînd ca el să se hotărască să fie bărbat, să aibă tăria să nu mai pună niciodată piciorul acolo.

Jacinta avea să sosească în ultimul moment. Îi încorda nervii pînă în clipa în care erau gata să cedeze. Exact ca la începutul acelui joc cînd amîndoi înțeleseseră că toate atuurile vor rămîne într-o singură mînă. Și ea avea să sosească, revenise, pentru că Vasco îi oferise acele atuuri. Imediat după amiaza petrecută în atelier. I-o spusese la telefon, pe un ton glumeț, rîzînd cu aceeași nerușinare ca atunci cînd se dezbrăcase goală pentru ca el să guste din veninul posesiunii. Vasco îi telefonase, folosindu-se de un pretext copilăresc :

— Malafaia mi-a spus că are de gînd să petreacă acest sfîrșit de săptămînă în nord. Dacă cumva vroiai să...

Și ea, răspunzînd prompt, în felul ei ușuratic cu care zburătăcea peste lucruri :

— Oh, iubitul meu, nu fac niciodată planuri de viitor. Dar îți mulțumesc că m-ai anunțat. Ar fi fost neplăcut să trec pe acolo, în caz că mi-ar fi venit ideea, și... în sfîrșit, rămîne între noi, migrenele Sarei cer o compensație. Ce mai, Malafaia și prietenii suplinesc totul.

Nici urmă de amiază petrecută în atelier, de părere de rău, de contrariere sau de amintire a unei plăceri, doar exuberanță, ca un sac de nisip în care cari pumni fără să lași semne. Să fie aceeași Jacinta care își trăsese mănușile de dantelă după ce o jignise, care ieșise pe ușa grea a galeriei fără să întoarcă măcar capul după cel care o insultase, într-atît părea de ofensată, chiar rănită. Negreșit, era alta. Prostituata care acceptă ultrajul și îl uită numaidecît pentru că face parte din riscurile meseriei. Ce să-i răspundă, cum să continue? Această Jacinta, care nu putea fi cea care se lăsase avută cu furie, prevestire de alte plăceri care aveau să-l îngenuncheze și mai mult, această Jacinta care „nu făcea proiecte de viitor", deschidea cu o degajare calculată un gol între fraza pe care tocmai o sfîrșise și cea pe care o aștepta de la el. O tăcere de cîteva clipe care păreau minute, și graba de a o umple cu orice, chiar cu riscul ca ea să se distreze simțindu-l cum se zbate pe marginea prăpastiei. În sfîrșit, adăugase :

— Şi bustul tău ?

Iar ea :

— E adevărat, am discutat despre asta. Chiar aveai de gînd să te foloseşti de model ? Sau nu-i ce-ţi trebuie.

Şi el, cu gîtlejul uscat :

— Ba este.

— Atunci, tu porţi vina pentru întîrziere. Ea vorbea de întîrziere ! A fost tot ce Vasco a vrut să înţeleagă din cele auzite şi în el s-a aprins o scînteie de nelinişte plină de dorinţe.

— Dar nu mă căiesc că sînt vinovat.

Şi ea, tresărind uşor :

— Cu atît mai bine, Vasco. Păreai dezinteresat cînd ne-am despărţit.

Şi el, cu o voce ştearsă, înfundată :

— Dar nici nu am ajuns să ne despărţim.

— Desigur că nu, Vasco.

Şi tot aşa, incitîndu-se cu cuvinte ambigue, încărcate de dorinţe şi promisiuni. Şi tot aşa, vinele zvîcninde, capul înfierbîntat, buzele uscate, pînă ce l-a obligat să propună :

— Azi ?

Şi ea, cu vocea sugrumată :

— Azi. După ce te-am auzit, iubitule, neapărat azi.

Dar nu în atelier. În altă parte şi chiar în acea zi. Se înţeleseseră să se întîlnească într-o cafenea şi după aceea... Şi după aceea, unde să o ducă ? Existau prin oraş destule camere care se închiriau la amanţi de-o oră, dar el nu le ştia şi nici nu putea spera ca Jacinta să accepte această soluţie. O soluţie deprimantă, sordidă, Jacinta nu l-ar fi iertat. Poate că Azeredo

i-ar putea da o mînă de ajutor. Azeredo, cu chipul lui de înger blond (fruntea cît un deget dispărea sub ciuful de borangic), ştia toate cotloanele, cunoştea toate scandalurile din oraş, mai ales adulterele iminente, „adora“ să le povestească cu asemenea lux de amănunte de parcă le-ar fi fost la toate naş şi martor, erau voci care afirmau că uneori se mai întîmpla ba una, ba alta, deşi limba ascuţită şi veninoasă a lui Azeredo era un adevărat pericol, pentru că spăla rufele murdare ale prietenilor, fără a înceta să le rămînă prieteni, ori de cîte ori i se ivea ocazia să descuie clanţa şi să deşerte sacul cu confidenţe. Dar ce să-i faci dacă el se hrănea cu emoţiile altora ? Restul nu mai conta. Ce să faci dacă el, duhovnic îngăduitor şi ager, care reducea ifosele burgheze la dimensiunile unei anecdote, reuşea ca nimeni altul să-i absolve pe cei care cădeau pradă unei plăcute slăbiciuni ? Şi pentru că Azeredo era săritor şi înţelegător cînd era vorba de sex („să faci dragoste e o nebunie !“), iar viaţa ar fi fost searbădă dacă tovarăşii de cafenea ar fi avut prostul gust să fie fideli, se putea încrede în el la nevoie. Dovedea o imaginaţie debordantă cînd era vorba să creeze atmosfera necesară anumitor parodii. De exemplu, decorul pentru desfrîul lui Silvio Quintela trecea drept o capodoperă şi lui îi aparţinea. Un pat enorm, tapisat în roşu, pe care norii pluteau în voie, o bacanală în culori calde pe peretele din fund, tavanul acoperit cu oglinzi în care simţurile să se poată oglindi şi aţîţa, pentru a nu mai vorbi de colecţia de rase călugăreşti de

care Silvio Quintela nu se lipsise căci, autor de lucrări educative, care pe lîngă alte inițiative evlavioase încuraja și reculegerile spirituale în care cuvîntul era povața, simțea nevoia să îmbrace femeile în călugărițe ca să-i flageleze scrupulele. Nici tînăr, nici bătrîn, zvelt, distins, înfumurat, Quintela considera desfrîul drept un tărîm rezervat rafinaților, o virtute sublimată prin nesocotire. Azeredo vorbea cu adînc respect despre serviciile aduse acestui prieten. Cînd le enumera, de pe fața lui dispărea orice urmă de maliție. Doar sobrietate. Și cînd își amintea că, la capul patului, un Iisus martirizat, înalt de un metru, asista neputincios la păcat, că doar de aceea era pus acolo, ca să exemplifice ocara suferită în tăcere, Azeredo, agitat la culme, se afla în pragul unei crize de misticism.

Azeredo avea să-l descurce. Îl va căuta la locul știut, la cafenea, îi va cere discret o informație. Cînd a intrat, Azeredo se căznea descurajat să taie o friptură de vacă moartă de bătrînețe, chelnerii ridicau din umeri declinîndu-și orice responsabilitate cu o ironie complice și familiară — „știți foarte bine, domnule, noi garantăm numai sosurile" — și nici nu era nevoie să mai repete scuzele, era suficient să dea din umeri, direcție, clientelă și personal (îmbătrîniți acolo, cu hainele plesnite pe la cusături pentru că nu crescuseră și ele odată cu burțile, tîrșindu-și picioarele obosite și pline de bătături, săracii, de la o masă la alta), toți membrii aceluiași trib, toți fețe cunoscute de zi cu zi, o cafea și multă vorbărie,

uneori o friptură de vacă cu sos consistent, care potolea stomacul lui Gualter, pictor suprarealist, la sfîrșit de săptămînă, de post acasă, o cafea fierbinte („fierbinte și cu zahăr fără gunoaie", zbiera Paulo Relvas freeîndu-și mîinile pe sub masă) și din nou vorbărie, și tăceri, pînă cînd ultimul din grup, aproape totdeauna Gualter, se ridica și pleca la altă cafenea, poate cu lume mai generoasă, sperînd să se aleagă cu o băuturică, multă vorbărie și o biată cafea — clientelă cu care nu mai prindeau ei osînză. Într-o bună zi, una din băncile sau companiile puternice spoliatoare ale națiunii, gropari ai agoniei sale, va sfîrși prin a înghiți acea piedică decrepită, învinsă înainte de a-și mărturisi capitularea, și așa va apune, în gîtlejul prosper al profitului, steaua cafenelelor din Lisabona.

Prin urmare, Azeredo se străduia de zor să taie carnea ațoasă, în timp ce, pentru a mai uita de caznă, clevetea în surdină, dar cu voce animată împreună cu Relvas ziaristul, cînd Vasco a intrat fără ca cineva să ia aminte la sosirea lui. Un proaspăt sosit, nu era motiv de încîntare, nici de întristare. Zilele erau la fel, tăcerile la fel și oamenii la fel — obișnuința, un oarecare dispreț față de ei înșiși îi îngropase în indiferență. Uneori, atmosfera din cafenea părea un priveghi, pe la cîntători, cînd s-a epuizat de-acum biografia mortului, sau o sală de jocuri nevinovate în care deținuții, înăbușindu-și mînia, se strîng la ore fixe, fără ca cel puțin să știe ce delict i-a împins să trăiască laolaltă.

Paulo Relvas îl asculta pe Azeredo dînd energic din cap, cu pleoapele căzute, grele de somn, cu privirea ușor perversă, gura încrețită a concentrare. Poate nu era concentrare ci un mod fățarnic de a-și ascunde ironia. Apoi, după o pauză, îndreptînd cuțitul spre bărbia lui Azeredo, pentru a-și face observația și mai usturătoare :

— Dacă vrei să știi, Gomes a fost un ticălos. N-a mai lipsit decît să cheme poliția la frontieră ca, odată arestat, noi să uităm că anul trecut și-a trădat tovarășii.

— A trădat ? Cine știe ! Gomes e un tip minunat. Nu uita că întreține trei femei — trei, știai ? — și că se spetește din serviciu în serviciu numai pentru a le asigura la toate o sumă lunară decentă. Și fără să se plîngă, fără nici un rabat. Ce vrei mai mare integritate civică ?

Paulo Relvas a bîiguit ceva, privirea-i bovină s-a încețoșat și mai mult. De aceea, cuțitul a înaintat și mai amenințător spre Azeredo, pentru a înlocui jena din lipsă de argumente. Fruntea de un deget a ceramistului se încrețise, semn de iritare.

Vasco știa că era greu să-i potolești, mai ales pe Relvas, care, atunci cînd adulmeca o ocazie ca să facă ferfeniță reputația cuiva absent, îndeobște vreun literat în vogă, uita chiar și de programul de la redacție. Deci, va mai trece ceva pînă va putea să-l cheme deoparte pe Azeredo iar, între timp, Jacinta putea să-și schimbe părerea. „Azi. După ce te-am

auzit, iubitule, neapărat azi." Își bîțîia picioarele de nerăbdare, nu-și găsea astîmpăr pe scaun. Simțea o dorință nebună să fie cu ea. Cele petrecute în atelier fuseseră doar un preludiu subtil dozat, înainte de-a fi sigură că vor continua duelul, dar cu arme alese de ea. Și odiosul ăsta de Relvas... De altfel, lucrurile aveau să se complice prin amestecul lui Santiago Faria care, umplîndu-și tacticos pipa, se pregătea pentru un atac oportun contra lui Relvas, căruia nu-i iertase anumite rețineri din bilanțul literar al anului, compromițătoare pentru aspirația lui de-a ajunge pontif al literelor naționale.

— A trădat ? Unde ? Și-a acoperit gura pipei cu degetul mare negricios. În ce împrejurări ?

Un val de foc a străfulgerat pentru o clipă paloarea lui Relvas.

— A trădat în octombrie, cine nu-și amintește ? I-a trădat pe toți de la ziar.

— Trădare, trădare, nu mi se pare cuvîntul nimerit pentru acea situație. — Și rodea pipa în dinți, plimbînd-o dintr-o parte în alta. — Peste tot vedem numai trădare. Și asta, pentru că nu ne mai săturăm să tot acuzăm, să găsim trădarea dincolo de abdicările noastre. După cîte știu, el n-a dorit altceva decît să-și tragă vălul de pe ochi. A vrut să afle ce fel de oameni erau cei care îl întovărășeau. Să fie asta o crimă ?

Mirosul grețos și înțepător al pipei a gîdilat nările ziaristului care a bătut cu pumnul în masă. Doar fața a rămas serafică.

— E o crimă, da, dacă tot ai folosit cuvîntul. Orice ezitare este o crimă.

— Ah, atunci se schimbă povestea... Ce părere ai despre asta, Vasco, că un om trădează pentru că pune nişte întrebări ?

Privirea iscoditoare a lui Azeredo s-a oprit peste muţenia mofluză a lui Vasco, şi, deşi se temea de cruzimile lui, nu a rezistat să nu comenteze :

— Astăzi ai o mutră spăşită, sau mi se pare mie ?... Imediat, neinteresîndu-l răspunsul, mestecînd agale un colţ de pîine muiat în sosul pe care Gualter îl urmărea cu lăcomie, a înfruntat din nou, singur, cuţitul lui Paulo Relvas : Poţi să spui ce vrei, dar să ştii că Gomes îşi respectă obligaţiile. Trei femei, nu sînt o glumă.

Şi Azeredo şi-a încheiat nasturele de sus de la haina închisă aproape pînă-n gît. Dedesubt, superba cămaşă în dunguliţe părea o pistă de curse. Vasco a considerat că era momentul să-i facă un semn. Dar oare nu era pueril ? Ah, dacă ar fi putut să se lipsească de serviciile acelui eunuc... Dar asta însemna să renunţe la o după-amiază alături de Jacinta. Santiago Faria s-a rezemat de spătarul scaunului, un deget sub răscroiala vestei, cu expresia absentă şi degajată pe care i-o invidiau toţi protejaţii lui. La fel de neutre şi cuvintele pe care avea să le adauge :

— Ne pierdem timpul imitînd vînătoarea de vrăjitoare. Mai tîrziu, or să ne compătimească, sau pur şi simplu or să rîdă de noi.

Era prea mult pentru Relvas care îşi lăţise coatele mărindu-şi spaţiul vital pe masa pătrată.

— Să rîdă de anumiţi tipi, nu mă îndoiesc. Ce mizerie de ţară, ce oameni de nimic.

Mare nesuferit şi Relvas ăsta — se gîndea Azeredo. Un erou de duzină. Cu cîtva timp în urmă se lăsase stropit de cerneală — „un costum nou-nouţ, pricepeţi, dar nu mi-a păsat“ — năpustindu-se curajos în faţa furtunurilor poliţiei care răcoreau mînia mulţimii cu jeturi de cerneală ; şi a doua zi, la etajul unu al redacţiei ziarului, mîzgălind înduioşătoare comentarii despre o vizită ministerială la barajele de la Lourosa, în timp ce aceeaşi mulţime şi aceeaşi mînie ieşeau din nou în stradă pentru a se oferi gloanţelor care în ajun răniseră şi omorîseră pe cei care le înfruntaseră, umplînd pagini întregi într-o poziţie incomodă, cu fundul de-a piezişul — „din cauza furunculelor, prieteni, din cauza blestematelor astea de furuncule“ — iar afară, în stradă, zbucium, frica care omora şi mînia care se lăsa omorîtă, umplînd hîrtii cînd nu strîngea braţul colegului de la suplimentul sportiv cu care împărţea biroul şi becul de cincizeci de waţi şi nu-şi trîmbiţa furia lui băloasă : „Îi aud, nu mă ţineţi, îi aud pe fraţii mei ! Nu mă ţineţi pentru că trebuie să mor alături de ei !“ Relvas strîngea braţul colegului cu privirea perversă intrată în panică şi de fapt nimeni nu-l ţinea sau avea de gînd să-l ţină cu atît mai puţin cronicarul de fotbal, în afară de frică, vuietele ur-

cînd pînă la etajul unu al ziarului, pînă ce cronicarul îi spusese: „Du-te învîrtindu-te, Paulo Relvas, că nu te opresc eu!" și cînd ajunsese în stradă zărise la doi pași intrarea în metrou, adăpost pentru mînie, sedativ pentru panică, către care alergase fără să șovăie. Din acele zile, se alesese, deci, cu un trofeu de necontestat: Costumul nou pătat de cerneală, fuga nu îl ferise de stropitul furtunurilor. Cine îl vizita pe Paulo Relvas în mansarda lui din strada Negreselor trebuia neapărat să-l admire: „Iată costumul. Era nou." Mărturia unui sacrificiu, a unui eroism exemplar. În sfîrșit, prin cafenelele frecventate de intelectuali cu fișe suspecte la poliție, aproape un certificat de cetățenie, și care își făceau probleme de conștiință pentru că nu puteau merge dincolo de niște simple ode lirice, și astea sever cenzurate, în rezistența lor contra fascismului, Relvas se bucura de faima celui care pătimise în linia întîi. De aceea, în acea atmosferă de frustrare sau abdicare, de lipitori care anemiau voințele, în acea atmosferă în care oamenii își adormeau descurajarea lansînd calomnii pe seama colegilor, otrăvind ca să nu fie otrăviți, Paulo Relvas șarja din plin, abuzînd de dovezile lui de curaj.

Un nesuferit. Oare nu pricepuse că era nedorit? Că Vasco (care se mai bucură încă de prestigiul anilor de carceră și de luptă), că Malafaia, Santiago Faria și toți ceilalți apăreau în cafenea dinadins mai tîrziu pentru a-i lăsa timp să-și epuizeze tunetele și fulgerele și să plece la redacție? Îl ascultau, da, cu

atenție, aprobînd, oftînd, Santiago Faria își încrețea gura a ciudă (după acea critică), dar toți erau sătui de provocările lui. Sătui de ceilalți și de ei înșiși, mai ales de ei înșiși, dar lipsiți de curajul de a-și mărturisi renunțările, detestînd deopotrivă pe cei care trăiau pîndind la alții orice semn de abdicare, de îndepărtare de la catehism și pe cei care, așijderea lor, păreau tulburați de pîndă și sfîrșeau prin a crede că o merită; detestîndu-se și pentru că trebuiau să se arate uniți, activi, pentru că nimic nu le mai rămînea decît acea disperată aparență de coeziune, în sfîrșit, detestîndu-se pentru că simțeau nevoia să distrugă oglinda și imaginea pe care le-o restituia, dar se temeau și mai mult de cioburi — poate că aceleași sentimente încercau și alții (Vasco avea să audă din gura Jacintei cîteva săptămîni mai tîrziu: „Nu-i iubesc pe ceilalți, dar mă iubesc și mai puțin pe mine", dar tot din gura ei avea să audă și: „Ce culoare are lumea în capul tău? Înfruptă-te din viață, iubitule, așa cum zburdă mînjii în iarbă"), oamenii puteau fi într-un fel dar și altminteri, erau sila, resemnarea dar și rîsul, spontaneitatea, eroismul; ce le lipsea, în fond, ca să spargă oglinda și să pună acolo alt chip? Obosiți. Obosiți pînă și de arta care era felul lor de a înfrunta, de a respira. Să le fi tot vorbit numai de intrigi literare, de invidia unui confrate criticat în gazetele mai puțin zgomotoase — și nu de literatură —, să le fi vorbit de bancherul intelectualizat care își propunea să viziteze atelierele pentru a achiziționa o ce-

ramică sau o pînză în ton cu marmura din salon — și nu de problematica reînnoirii artei figurative. Obosiți — toate acele lungi așteptări nu erau decît o sfîrșeală toropitoare și apăsătoare. Ce făcuseră pentru a o scurta ? Sau ce-ar fi în stare să facă ? Obosiți și de acel inconformism ascuns care fusese, în tinerețe, revoltă, revolta minții și a măruntaielor, și care acum se dilua în masturbație cu anecdote și zvonuri, într-o indiscreție protocolară — „ce noutăți mai spuneți ?", și vai de acela care nu le știa sau care nu ar fi avut imaginație ca să le inventeze — scaunul, în cafenea, atingîndu-se de scaunul unui copoi, în sfîrșit, conviețuind roși de uri, dar fără să se încaiere, punîndu-și onest semnătura pe protestele colective, amăgind promiscuitatea realității crude, crude și sîciitoare, cu opiumul speculațiilor, afișîndu-și coerența cu aceeași îndemînare cu care Azeredo își purta costumele lui extravagante — ah, și Azeredo care nu mai termina de mîncat friptura ; cum să-l smulgă de acolo, din ghearele lui Relvas, ca să afle unde ar putea rostui o cameră pe placul Jacintei ? Obosiți de viață, ca și morți.

Și mai nesuferit era Osório. Și cînd te gîndești că venea dinadins din Santarém ca să-și vomite necuviințele, uitînd că în cafenea se încheia întotdeauna armistițiu : „Ei, vagabonzilor, burghezi murdari, ce mai învîrtiți pe aici ?" Și ochii lui de broască, plini de vinișoare congestionate, scăpărau scîntei. Un spurcat la gură, un țopîrlan de provincie, lipsit de decența celor care au un nume și un public

de apărat. „Ei, voi, nepricopsiților, ia spuneți-mi dacă fiecare turmă își alege ciobanul care-i place ?" Punea întrebări și ceilalți îi răspundeau ca niște elevi surprinși de profesor asupra faptului, abătîndu-i proasta dispoziție spre intrigăraia de pe Chiado : Madureira corupsese tineretul cu divertismente metafizice, Vaz Nunes cochetase nerușinat cu succesul (și cu banii) punînd mîna pe o comandă statală grasă : „Asta-i tot, geniilor ?"

În ultima vreme își ascuțise și mai mult limba : „Excelențele Voastre v-ați făcut baie azi ?" Și asta pentru că, în urmă cu cîteva luni, vîrît pînă-n gît, ca întotdeauna, în conspirații, îi telefonase lui Santiago Faria și-i răspunsese servitoarea : Domnul doctor face baie", dar Osório insistase cu strigătele lui torențiale : „E vorba de ceva foarte important, domnișoară, spune-i că e urgent, că eu sînt la telefon". La naiba, ce credea Osório, că se afla în Santarém ? Servitoarea nu se lăsase impresionată nici cu urgența nici cu strigătele dat că : „Dar nu pot să-l deranjez pe domnul doctor cînd este în baie". În baie. „Băgați-vă toți în cadă. Excelențelor, să vă spălați, că aveți nevoie !" Și Osório se întorcea de fiecare dată la Santarém și mai mîhnit, și mai hotărît să-și schimbe definitiv tovarășii din vremea studenției cu cel mai simplu țăran.

Nu mai apărea de mult, ceea ce ar fi fost o binefacere pentru pacea șubredă a prietenilor, dacă absența lui ar fi însemnat doar îmbufnare. Dar nu era. Îi arestaseră fata. Din beciurile poliției trecuse, aproape nebună, după

nopți de torturi care n-o făcuseră să cedeze, într-o cameră de ospiciu. În nebunia ei, își striga amintirile, curajul la care se adăugaseră obsesia și teroarea, cuvintele rătăceau prin golurile memoriei izbindu-se de pereții albi ai claustrării. Și acele strigăte sfîșiau conștiința prietenilor lui Osório, nici ei nu știau de ce, cu toate că Santiago Faria subliniase: „Tatăl i-a inculcat un eroism romantic, care nu se mai poartă, și iată rezultatul. Nu așa se înfruntă Poliția." Dar nimic nu-i absolvea, nici observația lui Santiago Faria, cumpănită ca întotdeauna, nici faptul că oricare dintre ei era dispus să se solidarizeze cu fata cînd va sosi momentul s-o facă, oricît de riscant ar fi fost gestul în acele tribunale care păreau niște tabere fortificate. Toți simțeau o vină confuză și inexplicabilă, dar ce vină? Poate vina celor care, neliniștiți să nu cumva să fie învinovățiți, sfîrșesc prin a fi sau a părea că sînt. Or fi știind asta Paulo Relvas, farsorul, și Osório, inchizitorul, de le zgîndăreau nemilos frustrările? se gîndea Vasco, în timp ce-și aprindea o nouă țigară de la cea pe care tocmai o terminase și privea dus pe gînduri un acoperiș strălucitor care se ridica deasupra lanului de mansarde și hornuri. Ei se amețeau cu cuvinte, cu exaltări, dar cuvintele erau cenușă și exaltările spuză. Cuvinte, insinuări nejustificate și fără nici o adresă — și nătîngul de Azeredo care nu mai termina odată cu friptura și vorbăria; cum să-l atragă într-un colț al cafenelei fără să bată la ochi? Poate

că la acea oră, Jacinta îl și trimisese de-acum la dracu.

— Ce mai știți nou despre fata lui Osorio?

Relvas l-a măsurat pe proaspătul sosit, corector la o editură enciclopedică, l-a măsurat cu o spaimă nevinovată care putea însemna condamnare sau aprobare miloasă, și și-a tăiat urechea de porc din tocana de dinainte.

— La fel. Fata e terminată.

Priveghiul era pe sfîrșite. Azeredo a îndepărtat farfuria și-a oftat din rărunchi, a mare plictis. Gualter a interpretat corect acel gest, întrebînd cu o voce neliniștită:

— Gata, nu mai mănînci?

Și fără să aștepte răspunsul, a luat farfuria. Iată, se ivise ocazia.

— Ascultă, Azeredo, vino aici un pic.

Azeredo l-a prins binevoitor de braț, cu o familiaritate exagerată, tărăgănîndu-și gestul, dar Vasco știa cît de mult îl surprinsese. Era probabil pentru prima dată cînd cineva din acel grup, pentru care ierarhiile aveau o deosebită importanță, îl chema deoparte să-i vorbească între patru ochi, și acest lucru îl făcuse să roșească pe dinafară și pe dinăuntru. Chipul lui de Isus în iesle se maturizase într-o clipă de atîta satisfacție. Văzîndu-l, Vasco s-a simțit și mai ridicol de ce urma să-i spună și de aceea și-a accentuat expresia de acreală arogantă:

— Am nevoie de o cameră discretă, unde să merg cu cineva. Cum tu ești specialist în așa ceva...

Celălalt și-a stăpînit un surîs triumfător, l-a străpuns precaut, fără să ridice capul, trădîndu-se doar prin felul cum își freca nasul cu degetul lui grăsun.

— Am înțeles, dragul meu, ești la strîmtoare.

XIV

Bárbarei, indiana, nu avea să-i placă. Probabil că nu auzise zgomotul jaluzelei, Vasco o ridicase cu grijă, trăsese șnurul ruloului încetișor, toate gesturile lui, chiar și cele dure, erau întotdeauna temătoare, prevederea celui care acționează în funcție de cenzura celorlalți, deși nimeni nu-i simte spaima ci doar asprimea, dar nu avea să treacă mult și zgomotul năvalnic al străzii, nezăgăzuit, va irumpe în casă, și atunci Bárbara, alertată, nu va șovăi să-l mustre bosumflată :

— Să nu-mi spui, dragă, că din cauza căldurii ! Știi că mă poți vîrî în încurcături. Hai, închide și potolește-te.

Și el se va supune. Fără nici un cuvînt, cu chipul și mai posomorît decît al ei, dar se va supune. Din comoditate ? Din înstrăinare față de lucruri ? Pentru că a înfrunta capriciile și autoritatea celor din jur însemna o risipă de cuvinte pe care el nu era dispus să o facă ? Între timp, fereastra, lucrurile fremătau odată cu strada. Suflul orașului se năpustea în vîrtejuri peste mirosul greoi din cameră, pînă și spinările mobilelor se înfiorau

ca un lan mîngîiat de vînt, dar peste cîteva clipe năvala avea să se piardă, liniștea va învălui treptat ecoul orașului pînă ce îl va înăbuși. Taxiurile se scurgeau, cîte unul oprea în fața clădirii Bárbarei, dar Jacinta nu mai apărea. Pînă la urmă va sosi, mai tîrziu, în momentul în care nerăbdarea lui era la limită, sau nu va veni. Și începea să dorească să nu mai vină, să se simtă împăcat cu așteptarea. Peste cîteva clipe, da, peste cîteva clipe, după ce va coborî jaluzeaua, la fel de încetișor cum o ridicase, va traversa vestibulul pînă în dreptul bucătăriei și va bate în ușă cu nodurile degetelor :

— Bárbara, Bárbara... Se poate ?

Pașii înfundați ai femeii de serviciu, care se retrăgea discret spre un colț mai ferit, se vor pierde numaidecît în capătul celălalt al coridorului. Bárbara își va aranja părul înainte de-a răspunde.

— Se poate, Bárbara ?

— Un moment.

Apoi va apărea cu părul strîns, în ordine. Îi va spune cu un dezinteres bărbătesc :

— Plec. Dacă cumva apare...

— Știu. Să-i trag o pereche de palme zdravene, nu asta ? Și știi ceva, le-ar merita. Să-mi imobilizeze o cameră o după-amiază întreagă !

— Dar eu îți plătesc ca și cum...

— Ei, asta mai lipsea. Tu nu ai nici o vină.

Uneori, Bárbara avea izbucniri de generozitate. Sau poate că, prevăzînd că mai devreme sau mai tîrziu Jacinta avea să-l schimbe cu altul (cîți amanți îi cunoscuse pînă acum ?),

dat că pofticioșii doresc să guste mereu alte delicatese, se gîndise deja la o consolare : de exemplu Clara, cea cu desenele în cretă pe carton negru. Clara făcea parte din tagma femeilor care nu lipsesc niciodată de la o întîlnire și, în afară de duminici, găsea totdeauna puțin timp disponibil. Duminica prînzea într-un restaurant particular din Vila Franca (ca în filmele americane cu *gangsters*, un vlăjgan trăgea cu ochiul prin crăpătura ușii ca să se convingă că noul sosit făcea parte din clientela privilegiată a casei), prînzea cu un grup de bărbați care se mulțumeau, nerozii, cu un desert zburdalnic : vreo două, trei fete zvelte, mai mult dezbrăcate, pricepeți despre ce era vorba, se legănau languros, după mai multe coniacuri, pe masă. Doar atît, iar cîteodată mai mimau și cîte-o prostioară, căci, bieții de ei, nu mai erau buni de alte nebunii. Bárbara nu-și va scăpa clientul din mînă. De aceea, pregătea cu viclenie terenul : „Ești bun de pus la rană, Vasco. Mă bucur să te văd pe aici, dar nu ca să prinzi igrasie tot așteptînd-o pe Jacinta..." Și Clarinha era o artistă, aveau să se înțeleagă atît de bine, o artistă și o temperamentală... „Dacă ai ști, Vasco, ce se ascunde în fata asta ! Chiar și Jacinta mi-a mărturisit : e de-ajuns să primească un telefon de la Clarinha, ca aceasta să-i ciripească despre anumite lucruri cu vocea ei șăgalnică, voce de sirenă, Vasco, ca... în sfîrșit, tu știi cum își pierde Jacinta cumpătul. Amîndouă sînt niște nebune." Și el, cu siguranță, va sfîrși prin a accepta tihna oferită de Clarinha,

sau de alta. Bárbara nu-și va scăpa clientul din mînă.

Totuși, astăzi se va întoarce acasă ușurat. Stătuse în camera Bárbarei, da, privind și rememorînd obiecte prea bine cunoscute, bibelourile, ciobănașul, desenele Clarinhei, bustul cald trasat cu cretă al cărui model fusese foarte probabil Jacinta, obiecte detestate și inventariate de atîtea ori în amiezile în care așteptarea enervantă se prelungea, cu excepția acelor flori uscate, care, în cochiliile lor de sticlă, își schimbau forma după lumină și unghiul în care erau privite, mumii sau fosile enigmatice, chiar la capul divanului și care apăruseră acolo cu o săptămînă în urmă — lucrurile, ca și oamenii, pot împrăștia, prin simpla lor prezență, veselie sau tristețe — stătuse în camera Bárbarei, da, disecîndu-se fără milă, aruncase la coșul de gunoi toate celulele putrede, mai ales cele intoxicate de scîrbă, oboseala și sila se înfruntau tot mai aproape cu chemările îndepărtate (un amurg, un foșnet de copaci, nemărginirea vie a mării), dar de data aceasta plimbarea prin memorie, scrutarea a ceea ce se ascundea în spatele propriului chip îl apropia de adevăr. Ceva nou și eliberator era în gestație, în curînd va afla, desigur, ce anume. Da, în camera Bárbarei, dar fără Jacinta. Și mai ales nedorind ca ea să vină. Doar în tovărășia obiectelor martore ale chinurilor lui, precum acele insolite mumii zăvorîte în coșciuge de sticlă. Erau trei buchețele uscate, trei cochilii montate pe un dreptunghi de catifea spălăcită, așezat pe ver-

ticală ; și cum Bárbara pusese de fiecare parte cîte o reproducere, *Monte Saint-Michel* la dreapta. *Maja desnuda* la stînga, ansamblul sugera o cruce sîngerînd printr-un braț păcatele curtezanei lui Goya. Gîndindu-se la asta, Vasco asocia sugestia cu camera mistică a lui Silvio Quintela.

Oare și el avea nevoie, ca acel cucernic autor de opere și mai evlavioase, să inventeze tot felul de pretexte pentru a se flagela ? Oare chinurile lui or fi rămășițele unei candori care strigă după violență și moarte ca să-l scape din ghearele pasivității novice ? „Mi-am primit doza, Alberto. Carnea mea a fost bătătorită pînă la indiferență. Dar ce mă înspăimîntă cel mai mult e că această indiferență mi-a contagiat sufletul într-atît încît e gata să se sufoce." Înflăcărarea, lipsa de interes, dezamăgirea. Trăirea din plin a anumitor situații care probabil că nu mai puteau fi continuate mult timp sau niciodată retrăite, un anumit gust pentru contemplație (ce frumoși sînt pinii bătuți de ploaie ! Unde o mai fi Núria cu plete lungi ?), o renunțare care îi dădea o intimă, deși amară, senzație de pace, și cînd se gîndea la această renunțare se și simțea ușurat, o recuperare a resturilor, ca Maria Cristina (Maria Cristina sau Jacinta ?) în fața oglinzii, întinzînd și frecînd creme pe obraz, încercînd să refacă un întreg din rămășițe veștede. Jacinta, Jacinta. Nu o fi fost ea, Jacinta din prima zi și Jacinta pe care o așteptase în zadar o după-amiază întreagă, în penumbra sufocantă din camera Bárbarei, picătura de fiere

excesivă, dar necesară pentru a azvîrli în aer dezacordul cu el însuși ? Sau poate că problemele de conștiință (dacă cumva le avea ?) nu erau decît niște temeri de licean care sare pentru prima oară dincolo de gardul de sîrmă ghimpată ?

— Am înțeles, dragul meu, ești la strîmtoare, îi spusese Azeredo, coardele vocale jubilîndu-i de plăcere, și surprins și încîntat, cînd îi ceruse, la cafenea serviciile. Era și timpul, Vasco, chiar părea nefiresc... Și îl privea cu beatitudine, așa cum admiri un învățăcel reținut de la care nu te aștepți la un gest de devoțiune.

— Dar știi că eu...

— Știu mai mult decît crezi tu, de neconceput atîta lipsă de antrenament. Voi, militanții, aveți mania puritanismului, nu am înțeles niciodată de ce. Vă lipsește doar centura de castitate.

Peste o oră, Azeredo îl aștepta în acel cartier popular, după ce se înțelesese cu femeia cu chip blajin și suferind :

— Vă aduc un prieten, este inginer. Apoi, afară, insistînd ca Vasco să se acomodeze cît mai bine : Asta-i tot ce-am reușit să aranjez. Zilele următoare o să găsim ceva mai bun. Și nu uita că ești inginer. Pentru acești oameni, mai puțin de atît nu se poate ; de regulă, miruiala începe de la maior sau ministru în sus. Un subsecretar, de exemplu, nu are nici o trecere.

Era o femeie pașnică, da, cumsecade, poate îi stima sau căina, fără îndoială că pe el mai

mult decît pe Jacinta, şi, mîhnită că sub acoperişul ei se petrecea acea ofensă, şi-i închipuia nişte amanţi nefericiţi a căror iubire hărţuită avea nevoie de înţelegere şi adăpost. Şi ea le oferea acest adăpost, amăgindu-şi mizeria, care o obliga la închirieri ilicite, cu precarul sentiment al unui act de binefacere. Fiul reacţiona, răzbunîndu-se printr-o mînie surdă care arunca pietre în ziduri; şi soţul? Oare soţ să fi fost acel bărbat care... În cameră era întuneric, Jacinta sau Vasco uitaseră să încuie uşa cu cheia, cînd deodată cineva a deschis-o, a înaintat cu paşi apăsaţi spre pat, pînă cînd... ah, ei încremeniseră, rămăseseră îmbrăţişaţi cum erau, înlemniţi de spaimă (sau de frică?) şi lumina care năvălise prin uşa deschisă le rănea trupurile înlănţuite ca şerpii, pînă cînd... pînă cînd omul, şi el surprins, sau poate mai mult decît atît, dăduse înapoi cu pas domol, dar fără să-i slăbească din ochi, părînd fascinat, cu mîna pe clanţa uşii:

— Scuzaţi-mă, nu ştiam...

Peste cîteva clipe, Vasco, revenit din sperietură, sărise din pat în mijlocul camerei şi începuse, ridicol şi abject, să se îmbrace în grabă.

— Unde te duci?

— Plec.

— Aşa, hodoronc-tronc?

El se oprise.

— Dar tu, după cele întîmplate, ai mai fi în stare să...

Jacinta se întinsese, chiar amuzată.

— De ce nu? N-a fost decît o uşă lăsată descuiată...

Şi nici unul dintre ei, nici stăpîna casei, nu mai pomenise niciodată incidentul.

O femeie paşnică şi poate cumsecade. Da, cu siguranţă că era. Uneori. Vasco o asemăna cu soţia lui Chico Mouro, cel care murise în sihăstria munţilor Cicó, fugind de poliţie. Amîndouă aveau un ce comun în privirea curată, în felul de a-şi ţine capul, în comportarea naturală, care vine dinlăuntrul oamenilor: se deosebeau doar prin faptul că femeia lui Mouro (cum o chema, Vasco? Parcă Olinda. Da. Olinda) avea o hotărîre în gesturi care-i trăda temperamentul. Venea din negura vremurilor acea noapte în care Vasco, şi el în munţi în căutarea unui adăpost, dăduse peste Chico Mouro mort, trupul imens ieşind din cele două bănci care serveau de pat, la cap, drept altar, măsuţa cu lămpile de ulei cărora o femeie le curăţa regulat fitilele, picioarele legate cu o panglică îngustă, afară bura fără zgomot, era o noapte viscerală în care plutea o mireasmă de început de lume, se simţea, fără să se vadă, că cerul o pornea la drum, norii treceau pe deasupra hornurilor fumegînde şi a copacilor desfrunziţi. Vasco, în uşă, auzise pe cineva spunînd: „Acum plouă, plînge luna,“ găsise casa plină, chiar dacă ar fi vrut nu mai putea da înapoi, femeile în negru, drepte, păreau nişte preotese din Judecata de Apoi, dintre uşi se ivise o figură înaltă, cu broboada pe umeri, chipurile tremurau la lumina lanternei, un

cîine începuse să urle, alții îi răspundeau în depărtare lătrînd, dăduse peste prietenul lui mort în mod absurd, și moartea acestuia era într-un fel și moartea lui. Vasco începea să simtă greutatea și frica atîtor morți, bunici, părinți, în sfîrșit, tovarăși, moartea dădea ocoale prin apropiere, din ce în ce mai aproape, sau se cuibărise deja în el, manifestîndu-se printr-o singurătate vulcanică, printr-o schilodeală și suferință crescînde și prin acel refuz de-a recunoaște într-un trup viața care se stinsese. Chico Mouro nu putea zace acolo, pe două scînduri de lemn, acela nu era tovarășul lui de atîtea călătorii clandestine, îți mai amintești. Chico Mouro, de beciurile din Angra, de grevele lui Barreiro, de spectacolul pe care l-am repetat și jucat pe ascuns în fortăreața São João Baptista? Vasco dăduse peste casa plină. Olinda cu ochii secătuiți de lacrimi, aproape reci, oricum neiertători, femeile, care se îngrijeau de datinile mortuare și pe care doliul le făcea uriașe, veneau de pe potecuța străjuită de stuf și măslini bătrîni și intrau în cameră îmbrobodite de abia li se mai zărea chipul supt și zbîrcit, luau măturica din rămurele de măslin pusă în paharul cu apă sfințită, stropeau metodic mortul, după obicei, mai întîi capul acoperit cu o pînză albă, apoi pieptul lat pe care se odihneau, în sfîrșit, mîinile îngălbenite, picioarele legate cu o panglică îngustă, apoi puneau din nou măturica de măslin în pahar și se așezau pe bănci sau rogojini aspre pe care le folosiseră și la culesul măslinelor, așa, înșirate lîngă peretele alb, încercuind mortul sau ferindu-l de încercuitori, păreau niște făpturi desprinse dintr-o pictură murală primitivă sau personaje dintr-o tragedie (ce lume era aceea ? Și din ce vremuri ?), tot ansamblul sugera un decor teatral parcă mai adevărat și mai impesionant decît realitatea, și ochii verzi-albaștri ai Olindei îi spuneau că nu era vorba de un coșmar, într-un colț de tavan atîrna o pînză de păianjen în care se prindea fumul lămpilor, după firele întinse se vedea bine că fusese țesută chiar în acea noapte, femeile îndeplineau ritualul și se ridicau după ce își beau paharul de țuică pe care o bătrînă din familie îl împărțea la fiecare jumătate de oră la cei prezenți, același pahar trecea din gură în gură, în spatele ei venea o fetișcană cu o strachină cu smochine uscate, prin gestul ei părea că mai degrabă cere decît dă de pomană, bătrînele se ridicau, tot îmbrobodite, stropeau din nou mortul și ieșeau spunînd : „Noapte bună celor care mai rămîn“, una singură a rupt tăcerea priveghiului psalmodiind : „Lăudat fie Domnul în cer și pre pămînt“, doar ea a ridicat pînza și a sărutat ochii goi ai mortului. Și în acea clipă prostul satului, care se giorsăise și îmbălase tot timpul, urlase și el : „Lăudat fie Domnul“, dar o spusese atît de grotesc încît copiii nu reușiseră să-și stăpînească rîsul. Vasco găsise casa plină, rămăsese în prag, cu ochii țintuiți asupra Olindei, dorind ca ea să-i confirme că mortul nu era Chico Mouro, toți murim cîte puțin cînd ne moare cineva drag, să nu spui niciodată adio, niciodată

să nu spui adio, cu cîteva zile în urmă jandarmii .veniseră să verifice o pistă (sau un denunț ?) care îi făcuseră să creadă că Chico Mouro coborîse în cătun, că e un om al munților — dacă nu cumva lup ? — hai, povestește Olinda, dar pentru Bárbara, ea e cea care te va asculta, dă-te mai încoa, Bárbara, asta are legătura cu bereta mea, cu povestea beretei mele, îți povesteam atunci trecerea mea prin sătucul Alfaiates, aia ploaie, da, femeile care dăduseră peste mine adormit sub podeț erau la fel cu astea, păreau că vin și ele de la un priveghi, în negru, nemișcate, grave, figuri desprinse dintr-o pictură murală, a doua zi dimineața pămîntul părea un crater care împrăștia numai fum, apa cobora cîntînd pe dîmburi, castanii care ascundeau casele erau siniștri, m-am dus la capul satului să aștept camioneta care făcea curse spre Sabugal, m-am hotărît să risc să merg la Lisabona. Cu bereta. Ea avea să-mi fie tovarăș de-a lungul celor aproape cinci ani cît m-au ținut în Angra.

Vasco o privea fix pe Olinda. În acei ochi secătuiți, mortul era o realitate. Jandarmii îl omorîseră pe Chico Mouro pe muntele Cicó, Vasco cunoștea foarte bine locul, acolo vîntul nu era decît vînt și soarele doar soare, iar în muzica nopții se auzea șoapta ierbii, în ajun bătuseră nerăbdători la ușă, dar cineva, de strajă la intrarea în sat trăsese cu o mortieră, semn că Chico Mouro trebuia să fugă. Olinda, auzind bătaia nervoasă, se dusese să deschidă : „O clipă...“, știind prea bine ce o aștepta. „Cel puțin așteptați să mă îmbrac“.

Și după ce intraseră și cercetaseră bine casa :

— Unde a plecat bărbatul dumitale ?

— La vînătoare.

Dar Olinda își dăduse imediat seama că pușca era spînzurată lîngă hamurile iepii, noroc că ei, lacomi să nu le scape ceva, nu observaseră.

— Poftim cu noi în ogradă.

— Nu am ce căuta cu dumneavoastră, nu vă cunosc. Nu merg cu nimeni fără soțul meu.

— Exact pe el îl căutăm.

— Atunci, n-aveți decît să-l căutați.

Unul se uitase sub pat, deși altul avusese deja aceeași grijă — „omul meu nu-i din cei de încap acolo“ — apoi se duseseră în ogradă, cercetaseră împrejmuirea de nuiele, căpița de paie, forja care nu mai mergea de mult, și la urmă vița, aproape butuc cu butuc — „omul meu nu-i din cei de încap la rădăcina unui butuc“ —, de acolo se năpustiseră pe munte ; hăituiala începea, Chico Mouro era mort.

Vasco, în Angra... Ascultă Bárbara. În Angra îl pedepseau pentru orice fleac, ca și pe Chico Mouro, zile în șir într-o celulă subterană, alteori în așa numitele „uși false“, chinuit de o sete nebună de-a zări un chip de om, de-a revedea o rază de soare, pămîntul deluros, sau norii deasupra, de-a revedea focul macilor și mai ales făpturi care să fie oameni, dar făcea întotdeauna în așa fel încît să aibă bereta cu el, în sfîrșit, pînă și polițaii care se duceau să-l cheme din salonul comun pentru a-l închide la secret știau că Vasco,

înainte de-a le auzi ordinul, punea mîna pe o pătură şi pe beretă, pregătit să-i urmeze ; odată, l-au lăsat să zacă treisprezece zile în carceră, un loc înfricoşător, Bárbara, deşi se spunea că nici un om nu putea rezista singur acolo mai mult de trei ore — dar oamenii rezistau trei ore, rezistau trei zile, douăzeci de zile, nici nu se ştia pînă unde putea merge rezistenţa unui om cînd vroia să reziste, cînd ieşeau de la secret te întrebai dacă erau oameni adevăraţi, îţi venea să-i pipăi ca să vezi dacă se dezmembrau sau rămîneau aşa cum îţi spuneau ochii, bereta îi servea pentru a îmblînzi răceala lespedelor pe care trebuia să stea ore în şir, pentru că nu era posibil să se ridice în picioare, celula era în trepte, douăzeci şi patru de trepte în cap, Bárbara, care coborau spre subteranele fortăreţei São João Baptista, a cărei ieşire fusese desigur zăvorîtă, lîncezea pe beretă sau, cînd îşi simţea capul înţepenit de frig, un frig pătrunzător, cuibărit în pămînt, în piatră şi în aerul închis, tot cu ea se mai încălzea trăgîndu-şi-o pînă peste urechi, pe ea îşi rezema capul cînd se proptea de pereţii pe care se scurgea o jilăveală muribundă şi păstoasă (capul Sarei sprijinit în mîini, părul ars de soare, vocea stinsă, ah, oboseala oţioasă a Sarei... Capul Mariei Cristina, nu, ea şi-l ţinea aproape întotdeauna sus, provocator), în ea îşi dezmorţea degetele din care se scursese toată vlaga... Îi folosea la multe, bereta lui. Îi fusese tovarăş în anii de detenţie în Angra. (Şi azi mă simt un deţinut, Alberto, Cred că niciodată nu m-am obişnuit

cu ideea că trecutul era trecut iar prezentul doar prezent). În anii din Angra şi Aljube, în Peniche, în celulele tranzitorii ale diferitelor posturi de poliţie din Lisabona. La un loc cu borfaşii, vagabonzii şi deţinuţii politici, pentru că poliţia îi băga pe toţi în aceeaşi oală. Şi mai tîrziu, în anii în care m-am întors la soare, la oameni. Care oameni, Alberto ? Într-o zi l-am întîlnit pe Amorim. Aşa, luat pe nepregătite, mi s-a părut că-i el. Dar peste cîteva clipe, am început să mă îndoiesc, vroiam să mă îndoiesc, acela nu putea fi Amorim de acum douăzeci de ani, şi-am început să-l privesc cu atenţie, agresiv, să-i rîcîi urmele timpului de pe faţă ca să redescopăr tinereţea, care nu era a lui Amorim ci a mea, singurul timp în care Amorim era adevărat şi coerent. Totuşi, cu cît îl priveam mai mult cu atît mi se părea mai străin. Din zbîrciturile de pe acel chip descompus nu mai puteam reînvia trecutul. Amorim nu era decît prezent, ruină. Un necunoscut.

XV

Şi iată că năvălise acel stol de porumbei. Vasco, aplecat pe fereastră, se lăsase furat de fîlfîitul aripilor pe care zgomotul străzii nu reuşea să-l acopere. Zburau în grup, pe deasupra caselor, în zigzag prin pădurea de antene de televiziune care le călăuzeau jocul de adolescenţi poznaşi. Totuşi, nici vorbă să se încumete de partea cealaltă a strîmtorii, a

străzii, sau să se avînte în ispita cerului. Neîncrezători în oraș, temători de înălțimi. Se mulțumeau cu un petic de spațiu cît un teren de recreație încercuit de ziduri. Și asta pentru că orașul, în zelul lui de-a se extinde rapid, luînd cu asalt căsuțele, lăsase în urmă niște insulițe de rezistență pe care le polua și le reducea metodic : porumbei, cocioabe, copaci născuți înainte ca bulevardele să-i domesticească, și o mînă de oameni pe care îi respingea din comunitatea lui de lume ipotecată care alerga, abătută, fără să-și bată capul cu ceea ce o făcea să alerge. De exemplu, în spatele clădirii din fața celei în care locuia Bárbara, pe un maidan, mai exista o asemenea insuliță. Pînă ce antreprenorii, artizani ai stupului urban, aveau să sosească acolo înarmați cu excavatoare, să sape, să sfarme, să încarce, pînă ce dinții puternici ai cupelor aveau să muște din stigmatul trecutului — grădinițe de zarzavat, cocioabe, copaci neascultători — o mînă de oameni, să le spunem marginali, aceiași care, îmbrăcați în straie de circari, o impresionaseră într-o zi pe Jacinta care îi asemuise cu un stol înfometat poposit într-un lan bine păzit, o mînă de oameni mai construiau și reconstruiau noi colivii pe care iarna următoare sau excavatoarele trepidante aveau, mai devreme sau mai tîrziu, să le înghită. Colivii pentru oameni și porumbei. Cuști fără gratii. De aceea, porumbeii pluteau într-un zbor zglobiu, fără teamă de avioanele care erau acum păsările cerului.

În spatele clădirii din fața celei în care locuia Bárbara, supraviețuia una din acele insulițe ferite din calea ochilor simțitori : un morman de fiare vechi, stive de lemne pe care umezeala le înnegrise, gunoaie, dărăpănături pe care vîntul le zgîlțîia din încheieturi, zdrențe bătute de vînt — și acei oameni și acei porumbei. De la etajul cinci al clădirii Bárbarei, de la fereastra descătușată de perdele („în curînd o să schimb perdelele, poate că și mobilele, sau măcar o să le mut din loc, așa parcă ne mai înnoim și noi, nu ți se pare ?) Vasco se desfăta cu acel zbor zburdalnic. Uitase de timp, de așteptare, uitase de Jacinta. Totuși, peste cîteva clipe, dojenit de Bárbara (Bárbara, indiana, sau Núria ?), va coborî jaluzelele, așa cum le găsise întotdeauna, luîndu-și rămas bun de la zborul vioi al porumbeilor, liberi chiar și cînd nu făceau uz de libertate, și se va întoarce acasă ușurat.

O ușurare trecătoare. Cînd va ieși din lift, sau poate puțin mai tîrziu, în stradă, înconjurat de larma orașului, va simți acea gheară în inimă : Maria Cristina. De fiecare dată îl chinuia îndoiala peste care Maria Cristina avea să dea, peste cea cu privire agresivă pe un chip de gheață sau peste femeia neliniștită și îndurerată. Înainte vreme, acuzația, care plutea între ei ca o nălucire, era un obicei sau o strategie ; în spatele supravegherii ei vigilente se ghicea certitudinea în fidelitatea lui Vasco, în supunerea lui Vasco. A-și arăta nesiguranța pînă ce ajungea chiar s-o trăiască,

era pe gustul ei de-a se martiriza; chinuindu-se, îl chinuia și pe el. Dar de cînd cu telefoanele și cu odioasele provocări ale Jacintei, totul se năruise. Descumpănită, nu vroia să se agațe cu disperare doar de o siguranță afișată din orgoliu, sau de o ușoară neîncredere, ci de ideea că va recupera fără condiții tot ceea ce-i scăpase de sub controlul ei tiranic. Oricare ar fi fost prețul. Chiar dacă trebuia să se bată cu armele Jacintei, adică o tardivă și aproape ridicolă cochetărie, care la ea devenea caricatură — o rochie cu un decolteu mai îndrăzneț, gimnastica de dimineață pe solarul de deasupra clădirii unde își bronza pielea, o mîngîiere care, în ardoarea ei nemăsurată, promitea ceea ce niciodată nu dăruise și se termina brusc într-o răceală dezamăgită —; umilindu-se („Mai vezi în mine ceva urme de farmec ?"), iertînd fără să ofenseze cu iertarea („Cînd există bunăvoință, Vasco, poți lua viața de la capăt în fiecare zi") și, în sfîrșit, manifestînd un interes subit pentru arta lui care înainte nu reprezenta pentru ea altceva decît o meserie, pe care noua aristocrație a banului o făcuse rentabilă. Apăruse într-o după-amiază în atelier.

— Te deranjez ? cu un ton care încerca fără succes să pară afectuos și natural.

Vasco avusese impresia că aude o iscoadă care apare pe neașteptate din umbră, mizînd pe surpriză. Mîinile îi tremuraseră, deși le încleștase de coada ciocanului. Îi răspunsese cu ochii în pămînt, cu buzele uscate :

— Tu pe aici ? Ce cauți ?

— Am venit să te văd. Și aproape că-i simțise chipul luminîndu-se, întinerind, ca și cum o bucurie îndepărtată, brusc recuperată, i-ar fi umplut sufletul. Totuși, nu a rezistat și a adăugat imediat : Sau mai puteam găsi pe cineva aici ?

Nu, nu dorise să spună așa ceva. Își mușcase buzele ca să se abțină. Dar dăduse drumul la cuvinte, nu mai putea schimba nimic. Vasco i-a răspuns a lehamite :

— Tu trebuie să știi mai bine.

Și, evident enervat, cu mîinile nesigure, continuase să modeleze acel chip, deocamdată rotofei, care se contura în piatră. Maria Cristina se plantase în spatele lui și atmosfera devenise dintr-o dată încărcată. Apoi începuse să treacă totul în revistă. Din curiozitate, doar simplă curiozitate ? Posibil. Putea număra pe degete de cîte ori fusese ea acolo. Dar o curiozitate foarte diferită de cea pe care o manifestase Jacinta. Maria Cristina era iscoada care descoperă, uluită și iritată, tot ce scăpase de lunga, minuțioasa și perseverenta ei spionare. Și de aceea, iat-o iventariind grăbită, pentru a se despăgubi de timpul pierdut, și punînd stăpînire, cu aceeași lăcomie dezorientată, pe tot ce descoperea. Adevărata lume a lui Vasco. Lumea pe care ea, din imprudență, o lăsase să-i scape din mînă. Ochii li se întîlniseră. Ai ei, cine știe ?, poate aveau de gînd să spună : Nu-i ce crezi tu, Vasco, nu mă judeca greșit, am venit aici ca să te cunosc mai bine, ca să mă identific cu tine, ca să aflu încotro am apucat-o, ce venin ne

otrăvește ? Poate ochii lui aveau să răspundă sau i-or fi și răspuns : Minți, ne ducem zilele mințindu-i pe ceilalți și pe noi înșine ; oare vom fi în stare să dăm piept cu propriile noastre minciuni ? Ochii li se întîlniseră în clipa în care, cu o lovitură de daltă, crăpa acel chip rotofei, nepăsător și supus, deschizînd borte de furie. Și gesturile următoare fuseseră și mai violente, mai sălbatice, aproape nesănătoase. O violență distructivă și răzbunătoare. Nu mai era furia din alte momente, duelul pe viață și pe moarte între el și piatră, între el și arta degenerată care îi ieșea din mîinile dezobișnuite cu vigoarea, așa cum i se întîmpla și lui Malafaia, și la atîția alții ; de data aceasta, piatra era Maria Cristina, orgoliul și tirania ei, inventarierea la care procedase în prezența lui. Ea a priceput foarte bine, a simțit-o din plin. În carne, în oase, în creier. Atît de rănită, atît de maltratată, îi venea să plîngă, era gata să se supună unei pedepse și mai chinuitoare, încovoiată la picioarele șevaletului care servea de stîlp al infamiei pentru ispășirea ei, fiindcă nu mai avea nici un rost să încerce să mîngîie capul soțului, cu vinele umflate gata să plesnească, pentru a-i liniști mintea și mîinile care tocmai o spetiseră. Totuși, în loc să plîngă, s-a crispat toată și a pălit. A dat înapoi spre ieșire, împinsă de sentimente și impulsuri contradictorii, tot întinzînd de rochie de la șolduri, stăpînindu-se fără să vrea, pînă cînd, pierită, a bîiguit în pragul ușii :

— Să știi că am venit aici doar să te văd.

Vasco se prăbușise istovit pe taburet. Cuvintele Mariei Cristina și tonul pe care le spusese îi răsunau în urechi. Să fie adevărat ? Ar putea și ar trebui să creadă, chiar după atîția ani măcinați de neîncrederi și de insulte fără nici un motiv serios ? Ce se ascundea în tăcerile Mariei Cristina, în unele gesturi neduse pînă la capăt (dar mai ales în tăcerile ei), sau în acea duioșie înțelegătoare cu care, în ultima vreme, îl întîmpina ? Reacțiile ei se schimbaseră : erau ale cuiva înfricoșat. O groază care, de fapt, îi cuprindea pe amîndoi. Trăiau ca și cum se așteptau la o catastrofă iminentă pe care ei înșiși o plănuiseră și pe care, într-un moment extrem, unul din ei avea să o declanșeze. Ah, telefonul, exista telefonul. De fiecare dată cînd țîrîia, le îngheța sîngele în vine. Și atunci, ciudat, dar se simțeau solidari în fața fricii. Da, era telefonul. Apăsător și negru, chiar și amuțit tot îi simțeau măruntaiele bolborosind. Părea un crustaceu cu forme aberante. Un crustaceu de coșmar care anticipa o lume de ficțiune, în care obiectele ar fi fost însuflețite și, dacă ar fi vrut, ar fi putut domina oamenii care le fabricaseră. Vasco se străduise deja să-i smulgă, din rădăcină, coada învîrstată în trei culori, care se încolăcea de picioarele mesei și prin care urca veninul pe care monstrul îl strecura în auzul celui care îl asculta. Cu coada smulsă, monstrul avea să-și piardă puterea, să pirotească în tăcere, terminat prin mutilare. Dar acea amenințare care plana deasupra lor, spaima care vibra

în alveolele de bachelită, vocea insidioasă care aluneca prin firele înlănțuite, îl răzbuna pentru trufia chinuitoare a Mariei Cristina. O făcea mai omenoasă în autenticitatea amărăciunii ei. Uneori, chiar înainte ca Jacinta să se amestece în viața lor, Vasco se gîndise să inventeze o iubită doar pentru ca nevastă-sa, avînd dovada existenței unei femei care, în sfîrșit, i-l disputa, să fie zdruncinată de o competiție pe care niciodată nu putuse s-o admită cu adevărat. O scrisoare anonimă, o pistă falsă în care ea, luată prin surprindere, să nu descopere mistificarea.

Teribilul telefon, în care el avea uneori impresia că recunoaște chiar vocea Mariei Cristina, care juca triplul rol de denunțător, călău și victimă pentru ca, prin tortura la care se supunea, să-l tortureze și pe el. Dar nu numai telefonul. Se temeau mai ales de ceea ce nu știuseră să prevină sau să identifice. Frica sălășluia în amîndoi ca o tensiune, o atmosferă încărcată de prevestiri. Instinctul îi ținea în stare de alertă fără să le explice și de ce. Totuși, amîndoi vor sfîrși prin a înțelege, dar oare nu era prea tîrziu ? O ascuțire a simțurilor ca la închisoare. Acolo, în carceră, foloseau un fel de cod transmis și recepționat prin simțuri, care de multe ori nici nu avea nevoie de vreo normă de decodificare.

„Un animal", îi spusese într-o zi Vasco lui Alberto, „dispunînd doar de miros, auz și văz, se apără și atacă, reușește să supraviețuiască. Cam la fel se întîmpla și cu noi : treptat, auzul, mirosul și pipăitul nostru atingeau o acuitate de nebănuit. Dacă vreunul, izolat în celulă, avea neapărată nevoie de ceva, găsea întotdeauna o cale să comunice și să se facă înțeles. Cînd am auzit prima dată, neliniștitor de cadențat, acel țăcănit în țeava de apă care trecea prin pereți, și cînd am simțit că mă îndemnau : «Hai, răspunde-ne», nu bănuiam nici pe departe că nu-mi va trebui mult ca să învăț alfabetul de țăcăneli și pauze, cuvintele inventate pentru a traduce, cu o economie maximă de semne, frazele obișnuite, așa încît, după puțină vreme, tovarășii închiși în celulele care nu dădeau spre fluviu știau prin mine caracteristicile vapoarelor care intrau în port, pavilioanele care le arborau și camuflajele pe care le foloseau, și din aceste indicii puteau deduce cum evoluau lucrurile în îndepărtata lume a războiului. Reușeam să jucăm șah dintr-o celulă în alta. Desenam pe jos sau pe unde se nimerea o tablă de șah, transmiteam mișcarea pieselor, comentam situațiile dificile și, odată, ca să vezi și tu ce întîmplare, am comunicat un contra-atac cu calul, o mișcare de rutină care nu cerea prea mult timp de gîndire din partea partenerului, dar el nu se hotăra să mute. Am repetat transmisia, l-am întrebat ce înseamnă tăcerea, l-am insultat — și orele se scurgeau tot mai alarmante, fără ca din partea cealaltă să vină vreun semn. Doar peste mulți ani am aflat că abia apucasem să comunic mișcarea piesei că poliția intrase în celulă și îl ridicase ca să-l mute în altă închisoare."

Cum ascultase Alberto acele cuvinte, care îi scăpaseră înainte de-a reuși să le pună în ordine ? Într-o muțenie enigmatică, cu siguranță neîncrezător. Poate și cu plictiseala care îi îndepărta unul de altul, așa cum i se întîmpla și cu tovarășii de cafenea. De aceea, Vasco schimbase repede discuția, arătîndu-i cum stîncile se năpusteau asupra cătunului de munte : „Vezi, Alberto, sînt peisaje a căror inimă este mai mare decît pieptul. La fel ca și unii oameni." De ce spusese aceste lucruri ? Cu ce scop ? Mai ales că nici nu-i povestise exemplul lui Chico Mouro. Cu o expresie visătoare, urmărea rotocoalele de fum care se risipeau alene pe cer, în urma lor satul învăluit rupea fîșii de pîclă. Din fortăreața Angra, obișnuia să contemple zdrențele de nori agățate în firele electrice care îi sfîșiau bucăți-bucăți, o contemplație izvorîtă din privațiuni, întreruptă de rîsul lui Chico Mouro, de felul lui foarte personal de-a se vîntura prin curtea interioară a fortăreței în orele de plimbare, cu un aer falnic de parcă și-ar fi etalat averea la drumul mare, trupul lui Chico Mouro, robust și păros, emana energie, el era un om adevărat, autentic, oamenii obișnuiesc să poarte măști, dar nu și el, Olinda, nu și femeile austere care intrau în cameră cu un pas tainic și îl escortau la priveghi, acele femei erau autentice, autentică și lumea lor, precum autentică era și durerea care le dădea o solemnitate teatrală. Căci de data aceea... (Tocmai vroiam să-ți povestesc, Alberto, dar nu mai știu ce așteptăm unul de la altul, în anumite momente te simt cum te încordezi înainte de a-ți spune ceva, o încordare aproape agresivă). Chico Mouro era un fumător înrăit, întotdeauna mi l-am imaginat în forja lui, un zeu mitologic, cu mîinile și cu părul în văpăi, cu țigara arzînd pe jăraticul buzelor, era un mare fumător ; ei bine, îl privaseră de tutun pentru a-l scoate din sărite, dar el și-a transmis prin pereți mesajul care, deși nu respecta întocmai normele abecedarului, a fost pînă la urmă descifrat. Tovarășii reușiseră să-i arunce ceva țigări și chibrituri prin ferăstruica celulei, apoi i le lăsau lîngă hîrdaiele din privată, într-un locușor știut de noi toți. El însă trebuia să facă să dispară orice urmă de țigară, să distrugă mucurile, dar nu la fel de ușor îi era să facă să dispară și mirosul dintr-un spațiu atît de mic. Și astfel, odată, cînd fumase mai mult și împuțise aerul, paznicii au mirosit întîmplarea. A fost interogat și snopit ca să spună cum își procurase tutunul, dar le răspunsese cu ironia care în gura lui suna a provocare, încredere și optimism : „Nu știu dacă ați aflat că sînt credincios. Și atîta mi-am dorit oleacă de tutun, că i-am cerut Prea Sfintei Fecioare, sfînta în care am cea mai mare încredere, să facă o minune, și ea mi-a ascultat ruga, vedeți și dumneavoastră că a înțeles cîtă nevoie aveam de tutun. Să nu-mi spuneți că nu credeți în Sfînta Fecioară !" L-au băgat din nou la secret. Bătaia de joc îi îndîrjise, o folosiseră drept un nou pretext pentru a-i mai pedepsi încă o dată curajul lui arogant. Cînd s-a în-

tors de la secret, abia se mai ținea pe picioare. Suportase ritualul „Statuiei", pînă ce edemele nu-i mai încăpuseră în cizme, îi storciseră testicolele pînă la leșin, chipul lui de zeu al flăcărilor era verde. Mort, ai fost din nou un zeu, Chico Mouro. Ei te-au omorît și te-au zeificat. Martore sînt preotesele tăcerii și eu care le-am văzut în jurul trupului tău uriaș.

Dar povestea cu țigările nu ni se păruse foarte curată, bănuiala făcea parte din noi, mai persistă și acum, una din grijile noastre era să-i dibuim pe denunțătorii ascunși printre noi și nu știu de ce neîncrederea s-a abătut asupra lui Raimundo. El trăncănea întruna și punea prea multe întrebări. Poate de aceea evitam să-i vorbim, și în acea vreme chiar ne făceam că nu-l vedem. Dar Raimundo nu dezarma, din zori și pînă-n noapte bătea neîncetat în perete, încercînd să comunice, ne întreba lucruri care ni se păreau dubioase sau prostești, spunea fraze ca aceasta : „Sănătate și tărie" și într-o zi, pe coridor, mi-a cerut o țigară. Eu aveam în buzunar un pachet aproape plin, dar nu i-am dat și nici nu i-am adresat vreo vorbă. Puteam înnebuni un om cu muțenia noastră acuzatoare ; cu toate acestea, el nu se arăta zdruncinat și continua cu lozinca lui „Sănătate și tărie". Doar mai tîrziu, mult prea tîrziu, am aflat că Raimundo fusese un erou din rezistență — i se pierduse urma într-o închisoare —, care fusese găsit electrocutat într-un stîlp al împrejmuirii ; oare chiar așa să fi voit el să moară ? Toți am simțit o adîncă

remușcare că nu-i dădusem țigări, că-l exilasem într-un deșert de suspiciune.

Neîncrederea, Alberto, era modul nostru de a reacționa la spionarea cu mii de ochi și vicleșuguri. Odată m-au mutat într-o altă celulă — o făceau adesea — în tovărășia altor deținuți ; acolo existau trei prize, în fiecare perete, una. Am băgat mașina de bărbierit într-o priză. Nimic. Apoi în celelalte. Tot nimic. Atunci am pus mîna, mi s-a părut că simt o răsuflare. Am aprins un chibrit în fața găurilor și s-a stins. Deschiseseră acele orificii, camuflate în prize, pentru a ne asculta discuțiile. Le-am acoperit cu miez de pîine.

Denunțători și escroci. Tot felul și tot chipul de oameni, pe care îi amestecau dinadins printre noi pentru a ne învăța cu ideea că făceam parte din aceeași scursoare a societății. De exemplu cartofori. Era unul care recurgea la un inepuizabil arsenal de șiretlicuri pentru a-și satisface viciul. O dată venea cu : „Astăzi e ziua mea de naștere", și ceilalți îl cadoriseau cu ce putea rostui. Mi-amintesc că i-am oferit ce-mi mai rămăsese din bucata de brînză pe care mi-o trimisese cu o săptămînă în urmă Maria Cristina. Apoi, fără să bată la ochi, plin de precauții, ne vindea ce primise de la noi și banii ajungeau pe masa de joc. Altădată, se plîngea că nevastă-sa trebuia să se opereze, că vroia să-i trimită o telegramă, și ne cerea o mînă de ajutor pentru a-și acoperi cheltuiala. Ne-am arătat neîncrezători, i-am cerut să ne prezinte o scrisoare în care femeia îi vorbea despre boală. El s-a căutat

prin buzunare și a exclamat cu un gest dramatic: „Doamne dumnezeule! Le-am pierdut pe toate!“ A doua zi dimineață ne-a arătat o scrisoare pe care i-o ticluise unul din temniceri. Acesta își avea partea lui la joc și poate — nu exclud deloc posibilitatea — fusese vulnerabil la constrîngerea escrocului. Nu știu dacă ți-am vorbit de el, de acel paznic. Sau de surdele intrigi și rivalități dintre copoi. Despre lupta pentru a face carieră, despre lăcomia de-a mai urca o treaptă pe scara șefiei și a ierarhiei. Adesea se foloseau de noi ca de niște pioni în jocul lor în care participam fără să știm și fără să vrem. Acel temnicer era acolo de o grămadă de ani, nici măcar în zilele libere nu ieșea. De fiecare dată cînd unul din noi era mutat în altă închisoare, sau pus în libertate, era posac și acru. Și într-o zi l-am auzit: „Chiar dacă nu-mi vorbiți sau mă urîți, voi îmi sînteți familia. Cînd o să plecați cu toții, ce-o să mă fac?“

Blestematul de telefon. Dar nu numai. Pe chipul Mariei Cristina ce citea, zi de zi, o chemare. Dar ce chemare? Oare își dădea seama că nu numai Jacinta era în cauză, ci chiar ei, artizani ai propriei lor drame, și viața pe care o duseseră și în care nu reușiseră să se regăsească unul pe altul. „Cînd există bunăvoință, Vasco, poți lua viața de la început în fiecare zi.“ Dar începînd de unde, Maria Cristina, și pe spezele cui? Pentru a se întoarce acasă ușurat, renăscut, multe lucruri ar fi trebuit îngropate. Jacinta putea fi, cel mult, un simbol al acestei jertfe. Jacinta, Jacinta, pista

falsă care devenise adevărată. Dar oare ar fi consimțit Jacinta să se dea la o parte din drumul de întoarcere către trecut, pe care nu aveau de ce să-l refacă întrucît nimic din tot ce construiseră în comun nu merita osteneala, ci doar pentru a se elibera curajos de greșelile comise? Nu, ea nu-și va scăpa prada din mînă. Vroia s-o nimicească pe Maria Cristina, s-o facă incapabilă de-a mai lua lucrurile de la capăt, sau cel puțin s-o vadă închisă în ranchiuna care îi dezbina și distrugea în egală măsură. Amețeala căutată de Jacinta, de acea Jacintă care se temea de ierburile tăcerii și ale singurătății care puneau stăpînire pe ea îngropînd-o de vie, și plăcerea sălbatică cu care se oferea toată, numai nervi și carne, pentru a se ameți și mai mult, aveau nevoie de această distrugere. În ziua în care urmau să se întîlnească amîndouă în biserică (rafinamentul cu care alesese locul nu o trădase. apreciase exact în ce măsură disperarea o dezarma pe Maria Cristina în fața curselor ce i se întindeau), în acea zi... Vasco își imagina amanta îndoliată — de altfel așa o văzuse cîteva ore mai tîrziu în camera Bárbarei — ascunzîndu-și agitația sub voalul negru, pitită în spatele coloanelor înalte care păreau trunchiuri pietrificate și care alunecau, misterioase și învăluitoare, cînd cineva se strecura printre ele și se îndepărta, sau mereu la pîndă, retrasă în umbra uneia din acele firide căptușite cu granit lugubru sau a unei draperii purpurii, după cum purpurie era probabil și mantia acelui Cristos de pe piedestalul cioplit în fili-

gran care încerca să reproducă un giulgiu secular, aerul îmbîcsit de miros de lumînări, ecourile îndepărtate, tabernacolul care se odihnea pe tronul în care regele se așază cu spatele la perete pentru că, în fond, îi este frică de oamenii pe care îi îngenunchează, scrîșnetul subteran al coloanelor care aminteau trunchiurile pietrificate din sala pașilor pierduți, murmurul rugăciunilor, mila atotputernicului administrator al răsplății și al pedepsei, durerile florilor surghiunite în acel univers de stăpînire, afară înserarea care se lăsa peste culmile domoale, universul adevărat al norilor și al copacilor, mirosul de lumînări, rugăciunile, chiar și muzica, muzica gravă și solemnă, adăpostită în ogivele gotice, care răsuna de nu se știe unde și se înălța spre altarul în acel moment gol, dar în care se simțea prezența unui judecător executor de tirani ; Jacinta ascunsă și cu simțurile încordate, la pîndă, ca o felină gata să se repeadă, la pîndă să nu piardă cumva plăcerea de-a o vedea umilită definitiv pe Maria Cristina.

Vasco era sigur că Maria Cristina se dusese. Chiar dacă șovăise înainte de-a împinge ușa laterală a bisericii, chiar dacă își călcase orgoliul în picioare ; dorința de-a avea o confirmare fusese mai puternică, nu o putuse înfrînge ; ca să nu mai punem la socoteală că avea încredere în ea, în sarcasmul ei neiertător, în disprețul de pe buzele reci din momentul în care avea să se întîlnească față în față cu rivala. Maria Cristina apăruse, da, apăruse, scrutînd fiecare chip care la lumina

pîlpîindă a sfeșnicelor părea livid, de la persoanele care se așezaseră pe băncile din mijloc pînă la cele care preferau izolarea stranelor, șiruri de scaune cu speteze arcuite, cu brațe de fier care amenințau să-i strîngă de gît pe necredincioși ; măsurînd fiecare față, fiecare ceafă, orice mișcare, atentă la un semn discret care-i putea fi adresat, din ce în ce mai enervată, rana din suflet mai adîncă, pe măsură ce nici unul din acele chipuri nu răspundea la căutarea ei, în timp ce această Jacinta, care se văita că-i era frică că ierburile tăcerii o năpădeau toată, îngropînd-o de vie, o studia cu o încordare sălbatică. Dar *ea* va veni. Trebuia să vină. În acel lăcaș rece, în sunetul orgilor pe care cine știe ce măruntaie le făceau să răsune, în fața trîmbițelor argintate care, în sărbătoare, glorificau nimbul strălucitor împrăștiat de cerul de afară care năvălea prin bolta altarului mare pentru a incendia damascul baldachinelor și penumbra unde creșteau ierburile tăcerii, în acel loc avea să cunoască adevărul. Oricît de mult ar fi trebuit să aștepte. Între timp, deși lua aminte cu atenție la cine intra și ieșea din biserică, chiar și la cele care cu siguranță că nu puteau fi *cealaltă,* poate că îi scăpase doamna în doliu care, din umbra unei coloane care părea un copac bătrîn, îi urmărea, cu nările fremătînde, căutarea zadarnică. Jacinta. Această Jacinta care, cîteva ore mai tîrziu în camera Bárbarei, cu obrajii aprinși de satisfacție, îi spusese : „Mă întrebi dacă și pe dinăuntru sînt în doliu ?

Nu, iubitul meu, doliul dinlăuntrul meu are culoarea dorinței tale“, și, într-o clipită, de sub îmbrăcămintea ei neagră se ivise carnea caldă, strălucitoare și roz de parcă atunci ar fi ieșit din baie.

De cînd bănuia Maria Cristina că Jacinta, sau mai ales Jacinta, era cea care ispitea slăbiciunile soțului ei ? Poate că de cînd... Vasco a simțit un val de zgomote împrăștiindu-i gîndurile. Speriind porumbeii care se ascunseseră, într-un zbor grăbit, pe după acoperișuri, trecea avionul de ora șapte care revărsa șuvoaie luminoase prin toate branhiile.

A privit ceasul.

Avionul era punctual.

XVI

Poate că de cînd...

Marea nu era chiar atît de liniștită cum părea de la distanță, coame înspumate țîșneau la suprafață, se fugăreau o clipă și se abandonau resemnate, zarea umbrită de o perdea de pulbere cenușie ridicată de adierile de vînt deși, deasupra, cerul era de un albastru intens, și, în sfîrșit, soțul Jacintei a apărut în vîrful colinei gîfîind :

— Scuzați-mi întîrzierea. Închipuiți-vă că am făcut zece minute de la Estoril pînă aici, am avut în față un adormit, îngrămădit în volan, încordat de parcă își făcea nevoile. Hm, am nimerit-o, nu ?

Atîta limbuție la soțul Jacintei, care niciodată nu-și ducea frazele, nici măcar pe cele scurte, pînă la capăt, oprindu-se undeva pe la mijloc, trăda o agitație neobișnuită. Avea și motive să fie volubil : în acea zi își inaugura, împreună cu grupul lui Malafaia, noul său *outboard*, o frumusețe de șalupă de cinci metri lungime, un motor puternic, plămîni rezistenți la patruzeci de mile pe oră chiar și cu vîntul în față. Un armăsar de rasă, acolo jos, la doi pași de parapetul Clubului Naval, scormonind în balele valurilor de nerăbdare s-o pornească în galop. Era agitat și pentru că, după ce că era în întîrziere, mai pierduse o grămadă de timp ca să găsească un loc liber unde să-și parcheze mașina, și asta din cauza înfigăreților care, deși nu erau membrii Clubului, de altfel nu făceau parte din nici un alt club cît de cît mai răsărit, dispuneau după bunul lor plac de parcare în nasul paznicului, un trîntor care de mult trebuia să fi ieșit la pensie.

— Cum vi se pare comparația, potrivită ?

Sara, cu vocea ei blîndă și leșinată, a fost singura care l-a aplaudat.

— Grozavă.

Această măgulire, tocmai din partea Sarei care nu se entuziasma cu una cu două, avea aerul unei favori deosebite și Mário, soțul Jacintei, a ținut să i-o mulțumească numaidecît, arătîndu-se grijuliu :

— Cum te mai simți cu capul ?

Sara a dat evaziv din mînă, apoi a spus :

— Cam amețită.

— Cu marea asta, cu boarea asta de vînt care răcorește tîmplele, să vezi că o să-ți treacă.

A pocnit din degete făcînd semn matrozului mai apropiat și acesta l-a fluierat pe barcagiul care transporta persoanele la iahturile ancorate în larg, căci valurile erau furioase și ar fi fost imprudent să le tragă pînă la treptele pontonului.

— Dau fuga să mă dezbrac, și cînd a ajuns la culoarul cu cabine, portarul l-a salutat cu o familiaritate, aproape lipsită de deferență, cu care îi deosebea pe membrii Clubului, tot lume aleasă, de intrușii care veneau acolo cu titlul îndoielnic de „invitați".

Toți ceilalți erau deja în costume de baie. Malafaia, neîncrezător în ce putea aduce acel cer de sineală, fusese singurul care își luase o bluză de vînt cu guler înalt, de „pescar polar" îl luase peste picior Jacinta care își tot întindea *maillot*-ul foarte strîmt peste șolduri. Fiica, ca întotdeauna retrasă, cu brațele spînzurate peste genunchi, cu privirea ștearsă ațintită în gol, cufundată în abulia ei obsesivă, un model de detașare care pozează unui pictor.

Pe esplanadă era un du-te-vino de pîlcuri, unele zgomotoase, altele potolite, însă toți arși de soare, se auzeau frînturi de conversații care, așa trunchiate, păreau incoerente, un limbaj cosmopolit, presărat cu cuvinte străine, trădînd dorința nebună de-a se deosebi cît mai mult de cei care jinduiau să facă parte și ei din lumea bună.

— *Whisky, darling?*

— *Mais ça ma petite, c'est une affaire de viol.*[1]

— *Aujourd'hui, tu es ennuyeuse.*[2]

Ei, robuști, chiar și cei de cincizeci de ani, soarele, marea și sălile de gimnastică îi fortificau — și de ce n-am spune-o că și whisky-ul? —, ele, destinse și răutăcioase în zburătăcirea lor printre lucruri și bărbați.

Vasco, silit să renunțe a mai contempla o roșcovană cu ochelari de broască pentru că Maria Cristina, simțind pericolul, îl eliminase numaidecît cu o ușoară încrețire a buzelor, se așezase pe pontonul de fier, în apropierea a doi marinari care ridicau cu macaraua o barcă ca s-o repare. Cel mai în vîrstă lămurea o discuție începută mai înainte:

— Cum? Portughezi sînt cei de sus. Portugalia s-a născut în nord.

— În Guimarães, e adevărat, a admis celălalt, pe care argumentul îl făcuse să șovăie.

— Asta spun ei. Dar să știi că în Porto. Uite, Manel, și-și întrerupse manevra, trecîndu-și mîna negricioasă peste buze, gîndește-te: Porto și Gaia. Apoi gramaticii au unit cele două nume care au dat... Portugalia. Pricepi?

Manel, care silabisise oarecum zăpăcit acea operație aritmetică atît de concludentă, slăbise capătul care ținea barca dreaptă, dar celălalt îl chemase numaidecît la ordine:

---

[1] Draga mea, asta-i de-acum o chestiune de viol (fr.).
[2] Astăzi ești cam agasantă (fr.).

— Ei, măi, ai adormit? Nu vezi că jucăria o ia într-o parte?

Bielele motorului mai duduiau încă cînd barca, protejată de rama de cordaj, s-a proptit în parapet. Au coborît două englezoaice cu picioare mari și chip delicat, brăzdat de riduri bronzate. Rîdeau în hohote. Cel care le întovărășea, era încărcat cu unelte de pescuit. Vasco și-a vîrît mîna în sacoșa în care Maria Cristina pusese flanelele și gustările („fiți prevăzători, rămînem o după-amiază întreagă pe mare“, spusese în ajun soțul Jacintei, cu o bucurie anticipată, aproape sălbatică), și a luat o piersică. Întotdeauna, în acele ore de trîndăveală obositoare, simțea nevoia să mănînce fructe ca să-și mai taie greața provocată de pipă. Mário încă nu ieșise din cabină și pentru ca barca să nu se îndepărteze chemată de alți pasageri, Maria Cristina a propus să coboare. Și propunerile ei erau ordine. Barca s-a clătinat cînd prima invitată a sărit spre banca din față. „Ține-te bine“, a strigat Malafaia văzîndu-și soția gata să imite dezinvoltura Mariei Cristina, în timp ce Vasco se făcea că se uită aiurea ca să evite s-o ajute pe Jacinta care, observînd zăpăceala copiilor, îi îndemna destul de acră: „Mișcă-te, fetițo!“. În sfîrșit, fiecare își găsise cîte un locușor și Jacinta a exclamat:

— Și Mário nu mai vine o dată! Ce-o fi făcînd atîta în cabină?

Dar nici nu apucase să-și termine bine vorba că Mário și apăruse. Cu spatele ars de soare, exultant:

— Astăzi ești mereu în întîrziere, ce-i cu tine?

— Ah, draga mea, am pierdut o grămadă de timp căutînd cheia de la dulap. Căzuse sub grătar, nu pricep cum.

Motorul a început să duduie, deși icnind de bătrînețe, un marinar a dat drumul la parîme. Porniseră. Mário nu-și mai lua ochii de la mînzul lui care creștea pe măsură ce se apropiau. Îl vedea înșfăcînd hățul cu dinții, în larg, lăsînd în urmă o mare înspumată. Vasco a început să-l măsoare pe soțul amantei: se vedea că nu-și mai încăpea în piele de bucurie care însă nu-i ștergea complet expresia furișă, șanțul de neîncredere și duritatea dintre sprîncene, semnele de consumare. Cu toate acestea, dacă te uitai bine la el, mai ales la vigoarea torsului subțire dar vînjos, vedeai că ascunde în el o forță pe care, din comoditate sau apatie, prefera să n-o arate. Nu, de fapt o manifesta în lucruri ca o șalupă puternică, puternică pentru că el era cel care avea s-o conducă și s-o avînte, sau o superbă mașină ai cărei cai-putere erau struniți cu îndemînare și energie de mîinile lui — mîini care, cînd nu făceau nimic, păreau molatice și resemnate cu lipsa lor de vlagă. Vasco îl măsura încercînd să-i descopere șiretenii ascunse, să descifreze ce se ascundea în spatele descrierii caricaturale în care îi fusese prezentat, în sfîrșit, se străduia să se obișnuiască cu ideea că acela era într-adevăr soțul Jacintei. Soțul femeii pe care el o avusese într-una din camerele deocheate trecute în agenda lui Azeredo („Timpurile sînt

grele, bătrîne, poliția își vîră nasul peste tot. În această țară de călugări ipocriți, nu mai găsești nici un locușor decent. Rezistă și tu pînă descopăr alt cuib. Și dacă vrei să știi, am în vedere ceva de vis. O nebunie !"), ceea ce făcuse ca relațiile lor, și așa promiscue, în care cu greu se putea descoperi ceva curat, să devină și mai degradante. Îl observa și, ciudat, cu tot șanțul dintre sprîncenele lui Mário, a cărui duritate îl intriga, i se părea normal ca el, amantul, și celălalt, soțul, să-și țină tovărășie într-o amiază senină de septembrie. Ca și cum ar fi existat un acord tacit care să legitimeze situația.

Outboard-ul măsura cinci metri în lungime, un motor nărăvaș de cincizeci cai-putere, dar spațiul era cam mic pentru atîta clientelă. În timp ce Mário ridica ancora — „Ei, ia spuneți, cum vi se pare ?" — și motorul o lua din loc, fiecare invitat își rostuia cîte un locușor. Vasco s-a oferit să aibă grijă de cîrmă doar pentru a-și umple timpul cu ceva. Jacinta și Sara s-au întins pe punte, în față, Sara cu degetele de la mîna dreaptă în apa bulbucită. Șalupa s-a avîntat numaidecît, răspunzînd comenzilor impetuoase ale stăpînului — „Ține-te bine, Sara !" — despicînd marea înspumată de furie și lăsînd în urmă lungi dîre de resac. Înfruntarea era furtunoasă, din ce în ce mai furtunoasă și mai zgomotoasă pe măsură ce se îndepărtau de coastă, li se părea că prova se năpustea peste bolovani, ecoul luptei răsuna a piatră măcinată, bicepșii lui

Mário, vibrînd în ritm cu volanul, străluceau de vigoare.

— Fie-ți milă ! a strigat Sara, și vîntul i-a împrăștiat rugămintea într-un bîzîit neclar și plîngăreț care s-a pierdut în spate.

Brusc, Mário a învîrtit cheia de contact și mînzul, înfrînat cu violență, a amuțit, s-a calmat. Își terminase cursa amețitoare. Valurile, dacă nu mai erau provocate, se îmblînzeau treptat, potolindu-și urmele de mînie în spinarea bombată a șalupii. Soțul Jacintei și-a privit invitații, și-a privit soția, și în privirea lui întunecată a pîlpîit o licărire de satisfacție, apoi s-a grozăvit :

— Ei, ce vă spuneam eu ? Cum te-ai descurcat, Vasco, cu cîrma ?

— Așa și așa.

— Desigur, animalul ăsta e un taur pentru niște biete hățuri de oțel.

— Totul a fost minunat, dar acum merităm o pauză, s-a tînguit Sara, cu respirația îngreunată de frică și toată numai dureri de cît o biciuise aerul.

— Și o baie, a adăugat Maria Cristina

Îndată ce-au lăsat ancora în apă, în acel loc verzuie și limpede, ea a fost prima care s-a aruncat, țîșnind cîțiva metri mai departe, cu corpul unduind într-o perfectă armonie de mișcări. Era sprintenă și aproape bărbătoasă cînd practica sporturile preferate. Și îi făcea plăcere ca ceilalți să remarce. Dar nici vorbă să înoate în piscine. În mare, da, spațiul avea o imensitate nesfîrșită pe care nu trebuia s-o împartă cu nimeni și pe care era stăpînă. Vasco

n-a îndrăznit s-o urmeze, căci se aflau la o distanţă bunicică de mal şi el îşi pierdea suflul repede. Nu vroia să fie văzut alergînd cu respiraţia tăiată spre şalupă, după cîteva minute de efort. A căutat altă piersică în sacoşă şi văzînd că Maria Cristina pusese şi ziarul de dimineaţă, bine împăturit, s-a pregătit să-l mai citească odată. De fapt nu era chiar o nouă lectură. La micul dejun, îşi arunca ochii pe titluri şi rar citea cîte un articol de la un capăt la altul ; dar, uneori, peste zi, cînd avea o oră liberă, lua ştirile la rînd, chiar şi cele care nu-l interesau, şi dacă timpul îi permitea, citea şi anunţurile. Ziarul îi servea de ţinut al nimănui între el şi ceilalţi fără să le dea de înţeles că se retrăgea în coconul lui. Un cocon gol, dar înconjurat de un zid dincolo de care nici măcar lumea amăgitoare a ziarului nu putea pătrunde. O carte ? Cartea cere dialog, te obligă să dai şi să primeşti. În fond, să te eliberezi de tine însuţi. Şi paginile nu se mai termină niciodată ! Te apuci de ea, o laşi — o sarcină fără sfîrşit şi fără scop, o frustrare la care te angajezi de bunăvoie.

Jacinta nu se hotărîse să facă baie. Stătea lungită cu faţa în jos, cu bărbia sprijinită pe braţele încrucişate. Deodată, s-a întors spre el şi i-a spus :

— Dacă nu te superi, poţi să mă ungi pe spate ?

Vasco a făcut semn că nu, cu ochii ţintă la fiică-sa, ca şi cum ar fi vrut să-i atragă atenţia că Maria Cristina putea apărea din

clipă în clipă şi că deci ar fi fost mai nimerit să se adreseze fetei, dar ea a stăruit :

— Nu fi comod. Flaconul este chiar lîngă dumneata.

N-avea rost să insiste, refuzul lui putea părea în ochii celorlalţi drept o îndărătnicie ridicolă, de aceea s-a îndreptat alene şi contrariat spre provă, a turnat puţin ulei în căuşul mîinii. Poate că gesturile lui erau neîndemînatece şi aspre în orice împrejurare, dar de data aceea erau şi mai şi, deşi contactul cu carnea caldă şi înfiorată a Jacintei îl tulbura, reîmprospătîndu-i amintirea celor petrecute între ei cu cîteva zile în urmă.

— Nu ţi-am cerut o frecţie sau o bătaie, Vasco ! Fie-ti milă de pielea mea arsă de soare ! Nu ştii să fii mai blînd ?

Dar tonul dezminţea cuvintele. Şi cu siguranţă că mlădierea vocii a determinat-o pe fată să-i urmărească cu o animozitate tulbure.

Vasco se străduia să termine înainte ca Maria Cristina să se întoarcă cînd, la celălalt capăt al şalupei, s-a ivit capul nervos, înfipt într-un gît solid care părea şi mai gros cu părul strîns la ceafă cu o panglicuţă, pieptănătură care îi stafidea chipul neliniştit. Într-o clipă s-a întunecat. Sus, în şalupă, în timp ce-şi ştergea faţa cu un prosop, expresia ei continua bănuitoare şi acuzatoare.

— Trebuie să-i dai lecţii soţului dumitale cum să fie mai serviabil... Mi-a rănit spatele.

Şi surîsul Jacintei, provocator, făcea cuvintele şi mai ambigue.

— Dar cred că n-ai scăpat ocazia să-i dai prima lecție.

Vasco s-a înroșit și tot încerca de zor să-și desfunde gîtlejul de parcă s-ar fi înecat subit. Închis ca într-o colivie în blestemata de șalupă, înconjurat de temniceri, nu avea încotro, trebuia să asculte, trebuia să suporte. (Pereții aveau ochi, tavanele, găuri. Și — nu-i așa, Chico Mouro ? — presimțeam sau chiar auzeam pînă și fîșîitul vietăților nocturne.) De altfel, Maria Cristina alegea întotdeauna situațiile în care el nu putea reacționa în nici un fel, fie prevalîndu-se de prezența unor terțe persoane, fie profitînd de momentele în care îl simțea dispus să accepte mai degrabă o pace părelnică decît o criză de nervi. Și, din instinct sau istețime, aprecia exact pînă unde putea împinge provocarea.

De la acel incident (pus la cale cu șiretenie de Jacinta — dar cu ce scop ?), Maria Cristina nu o mai slăbea din ochi. Și el nu avea nevoie să verifice dacă așa stăteau lucrurile. Simțurile lui îi percepeau vigilența de la prima uitătură care era piezișă, un fel de crăpătură în spatele căreia cineva stă la pîndă sau se pregătește s-o facă, apoi aprigă și acuzatoare, dînd a înțelege că de la privire la gestul înfuriat urma o lentă, amenințătoare și inevitabilă apropiere.

— Ce-ar fi dacă ne-am întoarce pe plajă ? Acolo trebuie să adie o boare răcoroasă, a spus Jacinta căscînd.

— Mai răcoroasă ca aici ? a răspuns înciudat soțul, dar mușchii i se încordau trăgînd ancora. Se vedea bine că totul și toți îl decepționaseră.

Șalupa a alunecat ușor către micul golf, strecurîndu-se printre numeroase bărci cu rame, leneșe sau nepricepute în manevre, trecînd pe lîngă plute pe care tinerii sătui de zarva de pe plajă se retrăgeau, în găști, pentru a se simți stăpîni ai soarelui și ai mării. Coasta, înfuriată ici-colo în pante povîrnite care rupeau blîndețea dunelor, se înalță deasupra golfului amenințînd-o cu un pinten negru de bazalt pe care mareele îl rodeau fără să-și bată capul cu timpul pe care munca în acord li-l cerea. Pe spatele pintenelui, stătea cocoțată o vilă cu siluetă de mic fort, nobilă și neîncrezătoare, străjuită de arbuști tîrîtori împestrițati cu flori care își rîdeau de furia peisajului. Locuința, pantele și limba de nisip privată care urca pînă la primele terase aparțineau unui industriaș. Să-i fi văzut hornurile imperiului fumegînd din loc în loc, în cîte un colț al estuarului ! Să-i fi văzut oaspeții, unii așezați la umbra pinilor pe care vîntul din nord îi încovoiase pînă la pămînt, alții în jurul măsuțelor albe servite de personal spilcuit, pătruns și el de un sentiment de castă, sau acolo jos, pe plaja de-o palmă, ferită de priviri indiscrete, fără umbrele de soare, fără vegetație, fără radiouri și ghiftuiți de gustări consistente, pe peticul de plajă care nu era decît o limbă de nisip curat, unde intrușii nu puneau piciorul și unde se auzea murmurul adînc al valurilor care măturau cuiburile de pe faleză.

Soțul Jacintei a ridicat mîna salutînd grupul aristocratic care coborîse pînă la stînca cea mai intrată în mare și-a biciuit motorul ca să se audă mai bine.

— Ai recunoscut pe cineva? a întrebat Jacinta înțepată, sforțîndu-și privirea ca să identifice mai bine persoanele.

— Nu, dar ce importanță are.

— Ba are, iubitule.

Se vedea clar că salutul și duduitul motorului o nemulțumiseră pe Jacinta, deși își mustrase soțul pe un ton nepăsător, și Vasco a sesizat în vorbele Sarei o ironie discretă, dar insidioasă.

— Sînteți în relații? a întrebat ea descoperindu-și chipul pe care și-l apăra cu o pălărie de paie, căci, obișnuită cu umbra, avea pielea sensibilă, cum o atingea soarele se și înroșea. Toți ceilalți simțiseră cuvintele Sarei ca o insiunare. Mi s-a părut că cea înaltă e Ana Paula. E o doamnă, nu?

Jacinta nu-și luase măsuri de precauție contra suavității viclene a Sarei și a căzut în cursă.

— Altădată aveam. Cît despre domnie, ca să fiu sinceră, cred că Ana Paula ar trebui să se teamă de ziua în care soțul ei va consulta un oftalmolog. Cînd o va vedea așa cum este, o prăjină uscată, un sac de ciolane... Ce mai, nu-mi plac.

— Puțină lume îți place ție, a remarcat Mário în trecere, fără să lase să se vadă dacă era o aprobare sau un reproș, în timp ce își strivea mucul de țigară de lemnul umed.

— Mă plac și mai puțin pe mine.

În acel moment, Maria Cristina s-a săltat rapid și a înțepat-o:

— Ești nedreaptă cu dumneata.

Vasco, care citea ziarul, a ridicat capul. A văzut nările fremătînde ale Jacintei, privirea batjocoritoare care părea să contrazică buimăceala ce i se citea pe chip și care o paraliza. Vasco s-a înfrigurat, gîndindu-se la ce avea să urmeze. Dar nu s-a mai întîmplat nimic, poate pentru că Mário le-a abătut atenția către niște căsuțe de pescari de pe unul din frumoasele intrînduri în coastă, „admirabil situate" („Oh, o rușine, întărise Mário fără nici un sens, căci Malafaia nu se referise decît la frumusețea peisajului), pitite în spatele unui zid înalt și alb, ca mai toate satele de pe malul mării, pe care nimeni nu avusese încă ideea să le exproprieze și care stricau panorama șoselei de centură.

— Un hotel, un mare hotel, ca cele de pe Riviera franceză, asta trebuie, a întărit Mário care, în vehemența lui ușor artificială, părea să dorească ca ceilalți să uite izbucnirea soției.

Vasco nu-i mai băga în seamă. Amețit de legănarea șalupei, citea, pe jumătate adormit, acel titlu: *O familie evacuată;* și primul paragraf din articol: *Ieri, am fost martorii unei scene dezolante pe care ne simțim datori să v-o prezentăm cu atît mai mult cu cît a avut loc în apropierea uneia din principalele gări de acces turistic în capitală* („un hotel mare, ca cele de pe Riviera franceză.), după care a abandonat din nou lectura, și-a lăsat capul pe

spate, în bătaia soarelui pînă a simţit că-l orbeşte.

Cuvinte, gesturi, ecouri, toate i se răsfrîngeau în simţuri. De ce s-o fi enervat Jacinta cînd l-a văzut pe Mário salutînd ca un nerod curtea industriaşului ? De ce a ţinut atîta Mário să-i salute şi, apoi, de ce graba de a şterge impresia pe care o lăsase ieşirea soţiei ? Sara, ea, ştia. Toate bîrfele lumii poposeau pe perniţa ei de zeiţă alintată, şi fără să i se ceară discreţie. Sara, zeiţa, ştia. Sau poate că de data aceasta doar bănuia. Un vechi scandal de-al Jacintei, unul din multele care cu siguranţă că erau cunoscute — pe care *ceilalţi* le cunoşteau —, sau industriaşul le închisese uşa fortăreţei pentru că nu-i considera demni de ea ? O şalupă de patruzeci de cai-putere o fi oare un argument destul de convingător pentru a-i reprimi ? Acel braţ al lui Mário fluturînd a triumf şi disperare, făcînd semne tuturora şi nimănui, o fi reprezentat o rugăminte de vasal concediat ? Cît de important era oare pentru ei să facă parte din curtenii acelei Ana Paula, un sac de ciolane, o prăjină îngîmfată, dar înainte de toate soţie a suveranului care îmblînzise faleza sălbatică, rîzîndu-şi de ea cu ortensii şi măsuţe albe servite de personal spilcuit, aşa cum domesticise bancheri, avocaţi şi politicieni, pioni ascultători în partida lui de şah. Cu ea împărţea sceptrul imperiului domnul care cumpăra conştiinţele care i se puneau de-a curmezişul şi, de aceea, îi dispreţuia deopotrivă pe toţi. Ce n-ar da ceilalţi, cei din tagma lui Mário şi a Jacintei,

de cîte şiretenii, mărinimii şi umilinţe nu ar fi în stare pentru a fi zăriţi în cohortele acelui stăpîn puternic, pentru a se aşeza la masa lui, pentru a fi incluşi printre invitaţii la corida anuală pe care o organiza în proprietatea lui din Ribatejo ! Lupta pentru un loc în ierarhia banului, a sîngelui sau a aparenţelor, ierarhia celor care nu trăiau în lumea oamenilor, era o bătălie neiertătoare. Dar ei, oricare ar fi fost preţul, nu se puteau lipsi de ea. Vasco îşi amintea de cucoana care moştenise o galerie de artă de care era tare mîndră. Ei bine, acea cucoană urlase ca o isterică în plin Chiado cînd aflase că un lacheu o căutase din cafenea în cafenea ca să-i dea o ştire îngrozitoare : croitoreasa nu-i garanta la timp rochia cu care urma să-şi facă apariţia în saloanele palatului în care regina Angliei acceptase să-şi petreacă noaptea şi să fie omagiată de o mînă de privilegiaţi. Emoţia fusese atît de puternică încît cucoana, înainte de-a primi moştenirea o burgheză nebăgată în seamă şi lefteră, se scăpase pe ea, chiar în inima Lisabonei queirosiene, întru răutăcioasa desfătare a faunei de la Brasileira[1]. Unul din artiştii ei, care stătea la o masă chiar lîngă uşă, îi sărise în ajutor la momentul potrivit asigurînd-o de întreaga lui compasiune şi consolînd-o : „E o întîmplare lamentabilă, stimată doamnă, dar vreau să ştiţi, în asemenea clipe, că vă voi dedica prima mea frescă". Ce credea pictorul,

[1] Una din cele mai importante cafenele din centrul Lisabonei, frecventată de scriitori şi de oameni politici.

bietul de el? Că o frescă, fie ea în culori nepieritoare, valora cît un sărut depus pe mîna unei regine?

Cît de important era să trăiești izolat de lumea oamenilor! Și el, Vasco, și ea, Maria Cristina, ce căutau pe acea șalupă de agrement, într-o amiază de septembrie aparent calmă, dar încărcată de prevestiri, printre mulțimea de iahturi și plute particulare? Trăiau în lumea oamenilor obișnuiți (de exemplu, în lumea ta, Chico Mouro, și a Olindei) sau în lumea celorlalți? Poate în nici una. Trădau ambele părți. Se trădau pe ei înșiși.

Și deodată cerul s-a întunecat. Armata de brize adusese un nor zvelt, precedat de un fior care zbîrlise atmosfera și neliniștise valurile. Marea a devenit agitată, argiloasă, mîloasă. Umbrelele de soare de pe plajă se umflaseră ca niște veliere grăbite să o ia din loc. Malafaia îi provocase:

— Acum vreau să văd și eu cine mai îndrăznește să glumească pe seama bluzelor mele.

Vasco și-a împăturit agale ziarul, a privit-o nepăsător și reținut pe Maria Cristina care în tot acel răstimp rumegase numai ea știa ce. Și amîndoi au dorit să se întoarcă la cheiul care, în capătul golfului, părea mai îndepărtat și mai cețos. La înapoiere, o ambarcațiune de pescuit cu năvodul a repetat de trei ori un muget care suna a prevestire, pe deasupra ei s-a rotit o pasăre într-un zbor viclean. Mário, fără să scoată o vorbă, și-a biciuit mînzul, inaugurat într-o zi care nu-i omagiase puterea nici trufia. Toți păreau descurajați și sîcîiți.

O jumătate de oră mai tîrziu, erau din nou în Clubul Naval, înțesat de fugăriți, deși soarele, cînd se ivea, strălucea cu putere. Într-una din acele clipe însorite, Jacinta le-a propus tuturora să iasă afară pe esplanadă („Ce curaj pe capul vostru, toți cu rău de mare!"), un loc deschis deasupra mării, cu șezlonguri de răchită flancate de măsuțe joase. Degetele ei atinseseră ușor degetele lui Vasco, în timp ce-i șoptea: „Te doresc, te doresc, iubitule, și tu nici măcar nu te-ai uitat la mine", profitînd de clipa în care Sara atrăsese atenția tuturor întrebînd dacă nu cumva cineva adusese „din întîmplare" o aspirină.

Mário a comandat băuturi. „Fierbinți", glumise Malafaia, gustînd prostește gluma lui copilărească, cu o neobișnuită sociabilitate pe care Vasco nu știa cum să o interpreteze și care îi displăcea căci îl lăsa singur, pradă muțeniei lui acre. Celălalt, scrutînd norii, părea să-i îndemne să-i confirme previziunile meteorologice.

Brusca schimbare a vremii transformase Clubul Naval într-un consiliu de familie, nu se putea auzi un cuvînt care să nu fie interceptat de vreun înfigăreț și Vasco, care se plictisise de moarte, și-a luat paharul și s-a retras în colțul cel mai îndepărtat al esplanadei, așezîndu-se acolo pe marginea stîncii. Erau ocazii în care, oricît de mult ar fi băut, rămînea lucid și avea chef să bea și mai mult, și altele, în care cu un deget de whisky se amețea. Cum i se întîmplase cu acel pahar. Îi căzuse rău, capul îi atîrna greu, sau poate

atmosfera încărcată îl zăpăcise. Cel puțin, forfota nu avea să-l mai incomodeze atît de mult. Două perechi îi invidiaseră și ele refugiul și se apropiaseră de el. Conversau cu toții în același timp, despre vrute și nevrute, cîini, tranchilizante, automobile, modă, și vorbind despre acest capitol, despre o *boutique* a uneia Fernanda, a auzit-o pe una spunînd :

— Ah, cînd am intrat, Fernanda era îmbrăcată doar în niște pantaloni scurți, foarte nostimi, și un *chemisier* galben, și m-a primit fumînd dintr-o țigară lungă. Atunci, pe cuvînt, am simțit că, în sfîrșit, trăiesc și eu într-o țară civilizată. Nu ți se pare grozav, Miguel ?

Miguel nu a apucat să răspundă, căci urmărea cu interes un bolid care urca spre club, comentînd printre dinți : „Mașina asta face un zgomot fain", ș-apoi cea care întrebase nici nu așteptase, sărise imediat la alt subiect cînd o simțise pe cățelușa *caniche* a prietenei lingîndu-i pantalonii.

— Animalul ăsta e ca un bibelou. A născut ușor ?

— Ultima dată cu cezariană.

Vasco s-a ridicat și s-a îndepărtat agale, ținîndu-se pe lîngă țărmul abrupt pe unde cobora cerul turbat. Doar atunci a observat că și Jacinta dezertase, apropiindu-se din sens contrar. Ținea paharul în mîna care îi atîrna moale, ca și lui ; călca în vîrful picioarelor goale, încordîndu-și nervi, tendoane și mușchi; mersul cu umbra deasă în față, era cadențat sugerînd acel dans voluptos pe care i-l cunoștea atît de bine, acel ritm al cărui deznodămînt însemna dăruirea unui trup altui trup. Vasco a simțit că buzele-i ard de uscăciune, că o beznă lăuntrică pune stăpînire pe el. N-a mai auzit cele două perechi care îl urmăreau croncănind, croncănind ca niște păsări înfometate. N-a mai realizat unde se afla. S-a lăsat atras de acel val domol și viu, chiar dacă apropierea lui, ca și cea a Jacintei, era din ce în ce mai molcomă, pentru că amîndoi amînau, pentru a-l face și mai irezistibil, momentul în care aveau să se înfrunte față-n față, cu răsuflările îngemănate. Dar degetele Jacintei, fascinate, s-au desfăcut. Paharul a căzut, s-a făcut țăndări. Și totul s-a terminat brusc.

XVII

Avionul era punctual. Zbura peste oraș într-un val de zgomot care se risipea numaidecît. Porumbeii, experimentați, o știau. De aceea stolul de aripi, de un cenușiu brumos care în bătaia soarelui devenea transparent, s-a întors și mai gălăgios deasupra șirului de case. Un porumbel s-a desprins din escadrilă și s-a aventurat singur în abisul bulevardului pînă ce, pe la mijloc, a început să bată nebunește din aripi, plutind în aer pentru a-și cumpăni vitejia. Cînd, în sfîrșit, ceilalți l-au urmat, s-a avîntat într-un zbor iute, parcă și mai temerar, către acoperișul de pe partea cealaltă.

Preț de cîteva minute Vasco nu i-a mai urmărit. Privea anunțul companiei de aviație —

FLY TAP (FLY era un cuvînt catifelat, îmbietor) și dedesubt VOE TAP[1] (din contra, VOE suna neplăcut, nu putea convinge nici un nehotărît) — FLY TAP, VOE TAP, fiecare grup de litere în culori distincte, albastru și portocaliu, un albastru închis ca să se deosebească de cer, un portocaliu din anumite zori cînd soarele găsește un orizont limpede, eliberat de mantia lipicioasă a nopții.

De la fereastra Bárbarei, deschisă fără rezervă rîului tumultos al bulevardului, de parcă nimic nu ar fi avut de ascuns sau nici o reținere nu ar mai fi împiedicat-o să arate tot ce tăinuise, descoperea lucruri care, în fond, erau acolo sau se repetau din prima zi. Totuși, înainte vreme nu avusese ochi să le vadă. Așteptarea și simțurile lui se mărginiseră la camera Bárbarei, la tot ce era ilegal și chinuitor în camera Bárbarei : mirosul rufăriei și al lucrurilor, mai ales al rufăriei care părea spălată cu parfum ca să înăbușe, dar fără succes, sudoarea atîtor trupuri ; bibelourile extaziate, mereu aceleași, cu excepția florilor uscate care se stafideau în cochiliile lor de sticlă, și, mai de curînd, ursul de pluș de pe toaletă, stînd răbdător la pîndă, sigur că mai devreme sau mai tîrziu tot o să-i arunce cineva o alună ; bibelouri la kilogram, de la ferometal, pe gustul croitoresei care își aranjează o casă pe spezele unui „domn“, și prezența implacabilă, aproape omenească, a televizorului, pus acolo ca să înregistreze în creier scenele la care asista amenințînd să le restituie atunci cînd te așteptai mai puțin. Mărginit la martorii așteptării lui, la carcera cugetărilor lui. Prin șipculița desprinsă din stor, doar o lamă de lumină : clocotul bulevardului ajungea în cameră ca zgomotul stins al unei cascade îndepărtate. Și dincolo de camera Bárbarei, afară, nu i se întîmpla la fel ? Toți trăiau într-o închisoare. Cei care o acceptau, cei care i se adaptaseră și cei care se revoltau împotriva ei. Jacinta, soțul, el și Malafaia erau năpădiți de ierburi care îi îngropau de vii (nu, nu erau ierburile din coșmarele Jacintei), el și Santiago Faria, chiar și Osório, pînă și fiica lui Osório care se dădea cu capul de pereții albi ai captivității ei și se întreba în chinurile nebuniei : „Oare să fi vorbit ? Am vorbit oare ?“ ; chiar și acel student care, cu cîteva zile în urmă, înghițise cioburile de sticlă de la ceas ca să-și sfîșie măruntaiele, pentru ca poliția să nu-i poată smulge nici o mărturisire. („Și noi ne luptăm de atîția ani ca să ajungem aici ! E un blestem“, se jeluise Relvas ca și cum ar fi aruncat flori veștede peste agonia eroilor sinucigași.) Dar ăștia, Osório, fiică-sa și studentul nu se cangrenaseră. Pentru ei, carcera nu era un mormînt.

Așa cum nu fusese pentru Chico Mouro și nici pentru aproape toți viii și toți morții din Angra — ți-am povestit, Alberto, că Galveias s-a aruncat pînă la urmă de pe zidul fortăreței din Angra ? Porumbeii puteau să zboare peste toate acoperișurile, să scape de toate gratiile.

[1] Zburați cu TAP (compania de transporturi aeriene portugheze).

În acea vreme, eram vreo două sute de deportați. În majoritate, deținuți politici. În Fortăreața São João Baptista. Zidul cădea abrupt pe faleză și faleza peste mare, pe înserate se vedea în larg, departe, insula Pico ivindu-se dintre nori, de o parte cătunul risipit care se aduna treptat în satul Biscoitos, casele cam cenușii, deși, în vîrf erau două care, la ora cînd soarele era în toi, luau foc, amintind pîrjolul tîrgurilor alentejane, pe partea cealaltă, muntele Brasil, localizat după craterul unui vulcan stins, căptușit tot cu mușchi ; înainte de a se întoarce pe continent, Vasco dăduse o raită pe acolo, numai pentru a-și confirma ceea ce își închipuise în timpul detenției și la coborîrea din vîrful pleșuv, chel de-a binelea, îmbrățișase primul copac care îi iesise în cale, ani și ani în fortăreața fără un copac, fără să miroasă, să pipăie sau să vadă de aproape un copac, acesta fusese primul lui gest de om liber — îmbrățișarea unui copac — deși muntele Brasil, cu rana lui bandajată în verde, era o pădure, dar o pădure îndepărtată, de arbori neclintiți, așa cum îndepărtat, și poate ireal, era tot ce se zărea din fortăreață: spatele coastelor, drumeagul șerpuind printre împrejmuirile gospodăriilor, vacile care pășteau trufașe ca niște zeițe, cerul încins și lipicios, uneori fericit, cînd vara se îmbăta cu parfum de roadă coaptă, oameni desculți care treceau pe șalele muntelui, femei îmbrobodite și în veșminte de aba — căror mitologii aparțineau acele ființe ? Vreo două sute de deportați. Poliția îi surghiunise departe de lume și de familii, nu aveau dreptul să primească ziare și reviste iar de la un moment dat, ca urmare a unei tentative de răzmeriță (care sfîrșise cu acea aliniere în curtea interioară a fortăreței, exact la miezul zilei — îți aduci aminte Chico Mouro, cu puștile ațintite spre capetele deținuților și acea voce care repeta întruna : „Merge repede, în cinci minute terminăm, nu aștept decît un ordin") li se interzisese și cititul cărților, după ce strînseseră toate volumele și le dăduseră foc. Astfel au pus capăt oricărei posibilități de-a mai scoate „jurnalele din închisoare". În Angra, scoseseră *Cazarma* ; în Peniche, *Udarnik* ; se întrunea colectivul de direcție, tot ziarul era întocmit pe îndelete, de la textele doctrinare pînă la știrile factuale, apoi sarcina revenea redactorilor, tehnoredactorului (care cînd desena, cînd lipea pe foi de hîrtie groasă fotografiile decupate de prin diverse magazine) și, în sfîrșit, „tipografilor", a căror dibăcie în scriere reușea să imite cu îndemînare, dar și cu osteneală, caracterele de tipar. Odată gata, ziarul circula din mînă în mînă. Uneori, se scoteau și numere speciale, comemorative, și numere suplimentare, cu caracter urgent, prin care proaspeții sosiți erau puși în gardă despre anumite pericole pe care cei mai experimentați le detectaseră.

Regim de maximă severitate, disciplină a cărei asprime urmărea graficul evenimentelor din Europa. Un grafic al fricii. Deținuții trebuiau să ia poziția de drepți în fața unui paznic. Într-o zi, pînă și un îngrijitor, din cei

recrutați dintre proștii satului, se considerase îndreptățit, la respectul ritual și urlase la deținuți : „Băi, așa ați învățat voi să faceți drepți ?“ Niște lături de mîncare, chiar și pentru pofta ta, Chico Mouro, care nu sufereai de grețuri niciodată. Totuși, deținuții se străduiau să mănînce ca să reziste. Chiar de la primul mic dejun în fortăreață (ai observat, Vasco, că din toate închisorile pe unde ai fost purtat se vedea oceanul sau Tejo ?), poșirca aceea i s-a părut scîrboasă și mai ales suspectă (atunci, avusese impresia că tot restul vieții va vomita), și a refuzat-o motivînd că nu obișnuia să bea nimic dimineața. Că se mulțumea doar cu pîine. Deci mînca pîinea, lipsindu-se de cafea, apoi bea apă de la robinet ca să se hidrateze. În primele zile pierduse opt kilograme, încărunțise repede. Mai tîrziu i-au dat voie să-și pregătească singur de mîncare : cumpăra produse de la îngrijitori, fierbea un oloi cu supă, aproape invariabil o zeamă de varză, fasole și cartofi, care îi ajungea pentru mai multe zile. Din acei ani petrecuți în Angra rămăsese cu obiceiul de-a mînca neapărat o supă pentru ca masa să-i cadă bine. Mai ales, dacă semăna cu cele pe care și le pregătea în Angra. Uneori, Maria Cristina îl mustra dur: „Ar trebui să fii mai atent cu greutatea. Nu pierdeai nimic dacă te mulțumeai la cină cu iaurt și cu niște fructe.“ El era de acord, chiar se declara gata să înceapă regimul din acea zi. Dar, după cîteva minute, începea să se învîrtă prin casă, neliniștit și pînă la urmă se

preda : „Ce-ar fi dacă am cere să ne pregătească o supiță. Nu mi-ar mai trebui altceva.“

Pavilionul în care fusese închis Vasco avea două etaje și era lung de cincizeci de metri. Fusese împărțit în mai multe dormitoare comune, izolate unele de altele, la care corespundeau tot atîtea grupuri de deținuți. Fiecare grup era scos la plimbare în curtea fortăreței la o anumită oră. Niciodată nu se întîlneau unii cu alții. Nu se cunoșteau, nu conviețuiau deși, în fond, știau aproape totul unul despre altul prin rețeaua secretă de comunicații. Deținuții care trăiau laolaltă, organizați de bunăvoie, sărbătoreau datele istorice : 31 Ianuarie [1], 5 Octombrie [2], 1 Mai și mai ales 7 Noiembrie, aniversarea Marii Revoluții. (Aici vroiam să ajung, Alberto, de aceea zborul îndrăzneț al porumbeilor peste acoperișurile orașului m-a făcut să-mi amintesc de anii din Angra.) Și totuși, cineva din afară nu ar fi putut să observe, în ajunul sau în zilele de sărbătoare, nici o schimbare în felul de viață, nici o încălcare cît de mică a regulamentului impus ; sărbătorile constau din lungi discuții și recitaluri în șoaptă și dintr-o masă mai bună, care în acele zile era stropită cu „căpșunică“, vinul insulei, cu gust și parfum de căpșună. Cei mai pricepuți în ale bucătăriei, și asta pentru că regulamentul permitea, pregăteau o mîncare de sărbătoare, în majoritatea cazurilor stavrizi de mare azo-

[1] 31 Ianuarie 1891 — revoltă în Porto, tentativă de răsturnare a monarhiei.

[2] 5 Octombrie 1910 — proclamarea Republicii Portugheze.

riană sau *bacalhão*[1] cu cartofi care era pe gustul tuturor și un desert care le amintea de anii copilăriei. De exemplu, orez cu lapte. În majoritatea cazurilor, paznicii nu se prindeau la timp ca să facă vreo legătură între masa deosebită și aniversarea care o motiva, ș-apoi deținuții aveau întotdeauna o justificare plauzibilă în caz că s-ar fi ivit ceva suspiciuni.

Totuși, într-o zi, Carlos Godinho, fost tipograf la Tipografia Națională, foarte iubitor de fado și de manifestări teatrale, a spus că se săturase de atîția stavrizi și discuții și că sosise momentul să pregătim o piesă care să fie jucată cu ocazia primului 7 Noiembrie. El făcuse parte din diferite brigăzi artistice, avea teatrul în sînge, pentru el, o sărbătoare era înainte de toate, niște marșuri și o dramă declamată cu patos și udată din plin cu lacrimi. Toți fuseseră de acord. Fiecare sală de deținunți își avea comisiile ei specializate care dezbăteau problemele de care răspundeau, și comisia politică a fost imediat de părere că activitatea teatrală putea reprezenta, fără îndoială, un sprijin moral pentru deținuți. Atunci, Vasco și-a amintit de o piesă la care asistase în Madrid, la Casa Poporului a Uniunii Muncitorilor, de orientare socialistă. În timpul șederii în capitala spaniolă, participase la numeroase inițiative culturale din cele mai variate : recitaluri, colocvii, șezători teatrale. Piesa trata o grevă într-o fabrică,

[1] Pește sărat și foarte uscat ; din bacalhão se pregătește mîncarea națională portugheză.

contradicțiile societății capitaliste confruntată cu ciclul obișnuit de prosperitate și criză. Vasco a hotărît să scrie el însuși piesa. Avea s-o intituleze *Greva*. Era sigur că, bun sau rău, textul se va naște, avea să-l discute cu tovarășii lui de-a lungul nopților albe, acele nopți care veneau pătrunse de sudoarea zilei, de marasmul sufocant, de amintirea ființelor și a întîmplărilor, de acel cîntecel pe care îl auziseră într-o zi, chiar acolo, de la un îngrijitor și pe care îl repetau pentru ei înșiși fără melodie :

Dorurile toate-s purpurii,
Atît de purpurii
Că-s dureroase.
Numai cin' le simte știe
Cît de dureroase îs.
Dorurile toate-s purpurii...

Și erau, erau purpurii. Acolo, toate sentimentele aveau o culoare și o reprezentare, acolo, lucrurile mărunte căpătau altă dimensiune, altă intensitate, se înflăcărau din nimica toată — dar lucrul cel mai greu era asigurarea condițiilor necesare pentru repetiții ; piesa urma să fie jucată de vreo șase, șapte deținuți, dintr-un total de cincizeci și ceva care trăiau în comun în acea parte a fortăreței. Și s-o repete, pe cît posibil, fără ca ceilalți să afle ceva.

Începuseră prin a-i convinge pe cîțiva tovarăși să-și mute paturile într-un colț ca să lase spațiul liber, pe care ei se străduiau să-l ferească de curiozitatea celorlalți, așa încît

conținutul piesei, dialogurile și mersul repetițiilor să rămînă într-o incitantă atmosferă de secret. Întinseseră pături de la un perete la altul în spatele cărora montau și demontau cabinele, decorurile și scena, și deși Carlos Godinho, cu aerele lui de romantic exuberant, se lăuda că este un specialist, Chico Mouro era de fapt mai priceput în serbări populare, era un adevărat regizor secund, el însuși actor, exemplificînd practic indicațiile scenice, mai ales cînd vroia să accentueze anumite replici, deși, uneori, stăpînit de un entuziasm nemăsurat, apuca frîul cu dinții și nimeni nu mai reușea să-l potolească. Cum fiecare avea dreptul la un sul de hîrtie higienică pe săptămînă, pe care se redactau comunicatele și apelurile, care apoi erau distribuite pe ascuns, toți participaseră la raționalizarea hîrtiei necesară muncii literare depusă de Vasco. El împărțise piesa în patru acte, ceea ce implica schimbări de decor : biroul unui consiliu de administrație, porțile de la intrarea într-o fabrică, interiorul unui atelier și, din nou, biroul administratorilor.

Și astfel, repetițiile au continuat săptămîni în șir fără ca deținuții din celelalte pavilioane să afle nici cel mai mic amănunt din piesă. Toți respectau și colaborau disciplinat la conspirație pentru a nu se pierde nimic din surpriza spectacolului. Odată terminate repetițiile, nelipsite de cîteva îmbufnări ale lui Carlos Godinho care pînă la urmă s-a dat bătut și a lăudat regia, mai rămînea de pus la punct o serie

de lucruri pentru ziua premierei, fixată într-o miercuri.

Și acum, Alberto, nu uita că eram cincizeci și ceva de deținuți în acea sală. Care trăiam în comun, cum ți-am mai spus, zi de zi, oră de oră. În anumite momente, cu ochii și gîndurile departe de acel surghiun și chiar cu nostalgia locurilor pe unde nu fusesem niciodată, ajungeam să nu ne mai suportăm. Măsuram chipurile tovarășilor, cercetam ce se ascundea sub piele, în oase, încercam să aflăm ce zăcea în creierul fiecăruia și nu descopeream nimic. Doar o masă tulbure și întunecată. Ne venea să ne smulgem din ochi peisajul, cătunul, acea spinare zbîrlită și îndepărtată în formă de insulă, care părea o foaie de calendar neîntoarsă de cînd lumea. Zi de zi, o rutină care ajunsese să fie și ea un personaj al piesei pe care o jucam și o trăiam în același timp. La șase dimineața se dădea scularea, ne obligau să ne sculăm la acea oră, pe la șapte se împărțea cafeaua, poșirca pe care o botezasem „zeamă de castane“ (niciodată nu ți-am spus, Maria Cristina, dar mult rău îmi făceai cînd mă dojeneai pentru greața pe care mi-o provoca cafeaua). Aveam dreptul și la pîine, care în argoul deținuților se numea „ciric“, deci aveam dreptul la o cană de cafea și la „ciric“, pe la zece dimineața eram scoși la plimbarea zilnică de-o jumătate de oră, apoi, pe la doisprezece, ne dădeau prînzul. În cazarmă, intrau cîțiva soldați, unii înarmați cu puști, alții cu cazanele cu mîncare pe care o distribuiau numaidecît în gamele, după ce terminau ne lăsau

singuri, ecoul cizmelor se stingea, puştile dispăreau, uşile se închideau şi în depărtare insula mirifică, pămîntul interzis.

Dormitorul nostru era lung şi suficient de lat ca să încapă două rînduri de paturi ; dormeam cu capul la perete şi cu picioarele la mijloc. O să vezi, Alberto, de ce îţi dau atîtea amănunte. Într-o zi am înregistrat această întîmplare ca să nu uit detaliile, am ascultat-o de nu ştiu cîte ori, i-am invitat pe Malafaia, pe Osório (mint, pe Osório nu), pe Sara şi pe alţii ca s-o asculte şi ei, Sara a fumat atunci un pachet întreg, probabil că acasă a apucat-o durerea de cap, Zeferino, cu sufletul la gură, a ras o jumătate de sticlă de whisky şi, la sfîrşit, s-a declarat gata să facă un film din odiseea acelei piese chiar dacă filmul avea să-l coste nişte ani de temniţă, atîta am ascultat-o încît a început să mi se pară fantezistă, impudică, ca un film proiectat cu încetinitorul sau de la coadă la cap, pentru a transforma tragicul în grotesc, şi atunci am şters-o, Alberto, am încercat s-o şterg din memorie aşa cum alungi amintirile unei copilării care nu mai poate fi repetată sau retrăită, aşa cum ştergi orice urmă de curaj care a pălit de mult — şi totuşi, acum, avîndu-te pe tine ascultător, îmi închipui că o mai trăiesc o dată. Oare ca să reînviu eu însumi ?

Prin urmare, Alberto, cîte un şir de paturi de o parte şi de alta, la mijloc, suficient spaţiu pentru o serie de mese grosolane, cu băncile respective, totul aducea cu mobilierul sărăcăcios din cîrciumile de ţară, băncile serveau

la multe, chiar şi la exerciţiile de gimnastică, pe ele ne aşezam ca să luăm masa, ca să discutăm şi să învăţăm, nu aveam cărţi dar fiecare împărtăşea celorlalţi tovarăşi ceea ce ştia, Chico Mouro rupea chiar şi puţină franceză cînd a ieşit din fortăreaţă, mie îmi revenise sarcina să predau geografia şi istoria, cred că niciodată nu au existat profesori atît de zeloşi şi pricepuţi şi elevi atît de silitori, ba între bănci şi paturi mai rămînea chiar şi un coridor îngust, Alberto. Ei bine, în fundul sălii, la capătul şirului de mese, erau un spălător, un hîrdău cu apă, o bancă fixă pe care găteam şi o latrină. Doar una singură. Fortăreaţa avea şi săli cu duş, pe vremuri se dădea dreptul la un duş pe săptămînă, dar cînd am ajuns eu acolo îl suprimaseră şi pe ăsta fiindcă temnicerii descoperiseră că deţinuţii schimbau în baie mesaje cu camarazii din alte săli. Prin urmare, ne spălam cum puteam, mulţumindu-ne cu spălătorul. Dar adevărul e că higiena nu a lăsat niciodată de dorit şi că majoritatea se bărbărea în fiecare zi.

Această disciplină pe care ne-o impusesem, prin exemplu şi persuasiune, ne-a prezervat respectul pentru noi înşine. Unde am rămas, Alberto ? Cu cît mă întorc în timp, memoria mă lasă. Îţi vorbeam de sală — oare aş putea să-i spun aşa ? Cînd am imprimat pe bandă aceste lucruri, am şovăit, Santiago Faria a spus că probabil din cauza emoţiei, dar nu despre asta era vorba, nu găseam întotdeauna cuvintele potrivite, la un moment dat Sara a în-

trerupt audiția ca să-i cheme și pe Sousa Gomez, el a răspuns greu la telefon și Sara i-a spus autoritară : „Ne-am adunat aici cîțiva prieteni ca să ascultăm o înregistrare extraordinară. A lui Vasco. Veniți și voi." Dar lui Sousa Gomez nu-i ardea de înregistrări, el avea chef să doarmă, și a răspuns : „Ne pare rău, dar ne-am pregătit de culcare. Ne-am și dezbrăcat de-acum." Dar Sara, regina, nu admitea un refuz : „Cu atît mai bine. Veniți așa dezbrăcați."

Unde am rămas, Alberto ? La sală. De-a lungul pereților, de o parte și de alta, rafturi în care ne țineam valijoarele, sacii cu rufărie și catrafusele cu diverse folosințe. Existau și niște cuiere în care ne atîrnam hăinile mai groase. Și basca mea, Bárbara. La miezul zilei ne dădeau prînzul și, după vreo trei sferturi de oră, ușile se deschideau : aceiași soldați, aceleași puști, același ritual. Orice discuție, fie ea și în șoaptă, amuțea subit. Și totul se mai repeta pe la șase după-amiaza. Prin urmare, Alberto, asta însemna, ia bine seama, că sala era trecută în revistă de cîteva ori pe zi de soldați, uneori întovărășiți de un sergent sau de vreun agent al siguranței care nu numai că asista la distribuirea mîncării, dar profita de ocazie ca să-și vîre nasul prin colțuri. La zece seara suna stingerea, temnicerii închideau luminile. Fortăreața era pustie, lumea era pustie. Doar acea foială a vietăților nocturne. Asta însemna că spectacolul nostru trebuia să înceapă după ce paznicii își strîngeau cazanele de mîncare, între șapte și opt seara, și să se

termine înainte de stingerea luminii. În acest răstimp, trebuia să montăm podiumul, să așezăm decorurile, să îmbrăcăm actorii, să facem legăturile electrice (pentru că nu am renunțat nici la efectele de lumină), să improvizăm scena și sala, și pentru toate astea trebuia să dăm la o parte paturile și băncile. Tovarășii noștri aveau să stea în rînduri ca și cum ar fi asistat într-adevăr la un spectacol dat într-o sală de teatru. Le vedeam dinainte strălucirea îngrijorată și uluită din ochi. Greu, aproape o nebunie, nu-i așa, Alberto, dar o provocare dătătoare de curaj. Toți eram întărîtați. Niciodată nu am simțit un asemenea entuziasm.

Trebuia, deci, să acționăm repede, cu îndemînare și cu mare precizie, parcă ne pregăteam pentru o operație de comando, era războiul nostru, Alberto, fiindcă după stingerea luminii, la ora zece, se mai făcea întotdeauna o inspecție care avea loc în mod deliberat la ore incerte, între zece, zece și ceva și miezul nopții. Ușile se deschideau brusc, o grupă de soldați dădeau buzna în dormitor și șeful temnicerilor sau un copoi trecea în revistă sala, proiectînd lămpile de buzunar în locurile mai ferite, cercetînd cîte un raft, cîte un pat, pentru a se convinge că totul era în ordine. Apoi plecau. Cum unul din deținuții din Angra, Galveias, de care ți-am vorbit, se căsătorise în închisoare, deși după ceremonie mireasa se întorsese în oraș iar el luase drumul dormitorului comun, obișnuiam să spunem, cînd paznicii erau mai insistenți, că țineau neapărat să descopere patul nupțial unde tinerii, prin arte

magice, se întîlneau la căderea nopții. Totuși, acea inspecție nu era întotdeauna minuțioasă și atentă, uneori soldații izbeau ușa de perete și o închideau numaidecît, doar ca să-și facă datoria, dar riscul unui rond de noapte riguros exista oricum. Prin urmare, după ora zece noaptea, trebuia să terminăm repetițiile, și apoi spectacolul, și să restabilim cu grijă înfățișarea obișnuită a sălii. Atunci, cum să procedăm ? O să vezi.

Dar la ce bun îți povestesc toate astea, Alberto, eu care am șters înregistrarea după ce am invitat-o pe Sara și grupul ei s-o asculte, eu care l-am văzut pe Galveias aruncîndu-se de pe zid fără să fi apucat să trăiască măcar o oră cu nevastă-sa ? Clopotele sunau melancolic stingerea amurgului, soarele, o portocală gata să plesnească, se retrăgea către apus, Pico era cu adevărat o insulă, o insulă în flăcări, era pămînt și nu o părere de fum, Galveias s-a făcut praf în stîncile de sub apă. Cînd am pus din nou banda ca s-o asculte și soții Sousa Gomez, în salon era și o tipă buzată, adusă de Sara. Sara își primenea periodic curtea, fata avea picioarele ca niște fuse, o tunică scurtă de parcă intrase la apă, închisă pînă-n gît, părea o uniformă, se tot învîrtea printre ceilalți, cu un pas săltăreț, exclamînd : „Doamne, cît e de grozav“, și nimeni nu pricepea dacă se referea la înregistrare sau la panorama care se deschidea din balconul meu spre fluviu, după audiție toată lumea a început să vorbească despre noutățile politice, buzata nu știa nimic și nu mai prididea cu întrebările

pînă cînd s-a justificat : „Nu știți că eu am fost la țară ?“, doar mult mai tîrziu a explicat că pentru ea „țară“ era Italia, era Roma, buzata venea de la Roma unde studiase dansul, se văita că era foarte obosită și, în cele din urmă, adormise de gîtul lui Zeferino. Dar mai întîi, refuzase cu scîrbă whisky-ul, cerînd vin roșu, din cel gros, care merge strună mai ales cu muzică de fado și pe care îl oferise apoi tuturora : „Nu vă înscrieți ?“ Zeferino, emoționat, se amețise, i se împleticea limba în gură, toată lumea trebuia să afle că Vasco avea o „biografie extraordinară“, și sfîrșise în baie, eliberat de buzată, dormise toată noaptea în cadă, nu-l mai auzise pe Sousa Gomes plîngîndu-se că nu mai putea continua regimul pentru că începuseră să-i atîrne pieile pe față în timp ce Villar se pregătea să declame o odă improvizată despre giulgiul deportaților, ca întotdeauna îndoielnică și de-o invidie sarcastică și își făcea calcule cum putea s-o vîndă în același timp la două suplimente literare.

Spectacolul a avut loc într-o miercuri, Alberto. Poate în altă zi o să-ți povestesc restul, dar nu acum.

Acum nu mă simt bine.

XVIII

Străjuit de martorii așteptării lui. Și el acceptase acea izolare, storurile trase, obscuritatea care îl despărțea de lucruri și de timp,

poate pentru că de fiecare dată sperase că Jacinta, sensibilă la dojenile Bárbarei, nu va întîrzia mai mult de cîteva minute și prin urmare nu avea rost să nu respecte instrucțiunile stăpînei casei, fostă soție de inginer de mine în fața căreia vecinii își scoteau pălăria. Suporta întunericul, claustrarea, așa cum în cele din urmă avea să suporte mîngîierea întîrziată și mincinoasă a Jacintei — „Am cam întîrziat, iubitule, dar nu-mi vorbi pe tonul ăsta!" — tînguindu-se cu o voce macabră, conturîndu-i buzele cu degete moi, catifelate pentru a-i înăbuși bombăneala, pînă cînd, învins, sfîrșea prin a le mușca făcînd-o să geamă de durere și de plăcere.

De altfel, venise în camera Bárbarei convins că întîlnirile cu Jacinta nu aveau să se repete, odată consumată noutatea sub acoperișul sărăcăcios oferit de femeia cu surîs extaziat și plictisit de jocul de a-și sfida propriile slăbiciuni sub o poleială de duritate. De asemenea, crezuse că totul va fi doar o experiență scurtă, folositoare tocmai pentru că era accidentală și revelatoare, o împunsătură care să-i dezmorțească vinele vlăguite, o zgîndărire a putreziciunii imobile care se instalase în viața și în relațiile lui cu Maria Cristina. La fel de necesară și de urgentă ca și nevoia de-a ieși eliberat din cameră. Dar lucrurile continuaseră. Puteau chiar să mai continue. „Cînd te apuci de o treabă, nu mai poți da niciodată înapoi", spusese Osório, o frază care viza multe ținte, și el nu o uitase. Încă nu aflase care fusese adevăratul motiv

care îl adusese pe Osório la acea oră. Era de-acum noapte tîrziu, după cină. În acele săptămîni, se vorbise mult despre tentativa fasciștilor de a pune mîna pe Academia de Arte Frumoase. La cafenea, fiecare propusese o rețetă infailibilă pentru a le zădărnici asaltul, sprijinit sau inspirat de două cotidiene din capitală, crainici și în același timp apărători ai unor interese puternice. Tocmai aici era tăișul de sabie care paraliza anumite reacții. Cu represaliile presei nu era de glumit, toți aveau un nume pe care ziarele îl puteau lichida într-o clipită, fie prin tăcere fie printr-o campanie înverșunată. Dar cei care se temeau nu-și mărturiseau frica: cumpătați, comparau strategii, amînau cuvintele și gesturile hotărîtoare, legănați de speranța că alții aveau să vorbească și să hotărască pentru ei. „Oamenii sînt practici", spunea Santiago Faria, care suna a critică virulentă, dar și a deziluzie, „au un ochi sfios și altul lacom, e bine să nu uităm că așa stau lucrurile." Și maimuțăreala de alegeri, cu manevre orchestrate în editorialele gazetelor credincioase celor de la putere, bătea la ușă.

Osório, care adulmeca lașitățile și furtunile de la distanță, a considerat probabil că venise momentul să intervină. Apăruse prin cafenele, cu fruntea înaltă ca o brazdă întoarsă, cu pleoapele umflate de înfrigurare, răspunzînd la înclinările adulatoare ale celor pe care uscăciunea lui de rău augur îi stingherea. Armindo Serra, reîntors de curînd de la Paris, prezenta referatul la zi al călătoriei:

— M-am dus să-l ascult pe Sartre. Prieteni, un monstru ! Trebuie văzut, auzit. Văzut așa, în carne și oase, chiar zbanghiu cum este. Am fost atît de emoționat încît am căzut pe scara amfiteatrului.

— Trebuia să te duci înarmat cu flotoare, a mormăit Osório.

Alda poetesa, gîsculiță și țîțoasă, care apărea la întrunire cînd era expediată din alte părți, sau cînd avea nevoie de influența lui Santiago Faria pe lîngă vreun editor, nu gustase deloc gluma : venise acolo cu un scop precis, trebuia să și-l realizeze neîntîrziat. Hazul seducător al lui Armindo Serra, ca și mutrele arogante sau condescendente ale lui Osório, o enervau. De aceea, i-a retezat-o scurt :

— Lasă-te de clovnerii. Și imediat, fără nici o introducere, s-a adresat lui Santiago Faria : Nu-mi aranjezi și mie niște traduceri ? Sînt lefteră.

— Dragă Alda, de cîte ori să-ți mai repet că editurile își au traducătorii lor.

— Dar și-i au de cînd m-am născut. Și deodată, în acele subite accese de nebunie, s-a ridicat și a strigat : Iubirea e o stare. Nu este un mijloc, nici un scop. Ei, haideți, să vă văd acum ce mai spuneți.

Și s-a dus : o pală de vînt care dă buzna din senin, învolburează totul în jur și se retrage lăsînd în urmă nedumerire.

Le-a trebuit timp ca să-și revină. Serra rămăsese uluit. „Femeia asta e nebună de legat !“, și nu i-a mai ars de povestit, așa cum avea de gînd, despre picturile lui Mathieu, despre jena Parisului care nu știa dacă să-i critice sau să-i laude afișele publicitare de la AIR FRANCE. Toți erau convinși că Osório fierbea de nerăbdare să pună o întrebare, o anumită întrebare, și că acea tăcere îi dădea prilejul, dar Relvas i-a luat-o înainte :

— Ce părere aveți despre povestea fasciștilor de la Arte... ?

Înainte de-a primi vreun răspuns, s-a grăbit să afirme că era capabil de orice faptă de vitejie : de exemplu, o bombă în clădirea Academiei, ca să le stîrpească sămînța !

Totuși, cînd a observat surîsul lui Osório care încerca să-i diminueze bravurile dînd a înțelege că le consideră amuzante, dar iresponsabile, tăcuse concentrat deși continua să dea din cap ca o marionetă care confirmă neîncetat ceea ce nu știe sau nu ajunge să spună.

Osório, da, el avea un plan. Dar vroia ca mai întîi să-i facă pe ceilalți să și-l dezvăluie pe al lor. Totul scotea în evidență importanța deosebită pe care o dădea evenimentului. Nu l-a cruțat nici pe Santiago Faria, urcat de ziarele moralizatoare pe altarul exemplelor pozitive.

Santiago Faria și-a ros pipa, în ochii limpezi au străfulgerat scîntei de mînie stăpînită deși chipul lui părea să repete una din frazele șablon : „Totdeauna cel care ajunge unde rîvnim să ajungem și noi, sfîrșește prin a fi urît“ ; sau : „Cînd un om ajunge să fie cineva, devine dușmanul personal al propriilor prieteni, dar a spus cu o blîndețe, nevinovată :

— Ce sugerez? Aproape nimic și totuși totul: fermitate dar prudență.

— Prudență? Mi se servește la masă în fiecare zi. Și știi de ce? Ca să mă îmbuibeze.

Un nesuferit, Osório, cu provocările lui gratuite. Doar Relvas, care uitase de surîsul umilitor, exulta. În sfîrșit, i-a venit rîndul lui Vasco.

— Și tu, ce părere ai?

Dar mizantropia brutală a lui Vasco era respectată, chiar și Osório își schimba vocea cînd i se adresa, și Paulo Relvas se pregătea să-l asculte cu bărbia sprijinită în mîinile serafice.

— Că trebuie acționat.

— Și ai vreo idee despre cum trebuie acționat?

— Idei, și chiar strălucitoare, nu lipsesc. Este în spiritul nostru de onaniști.

Vasco știa că acel joc de cuvinte le închidea gura. Dar brusc, și-a dat seama că de fapt nu era un joc, că nu erau doar niște cuvinte, că nu era vorba de un antidot contra veninului vărsat de Osório. Fusese pur și simplu sincer. O sinceritate care trebuia aprinsă, folosită în acțiune. Și, de aceea, muțenia enigmatică a lui Osório, în care flacăra abia aprinsă se stingea, îl rănea și îl nemulțumea.

Se auzea crănțănitul oaselor de pui în dinții lui Relvas care în acea zi își schimbase meniul. Vasco ghicea în gestul de fluturare a furculiței în aer că ziaristul era în căutarea unei fraze care să-l reabiliteze în fața lui Osório, Marele Maiestru, care se încăpățina să nu-i ia în serios fanfaronadele. Cu furculița suspendată deasupra rămășițelor de pui, a început să vorbească în șoaptă despre trei prieteni ascunși undeva care așteptau o ocazie prielnică ca să treacă frontiera. Dar din nord și pînă-n sud, fîșia era împînzită de copoi. Emigrarea clandestină, cea a nevoiașilor, le dădea ocazia și pretextul.

— Dar ce, au nevoie de un pretext? l-a combătut Santiago Faria cu ochi liniștiți, limpezi ca apa de izvor, pîndind cea mai mică greșeală a lui Relvas.

— Oricum, un pretext e mai mult decît nimic...

Cei săraci reușeau să treacă pentru că mizeria trebuia ținută cît mai departe, înainte ca vreo scînteie s-o aprindă, iar în plasă cădeau ceilalți. Era nevoie de bani și de cineva curajos și priceput care să-i strecoare în mijlocul turmei.

— Să începem cu banii, a atacat, în sfîrșit ziaristul.

Banii cădeau în sarcina lui Vasco sau Malafaia, „capitaliștii“ grupului, iar cînd i se pregătea o nouă ediție, și-a lui Santiago Faria, deși Relvas nu îndrăznea să-i atace direct. Vasco a așteptat ca simțurile lui să înregistreze toate amănuntele scenei, mai ales ironica expectativă a lui Osório, și cînd a considerat că Relvas își secătuise orgoliul de sărăntoc cu pretenții, i-a replicat provocator:

— Ce-ar fi să începem cu acel curajos. Poate dumneata.

— Eu? și Relvas, surprins, se bătea cu mînerul furculiței în piept. Îți arde de glume.

— Și de ce nu ? a intervenit Santiago Faria, profitînd de tulburarea celuilalt. Nu te-ai dat dumneata drept arab, în războiul din Algeria, ca să-ți salvezi un prieten arestat de O.A.S.[1] ?

Relvas a închis ochii cu o pudoare siluită.

— E adevărat, da, domnule, și ce-i cu asta ?

— Poate că ți-ar fi mai ușor să treci drept contrabandist.

Și astfel ajunseseră la disputa pitorească care, ca de obicei, îi făcea să se uite problemele esențiale. Amuțiți, cufundați în tăcere, nimeni nu avea să mai aducă vorba despre Academia de Arte Frumoase. Cînd Azeredo, întîrziat ca întotdeauna, l-a bătut afectuos pe umăr pe Vasco și i-a salutat pe toți fără ca cineva să-i răspundă, a exclamat :

— La naiba, ce mutre de înmormîntare ! A murit cineva ?

Dar Osório nu uitase discuția. Seara tîrziu după cină, bătea la ușa lui Vasco. Totuși, după ce a intrat în holul acoperit cu mochetă, s-a arătat alt Osório. Sau mai bine spus, făcea eforturi să fie același, dar nu reușea. Provincial, stingher, tot ce vedea, cortine, canapele, sculpturi, erau o noutate și în ochii lui de bufniță se citea uimirea. Degetele îi tremurau, și le tot freca unul de altul ca să nu-și trădeze agitația.

— Dă-mi de băut.

Și abia după al doilea pahar de coniac a prins curaj ca să înnoade, deși pe ocolite, discuția despre alegerile de la Academie, amestecîndu-le cu amintiri crîmpoțite din timpurile universitare. Uneori, deschidea gura degeaba, bolborosind printre dinți ceea ce nu reușea să spună clar. În acele pauze privea insistent natura moartă atîrnată deasupra picupului, avînd impresia că de fiecare dată descoperă un amănunt ciudat : gîtul sticlei care semăna cu o lumînare răsucită, fondul roșu al pînzei care incendia felia de pepene — și acea tăcere strategică sau stînjenită îl exaspera pe Vasco. Să-i dea drumul odată, chiar dacă venise să condamne, să-și impună punctele de vedere. Într-un tîrziu, l-a îmboldit cam așa :

— La cafenea ai întrebat toată lumea cum s-ar putea neutraliza manevra fasciștilor, de fapt cu repercusiuni mult mai grave decît își închipuie cei ingenui, dar nu ne-ai spus și părerea ta.

El a ocolit răspunsul :

— Nu, nu mi-am spus-o. Deocamdată încerc să aflu pulsul celorlalți.

Apoi, după cîteva minute, după ce s-a rezemat mai comod de spatele canapelei, a dat drumul la acea frază :

— Știi, Vasco, cînd te apuci de o treabă, nu mai poți da niciodată înapoi.

La ce se referea ? La mobile, la confort, la crima de-a se bucura de bunăstarea burgheză ? La cultul notorietății cu orice preț ? La spectaculoasa nerușinare sau nepăsare a multora care le afișau ca un drapel al necuviinței ? Să se ducă dracului ! Să tacă, dacă pentru asta venise, dacă așa înțelegea el să-i disprețuiască.

[1] Organizația armată secretă care a încercat să se opună independenței Alegriei.

„Bea, Osório! Hai, bea!, îi venea să-i strige. Şi totuşi simţea cum apatia fizică din anumite situaţii, acel vag şi melancolic sentiment de vină punea stăpînire pe el, curgîndu-i prin vine ca o otravă. Şi Osório care bea şi memora fiecare pensulaţie a naturii moarte. Incapabil să-i spună de ce venise acolo, temător să se mărturisească. Mai tîrziu, nu mai reuşise să se ridice de pe sofa fără ajutorul lui Vasco. Cînd Maria Cristina îi adusese o ceaşcă cu cafea tare, Osório, dezlipindu-şi ochii anevoie din cauza mătreţii galbene care îi lipea genele, repetase :

— Am băut prea mult, Vasco. E aşa cum ţi-am spus : cînd te apuci de o treabă, nu mai poţi da înapoi oricît ai vrea.

A doua zi după vizita lui Osório, lucrurile se precipitaseră. Conducerea Academiei, ajungînd la expirarea mandatului, făcuse cunoscut că va recunoaşte ca succesori legitimi doar pe colegii aleşi liber şi democratic şi nu pe cei pe care oficialităţile se pregăteau să-i impună după o prealabilă epurare a candidaţilor. Fusese stabilită data alegerilor, dar poliţia ameninţase că le va interzice dacă atmosfera din Academie se dovedea propice tulburărilor. Toţi ştiau ce însemna asta, care era semnificaţia arestului preventiv a doi arhitecţi care redactaseră un manifest, precum şi a forfotei miliţiilor paramilitare în mijlocul artiştilor mai activi în apărarea drepturilor lor, a editorialelor din presa guvernamentală, a îndemnurilor la vigilenţă lansate prin diferite mijloace de difuzare, într-un cuvînt mobilizarea întregului

aparat de intimidare — dar, de fapt, doar în asemenea momente, în asemenea împrejurări se simţeau încă vii, vii şi pregătiţi pentru o înfruntare care îi înflăcăra, capabili de fapte de vitejie pe care în ajun nu şi le-ar fi închipuit, de care ei înşişi se îndoiau. Vii şi solidari. Amărăciunea frustrării se revărsa într-o comuniune totală, uitaseră de precauţii, era din nou oraşul în care oamenii se priveau în ochi, muşcau din fructul bucuriei şi se înfruptau cu toţii, oraşul grevei din transportul public, al salahorilor moţăind în tramvaiele fără stăpîn, al picioarelor goale care călcau iarba interzisă, oraşul lui Alberto, al lui Polly, al oamenilor simpli şi adevăraţi.

Organizaseră o întrunire de urgenţă în casa lui Malafaia — şi ce importanţă avea că alături de Osório apăruse, de exemplu, Alda poetesa, că Gualter nu înceta să ronţăie dulciurile din cămara Sarei, că Sousa se tot ducea la fereastră şi exclama : „De necrezut cum se fereşte Lisabona de Tejo“, fascinat de fluviul iluminat de vapoarele somnambule, de noaptea luminoasă şi parfumată, în timp ce oraşul se retrăgea spre cîmpie, că Zeferino, bătînd darabana, distribuia un vin de Colares pe care el, priceput în materie, îl descoperise în pivniţa lui Malafaia („Asta-i ca să mai prindem curaj, că avem nevoie“) şi că Sara îşi scrîntise piciorul în acea dimineaţă, trebuia să se-ntîmple chiar în acea dimineaţă, ceea ce o îndreptăţea să întrerupă discuţiile cu rugăminţi de genul : „Carlos, vezi de copii, nu uita că nu mă pot mişca. Joana este tare abătută, stai

de vorbă cu ea, dar n-o certa; n-o certa, ai auzit?“ Sara cu piciorul suspendat peste un teanc de perne, în jurul ei prietenii atenți la țigară sau la ceainic, Sara și pisicile, Alda furioasă de atîta solicitudine irosită căci nu avea ea niște sîni care făceau cît toate Sarele din Lisabona? Ce importanță avea decorul, superficialitatea, cea amestecată cu figuranți neadevărați, de vreme ce Vasco știa, ce Osório știa, dacă toți știau sau presimțeau că oricît de mult încetaseră să mai creadă unii în alții sau în ei înșiși, acea neîncredere era rezultatul claustrării, și că toți așteptau cel mai mic semn care s-o dezmintă?

Alda poetesa se învîrtea în jurul bărbaților: „Unde ați pus vinișorul, că eu fără lichid nu funcționez“, iar Alberto adusese cu el un grup de prieteni, pentru orice eventualitate, era pregătit să-i folosească drept curieri și agenți de legătură între grupurile împrăștiate prin diverse locuri, pîndea doar un semn din partea lui Vasco și parcă i-l cerșea în fiecare clipă, în zilele următoare poliția avea să găsească Academia de Arte Frumoase ocupată de artiști, aceea era reduta lor, adevărul lor, doar cu forța i-ar fi putut scoate de acolo, și atunci ei ar fi ieșit învingători, schimburile de ocupanți se succedau în cea mai perfectă ordine, entuziasmul era stăpînit; flacăra era întreținută de la unul la altul, ca în Angra, Vasco, ca la repetițiile piesei în Angra, iată din nou orașul aprins și înfrățit, chipurile oamenilor radiau de bucurie, fete tinere aduceau gustări și cafele artiștilor, Academia va rămîne ocupată pînă cînd alegerile se vor putea desfășura fără nici un amestec, Osório în mijlocul unui cerc viu, Vasco, luptătorul care se întoarce în arenă, aveau mult mai multe motive să fie uniți decît dezbinați, ceea ce numai în asemenea situații înțelegeau, mai întîi cu uimire, apoi cu exaltare și, în sfîrșit, asaltul milițiilor fasciste. Clădirea rasă. Pînze sfîșiate cu cuțitul, sculpturi mutilate, mobile și arhive distruse. Cînd a aflat despre aces act barbar, Alda poetesa și-a distrus în public manuscrisul cărții care urma să apară.

Armindo Seera comentase:

— Sacrificiul ei ar fi fost și mai mare dacă s-ar fi lăsat mulsă de copii în plin bulevardul Libertății. Din ambele țîțe.

XIX

„Nu mai poți da niciodată înapoi.“ Dar el avea să dea, să se elibereze. Nu de Jacinta, nu numai de Jacinta și de camera Bárbarei, de obiectele răbdătoare care sfîrșeau prin a devora oamenii, de storurile trase, de întuneric, de micile lui slăbiciuni deghizate în obiceiuri și pe care ceilalți cu greu le puteau observa: avea să se elibereze de tot ce era pervertit în el. Nici măcar nu se mai temea de întoarcerea acasă, de primirea ceremonioasă, patetică sau înghețată a Mariei Cristina. Asta rămînea pentru mai tîrziu. Timpul se scurgea, bulevardul vuia chemîndu-l, zgomotul circulației ajungea pînă la el în valuri cînd furioase cînd stinse,

ecouri de vijelie și de oboseală, și treptat își dădea seama că gîndurile lui, fluxul incoerent al memoriei, care alătura lucruri ce nu au mai nimic unele cu altele și pe care le alungi numaidecît, se îndepărta de fiecare dată de Jacinta și de Maria Cristina, deși puncul lui de plecare trebuia să fie ori una ori alta, ori amîndouă în același timp, pentru a reuși să regăsească un Vasco care probabil că nu existase niciodată sau exista doar prin voința lui de a-l reconstitui. Foarte tîrziu pentru așa ceva („Uneori îmi simt sfîrșitul aproape") sau, poate, încă devreme? Își amintea acum, de altfel fără nici o legătură, unul din numeroasele dialoguri cu Jacinta, care nici măcar nu ajunsese să fie un dialog, doar niște fraze lipsite de interlocutor pierdute în avalanșele verbale ale Jacintei, în acele momente în care cuvintele, sau mai ales fierbințeala lor, erau chemate să încălzească gesturile; poate că el îi vorbise cam așa:

— În curînd voi fi bătrîn.

Dar Jacinta nu-l auzise, ea nu simțea nevoia să-l asculte, își plimba degetele peste fruntea lui încrețită sau îi vorbea despre mîinile lui, sau despre cine știe ce fleac, un dineu la care fusese în ajun, și Vasco insistase:

— Nu mai este mult.

— Ce anume, iubitule?

— Pînă să îmbătrînesc.

Și Jacinta era în stare cel mult să-și întrerupă mîngîierea sau să profite de pauză pentru a repeta, cu o urmă de amărăciune, că nu-i dăduseră locul care i se cuvenea, alături de Couto Ribeiro, de exemplu, în timp ce el evoca un unchi care iubise păsările și copacii și care pe patul de moarte dorise fierbinte să mai apuce un aprilie ca să mai audă o dată cucul și să încheie o discuție cu un stejar începută în copilărie și întreruptă primăvara trecută; cu ce se hrăneau bătrînii, Jacinta? Din ce trăiau cei care renunțaseră la viață? Apoi adăugase:

— Nu-mi plac bătrînii.

— Și mie nu-mi place de mine. Ți-am mai spus-o și altă dată, nu? Ieri, m-au înjosit mult, Vasco. Abia acum îmi dau seama cît.

— N-aș vrea să apuc bătrînețile.

— Nici eu, iubitule, nici eu. Dar să nu mai vorbim despre asta acum că mă apucă tristețea. Mă simt rănită, Vasco. Iubește-mă, dragule.

— Uneori, am impresia că sfîrșitul e aproape. Chiar dacă trăiești o sută de ani, poți s-o termini foarte repede. Sînt sigur că așa este.

— Ce prostii spui, iubitule, ești un amant nemaipomenit. Ești bărbatul cel mai încîntător pe care l-am cunoscut.

Ce însemnaseră, de fapt, acele cuvinte, acele clipe, amestecul de adevăr și minciună, de plenitudine și degradare?

Totul avea să se termine. Îi va telefona soțului Jacintei: „Aici amantul soției dumitale". Nu avea nici un scrupul care să-l rețină. De altfel nu pe Jacinta își propunea să acuze, ci pe el însuși. Celălalt, la început neîncrezător (dacă cumva mai avea vreo urmă de îndoială), va răspunde cu mîinile lac de sudoarea

care se scurgea strălucitoare peste negreala receptorului : „Chiar dumneata ești la telefon ?“, sau ceva la fel de stupid, la care el va spune : „Da, chiar, eu, Vasco“. Apoi, soțul va asculta restul în tăcere, închizînd telefonul cînd va fi considerat că nu mai avea rost să asculte. Sau poate că nici măcar nu avea să asculte restul : va închide îndată ce va auzi denunțul. Era foarte probabil ca Mário să fi mers dincolo de o simplă bănuială și să fi dorit să ascundă față de alții ceea ce știa. Denunțîndu-se, Vasco îl denunța și pe el.

Doar Maria Cristina bănuia îndoindu-se. Chiar și după acea amiază, lîngă țărmul abrupt, peste care cobora cerul turbat, în timp ce în golf bărcile goale lăsate în seama valurilor înfuriate păreau o flotă învinsă și jefuită. Paharul căzuse, se făcuse cioburi, dar ceilalți nu sesizaseră decît zgomotul unui pahar care cade din niște degete neîndemînatice și se sparge. Cu siguranță că nici Maria Cristina nu observase fascinația dinainte. Cînd atenția grupului s-a abătut asupra lor („Vai, cioburi, aduc ghinion !“, se smiorcăise plăpînda Sara), totul se terminase. Vasco revenise pe esplanadă, după acele clipe de absență în care se lăsase orbit de vrajă, dar în coborîrea lui pe pămînt nu luase aminte la ceea ce se petrecea sau se putea petrece în jurul lui. Totuși, prudența îl îndemna să participe : Maria Cristina nu va întîrzia să cerceteze cauzele înstrăinării lui. Cele două perechi care continuau pălăvrăgeala neroadă îi serveau de motiv. De aceea, se așezase pe scaunul din apropiere

punînd paharul pe măsuța joasă, ferindu-se de ochii de ciută ai Jacintei. Cel care se impresionase de bolidul care sforăia urcînd spre club spunea, referindu-se probabil la un automobil lung și iute, care tocmai intrase în parcare :

— Știi că nu se mai poartă tipul ăsta de mașini ?

— Serios ? se îndoise celălalt, contrariat.

— Adică mai merg ele, dar mai puțin. A urmat o pauză de dezumflare, după care a licărit o scînteie de entuziasm : Nu ți-am spus că viitoare mea mașină va fi o *Ferrari* sau o *Coventry*. Din cele care ating trei sute pe oră. Nu e rău. Dar să nu mă-ntrebi de preț.

Vasco ciulea urechile. Simțurile lui aveau nevoie de acel alibi. Esplanada cu fauna ei erau, ca și paharul făcut cioburi, o evidență. Lucruri reale și obișnuite.

Dar în acel moment Jacinta a întins mîna (din neatenție ?) după paharul lui Vasco și-a sorbit cu o încîntare artificială. Cine o observase ? El și Maria Cristina. Amîndoi coincideau aproape întotdeauna în ceea ce le atrăgea atenția. De altfel, era suficient să-și îndrepte privirea într-un anumit loc, oriunde, pentru ca ochii Mariei Cristina să-l urmeze. Uneori, ea era cea care îi trezea interesul, îi indica obiectivul, și cînd privirea lui ajungea acolo, a ei i-o luase înainte. De aceea, în drum spre casă, cînd Maria Cristina îi aruncase acea dojană ambiguă „Puteați fi ceva mai discreți“, el nu putuse să-și dea seama pînă la ce punct insinuarea se referea la scena de pe șalupă, la

cea de pe esplanadă sau la nimic concret. O nadă aruncată la întîmplare, doar o mușca din ea.

Porumbeii nu se mai temeau de trecătoarea străzii : erau din nou peste drum de clădirea Bárbarei. Vasco nu le mai urmărise actul temerar, cînd îi văzuse din nou erau de-acum pe partea cealaltă, căci, între timp, începuse să coboare storul. Încet, cu grijă. Bárbara nu va observa nimic.

Așa cum nu aflaseră nimic nici temnicerii din Angra. Nici măcar deținuții din alte pavilioane. Desigur, încordarea plutea în aer, uneori aveau senzația unui zgomot îndepărtat care vuia, se stingea și răsuna din nou ca auzul să-l perceapă bine, sau a unui presentiment înfipt în inimă, un miros nedeslușit, o ușă care se bălăbănea pentru că nu fusese bine închisă, dar ei nu știau de ce, priviri înfrigurate care se întîlneau într-un fior de complicitate pentru că nu-și descifrau propriul mister și abia acum observau că pămîntul de pe coasta muntelui Brasil se înroșea, sau poate ei nu luaseră aminte pînă atunci, că pîrjolul din cătun nu era altceva decît soarele care bătea într-o fereastră, în sfîrșit, simțurile stăteau în alertă fără să știe de ce și pentru ce.

Prin urmare, vor monta scena în spatele cortinei întinsă de la un perete la altul. Cum nu putuseră rostui cîțiva metri de frînghie sau altceva cu care s-o înlocuiască, încercaseră să înnoade curelele de la pantaloni cu șiretele de la ghete sau cu resturi de sfoară care le căzuse în mînă, împletind astfel un

cordon destul de rezistent pentru a agăța de el cearșafurile și păturile care, laolaltă, aveau să separe colțul sălii unde urma să aibă loc spectacolul de restul dormitorului. Asta era prima din nesfîrșitul șir de greutăți pe care trebuiau să le rezolve de-a lungul zilelor pline de șiretenii imaginative, de o înlănțuire de dibăcii, de entuziasm stimulator. Montarea și demontarea cortinei și a tot ce urma să se ascundă în spatele ei trebuia să se facă între orele opt și zece seara — și fără ca paznicii să observe agitația și lipsa materialelor folosite. Cînd au atîrnat prima dată cortina, lumina din tavan a încremenit-o de-o spaimă nedeslușită, siluete neliniștite alunecau pe ea și toți au înțeles că aveau să se petreacă evenimente care puteau să se termine la fel de bine în dramă sau în bucurie clocotitoare și eliberatoare. Și toți deținuții aveau chipuri grave. Chico Mouro, prevăzător, se dusese la fereastră ca să cerceteze curtea interioară, prin crăpătură năvălise răcoarea nopții, ce însemna acel scîrțîit de scară ?

Cît despre scenă, avea să fie montată astfel : mai întîi cîteva mese din sală, așezate una lîngă alta, formau podiumul, unde actorii urmau să joace ; apoi, deasupra și pe laterale, trei bănci lungi, bănci de cazarmă, puse în picioare, delimitau avanscena. Dar cum să le facă să stea în acea poziție, Manuel Bento, tîmplar din Torres Novas ? Nu aveai cuie și nici scule, fie ele și rudimentare, și chiar de le-ai fi avut tot nu le-ai fi putut folosi ca să nu atragi atenția temnicerilor. Și ei luau

aminte la scîrțîitul scărilor, la orice zgomot, orice pilit suspect îi alarma, într-atît se temeau de evadări sau revolte, de aceea acele puști ațintite spre frunțile deținuților („Merge repede, în cinci minute terminăm"), și ei aveau privirile ascuțite, gesturile nevrozate. Băncile fuseseră fixate la capete cu acele frînghii improvizate, și imitau perfect o avanscenă, nu aveau să lipsească cortinele, nici scripeții, fundalurile, pînzele pe care prindeau cu bolduri hîrtii colorate, ar fi bine să fie fosforescente ; instalațiile improvizate funcționau din ce în ce mai bine, desigur că mosorelele cu ață și acele din trusele de cusut ale deținuților, precum și îndemînarea lui Manuel Bento fuseseră de mare ajutor ; cînd, într-o noapte, Vasco a umplut cu limbi purpurii draperia laterală, aceasta părea un roi de scîntei, atît de viu străluceau în întuneric, unii au crezut chiar că luase foc de la lumînare. În spatele scenei, între podium și perete, atîrnaseră pături, din cele mai închise la culoare, pe cele rechiziționate din armată și distribuite deținuților le rezervaseră pentru cortină căci erau în dungi multicolore și puternice, de la verde la portocaliu, și Vasco reușise să le aranjeze în așa fel încît culorile dungilor să se potrivească cu decorul. Fiare, cîrpe, panglici de hîrtie colorată, totul vroia să sugereze diferitele locuri unde se petrecea acțiunea, nu lipseau nici porțile greoaie, grila cît era strada de lată, interiorul biroului, puteai crede că se aude chiar și fîsîitul curelelor, siluetele figuranților, iată, Chico Mouro, așa cum dorea tu, administratori cu mustață și melon, nu știu de unde ți-a venit această idee la care țineai atîta, dar să nu te mai iei de Renato pentru asta, nici măcar ventilatorul din biroul stăpînilor fabricii nu lipsea, dădea impresia că aerul furișat prin crăpătură îl făcea să se miște, valijoarele aranjate peste o ladă și acoperite cu o pătură imitau perfect masa de lucru a consiliului de administrație, pentru decorul biroului Vasco desenase, cu var stins, angrenaje, mașinării, roți dințate, fii atent, Carlos, că se aude o sonerie jos, făcuseră rost de var de pe pereții exteriori ai cazărmii, cartonul canelat al ambalajelor de medicamente le serviseră la modelarea obiectelor care completau decorul, toate muncite de-a lungul multor zile și nopți, cearcăne adînci și cu simțurile neîncetat la pîndă, tăcerea îi întovărășea ca o umbră, nu te supăra Chico Mouro pentru că te împunge Renato, ce vrei tu să spui cu „E-n regulă, el continuă să fie Renato și eu Chico", să mergem înainte, amînați sîcîielile pentru altă dată, trebuie să ajungem la ziua premierei.

Și acel furnicar se ascundea, într-un colț interzis privirilor celorlalți tovarăși. Nimeni din fortăreață nu trebuia să afle ce se pregătea de cîteva săptămîni. Mai rămînea de rezolvat problema iluminării scenei, spectacolul trebuia să fie complet, nu vroiau să se lipsească nici de rampă, chiar și proiectele urmau să-și schimbe culoarea, orice idee era o provocare dorită, o reînnoire, o anticipare a ceea ce îi aștepta dincolo de ziduri, dincolo de An-

gra, de copacii de pe muntele Brasil pe care Vasco avea să-i îmbrățișeze la ieșirea din fortăreață, dar mai tîrziu și-a amintit că erau pini, Núria sau Olinda, sau amîndouă îi vor aștepta. Atunci, în orele în care temnicerii lăsau luminile aprinse, pregătiseră o legătură electrică, un fir care cobora din tavan chiar în avanscenă, fii atent, Carlos, că se aud pași pe scară, tăiaseră un disc mare din carton, încă o utilizare dată cutiilor de medicamente, oameni buni, haideți să ne îmbolnăvim cu toții ca să facem rost de cît mai multe cutii, au desenat pe disc mici cerculețe de diferite culori, ca la spectacolele de revistă. Cercuri galbene, liliachii, albastre, acoperite cu celofan, toată această montare era evident precară, dar trebuia să reziste cel puțin la premieră, doar nu se puteau lipsi de jocul de lumini multicolore.

Avusese loc într-o miercuri. O zi lungă, burnițoasă, care nu se mai termina. Din cer se cernea o ploaie cenușie, pinii bătuți de ploaie pe muntele Brasil, dar spre seară cerul se mai limpezise, acoperișurile cazărmilor încetaseră să mai picure enervant, Vasco se ducea mereu la geam, era irascibil, se înnopta încet, în acea zi prea încet, căzuseră de acord să nu vorbească nimic înainte de spectacol. Început care coincidea cu retragerea soldaților după strîngerea cazanelor. Ecoul cizmelor care coborau scările, Chico Mouro dînd semnalul, din repezeală i se descheiase cămașa descoperindu-i pieptul păros, alergătura înăbușită a deținuților, fiecare cu sarcini precise indicate dinainte, o imagine fixă care prinde dintr-o dată viață deși continuă să fie mută, unii aveau impresia că se mișcau pe jeratic sau ace de pin, ce trosnește acolo ?, mutarea băncilor și a meselor pentru a elibera spațiul unde, de data aceasta, cu toată grija, avea să fie montată scena. Așteptarea era sufocantă, emoțiile încremeneau chipurile. Nici măcar responsabilii comisiei politice a cazărmii nu cunoșteau conținutul piesei și însoenarea ei : echipa de artiști își făcuse un punct de onoare din păstrarea surprizei. Totuși, gîndul că într-un timp și spațiu atît de redus putea să iasă ceva bun îi neliniștea. Avanscena a fost numaidecît montată, cearșafurile și păturile înălțate, dar cu grija de-a ascunde tot ce urma să se întîmple în spatele cortinelor, unde aveau să monteze accesoriile spectacolului. În jumătate de oră, hai să spunem trei sferturi, prin urmare între opt și jumătate și nouă seara, scena era gata pregătită și spectacolul putea începe, ferestrele fuseseră închise, becurile din tavan ușor slăbite pentru a crea o atmosferă mai adecvată, și-acum, luminile rampei ! Tăcerea era de sticlă, o nimica toată ar fi spart-o, pe chipuri se putea pipăi tensiunea, cînd s-au tras cortinele cei patruzeci și ceva de bărbați care formau publicul au rămas cu ochii de copii, te puteai aștepta la fel de bine să plîngă sau să rîdă, era oare posibil să se întîmple în Angra, în fortăreața din Angra, cu soldații bătînd rondurile de noapte pe ziduri, de ce se temeau atît de mult de ceea ce putea veni pe marea îndepărtată ? Uită-te mereu la ceas, Ma-

nuel Bento, astăzi lemnul scîrțîie mai tare, luminile și scripeții funcționau fără greș, actorii dădeau replicile prompt, și Soeiro, ghemuit sub un bec, urmărea textul în caz că memoria îl trăda pe vreunul din actori, dar nu fusese nevoie de intervenția lui nici măcar o singură dată, actorii își dozaseră vocea în așa fel încît sala să nu piardă nici un cuvînt și în același timp nimic să nu transpire în afară, pe la nu știu ce oră Chico s-a înfierbîntat, calmați-l dacă puteți, o briză răcoroasă peste tîmplele zvîcninde ne-ar fi prins tare bine, dar dacă deschidem fereastra s-ar putea să scîrțîie, toți bănuiau care era desfășurarea intrigii și totuși privirile lor intense îi îndemnau pe actori să nu le înșele așteptările și, mai mult, să le ofere un deznodămînt încurajator, ceea ce s-a și întîmplat, Alberto, îți pot spune cu siguranță și emoție că așa a fost ; acum, nu știu de ce, fundalul de culoare castanie închisă îmi amintește o pictură murală, văd pe el femeile în doliu, bărbații taciturni, cu gulere închise pînă-n gît, de la priveghiul lui Chico Mouro, cîți dintre noi or fi murit ?, în fundul casei butucii pocnesc în vatră unde bătrînele fierb cafeaua, la sfîrșit, deținuții care asistaseră la spectacol, spectacolul lor, s-au ridicat toți ca unul, mulți cu ochii scăldați în lacrimi fierbinți, sau poate că străluceau doar de sare în loc de lacrimi, ca să aplaude, să aplaude, dar cum, Alberto ?, dacă nu era voie să facă nici cel mai mic zgomot, aplaudînd doar cu gestul, făcîndu-se că bat din palme,

într-un ritm din ce în ce mai accelerat, dar fără să le atingă.

Înainte de ora zece, scena era demontată. Băncile, paturile, mesele erau din nou la locurile lor. Temnicerii aveau să-i găsească pe toți culcați. Și totuși, cu siguranță că nicăieri n-a mai fost reprezentată o piesă cu atîtea accesorii de regie insolite și inventive și într-o atmosferă atît de entuziastă. Temnicerii nu aveau să descopere nici măcar o urmă în dormitor ; totuși, deținuții simțeau în gustul amărui din gură strigătul promisiunii că într-o zi vor da din nou acel spectacol, cu aceleași găselnițe de scenografie, dar în împrejurări care să permită mîinilor să aplaude în voie.

XX

În hoinăreala lor de pe un acoperiș pe altul parcă se înmulțiseră. Acum erau doisprezece, cincisprezece care urcau, coborau, se încovoiau cu o iuțeală grațioasă ca să-și schimbe itinerarul, într-o instinctivă sau experimentată sincronie de mișcări ; uneori, cînd îi vedea atît de încrezători, de avîntați, îi era și frică să nu cumva să se încurce în urzeala de fire telefonice și de antene de televiziune, dar, de fapt, ei își calculau bine riscul. Cînd se îndreptau spre Vasco, aripile străluceau scăldate într-o lumină argintie ; apoi, cînd se retrăgeau, aripile se întunecau. Acolo jos, în forfota oarbă a bulevardului, cineva și-a aruncat privirea spre năzbîtiile porumbeilor : omul cu tombe-

ronul de gunoi. A rămas dus pe gînduri, într-o încremenire tipic țărănească. Apoi, trezit de agitația din jur, a început să măture abătut hîrtiile și cojile de fructe ; cînd s-a hotărît să treacă pe celălalt trotuar, circulația l-a blocat. A cumpănit de cîteva ori — trec, nu trec —, dar a rămas descurajat : el, gunoierul, țăran surghiunit, și tomberonul lui greoi și neînsemnat, erau în plus, orașul îi respingea. Îi venea să coboare în stradă și să-l încurajeze : treci ! Și porumbeii căpătaseră încredere. Porumbeii și acel *scooter*, adaptat pentru transportul mărfurilor, gălăgios și nerespectuos, care se strecura prin pădurea deasă de mașini, țîșnind renăscut la cîțiva metri de locul unde fusese cît pe ce să-l strivească.

Vasco tocmai coborîse storul cînd o pisică sărise în balconul de alături și dărîmase o glastră cu flori, împrăștiind pămîntul și rupînd un vlăstar mai tînăr. Apoi, toate zgomotele s-au stins. Bulevardul era din nou cascada îndepărtată și camera Bárbarei, o vizuină întunecoasă.

Dar acum nu i se mai părea apăsătoare. Din contra, avea senzația că tot ce îl înconjura îi era străin : pat, mirosuri, și etajera cu acele bibelouri îngrozitoare pe care îi venea să le arunce pe fereastră. Străin și uimit că se afla acolo. Acum se simțea deosebit de împăcat. Și dacă totuși mai dăinuia în el o urmă de neliniște, era ca să vadă afară, în stradă, în iureșul amețitor al străzii. Lucrurile nu vor fi atît de simple cum i se păruseră cu cîteva clipe în urmă, dar va ști să le înfrunte. Cu

altă forță. Și, de asemenea, cu altă puritate. Deodată, și-a amintit o discuție ciudată pe care o avusese cu Alberto în legătură cu... E adevărat, în legătură cu ce ?

— Mă simt grotesc, Alberto. Știi ce înseamnă asta ?

Și răspunsul apăsat al băiatului :

— N-am cum să știu. Nu am trăit niciodată asemenea sentiment.

De ce oare el putea să se simtă grotesc și Alberto nu ? Altă forță, altă puritate, dar și altă simplitate.

Și dacă Jacinta, căreia nu-i plăcea de nimeni ca să nu se placă nici pe ea, care probabil că provoca aversiunea celorlalți ca să nu fie singura pornită contra ei, și dacă Jacinta, de care urma să se elibereze, va apărea totuși în ultimul moment aici, în camera Bárbarei ? El își prelungise așteptarea — de cînd stătea oare pe sofa ? — pentru a se convinge fie că nu se mai temea de ea, fie că totul avea să decurgă ca în alte dăți, că avea să se supună exaltărilor care îl zăpăceau și care aveau nevoie de timp ca să se potolească iar cînd se linișteau brusc, deschideau în jur un hău de tăcere, încărcat de groază, oboseală și saturație, groaza de-a sta unul lîngă altul secătuiți de dorință și de fantezia de-a o înlocui cu ceva. În asemenea momente, el o mîngîia fără să-i simtă trupul, o privea fără să-i vadă chipul, ca și cum ar fi mîngîiat un absent. O tandrețe potolită, o închipuire de mîngîiere, fără obiect,

o mîngîiere izvorîtă din nevoia de-a o oferi, cu o blîndețe de nebănuit în mîinile lui sălbatice. Jacinta nu-și dădea seama. Maria Cristina nici atît. Nici una nu pricepea, în acele clipe, că Vasco, încerca să descopere în ele femeia pe care o căuta. Ele nu simțeau decît că dorința lui se stinsese. Și atunci, în timp ce Maria Cristina se arăta pasivă și jignită, Jacinta făcea tot ce era posibil ca să-i reîmprospăteze pasiunea. Se folosea de orice mijloc. Începea să depene tot ce se petrecuse între ei în alte ocazii, mîngîieri care îi ațîțaseră și care, cînd erau dinadins repetate, îi lăsau aproape nesimțitori, întîmplări trăite cu alți amanți, presărate întotdeauna cu amănunte în care erotismul se împletea cu aberația : „Dragostea se hrănește cu imaginație, iubitule. Nu ești de acord ?“.

Se folosea de orice. De exemplu, odată îi povestise cazul acelei fete, sfioasă și retrasă, pe care prietenii o luaseră mai mult cu forța la o petrecere afară din oraș, într-o zonă unde locuințele burgheze erau din ce în ce mai strivite de edificii înalte, reci, dreptunghiulare, toate la fel, la-nceput niște stupi orbi, doar pereți și schelărie, dar peste puțin timp invadate de roiul amețitor și lacom al celor care nu avuseseră niciodată casă. Și petrecerile în acele redute burgheze erau un fel de agonie apoteotică, ultima orgie a celui paralizat de presentimentul morții apropiate. Deci fata sfioasă se dusese fără nici un chef, împinsă de

părinți, pe care mizantropia ei îi scotea din sărite, și ca să nu se simtă stingheră în mijlocul grupului de petrecăreți, care nu-și ascundeau deloc sfidarea adresată lumii întregi, băuse cot la cot cu ei, se excitase ca și ei și, în sfîrșit, iat-o urcînd scheletele în construcție, în drum spre stele, alergînd fără țintă, doar amețeală și nebunie, sau amețeală și spectacol, iat-o urcînd fără să-i pese de chemarea celor de jos, înger nebun, din traversă în traversă, fără să țină cont de riscul de a pune greșit piciorul, de a-și rupe o aripă, părea ca o vîlvătaie ce se înalță de pe pămînt lipindu-se de schelă, de față, de cer, iat-o, fata scăpată din bîrlogul ei ascuns, deschizînd larg porțile lumii ei zăvorîte, azvîrlind-o afară, recitînd versuri aștrilor de la miezul nopții care acolo, sus, îi aparțineau, în mijlocul unei arene înalte unde timiditatea și refuzul ei de-a deveni adultă se transformau în eroism și exhibiție, sau poate numai în durere în care revolta se maturiza brusc. Și după ce recitase versuri, începuse să se dezbrace. Fusta, bluza, ciorapii cădeau peste tovarășii în delir. Cînd se dăduse jos, era goală. Și atunci, cîțiva băieți și fete au considerat că nu le mai rămîne altceva de făcut decît să se dezbrace și ei. Orice urmă de pudoare sau reținere dispăruse. Se simțeau viteji și lucizi : o luciditate frenetică, distrugătoare. Prinseseră eroina de un braț și o înghesuiră într-o mașină care s-a pierdut în noapte, săpînd un tunel prin ceață. Mașina

nu s-a oprit, nici unul nu a violat-o. Siluită, le-ar fi aparţinut : ar fi încetat să mai fie vietatea exotică ghemuită în vizuina ei, să fie înger. Eroina lor. Şi cînd, la un colţ al şoselei, un sat s-a trezit pentru o clipă culcîndu-se apoi din nou, cel care conducea a încetinit mersul pentru a întreba o bătrînică zăpăcită de faruri : „Ei, mătuşico ! Care e drumul spre Santo Aleixo ?" Şi bătrîna, orbită de lumini, s-a apropiat de băiatul de la volan ca să audă mai bine, ca să vadă mai bine, şi ce i-a fost dat să vadă, un tablou de infern : trei băieţi şi trei fete, goi puşcă. Şi cînd a strigat : „Blestemaţilor ! Blestemaţilor !" fata care se avîntase pe schelă a scos un urlet de fiară, apoi a leşinat.

Jacinta îşi terminase povestea pe un ton aproape indiferent.

— De atunci a rămas speriată. Nu ai observat ?

— Dar ce, o cunosc ?

— Desigur. Este fiică-mea.

El sărise ca ars din pat, scăldat într-un lac de sudoare rece. Mii de gheare îi chinuiau măruntaiele.

Cînd îi povestise Jacinta toate acestea, în momentele în care dorinţa era lavă sau deziluzie, sau căinţă ? Şi în această cameră ? Chiar o ascultase sau şi-o închipuise ? Nu, o auzise acolo, în camera Bárbarei. Totuşi, acum camera, obiectele, mirosurile îi erau străine. Nu însă şi ecoul cuvintelor Jacintei. Nu şi faptul că el le ascultase şi nu altul.

Vasco a deschis uşa care dădea în hol. Bárbara îl aştepta. Pe chipul ei se citea o solidaritate ambiguă, poate cu o nuanţă de dispreţ.

— Ce faci, dragul meu, pleci ?

— Da, plec. Dar mai întîi aş vrea să dau un telefon.

Lisabona,
aprilie 1963 — decembrie 1971

Lector : DIANA RADU
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

*

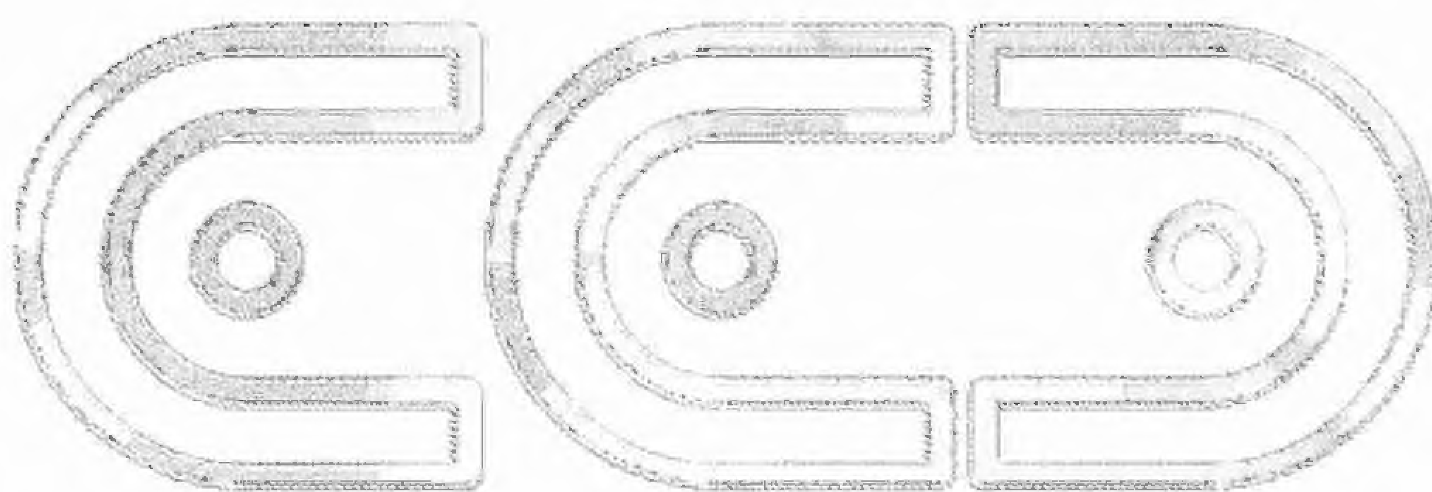
Bun de tipar 10.03.1985. Coli tipar 10

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 47 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

de

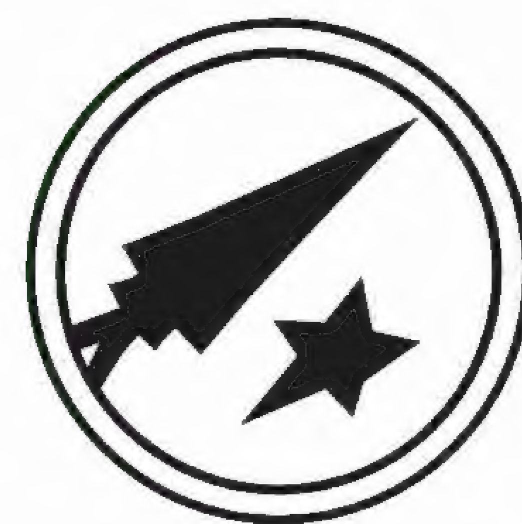
Anonim

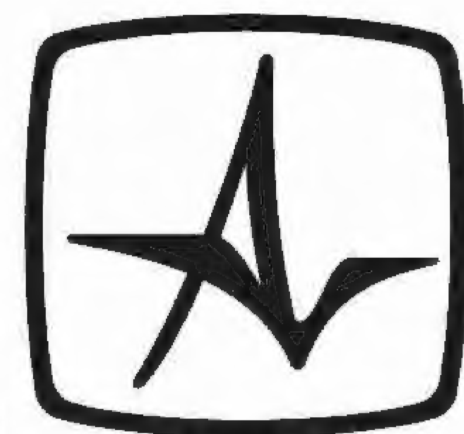

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

